

Szolgálati használatra

63

TITKOS
MHHTPCOT 10/1986
Szt. csoport (HK) 1

TITKOS

33. 10. 00.

Nyt. sz.: 0220/1986.

Nyt. sz.:

222

HADTÁP BIZTOSÍTÁS

27/0752

2

86 10 15

XIX. ÉVFOLYAM
1986. 2. SZÁM

MEGJELENIK NEGYEDÉVENKÉNT
AZ MNHF-SÉG BELSŐ KIADVÁNYA

62/37

86/2

27/0752

TITKOS

„A hadtápbiztosítás magában foglalja mindazokat a rendszabályokat, amelyek a hadtáp megszerzésére, valamint a csapatok anyagi, technikai, egészségügyi és egyéb irányú biztosítására és kiszolgáltatására irányulnak.”

(MN Harcászati Szabályzat [ho.-e.] 47. pont.)

HADTÁPBIZTOSÍTÁS

1986

2

MN HADTÁPFÖNOKSÉG BELSŐ KIADVÁNYA

Készült: 650 példányban
Egy példány: 87 lap
Snsz.: 38/51

Szerkeszti: a Szerkesztő Bizottság
A Szerkesztő Bizottság elnöke: Grézló Imre ezredes
Szerkesztőség: Bp. XIII., Dózsa György út 49/a MN HTP Törzs
Felelős szerkesztő: Tóth József alezredes
Felelős kiadó: Pártos János ezredes

A HADTÁPBIZTOSÍTÁS ELMÉLETE

Gondolatok az MN hadtáp szervezeti fejlődésének tapasztalatai és további fejlesztésének feladatairól

Szórádi Zoltán vezérőrnagy

A Magyar Néphadsereg hadtápjá mai struktúrájához közelítő szervezete 1949 októberében jött létre, igazodva a szovjet hadsereg hadtápjá akkori szervezeti felépítéséhez az egység-hadtáptól a Honvédelmi Minisztériumig.

Lényegesebb szervezeti korrekcióként nevezhető meg az MN hadtáp megalakulásától napjainkig:

- az üzemanyag, majd a repülő és rakéta-hajtóanyagok ellátási felelősségének átvétele és az MN hadtáp minden tagozatában az MN üzemanyag-szolgálat létrehozása az 1957-1960-as években;
- a Magyar Néphadsereg közlekedési szolgálata vezérkari alárendeltségének megszűnése és integrálása a Magyar Néphadsereg hadtápjában az 1960-as években;
- a hadsereg, seregest tagozatokban egységes hadtápszervezetek megjelenése és kiépülése az 1960-1970-es években;
- a Magyar Néphadsereg központhadtáp tábori szervezeteinek létrehozása és azok fejlődése az 1960-1970-es években;
- az MN hadtáp középírányító szervezeteinek - ellátó központok, SZÜI, KSZFI, központi „M” törzs - kialakítása a minisztériumi szintű hadtápszervek egyidejű jelentős csökkentésével, és az operatív gazdasági és irányítási feladatok jelentős részének végrehajtói szintekre való átcsoportosítása az 1970-es években;
- az MN beruházási és elhelyezési főnökség kivalása az MN hadtápból és önálló szervezetként való működése 1976-tól;
- HM és közvetlen szervei létszámának csökkentése, az MN tábori hadtáp - mint vezetési lépcső kiiktatása - és a tábori szervezeteinek HM hadtápfőnökségi szervek alá való rendelése;
- csapatszámviteli rendszer elektromechanikus, majd kiselektronikus eszközökre való áttelepítése a csapathadtáp szervezeteiben, majd gépi adatfeldolgozás elemeinek megjelenése az MN hadtáp minden tagozatában a 80-as években;
- a hadtáptechnika javításának integrálása a kialakult egységes technikai szolgálat javítási rendszerében, anyagában - 1985-ben.

Nem tekintem feladatommak történelmi áttekintést adni az MN hadtápjá 37 éves szervezeti fejlődéséről, már csak azért sem, mert napjainkban folyik a Magyar Néphadsereg négy évtizedet felölelő történelme tudományos igényű feldolgozása és kiadásra való előkészítése. Ennek részeként feldolgozásra kerül a Magyar Néphadsereg hadtápjának története is.

A szervezeti fejlődés főbb állomásait,összerevőit azért soroltam fel, mert ezek a változások nem véletlenül következtek be, hanem szervezetszervezésben a Magyar Néphadsereg szervezeti fejlesztésével, a népgazdaságban bekövetkezett változásokkal, az MN-ben és a szövetséges

hadseregekben ez irányban végzett tudományos – kutató munka következtetéseinek gyakorlati életbe való átültetésével. *Ugyanakkor a szervezeti korrekciók vázlatos áttekintése alkalmat ad a szerzőnek, hogy e tárgyban szerzett tapasztalatait összefoglalóan kifejtse és a jövőbeni fejlesztés elvi, elméleti és gyakorlati kérdéseit néhány gondolatban felvesse.*

Az 1940-es évek végén az MN lényegében három haderőnemmel rendelkezett, úgymint a szárazföldi csapatok, a légierő és a honi légvédelem. Ez a haderőnemi felállítás 1956 őszétől a mai haderőnemi struktúrának megfelelően kettőre csökkent, *miután a légierő és a honi légvédelem szervezeti integrálásra került.* A hadtáp számára is jelentős változások hordozójának bizonyult az összefegyvernemi hadsereg 1961. évi szervezeti beléptetése és a hátszázvédelmi csapatok 1973. évi egy seregtestbe való integrálása.

Mint ismeretes, fokozatosan létrejöttek és kiépültek azon központihadtáp – főleg tábori típusú – szervezetek is, melyek a VSZ-en belül vállalt kötelezettségeinknek megfelelően egyre inkább alkalmassá váltak az EFE-nek átalárendelendő elvonuló csapatok nemzeti erőforrásokból – saját tábori hadtápszervek útján – való ellátására front hadműveleti mélységig. Ezen alárendeltségű hadtápszervek kellő szervezeti rugalmassággal rendelkeznek ahhoz, hogy a koalíciós front hadműveleti hadtápbiztosítását a front egységes hadtápbiztosítási terve alapján megbízhatóan ellássák és képességük határain belül kellő segítséget adjanak az irányunkban (területünkön) feladatokat megoldó más nemzetiségű katonai szervezeteknek is.

Az így kialakult szervezetek felépítésük, a VSZ-en belüli egységes követelmények szerinti felkészítésük és az ellátandó csapatokéval közel azonos készenlétüknél fogva jól illeszthetők a koalíciós front hadsereg hadtápjába háborús felépítéséhez. Hadtápszervezeteink kapacitása és egyéb képességei általában azonosak a koalíciós partnereink hasonló rendeltetésű szervezeteik kapacitásával és egyéb képességeivel, sőt némely szervezeteink e vonatkozásában azokat meg is haladják.

Hadtápszerveink csapatszinttől az MN hadtáp felső szintjéig bezárólag alkalmasak a helyi, területi és országos népgazdasági szervekkel és szervezetekkel a hadtápellátás valamennyi területén tartalmas, jól működő gazdasági kapcsolatok kiépítésére és folyamatos fenntartására, realizálására.

Az előzmények feltárását, összegező megítélését követően vezetési szintenként, haderőnemenként – a hadtáp aspektusából megközelítve – e cikkben kísérletet tesztek a szervezetek működési tapasztalatainak, és az állam célszerűnek tekintendő szervezeti fejlesztés fő irányainak megfogalmazására a teljesség igénye nélkül.

Sorrendben az elvi megközelítés kívánkozik a téma elejére. Eddigi felkészítési, működési tapasztalatok összességében azt igazolják, hogy hadtápszerveink átgondolt hazai és nemzetközi tapasztalatokat jól érvényesítő és tudományos igénytel tisztázott elvek alapján alakultak ki és formálódtak az évek során. *Érvényre jutottak és jutnak azon alapvető elvek, melyek szerint:*

- a hadtáp szervezete, feltöltöttsége, készenléte legyen azonos az ellátandó katonai szervezet részére meghatározott készenléti idővel;

- azonos katonai szervezetek hadtápszervezete legyen az MN-ben azonos, sőt hadseregszintig bezárólag a szövetséges csapatok hadtápjával egyező;

- a hadtápszervek és szervezetek is legyenek oly mértékben irány vagy feladat szerint oszthatók, megerősíthetők, hogy az igazodjon a feladatát megoldó katonai szervezet tagozódásához szélességben és mélységben, ugyanakkor vállalni tudja a közös feladatok megoldásához rövid időre, vagy tartósan átalárendelt, megerősítésül kapott katonai szervezetek hadtápellátását azon anyagfajtákkal és szolgáltatásokkal, melyeket az előljáró meghatároz;

- képes legyen fogadni, tárolni, kezelni, szállítani olyan mennyiségű és minőségű mindenfajta anyagfeleséget, mely igazodik az alapfeladatot végrehajtók folyamatos hadtápbiztosításának realizálásához;

- struktúrája, eszközrendszere tegye lehetővé az ellátandó kötelékkel való együtt mozgást mindenféle terep és időjárási viszonyok között;

- szervezete, teljesítőképessége ne gátolja, hanem segítse elő az alapfeladatot megoldó katonai szervezet intenzív, manőverező tevékenységét a harcmód és alkalmazás minden formájában;

- legyen képes megőrizni saját élet- és működőképességét;
- mozgósítás esetén megalakuló szervei, szervezetei épüljenek rá a békében is azonos, vagy hasonló feladatot megoldó és az alapszervezők helyi feltöltését biztosító polgári szervezetekre;
- a népgazdasággal párhuzamosan ne kerüljenek békeidőben olyan hadtáptintézetek létrehozásra, amelyet polgári szervezetek is kettős rendeltetéssel kielégítően elláthatnának (kórházak, javító és más helyreállító, szolgáltató intézetek, szervezetek);
- a létrehozott hadtápszervek, szervezetek igazodjanak a haderőnemi, fegyvernemi, hátszági szervezetek alaptevékenységéhez, egészüljenek ki a szervezetek sajátos működésének megbízható hadtápbiztosítását realizálni képes szervezeti elemekkel, eszközökkel;
- az adott katonai szervezet feladat, szervezeti, eszközbeli változásait azonos ütemben a hadtápszerveknél és szervezeteknél is az új feladat, tevékenység befogadását eredményező változások kövessék;
- a béke szervezet a helyi működési feladatok igénye szerint térjen el a háborús szervezettől, nem veszélyeztetve a háborús szervezetre és működésre előírt normaidők, követelmények betartását;
- ne kísérletezzünk szervezeti vonatkozásban ott, ahol kész tapasztalatokkal igazolt szervezeti megoldásokat átvehetünk, ugyanakkor ne korlátozzuk magunkat (felső szinten, hátszági szervezeteknél stb.) más szövetségesek által hozott szervezeti döntésekkel, ha azok a mi hadseregbeli, népgazdasági, sajátos hadszíntéri viszonyaink közepette, más, számunkra előnyösebb szervekkel és szervezetekkel megoldhatók.

A felsoroltak, szövetségeseink és saját szervezési tapasztalataink birtokában fogalmazódtak meg és jutottak, illetve jutnak alapvetően érvényre a Magyar Néphadsereg hadtápjá szervezeti fejlesztésében.

A korunkra jellemző felgyorsult tudományos technikai fejlődés és annak eredményeit realizáló haditechnikai fejlesztés önmagában is időről időre igényli az új lehetőségeket biztosító, új haditechnikai eszközök hatékony alkalmazását lehetővé tevő strukturális, szervezeti módosításokat, sőt új szervezeti elvek kikísérletezését és beépítését a hadsereg szervezetébe általában, konkrétan a Magyar Néphadsereg hadtápjá szervezetébe is.

Így került, illetve kerül napirendre napjainkban is a közeli években:

- a zászlóaljhadtápok szervezeti megerősítése a gépesített lövészcapatoknál. Erős zászlóalj tüzérség megjelenése; nagy hajtóanyag fogyasztású eszközök megjelenése az újonnan rendszerbe állított harci technika révén; fokozódó igény e zászlóalj önálló feladatra, irányokba való alkalmazására. Mint következmény, számunkra úgy jelentkezik, hogy tovább nő a zászlóalj szinten megemelendő anyagkészlet; fokozódik a mennyiségi igény az elhasznált rakéták, lőszer, üzem- és hajtóanyagok gyors, technikába való feltöltése iránt, újszerűen oldandó meg a harctéri sérültek mentesítése, összegyűjtése és evakuálása. Megítélésünk szerint e feladatra a zászlóaljhadtápot szervezeti és technikai kiegészítés mellett az új követelmények megbízható szervezése, irányítása érdekében tisztí beosztású pk. h. jogkörű z. htpf. kell hogy vezesse többcsatornás összeköttetéssel rendelkezve a századok és az ezred (dandár) ellátópont, illetve HVP irányába;
- ezred (dandár) szervezeteknél értelemszerűen tovább nőnek a megemelendő és napi feltöltéshez szükséges készletek, valamint a megemeléskükhöz szükséges szállítótér.

A napi felhasználás növekedése, új csomagolási módok és eszközök kikényszerítik a gépi rakodás elemeinek megjelentetését az ezred (dandár) hadtápokban, eszközeiben és kapacitásában bővíteni kell az üzemanyag és kenőanyag szállítási és feltöltési kapacitását. Szervezeti és technikai bővítést tesz szükségessé az új szervezésű gépesített lövész- és harcocsidandárok növekvő létszáma és páncélozott eszközeiből a sérültek mentése, összegyűjtése, ellátása és evakuálása;

- összefegyvernemi (hk.) ho. és hdt. szervezeteiben növekvő mértékben szervezetenként is beépül a csapatlégierő. Értelemszerűen a hadosztály, hadtest hadtáptagozatok kiegészülnek a speciális feladatokra szervezett repülő hadtápjá szervezeti elemekkel, az ellátó zászlóalj készletében meg kell jelentetni néhány repülőhadtápjá szakanyagot, mindenképp repülő hajtóanyagot;

- az összfegyvernemi hadsereg szervezete évről évre sokszínűbbé válik - eszköztára nagyhatású eszközökkel bővül - szervezete is kiegészül, átrendeződik. *E változások hadtápszervekre és szervezetre vonatkozó konzekvenciáit az elmúlt években részben már levontuk, de a következmények teljes körű érvényesítése még az előttünk levő fejlesztési időszakok feladata. Ilyenek:*

1. A repülőhadtáp szakirányítói szervezeti elemének megjelenítése a hadseregtörzsben a REF, vagy a HDS PK HTPH közvetlen alárendeltségében. Célsezerűbb változatnak tűnik, ha a speciális repülőhadtáp mint szervezeti elem a HDS REF alárendeltségében jelenik meg.

2. Bővíteni az ellátó dandár kapacitását a megemelendő készlet növekedésének arányában.

3. Az egyre növekvő csapatrepülőök megbízható ellátása érdekében e feladatra önálló ellátó szállító század (zászlóalj) szervezése szükséges, nem feltétlenül az ellátó dandár szervezetébe beépítve.

4. Önálló zászlóaljtól HDS HVP-ig fokozatosan kiépíteni a tábori gépi adatfeldolgozó rendszert és összekötni a gyors adattovábbító távközlő rendszerrel, s egyidejűleg megoldani több csatornán a titkosított hírváltás lehetőségét dandár szintig és a HDS PK HTPH-nek közvetlenül alárendelt minden önálló hadtápszervvel (ellátó dandár és egészségügyi dandár vonatkozásában egyidejűleg két irányban is).

A korszerű hadműveletek megvívása feltételezi azok lefolyásának intenzitását. *Támadó hadműveletnél:* a gyors térnyerést, az elfoglalt területen a diverziós tevékenységet; házagokban, áttört védelmi szakaszokon nagy mozgékonyt, több napig gyakorlatilag önellátásra kényszerülő ezred (dandár), hadosztály méretű harcászati, hadműveleti manővercsoportok harcba-, ütközetbe vetését; mélységi tartalékok második lépcsők gyors előrevonását és menetből történő ütközetbe vetését megőrizve harcképességüket az egyre hatékonyabb eszközökkel bíró légi támadóeszközök ellenük való alkalmazásának viszonyai között is. Értelemszerűen a felsoroltak vonatkoznak a hadműveleti területen feladatot megoldó csapat, hadműveleti sőt központi tábori hadtápszervek szervezeteinek alkalmazására a harc, hadművelet minden változatában. Ezért vetődik fel egyre sürgetőbben ezen szervek olyan irányú fejlesztése, amely a jelenleginél megbízhatóbb szervezeti feltételeket hoz létre minden hadtáptagozatban a változó követelményekhez való igazodásban. *Ilyenek:*

1. Lőszer és más szilárd anyagok komplettálása, gyűjtő csomagolása, lehetőség szerinti konténerizálása, gépesített rakodása, átrakása, ideiglenes konténerben való tárolása az ellátás minden tagozatában. Ehhez szükséges gépi eszközrendszer, felszerelés és gyakorlati ellátás ilyen módon való előkészítése a harc megvívása szempontjából kiemelten fontos és tömegesen felhasználásra kerülő különféle anyagainknál tovább nem halasztható feladat. Idetartozónak itélem a harc- és gépjárművek gyors feltöltő rendszereinek - végsősoron zászlóaljig bezárólag - teljes körű beépítését a hadtáp minden tagozatába.

2. A hadműveleti területen működő minden hadtáp csapat és intézet - a harc és hadművelet megvívásának időszakában különösen - előre előkészített, vagy spontán előforduló földi diverzióknak, támadásnak és a hadtápterület teljes mélységében légi csapásnak van kitéve települési helyein és menetben egyaránt. Ez a körülmény a hadtápbiztosítás megbízhatóságát erősen veszélyezteti, esetenként nehezen pótolható veszteségekhez vezethet. Sajnos, a ma is folyó helyi háborúk is ezeket igazolják. Ezért ma már kevés néhány alegység ideiglenes megbízása hadtáp őrzésvédelmi feladatokkal. Új elemekként racionális nagyságban, fontossági sorrendben be kell építeni az adódó feladatoknak megfelelő őr- és rakodó alegységeket, egységeket páncceltörő és közvetlen légvédelmet biztosító harci technikával.

A honi légvédelmi repülőök, csapatrepülőök hadtápjára a szárazföldi csapatokénál kisebb mértékű, de az adott fegyvernemi csapatok hadtápbiztosítása szempontjából fontos szervezeti kiegészítése - a csapatrepülő hadtáp átszervezése - döntésre és megoldásra váró kérdéssé vált. A szervezeti fejlesztés főbb motívumai és irányai:

1. A honi légvédelmi rakétacsapatok htp. szervezete kialakulhatnak tekinthető, a közeli években jelentős szervezeti fejlesztést nem igényel.

2. A honi vadászrepülő csapatok technikai korszerűsítésének folytatása mellett meg kell jelentetni ezred szinten a hadműveleti repülőterekről való működés jelenleginél fejlettebb eszközrendszerét, és a harc megvívása szempontjából elsődlegesen szükséges anyagkészletek e repülőtereken való megbízható tárolását, továbbá a hadműveleti repülőter gyors működőképességét biztosító ellátó, kiszolgáló állományt és eszközöket.

3. A honi rádiótechnikai csapatok hadtápjá mindenképpen szervezetenként is fejlesztést igényel. A terepkövető rendszerrel felszerelt repülőgépek megjelenése (Tornádó), terepkövető berendezéssel felszerelt földi, légi és tengeri bázisú szárnyasrakéták tömeges elterjedése még hagyományos töltetek, harcifejek esetén is elkerülhetetlenné teszi a végrehajtó felderítő rádiótechnikai századok számának, harci eszközeinek további növelését, továbbá eszközeik egy részének rejtett állásokba való kitelepítését. E nagyszámú alegységeket olyan honi rádiótechnikai zászlóaljok vezetik, melyek kiépített hadtáptagozattal nem rendelkeznek, alegységeiktől jelentős távolságra települnek.

Gyakorlataink viszonylag egyszerű feltételek esetén is igazolják, hogy a honi rádiótechnikai zászlóalj tagozat hadtápjának szervezeti kiépítése tovább - súlyos következmények vállalása nélkül - nem halasztható. Némi szervezeti kiegészítést igényel a honi rádiótechnikai dandár törzs is.

4. A csapatrepülő hadtápjá jelenlegi szervezetét a korrekció már nem képes az elvárások szintjére emelni. Itt már az átszervezés igénye és realizálása jelenthet megoldást, összhangban a szárazföldi csapatok strukturális átszervezésével.

Az előttünk álló fejlesztési időszak kiemelt szervezeti fejlesztési feladata az úgynevezett „had-sereg repülő” szakfegyvernem szervezeti megjelentetése az összefegyvernemi hadsereg, hadosztály (hadtest) szerves részeként.

A merevszárnyú és részben a forgószárnyas repülőknél többségében településükhöz előzetesen előkészített és berendezett leszállótereket, repülőtereket igényelnek, a működés és harctevékeny-ség során többségében speciális repülő anyagféleségeket használnak fel, földi járműveik egy része viszont és az állományuk ellátása sajátos fegyvernemi igényeik mellett, általános rendeltetésű hadtápanyagokat is felhasználnak.

5. A hadseregrepülő hadtápbiztosításának szervezeti megoldása alapvetően függvénye azon döntéseknek, melyek hadosztály (hadtest) és hadsereg közvetlen szervezetek hovatartozásáról, önállóról, vagy utalt ellátásban való működésükre vonatkozik.

Szervezeti vonatkozásban véleményem szerint a mai méretek és a legkedvezőbb felhasználási lehetőségek megteremtése érdekében:

1. Hadosztály (hadtest) szervezetében meg kell jelentetni a feladat igényelte összetételben és szervezeti nagyságrendben:

a) A hadosztály (hadtest) repülőfőnökséget a szak- és harcirányítás, a repülő-műszaki, a repülő-technikai és a repülőter biztosítási feladatok sajátos ismereteket, eszközöket igénylő tervezési, szervezési, irányítási és ellenőrzési feladatainak ellátására.

b) Létre kell hozni hadosztály (hadtest) közvetlen önálló szervezetként a hadosztály (hadtest) önálló repülő osztagot, mely szervezetenként egyesíti magába: a repülőgép- (helikopter-) vezető és más fedélzeti állományt és a légi, illetve repülő harcirányítás személyi állományát és harci technikai eszközeit; a repülő műszaki századot, mely magában foglalja a repülőszervezetek közvetlen kiszolgálását, helyi javítását, a repülő-műszaki előkészítés és hazai anyagokkal való feltöltés állományát és az általánostól eltérő eszközeit; az ellátó - kiszolgáló századot, mely magában foglalja a hadtápjá és egészségügy ellátás, a repülőter berendezés és karbantartás személyi állományát, anyag- és eszközrendszerét; önálló FRISZ (rádiótechnikai) és híradó szakaszt a repülőter fénytechnika, a légi és földi híradás biztosítást végző állománnyal, anyaggal és speciális híradó eszközökkel.

c) A szervezeti fejlesztés későbbi időszakában ezred- (dandár-) szinten rendelkezni kell a repülő harcirányító csoporton kívül néhány szervezetszerű repülőszervezetek fogadását (egyedi vagy rajkötélek nagyságrendben) biztosítani képes repülő kiszolgáló, híradó, fénytechnikai eszköz-

zel és azok szakszerű működtetését végző speciális felkészültségű állománnyal a közvetlen híradó-, vagy rendészeti – komendánsalegység szervezetébe beépítve.

2. Az újszerűtetű összefegyvernemi hadtestek megjelenése az ezredfordulóig szervezetenleg kiegészülnek saját alárendeltségű harci helikopteregységgel, mely vélhetően magában foglalja majd a működéséhez szükséges biztosító, kiszolgáló állományt, anyagokat és eszközöket is. Ez esetben már az elvégzendő feladatok igényt támasztanak a speciálisan repülőterépítő feladatra szervezett, önálló műszaki század vagy zászlóalj szervezésére és hadtest közvetlen repülő műszaki szervezet létrehozására és működtetésére. Ilyen helyzetben önálló repülő ellátó-szállító század (zászlóalj)-ot kell megjelentetni a hadtest ellátó ezred (dandár) szervezetében is.

3. Napjaink aktuális, s egyben legbonyolultabbnak tűnő feladata a hadseregközvetlen légi erő megjelenése, s ennek szervezeti megoldása. Azon hadseregekben, ahol a légi erő mint haderőnem is létezik, a hadseregrepülőök beépítése az összefegyvernemi hadsereg szervezetébe viszonylag egyszerű séma szerint oldódik meg. Saját helyzetünket nagymértékben bonyolítja, hogy az uralkodó felfogásunk szerint ma az összefegyvernemi hadsereg hadrendjébe van sorolva a csata- és felderítő-repülőök, és a pilóta nélküli repülő felderítő-alegységek (-egységek) is.

Véleményem szerint alkalmazási szempontból ez a változat nem elég hatékony, szervezeti vonatkozásban rendszert bontó, repülőtéri és repülőtechnikai ellátás szempontjából nem eléggé megbízható. Háborús időszakra a csata-repülő és repülő felderítőegységet célszerű átalárendelni a front légi erő állományába a hadtápbiztosításra vonatkozó alábbi követelményekkel:

1. Ezen repülőegységek hadtápját a szövetségi szervezeti séma szerint kell kialakítani (ÖREMŰZ) és átalárendelni a repülőegységekkel együtt a frontnak.

2. Igény szerint a repülőtéri biztosítást, fény, rádiótechnikai és repülő híradó egységeket, alegységeket VSZ szervezeti séma szerint már békében létrehozni és háborús alkalmazáskor a harci egységekkel együtt a frontnak átalárendelni.

3. Az MN központhadtáp e feladatok végzésére kialakított ellátó-, szállító-, egészségügyi erőiből a front repülőhadtápot a feladat nagyságrendjéhez igazodó mértékben átalárendeléssel célszerű megerősíteni.

Ha továbbra is ragaszkodunk azon felfogáshoz, hogy a csata- és felderítő-repülőket az összefegyvernemi hadsereg hadrendjébe építsük be, úgy elkerülhetetlennek tűnik szervezési vonatkozásban az alábbi lépések megtétele:

1. A felsorolt repülőegységek olyan szervezetben való létrehozása, amely megfelel egyrészt a légi erő manőverező (repülőtéri) követelményeknek, másrészt pedig az egyidejűleg két repülőterőről történő működés feltételeinek anyagi, technikai és létszám követelményeivel.

2. Az összefegyvernemi hadsereg hadrendjében megjelentetni 1-2 önálló repülőterépítő zászlóalj, századot a tábori repülőterépítés bonyolult technikájával és sajátos anyag- és eszközrendszerével.

3. Egyidejűleg két repülőter berendezésére, működtetésére alkalmas repülőbiztosító egység, alegység szervezése és megjelentetése a hadsereg hadrendjében.

4. A hadsereg repülőfőnökséget meg kell erősíteni, beleértve a repülő hadtápbiztosítás tervezésére, szervezésére, irányítására hivatott szervezettel is.

5. A hadsereg és a központhadtáp tábori szervezeteit kiegészítés, átszervezés útján lehet képessé tenni a repülőerők megbízható hadtápbiztosítás szervezeti, anyagi, technikai eszközrendszerével és állományával.

A szervezeti fejlesztés szempontjából sem haszontalan a CSRP béke és háborús helyének, szerepének, általa megoldandó feladatok tükrében a parancsnokság és közvetlen szervezeteinek elemzése és a bővülő új feladatokhoz való szervezeti korrekciók időszzerű végrehajtása.

Sorrendet tartva néhány felvetés ide kívánkozik, az úgynevezett nem elvonuló „bátországi” katonai szervezetek, az előzőeknél kevésbé kimunkált szervezeti megoldás nagyléptékű elemzése és megoldási változatok felvázolása. Sajnos a magyar katonai irodalom e kérdéskörrel eddig eléggé

szűkkeblűen foglalkozott. Az első megközelítés szerint csak az lehet, hogy jelentőségének megfelelően értékünk olyan objektíve meglévő feltételeket és körülményeket, mint:

- az MN egésze a Délnyugati hadszíntér északi sávhatarában a hadászati első lépcső részét képezi, a légi és földi harcérintkezés peremvonala;
- az MNK-tól lényegesen kiterjedtebb területű országok egész sora sem számolhat - területi mélységénél fogva - azzal, hogy a harcéri eszközök (hadászati eszközök nélkül) a területük mélységében mint hadszínteret csapásaik valamilyen formájának számukra fontos objektumok ne legyenek kitéve, ismerve a már rendszerben levő harcászati, hadműveleti csapásmérő eszközök ma is meglévő képességeit.

Valójában a mi esetünkben a hátszagról formailag csak úgy beszélhetünk, hogy mindig az ország területének teljes mélységét - a veszélyeztetettségben differenciáltan - egyben potenciális hadszíntérnek is tekintjük.

Az előzőekből számolva, mint logikus következmény fogalmazódik meg:

1. A hátszágának nevezett csapatokat, intézeteket, szerveket képessé kell tenni ésszerű mértékben önvédelmi harc megvívására.

2. Különböző veszélyekről való riasztásuk (riaszthatóságuk) követelményeikben és esetleges következményeikben nem lehetnek kedvezőtlenebbek az elvonuló csapatokénál.

3. Többségében stacionárisan telepített intézeteknek is rendelkezni kell a mobilitás egy meghatározott lehetőségével, hogy szükség szerint állományuk és fontos anyagaik egy részét veszélyeztetett zónákból időben kivonják, vagy kényszerű területfeladás esetén a mögöttes területre visszavonuljanak. Esetenként sor kerülhet a helyi területvédelmi és karhatalmi erők ezen szervek részéről való megerősítésére, őket is fenyegető diverziós cselekmények elhárítására.

4. Hagyományos fegyverek alkalmazásával vívott európai fegyveres küzdelem esetén - nem kizárva a harcászati és hadművelati tömegpusztító fegyverek alkalmazásának lehetőségét sem - e szervek, intézetek, csapatok állományát, az általuk kezelt eszközöket, anyagokat védeni szükséges szervezési, műszaki előkészített megoldások révén is. *Ilyenek lehetnek:*

a) Háborús termelés, felhasználás és alapvető lakossági szükségletek kielégítését szolgáló állomány, anyagok, eszközök műszakilag védett elhelyezése, tárolása a ma meglévő és kielégítő védettséget biztosító, e célra létesített óvóhelyeken, védett tárolókban.

b) Felkutatni és felhasználni az ország területén már nem működő, de a fenti célra egyenesen, vagy kisebb-nagyobb átalakítások révén, alkalmassá tehető bányákat, barlangokat, szilárd építmények alagsorait stb., melynek elfogadható kompromisszumokkal alkalmasak lehetnek a személyi állomány, illetve anyagi-technikai eszközök védelmére.

c) Már békében - gazdasági lehetőségeink arányában - döntően a PVOP, hadseregen belül a felsőszintű gazdálkodó szervek és a vezérkar követelményei és közreműködése révén, helyi és központi erőkkel folyamatosan folytatni kell a meglévő objektumaink, létesítményeink fejlesztését a csapás elleni védelem követelményei szerint is. Előkészített tervekkel kell rendelkezni minden katonai szervezetnél, hogy a háborús feszültség időszakában milyen pótiólagos erőfeszítéseket tesz objektuma, szervezete műszaki védőképességének növelése érdekében.

5. A hátszági csapatok megbízható hadtápellátása érdekében előbb-utóbb meg kell jeleníteni a megyei vagy regionális ellátó decentrumokat.

Abból kiindulva, hogy a csapás elleni védelemre műszaki megoldások útján való felkészülés a mi viszonyaink között anyagi lehetőségeink által is behatárolt, fontos helyet kell, hogy kapjon terveinkben a szervezés révén növelhető csapás elleni védelem megtervezése és szükséges mértékű békeidejű előkészítése. Egyszerűen arról van szó, hogy az ellenség terveiben a célkiválasztásban úgy katonai, mint polgári lehetséges célpontok esetében prioritások érvényesülnek most és a jövőben is. Az ellenség által felderített és bemért polgári és katonai szempontok sorsolásra kerülnek a „legnagyobb előny” elérése lehetősége alapján. Az elsődlegesség nem mindig azonos a nagy mérettel, kapacitásokkal, sokkal inkább az adott objektum, intézet egyedi polgári és katonai értéké-

vel. Pl.: az adott objektumnak nincs dublőrje, kiemelten fontos haditermelést, szolgáltatást folytat, az adott objektum működésének egyes elemei kiesése esetén rész, regionális, országos rendszerek működése bénul meg ideiglenesen, vagy tartósan (vasúti, közúti csomópontok, energiaszolgáltató rendszerek fontos elemei stb.). Területrészek és útszakaszok közelében levő, kevésbé fontos objektumokat közvetve érhet csapás azáltal, hogy közelükben ideiglenesen fontos katonai csapatrészek helyezkednek el, vagy vannak mozgásban, esetleg azáltal is, hogy a légvédelem által lelőtt légi támadóeszközök harci töltete véletlen folytán az adott objektum közelében működésbe lép.

Szervezési lépéseinket úgy kell megtervezni és előkészíteni, hogy azokat jelle, parancsra szervezeten, a feladatok lebonyolítását mérséklendő módon, időben végrehajthassuk. Ilyenek lehetnek:

1. A személyi állomány, eszközök és anyagok helyi széttelepítése a működést lényegesen nem befolyásoló módon, megőrizve a legfontosabb kapacitásbeli mutatókat.

2. Fontos, nehezen pótolható eszközöket, anyagokat ne tároljunk csak egy bázison.

3. Készleteink egy részét lehetőség szerint mobil eszközökön – gépkocsin, vasúti kocsin, hajón – tároljuk. E célra jól felhasználható, folyékony anyagok esetében, az országos csővezeték rendszer adott esetben fel nem használt része is.

4. A hátszági intézeteknek, csapatoknak, szerveknek legyen sajátos, feladataihoz igazodó polgári védelmi terve és az abban foglaltak végrehajtásához szükséges tartalék eszközök és anyagok, különös tekintettel a kielégítő kapacitású szükségáramforrásokra, védett víznyerő helyekre, védő- és mentesítő eszközökre, a riasztás hatékony és dublázott eszközeire, óvóhelyekre stb.

A hátszági szervezetek előzőekben felsorolt szervezeti következményeket is hordozó feladatok, tennivalók értelemszerűen vonatkoznak az MN hadtáp honi területén elvonulásra nem tervezett minden szervezeti elemére is.

A nemzeti fejlesztés tárgyalása nem kerülheti meg a HM hadtápszervek és a közvetlen alárendeltjei e témához kapcsolódó helyzetmegítélését és a nemzeti fejlesztés kirajzolódó irányainak felvázolását. Az 1949 októberét követő években kialakult hadtáp szervezeti struktúra napjainkban is folyamatosan korszerűsödik. Ennek következtében ma alsóbb tagozatokhoz viszonyítva szervezeti vonatkozásban a központ-hadtáp előnyösebb helyzetben van, korábbi gondjai enyhültek, különösen tábori szervezeteink – a központ-hadtáp – VSZ viszonylatban is korszerűnek tekinthető. Az új és módosított szervezetek korszerűsítését az 1985. évben lefolytatott, mértékben és mennyiségben is jelentős központ-hadtáp gyakorlatok, a felkészítés és az ellenőrzés más formái is döntő mértékben pozitív módon igazolták. Itt tehát jelentősek eredményeink, de bőven maradtak megoldásra váró feladatok is. A teljesség igénye nélkül néhányat itt is számbavennék:

1. A Hadtápfőnökség törzse az előző tervidőszakban végrehajtott létszámcsökkentést követően – az állandó harcokszűtségi időszakában – jelenlegi felállásban alapvetően alkalmas tervezni, szervezni, irányítani, ellenőrizni és jogosítványai keretében szabályozni az MN hadtáp fejlesztését, béke és háborús működését (és kérdéskörrel összefüggő szabályozási tevékenységre). Egységes elgondolás és tervek alapján képes összefogni és vezetni az MN Hadtápfőnökség szervezetébe tartozó szolgálatfőnökségek tevékenységét, a ráruházott felelősség és jogkörök keretein belül, továbbá munka és együttműködési kapcsolatot fenntartani a vezérkarral és a többi HM-szervekkel, más minisztériumokkal, hivatalokkal és gazdasági szervezetekkel. Megfelelő feltételekkel rendelkezik más fegyveres szervezetekkel való együttműködésre, a védelemmel összefüggő kérdésekben a munkakapcsolatok folyamatos építésére, fenntartására; munka- és együttműködési kapcsolat fenntartására az EFE, a DHDSCS hadtápszerzeivel, a szövetséges és baráti hadseregek hadtápszerzeivel a közös feladatok megoldása érdekében, illetve a vezérkar által meghatározott hatáskörökben és irányelvek szerint; képes az MNHF-nek közvetlenül alárendelt végrehajtott hadtápszervek, csapatok, intézetek vezetésére.

2. A hadtáp szakfeladatok végrehajtására rendelt MN hadtáp szolgálatfőnökségek, az MN érdeklő és hatáskörű más szervek és szervezetek mai szervezeti felállításuknak megfelelően feladataik, hatáskörük, rendelkezésükre bocsátott pénzügyi, anyagi kereteken belül tervezik, szervezik, irányítják: a központ-, és csapathadtáp szervezetek útján realizálják az MN egészségügyi,

közlekedési biztosítását, a néphadsereg üzem- és hajtó-kenőanyagokkal, más speciális folyadékokkal való ellátását, az MN ruházati ellátásokkal és kapcsolódó szolgáltatásokkal összefüggő feladatokat, az MN élelmezési és katonakereskedelmi ellátását, az MN állománya szociális ellátásával, üdültetésével kapcsolatos feladatait.

3. Az MN hadtáp szolgálatfőnökségek és MNHF-közvetlen - MN hatáskörű - szervezetek feladat. *felület-, és hatáskör keretén belül:*

a) Mint MN felsőszintű gazdálkodó szervek ellátják a szervezeti, technikai, anyagi fejlesztés, készletezés, fenntartás, különböző szolgáltatások biztosításával összefüggő feladatokat az MNVK és MNHF tervei, követelményei szerint.

b) Irányítják, végzik a kiképzésből, továbbképzésből, haderőbiztosításból, háborús felkészítésből adódó feladataikat.

c) Rendszerezésre előkészítik, illetve használatbavételi eljárás útján gondoskodnak az MN új hadtáptechnikai és anyagi fejlesztéséről.

d) Beszerzik, tárolják, kezelik az előírt eszköz- és anyagkészleteket. Alárendeltjeik útján békében közvetlenül ellátják szakanyagokkal, szolgáltatásokkal az MN önálló gazdálkodási jogkörrrel felruházott szerveit, csapatait, intézeteit.

e) Fenntartják és realizálják szakellátási kérdésekben az MN-en belül, illetve a társfegyveres erőkkel és testületekkel, más kormányzatszervekkel, hivatalokkal, továbbá termelő-szolgáltató vállalatokkal a nemzetközi katonai szakkérdésekben való együttműködést. A szaktechnikai, anyagi fejlesztés ellátó központok szervezetébe való beépítése - ilyenképpen kétlépcsős irányításukat - az élet nem igazolta. A fejlesztés, adaptálás, kísérletezés felgyorsult és felelős feladata szükségessé teszi mielőbbi szervezeti megerősítésüket és az ellátó központok állománytáblájában közvetlenül elhelyezett élelmezési, ruházati, üzemanyag-, közlekedési szolgálatfőnököknek való alárendeltségben megjeleníteni a fejlesztéssel foglalkozó szervekkel, illetve minőségvizsgáló laboratóriumokat.

Az MNHF-ség mint ágazati szakirányító szervezet funkcióinak, feladatainak nagybani felsorolására azért vállalkoztam a korábban felsorolt tartalommal és részletességgel, hogy a továbbiakban felvetett szervezeti alkalmasság megítélését, a fejlesztés általam helyesnek és szükségesnek vélt irányait és megoldását összevevsem az MN központhadtapra háruló feladatokkal.

E téma tárgyalásánál - már csak terjedelmi okoknál fogva is - az általam aktuálisnak ítélt felvetésekre szorítkozom úgy az elméleti megközelítés, mint a gyakorlati igények megfogalmazása kapcsán. Melyek is ezek?

1. *A hadtápbiztosítás fogalmi értelmezéséből* kivetíthető szervezeti következmények felfogása és gyakorlati realizálása az MN-ben és a szövetséges hadseregekben. Az MN-ben szervezeti vonatkozásban e téma összességében megoldottnak tekinthető, *de egységes felfogásról a szervezeti megoldás helyességével való azonosulásról még ma sem beszélhetünk.* E kérdésben továbbra is több esetben hivatkozás történik más szövetséges hadseregekben realizált - az MN hadtápszervezetétől eltérő - strukturális, szervezeti megoldásokra. Táplálja ezt az a gyakorlat, hogy a VSZ-tagországok minisztériumi szinten kivétel nélkül egymástól eltérő struktúrában szervezték és működtetik központhadtapjukat. Például a szövetséges hadseregek hagyományai, háborús tapasztalatai, a hadsereg méretei és haderőnemi felépítéséből adódóan a minisztériumi és részben a hadművelleti és csapathadtap struktúrák a hagyományos hadtápszolgálathoz tartozónak tekintett egészségügy, közlekedés, üzemanyag-, és hajtóanyag-, élelmezés, ruházat, üdültetés és egyéb szociális ellátás szakellátási főnökségek, ellátási területeken kívül szervesen HM h. hadtápfőnök alárendeltségében, hadtáp szolgálatfőnökségként működtetik.

A technikai szolgálatot, a beruházási és fenntartási szolgálatot, a pénzügyi biztosítás szerveit, a katonai mező- és erdőgazdaságok minisztériumi irányító szervezetét, a katonakereskedelmi szolgálatot békében is működtetik.

A közlekedési szolgálatot minisztériumi rendszerben építési és szállítási feladatok szerint külön önálló főnökségekben tagoltan szervezik és működtetik. A csapatok harcászati, hadművelleti

hadtápfelkészítését a katonai körzetek békében is működő szervei, intézetei és csapatai útján realizálják. Békében is ellátási felelősségi körükbe tartozik a határőrség, munkásőrség (milicia) mindenmű anyagi-technikai és egészségügyi ellátása és részlegesen, vagy teljeskörűen kiépített haderonemi hadtápokat működtetnek.

Az előzőekben leírtak alapján megállapítható, hogy a VSZ alárendeltségű szervezetek csapat, és hadművelleti hadtápjá egységes szervezeti felépítése mellett – még nagyságrendi azonosság esetén – sincs két olyan VSZ-hadsereg, ahol a minisztériumi hadtáp struktúrája lényegi megoldásaiban megegyezne. A magam részéről e helyzetet nem tartom elfogadhatatlannak, közös feladataink eredményes végrehajtását károsan befolyásoló tényezőnek. E megállapítás azonban nem ment fel azon kötelezettség alól sem minket, sem a szövetséges hadseregek központhadtápjá irányítóit, hogy e téren is a működés tapasztalatait egybevevünk és keressük az adott ország hadserege, a VSZ-be integrált csapatok, hadművelleti és hadászati-hadművelleti seregstestek legmegbízhatóbb minisztériumi szintű tervezésének, szervezésének, realizálásának legjobb megfelelő nemzeti megoldásait.

2. Az MN-ben és a szövetséges hadseregek hadtápjában az utóbbi évtizedben felgyorsult az ellátás, kiszolgálás kapacitását nagymértékben növelő hadtáptechnika beáramlása. A folyamatosan növekvő mennyiségi változás, a minőségi változás sürgetően megoldandó határához érkezett úgy a béke ellátást, mint a tábortáptechnikai ellátást illetően. A probléma felismerése, felvetése minden tagország részéről kellő komolysággal megtörtént és a szervezési gyakorlatban is egyre inkább érvényre jut. Csapatszinten e technika működtetését, napi karbantartását az azt működtető hadtáp szolgálati ág személyzete végzi, ezzel erősödik a hadtápjá végrehajtó állomány technikai, gyakorlati felkészítése. A hadtáptechnikai eszközöket az MN-ben és néhány más szövetséges hadseregben a strukturálisan különböző mértékben integrált egységes szervezeti felépítésű technikai javító szolgálatok végzik, minimális szervezeti kiegészítéssel és javítóanyag, technológiai leírás részükre való átadásával. A középjavítás béke idején megoszlik általában aszerint, hogy gépjármű-alvázra épített haditechnikai eszközről van szó, vagy ezt nélkülöző sajátos kiszolgáló, technológiai berendezésről. Az első esetben a javításokat a hadosztály (hadtest) vagy területi – e célra már békében is működtetett – javítóműhelyek (javító zászlóalj) végzik, míg a második esetben a központhadtápjá területi ellátó szervezetein belül épültek és épülnek ki szakjavító kapacitások. Speciális, kis létszámú és speciális hozzáértést, javítóanyagot igénylő esetekben a közép- és nagyjavítást is a szakosodott polgári szervezetek végzik szerződéses, vagy kijelöléses gazdasági kapcsolat keretében. Lényegében a nagyjavítás minden esetben vonatkozásában e célra felkészített javító, gyártó szervezetek által történik.

A hadtáptechnika javítása szervezeti megoldásában az MN-ben és a szövetséges hadseregek hadtápjában is közel azonos, az *alábbi eltervésekkel*: a hadosztály (hadtest) raktárak, ellátó szervezetek fődarab cserés módszerrel képesek meglévő kapacitásaikkal 1-2 nap alatt javítható eszközök javítására. A tartósan üzemképtelenné vált, illetve sérülést nem szenvedett eszközök sérült technikai gyűjtőhelyekre összehívásra kerülnek, ahol döntés születik *arra vonatkozóan, hogy*:

a) mely eszközöket szükséges hadsereg, front, központhadtápjá vagy polgári javító üzembe helyreállításra elszállítani és mi legyen az elszállítás sorrendje, üteme,

b) a nem javítható eszközök, technikai anyagok a további háborús felhasználás érdekében hogyan hasznosíthatók, beleértve a begyűjtött hadtáptechnika alvázait, speciális felépítményeit és további bontás után felhasználható részegységeit, továbbá a begyűjtött, zsákmányolt eszközök sorsa mi legyen,

c) az adott helyen javításra alkalmasnak ítélt eszközök nagyságrendjéről, összetételéről és használatbavételi fontosságától függően az adott technikai gyűjtőhelyre, tábortápjá javító szervezetek telepítésére, illetve a szakhelyen javítandó, helyreállítandó eszköz evakuálásának rendjére és végrehajtóira vonatkozóan.

Már a II. világháború befejező időszakában is nagy fokú mobilitás, manőverképesség jellemezte a harcoló csapatokat. A hadtápjá mobilitása sok esetben a csapatokéhoz képest elmaradt, s így

az egyébként meglévő készleteiket nem tudták időben a harcoló csapatokhoz eljuttatni. Ennek főbb okai voltak:

1. A vasúti szállítás lehetőségeinél nagyobb feladatot kapott az utánszállításban és evakuálásban. Továbbá e feladatának, sem helyreállításának alacsony üteme, sem fontos műtárgyainak rendszeres rombolása miatt óriási teljesítményei mellett sem tudott az elvárások és szükségletek szintjének megfelelni.

2. A közúti szállító egységek objektív okok és tervezési hibák miatt alacsony szinten voltak gépesítve, a szükségletekhez viszonyítva egyszerre kevés mennyiségű anyagot tudtak megemélni. Lényegében hiányzott a közúti helyreállításra hivatott katonai szervezet és a feladatát eredményesen megoldani képes forgalomszabályozó, irányító állomány és technika. A háború első időszakában nem integrálódott a hadtápstruktúrába a közlekedés, szállítás. Integráló szerepét a hadtápbiztosításban nem ismerték fel, voltak a hadtápon kívüli anyagi szolgálatoknál, saját szervezetükben szállítási kapacitás kiépítésére törekvés olyan esetekben is, ha az adott szállító eszköz nem kimondottan speciális - más szállítási feladatra lényeges átalakítás nélkül alkalmatlan - felépítménnyel rendelkezett.

Felfogásom szerint, mint ahogy a katonáknál minden eszköz, anyag személyi málbaként nála van és mindenfajta harci eszközzel és fegyverzettel együtt bordják, szállítják az alapszabvány lőszer-, rakétatartalékokat, ugyanígy természetesnek kell tartani, hogy minden javító szervezet is rendelkezzen részére kialakult és tárolni köteles javítóanyag tartalékhoz saját, szervezetszerű szállítóterrel. Sőt a különböző hadtáptagozatok szállítástechnikáinak egy meghatározott mennyisége ideiglenesen, vagy tartósan is kijelölhető különféle tagozatok javítóanyag raktárához, a javítóanyagok folyamatos utánszállítására. Bár ez elveiben ellentmondani látszik a szállító eszközök központosított felhasználása legfontosabb elveink egyikének, mégis így is cselekedtünk, mert:

1. A különböző harci és technikai eszközök harctéri, helyi javítása és a harc feladatot végrehajtó szervezetekhez történő gyors visszatérítése elsődlegesen fontos katonai érdek.

2. Ezen javítószervek szükséglete, összetétele, kiutalása - általában a harctéri javítás ez irányú szükségleteit - legoperatívabban az egységes technikai szolgálat szervei és szervezetei tudják szervezni és végrehajtani, a hadtáp által kiépített és üzemeltetett közúti, szükség szerint légi szállító eszközök felhasználásával.

3. Mint minden más katonai feladat esetében a szállítások szervezésénél és végrehajtásánál is a főerőkifejtést a harc, hadművelet sikere szempontjából legfontosabb feladatra kell koncentrálni. Ezért a hadtápnak a szállítási ágazat eszközeinek felhasználásával mindenekelőtt a főirányban, elsődleges szállítási feladat megoldása és az ehhez szükséges infrastruktúra kiépítése, működtetése és az ezeken folyó csapat- és anyagmozgás szakszerű, szervezett irányítása képezi fő felelősségét és feladatát.

Az európai háborús térség általában - a nyugati és délnyugati hadszíntér konkrétan is jól kiépített szállítási infrastruktúrával rendelkezik mennyiségi és minőségi vonatkozásban egyaránt. Adott esetben ezek döntő részén különböző intenzitású katonai mozgás, szállítás bonyolódhat. A harcászati, hadműveleti atomfegyverek tömeges jelenléte és esetleges alkalmazása a kiépített alapinfrastruktúrát gyorsan, számunkra igen kedvezőtlenül megbonthatja. De a már ma is létező hagyományos eszközök nagy pontossága, a műtárgyak, fontos objektumok koordinátáinak egyre pontosabb bemérhetősége úgy békében, mint háborúban elkerülhetetlenné teszi a közlekedési szolgálat minden tagozatában olyan javító-helyreállító kapacitás létrehozását háború esetére, mely képes a csapatmozgások és szállítások szempontjából elsődlegesen fontos műtárgyak, csomópontok, útszakaszok gyors helyreállítására, vagy helyettesítésére, esetleg minél rövidebb kitérő útvonalak gyors működtetése útján a kialakult helyzet követelményei szerint. A szervezés felé ez olyan követelményeket támaszt, mint:

1. A közlekedés minden tagozatában már békeidőben szervezettel kell létrehozni az elkerülhetetlenül szükséges nagyságrendben a javító-, helyreállító kapacitásokat.

2. Beépíteni szükséges e szervezetekbe a helyreállítás gyors végrehajtását biztosító eszközöket, konstrukciókat, anyagokat.

3. A szervezés folyamatosan és mindenkor vegye figyelembe e feladathoz, melyek a nem mozgósítható eszközök, anyagok hadsereg általi beszerzése, készletezése.

4. Országosan és a katonai javító-helyreállító egységeknél legyen nyilvántartva a népgazdaságban használatos és a feladatok megoldására is alkalmas eszközök, szerkezetek és anyagfeleségek, s a várható szükségletnek megfelelő készletezés lehetősége.

5. A szervezeti fejlesztés mindenkor vegye figyelembe a katonai, szövetséges és polgári szállító, helyreállító ágazatok, szolgálatok szoros együttműködése folyamatos helyi, regionális és országos szintű együttműködés létszám és szervezeti igényeit. Ezt azért kell különösen hangsúlyozni, mert honi területen működésük és helyreállításuk döntően nem MN feladat, de fontos népgazdasági és katonai érdek. Továbbá polgári, MN és szövetséges igények egyidejűleg lehetnek jelen és e kapacitások összefogott, egységes elgondolás alapján tervezett és realizált felhasználása járhat együtt a feladat eredményes, időbeni megoldásával.

*

Jelen cikkben felvetett gondolatok az MN hadtáp szervezeti fejlesztéséről azon indítatásból fogalmaztam meg, hogy a rendelkezésünkre bocsátott személyi, anyagi, erőforrások felhasználásához olyan szervezeti kereteket rendelkezzünk, melyek az adott lehetőségeken belül leginkább alkalmasak. Továbbá, hogy a felkészítési, alkalmazási adatok megbízható hadtápbiztosítását szervezeti oldalról garantálni lehessen, figyelembe véve a közeljövő belátható új igényeit, követelményeit.

A jelenkori helyi háborúk hadtápbiztosításának sajátos tapasztalatai

(Egy vizsgálódás eredményeiből)

Csabai György őrmagy

Napjainkig az emberiség öt és fél évezredes történetében több mint 15 000 háború zajlott le és azok közel három és fél milliárd ember pusztulását, valamint kb. 5000 trillió dollár anyagi kárt okoztak.

Az 1944-45-ös esztendők óta a különböző irodalmi források eltérően értékelik és határozzák meg a helyi háborúk számát. Egyesek szerint 60, mások szerint 120 vagy 150, illetve 225 helyi háborúra, katonai konfliktusra került sor.

Mielőtt a helyi háborúk hadtápbiztosításával kapcsolatos tapasztalatokra rátérnénk, végezzük el a korunkban lehetséges háborúk osztályozását, benne elhelyezve a helyi háborúkat is.

1. *A helyi háborúk helye a korunk lehetséges háborúinak osztályozásában, fajtáiban, és a fogalmának meghatározása.*

A háborúról és a hadseregről szóló marxista-leninista tanítás az az elmélet, amely választ ad a világtörténelem, mindenekelőtt korunk háborújának keletkezésével, lefolyásával és kimenetelével összefüggő problémákra. A marxizmus-leninizmus a háborút, akárcsak a hadsereget társadalmi jelenségként vizsgálja, feltárja más feltételektől való függését, és tisztázza szerepét a társadalom életében.

A háború – mint történelmi kategória – lényegét és tartalmát az képezi, hogy az a társadalmi osztályok, nemzetek, államok vagy államcsoportok közötti politikai harc legélesebb formája, melynek során a politika valamennyi eszköze egyidejűleg alkalmazásra kerül, alapvető kritériuma a fegyveres küzdelem, fő eszköze a fegyveres erők.

Korunk fő ellentmondása arra enged következtetni, hogy fennáll a különböző háborúk keletkezésének és folytatásának a lehetősége, így ezek a háborúk *a jól ismert lenini módszer segítségével osztályozhatók:*

1. céljaik és társadalmi jellegük szerint;
2. az alapvető ellentmondás típusa és a háborúban részt vevő társadalmi erők összetétele szerint;
3. méreteik szerint: - helyi háború,
- világháború;
4. és az alkalmazott pusztítóeszközök szerint. Jelen esetben az 1., a 2. és a 4. pontban foglalt részletezésétől eltekintünk.

Az alábbi helyi háborúkat és katonai konfliktusokat különböztetjük meg a társadalmi, politikai és haditechnikai ismérvek alapján:¹

1. Helyi háborúk és katonai konfliktusok, amelyeket egyes kapitalista államok robbantottak ki egyes szocialista államok ellen.

2. Kapitalista államok helyi háborúi és katonai konfliktusai a függetlenségükért küzdő, vagy azt védelmező népek (országok) ellen.

3. Egyes tőkés államok, vagy tőkésállamok csoportjai közötti helyi háborúk, katonai konfliktusok.

4. A helyi háborúk sorába tartoznak – amennyiben azok méretbeli ismérveiből indulunk ki – a polgárháborúk és belső fegyveres konfliktusok is.

Az Egyesült Államokban a jelenleg érvényben levő, ún. „reális elrettentés” katonai doktrína a háború négy fajtáját határozza meg:

1. Hadászati (általános) atomháború a két szemben álló szövetségi rendszer, a NATO és a Varsói Szerződés között;

2. A háborús szintér (földrész) méretű korlátozott atomháború Európában vagy más földrészen.

3. A háborús szintér (földrész) méretű hagyományos háború Európában, vagy más földrészen.

4. A hadszíntér méretű, vagy korlátozott körzetben vívott (helyi) hagyományos háború.

Ugyanakkor a NATO-ban elfogadott „rugalmas reagálás” katonai doktrína az Európában különböző jellegű és méretű katonai összetűzések kirobbanásának lehetőségével számol mind atomfegyver alkalmazásával, mind anélkül.

A helyi háború – tehát – olyan háború, amelyben viszonylag kevesen vesznek részt és amely korlátozott földrajzi körzetre terjed ki. A helyi háborúkban alkalmazandó erőket és eszközöket, a harctevékenységek formáit és módjait, a szemben álló felek (koalíciók) lehetőségei, a hadszíntér földrajzi sajátosságai és más tényezők határozzák meg. Ugyanakkor az új harci-technikai eszközöket is kipróbálják, vagyis e területeket nem másnak, mint gyakorlótérnek tekintik. A helyi háborúk esetleges kiszélesítése során fennáll annak világháborúba való átnövésének, átmenetének lehetősége is.

2. A koreai háború (1950-1953) hadtáptapasztalatai

Az agresszorok a koreai háborúban jelentős és világraszóló vereséget szenvedtek. Igaz Mac Arthur tábornok az atomfegyver bevetését szorgalmazta a győzelem érdekében, amelyet az USA vezetése a NATO-szövetségesek határozott tiltakozása miatt nem engedélyezett.

A győzelemhez nagymértékben az is hozzájárult, hogy a Szovjetunió rengeteg harci-technikát, anyagi eszközöket szállított Koreába, és segített a kínai önkéntes alakulatok gyors felszerelésében, ellátásában. A szocialista tábor országai pedig egészségügyi felszereléseket, gyógyszereket és élelmiszereket szállítottak a KNDK harcosai és lakossága részére. A győzelem után pedig támogatták a népgazdaság helyreállítását.

Igaz viszont az is, hogy 1950. májusában a koreai néphadsereg támadó hadműveletét a főparancsnokság a személyi állomány nagy vesztesége, kimerültsége és a *lőszer, üzemanyag és élelmiszer hiány* miatt leállította. Ez lényegében az anyagi biztosítás nem kellő alaposságú tervezésére és előkészítésére vezethető vissza, hiszen az anyagi eszközök közül a fenti három fogyasztása a legnagyobb mértékű.

Jelentős számú (1 040 708)³ bevetést hajtott végre az amerikai légierő a koreai háború során, óriási károkat okoztak bombázással a hátszágban: az erőművek, víztárolók gátjainak, a gyárak, a rizsföldek, a nagyvárosok és a közlekedési csomópontok ellen. Havonta 28 000 tonna bombát használtak fel (míg a második világháború során „csak” 17 500 tonnát dobtak le), többek között a „Strangle” („Lefogás, elfojtás”) hadműveletben is.

Az országúti közlekedés (közúti biztosítás) érdekében 12 ezredet szerveztek meg, amelyek 3-3 zászlóaljából álltak és zászlóaljanként 500 főt tettek ki, és mindegyik egy-egy útszakaszért volt felelős.

A vasúti közlekedést három vasúti dandár tartotta fenn (9000-9000 fővel). A vasúti dandárok-ból 300 fős önálló csoportokat hoztak létre és valamennyi anyaggal ellátták a helyreállítás folyama-tossága érdekében. Így a bombázások után a rombolt vasútszakaszt gyorsan használhatóvá tették, helyreállították.

Az anyagi eszközök utanszállítása az arcvonalra, a sérültek hátraszállítása rendszerint éjszaka, sötétben folyt. A vasúti szerelvényeket, a gépkocsioszlopokat nappal alagutakba, barlangokba és fedezékbe irányították. Általában az oszlopok az első éjszaka a fedezékig, második éjszaka pedig az arcvonalig szállították az anyagi eszközöket, a harmadik éjszaka pedig visszatértek. Ezáltal csökkent az ellenséges légi-erő tevékenységének hatása a funkcionáló hadtápbiztosítási rendszerre. Ezek a módszerek lényegében a hadtápbiztosítási rendszer rugalmasságát biztosították, a helyszíni lehetőségeknek a függvényében. A közutakon és a vasútvonalakon jól szervezett figyelő- és jelzőrendszer megakadályozta a dél-koreaiak, vagy az amerikaiak rajtaütését az azokon szállítást végrehajtó szerelvényekre és gépkocsioszlopokra. A légvédelem jelentős része oltalmazta a vasúti és közúti irányokat, fontos csomópontokat. Például légvédelmi tűzcsapdákat állítottak és színlelt közlekedési torlódásokkal csalogatták be és semmisítették meg az ellenséges repülőgépeket.

A folyókon való átkelés (átszállítás) meggyorsítása érdekében pontonhidakat, víz alatti hida-kat és az ellenséges pilóták megtévesztésére színlelt hidakat építettek. Nagy gondot fordítottak a hadtápok álcázására is.

Egyébként a néphadsereg után- és hátraszállítási útvonalai ellen indított terrorbombázások mellett az amerikaiak haditengerészeti blokádot hoztak létre azzal a céllal, hogy a KNDK-t tengeri zár alá vegyék, valamint akadályozzák a halászatot, mert a hal a koreaiak egyik fő élelmiszere a rizs után. Ezt a feladatot is az ellenséges haditengerészet igyekezett végrehajtani, de sem a lakosság ki-éheztetése, sem a blokkírozás nem valósult meg, mert megtört a szilárd ellenálláson. A fentiekből is kitűnik, hogy a KNDK néphadseregének valamennyi harcoló fegyverneme hadtápbiztosítási feladatainak elvégzése mellett nagy feladat volt az ún. hátszárzágbeli csapatok ellátása, illetve az ott tevékenykedő hadtápcsapatok és intézetek szervezett tevékenysége és a hátszárzágbeli közlekedési, ellátási és egészségügyi biztosítási rendszerek összehangolt, eredményes működése.

Az amerikai csapatok ellátásában a tengeri szállítás az anyagi eszközök utanszállításának 85%-át, a légi szállítás pedig a fennmaradt 15%-ot tette ki. A tengeri szállítás gyorsítása érdekében speciális szállító gyorshajókat alkalmaztak, amelyeknek a gyorscsoportokat kellett ellátniuk. Kísérletek folytattak az ún. „ellátó” tengeralattjárók létrehozására is.

Egy amerikai katonára egy napra 153 kg. különféle anyagi eszköz felhasználása esett.

Az ellenséges csapatok hadtápbiztosítását megnehezítette az a tény is, hogy úgynevezett ENSZ-csapatok 90%-át az amerikai, a 10%-át pedig az angol, ausztrál, belga, dél-afrikai, etiópiai, francia, Fülöp-szigeteki, görög, holland, kanadai, kolumbiai, luxemburgi, thaiföldi, török, új-zélandi magasabbységek, egységek és alegységek tették ki. Így előfordult, hogy több mint 1 millió embert, 1000 harcocsit, 1600 repülőgépet és kb. 200 hadihajót kellett ellátni.

3. A vietnami háború (1964-1975) hadtáptaszalatai

A vietnami háború méreteit tekintve a második világháború óta eltelt időszak egyik legna-gyobb, de lokális fegyveres összecsapása volt és az amerikaiak csúfos megfutamodásával, a dél-vietnami rezsim bukásával, Vietnam egyesítésével, Kambodzsa és Laosz függetlenségének kivívásával végződött.

1964. augusztus 2-án az USA tengeri összecsapást provokált a Tonkini öbölben, 5-én pedig már megkezdte VDK, Laosz és Kambodzsa bombázását. Tömeges légi-csapásokat mértek VDK objektumain kívül a DNFF különböző objektumaira, valamint VDK-ot Dél-Vietnammal össze-

kötő útvonalakra, amelyek a felszabadított laoszi körzeteken át haladtak. Az agresszió eszkalációja, a vietnamiizálás, sőt a főparancsnok cseréje (Abrams tábornok váltotta fel Westmoreland tábornokot) sem hozott eredményt.

Az időjárás hatásait is jól vették figyelembe északon és délen egyaránt. Az átlagos téli középhőmérséklet +12 °Celsius, januárban pedig csak +7°. Ugyanakkor nyáron a középhőmérséklet +35 °Celsius, ami azt jelenti, hogy májusban 42-45°-ot is mérnek. Az átlagos évi csapadék 2040 mm. Az évszakok másképpen változnak, mint nálunk. Az aratás időpontja egy termés esetén (évenként) május, két termés esetén május és október, három termés esetén pedig május, október és január hónapok. Érdekeség, hogy Vietnamban több mint 300 fajta rizst termelnek, és a „rizs=élet” tartja a vietnami közmondás. A harcolók természetben kapták az ellátási anyagokat, míg a lakosság ellátására egyes áruféleségeket csak jegyre biztosítottak, másokat dongéért lehetett vásárolni.

A saját eszközökön kívül felbecsülhetetlen testvéri segítséget nyújtott a Szovjetunió, a KDK és a többi szocialista ország. A világ haladó közvéleménye is támogatta a vietnami nép harcát, az erkölcsi támogatás mellett gyűjtés is folyt a vietnami nép harcoló hadserege részére. A háború súlyos sérülteinek egy részét a szocialista országok kórházaiban gyógykezeltek. A Szovjetunió katonai tanintézetei, így a leningrádi Hadtáp és Közlekedési Akadémián is tanultak a vietnami hadtáptisztek. Hazánkban először az Egyesített Tiszti Iskola légvédelmi szakán készítették fel a harcra vietnami tiszteket, később már más tanintézetekben is.

Az amerikai légierő 1965 áprilisában megkezdte a VDK hosszantartó bombázását. A bombázások 1965-ben főleg a közlekedési útvonalak, majd nyártól a szállítóeszközök, a vonatok, a hajók és a gépkocsik ellen irányultak. Támadásaik 47,35%-át ez tette ki, a katonai célok ellen, 22,45%-ot, gazdasági objektumok ellen 18,30%-ot és polgári berendezések, így az iskolák, kórházak, lakótelepek stb. ellen a légi csapások 11,90%-át hajtották végre. A repülők 20-30, vagy 40-60 repülőgéppel 3000-8000 méter magasságból hajtották végre légitámadásaikat.

A VDK közlekedési rendszerének megbénítása érdekében 1965-ben 55 000 repülőgép-bevetéssel 33 000 tonna bombát dobtak a VDK-ra. Ez gyakorlatilag háromszorosra annak, amit az USA légierő 1942-ben ledobott. A veszélyeztetett nagyvárosokból a lakosságot, mindenekelőtt a gyerekeket és az öregeket kitelepítették. Az üzemeket jól álcázott barlangokba vagy a föld alá telepítették át. A lakosság védelmére fedezékeket, betonhengereket, futóárkokat, lövészgödöröket ástak ki.

Az amerikai légierő 1966. június 29-én elkezdte a Hanoi és Haiphong körzetében levő olaj-, üzemanyag- és kenőanyagraktárak bombázását. Azokat 80%-ban megsemmisítették, de az ún. „olajhadművelet” az USA légierő 105 db repülőgépébe került. Azonban az üzemanyagok és a kenőanyagok szocialista országokból történő gyors pótlásával a vietnami hadsereg tevékenységét nem sikerült üzemanyaghiánnyal megakadályozni. A VDK vezetése röviden intézkedett az ipar széttelapítására, a mezőgazdasági termelés fokozására.

A terrorbombázások kiszélesítésével, így a gátak szétbombázásával, a földek elárasztásával, a hidak, a pályaudvarok, az acélművek, a szénkombinátorok, az erőművek és Hanoi lakótelepeinek támadásával sem törtek meg a vietnami népnek és katonáinak a harci erejét, elszántságát, sőt – szovjet segítség következtében – egyre erősebbé a VDK légvédelme a kapott MIG-21-es repülőgépekkel.

Az 1967-es esztendőben már 107 km hosszú új utat építettek. A hidak egy részét a víz alá süllyesztették, vagy nappalra szétszedték, vagy megrongálódásokat színleltek rajtuk.

Az USA Dél-Vietnamban alkalmazta a napalmot és az úgynevezett légimozgékonyaságú hadosztályt is. A repülők helyébe egyre inkább a helikopterek léptek.

Az 1968-as esztendő elején fordult elő a speciális helyzet, hogy az ország egyes részein kevés rizs termett. Az állam, ebben a helyzetben „kölcsönbe” rizst kért, amelyet később adott vissza. A szövetkezetek tagjai a nekik járó rizsből, megtakarítással 60-70 kg-ot „hiteleztek” az államnak. A

helyzet ellensúlyozására fokozták a tengerből kifogott halak mennyiségét és súlyát. Megjavították a megrongált hajókat és gyakrabban szálltak tengerre. Elsősorban éjszaka halásztak. A szövetségesek a tagjaiknak kertek adtak, így a „háztáji” növénytermesztés és az állattenyésztés is segítette az élelmiszerellátás szűkmérvű, de folyamatos megvalósítását. Bár az amerikaiak előszeretettel alkalmaztak herbicideket a lombok és a növénytakaró elpusztítására az élelmiszerforrások kimerítésére és az alcázás lehetetlenné tételére.

Az egészségügyi biztosítást a falvakban kettő vonalon szervezték meg – egészségügyi osztálgok alkalmazásával – a szervezetet, illetve a falu vonalán. Ez azt jelentette, hogy a könnyebb sérüléseket a képzett elsősegélynyújtók látták el, ez volt az első vonal. A súlyosabb sebesülteket a második vonalban kezelték, ez pedig a falusi rendelő volt (faluban vagy az erdőben telepítve). Itt az orvosi segély nyújtása után döntöttek, hogy a rendelőintézetben tudják meggyógyítani, vagy a kórházba kell szállítani a sebesülteket és a betegeket. A sérültek többségét a lött, roncsolt, illetve zúzódasos sebek alkották de nagy számú volt a vegyi anyagoktól való mérgezettség és a reumatikus megbetegedések száma is. A gyógyszerek időleges pótlása érdekében gyógynövényeket alkalmaztak, s ezáltal a gyógyszerellátás gondjai lényegesen enyhültek.

A vietnamban harcoló amerikaiak hadtápbiztosítása érdekében Saigóban hadtápparancsnokságot szerveztek és telepítettek. Az 1. hadtápparancsnokság alárendeltségébe közel 60 000 fő tartozott. Havonta, például 1967-ben 750 000 tonna anyagi eszközt szállítottak, de a szállítmányok irányítására és összeállítására számítóközpontot alkalmaztak, amely közel 200 000 féle cikk adatait dolgozta fel.

Az anyagi eszközök Egyesült Államokból Vietnamba történő szállításra a katonai szállítás mellett a polgári légi szállítás és a kereskedelmi tengerészet egy részét mozgósították és igénybe vették. Azonban a dél-vietnami kikötők alacsony kirakó kapacitása miatt a hajók kirakása 10-40 napot vett igénybe. A csapatok 2/3-át, az anyagi eszközök kb 98%-át tengeri úton szállították. Ugyanakkor a DNFF csapatai megsemmisítették az amerikai raktárakat, repülőtereket, így azok egyre jelentősebb számú erőket voltak kénytelenek a hadtápjuk őrzésére és védelmére fordítani.

A vietnami háborúban egy amerikai katonára egy napra 133-150 kg, a légimozgékonyságú hadosztály katonájára pedig 166 kg különféle anyagi eszköz jutott. Ez egy főre egy hónapra négy-öt tonna anyagot jelent. Összevetve az első világháborúval, ahol egy katonára naponta 6 kg, a második világháborúban 20 kg jutott, a helyi háborúkban pedig eléri a 90 kg-ot, akkor azt látjuk, hogy a vietnami háborúban ez már 147-166%, illetve 184% emelkedést jelentett, és ez a növekedés nem csekélység. Ugyanakkor az anyagi szükséglet 70%-át az üzem- és kenőanyagok tették ki, míg Koreában csak 65%-ot. Mindez elsősorban a légi erő tömeges és nagy számú bevetésével és a szárazföldi csapatok teljes gépesítetttségével indokolható.

A vietnami háborúra az USA 146 milliárd dollárt költött. A háború nem igényelte az USA gazdaságának átállítását a háborús termelésre, de a VDK vonatkozásában igen.

Ebben a háborúban 300 000 amerikai katona sebesült meg és 56 000 veszítette életét. A fenti adatokat ha összehasonlítjuk az öt arab-izraeli háború veszteségeivel, akkor láthatjuk, hogy az USA vietnami vesztesége jóval meghaladja az arab országok és Izrael veszteségeit, még ha egybevonjuk őket, akkor is. A további elemzés, összehasonlítás és áttekintés érdekében: lásd az 1. sz. mellékletet (az összehasonlító kimutatást az arab-izraeli háború veszteségeiről).

Az egészségügyi biztosítás érdekében alkalmazták a 44. egészségügyi dandárt. *Ez a dandár 17 stacionárius kórházból áll. Úgy mint:*

- 5 sebészeti,
- 3 tábori és
- 1 malária elleni kórházból.

Ágykapacitása eléri a 3000-et. A 44. egészségügyi dandárt megerősítették egy helikopterszázaddal, mely 3500 fordulót hajtott végre a sebesültek kiürítésére, harci helikopterek kíséretében.

Ezáltal a sérültek 20-20 perc múlva (a sérülés kezdetétől) szakorvosi segélyben és kórházi ellátásban részesültek. Ennek következtében a halálozási arányszám 1%-ra csökkent, míg az a második világháborúban elérte a 4,5%-ot. (1965 és 1969 között így megmentették 40 470 sérült életét). A sérültek hátraszállítására a VH-15 és a CN-47A típusú helikoptereket alkalmazták.

4. Az angolai háború (1961-1976) hadtáptapasztalatai

Az afrikai portugál gyarmaton az Angolai Népi Felszabadító Mozgalom (MPLA)⁵ tűzte ki célul a gyarmati viszonyok felszámolását, a szabadság és valamennyi etnikai csoport egyenjogúságának kivívását.

A fegyveres küzdelmet az MPLA VB-a keretében működő Katonai-Politikai Bizottság irányította, így természetesen a partizánok hadtápbiztosítását is.

A Katonai-Politikai Bizottság közvetlen alárendeltségébe tartoztak a körzetparancsnokságok (négy volt), amelyek állományába több területi övezet tartozott, övezetenként 700-1000 fő partizánnal. Mindegyik övezet önálló anyagi bázissal rendelkezett, melynek feladatát területen működő szekciók (31 fősek voltak) ellátása képezte. A szekciók 10 fős partizánosztagokból álltak: Az anyagi eszközöket, elsősorban élelmiszert és a lőszeret külön e célra létrehozott 50 fős teherhordó csoportok szállították el a partizánosztagokhoz -, alkalmanként 2500 kg-ot úgy, hogy egy fő 50 kg anyagi eszközt vitt.

Az angolai polgárháborúba a dél-afrikai, a zairei, a dél-rhodéziai csapatok is részt vettek. A fentiekén túl az USA-ból és Nyugat-Európából is sok zsoldos érkezett az FNLA (25 000 fő) és UNITA (20 000 fő) osztagok segítségére. Jól összehangolt támadással, több irányból kb. 20-30 kilométerre megközelítették Luandát.

Ebben a kritikus helyzetben az angolai kormány a Szovjetunió és a szocialista országok segítségét kérte. A szocialista országok azonnal harcokcsikat, repülőgépeket, lövegeket és a harchoz szükséges anyagi eszközöket szállítottak Angolába. E segítséggel párhuzamosan kubai önkéntesek is megérkeztek, hogy részt vegyenek az intervenció csapatok és szakadár bandák szétverésében. Így a partizánharcászat és reguláris csapatok harctevékenysége egy időben valósult meg, a helyzetnek megfelelő hadtápbiztosítási módszerek és eljárások alkalmazásával együtt.

x x
 x

A helyi háborúk osztályozása, az Ázsiai, az Afrikai földrészen lezajlott és a korábbiakban felvázolt helyi háborúk hadtáptapasztalatai és az azokat mintegy kiegészítő, összehasonlító kimutatás összeállítása, valamint az empiriák reprezentált bemutatása után az a feladat maradt, hogy a vizsgálódás alapján néhány következtetést vonjunk le. Tesszük mindezt anélkül, hogy túl-, vagy alábecsüljünk a már megismert és felbecsülhetetlen értékeket képező tapasztalatokat.

Ezek a tapasztalatok az alábbiak lehetnek:

1. A helyi háborúkkal kapcsolatosan a politikai, ideológiai, gazdasági stb. célok mellett a nyugatiak egyik fő célkitűzését Henry Kissinger már 1955-ben így fogalmazta meg: „korlátozott háborúk a legjobb eszköz arra, hogy ellenfeleink anyagi forrásait szakadatlanul megcsapoljuk anélkül, hogy mindkét oldalt kimerítenénk.”⁶ A nyugatiak nézete szerint a szocialista tábor által támogatott, az igazságos harcukat vívó népek internacionalista segítése „anyagi megcsapolásunkhoz” vezet, mindez kihathat a gazdaságra, az életszínvonalra és más fontos tényezőkre.

2. A helyi háborúk hadtáptapasztalatai azt húzzák alá, hogy bár vannak általánosítható tapasztalatok, például a szocialista országok minden oldalú támogatása, így hadtápeszközökkel és -anyagokkal is, – mégis a sajátos vonások karakterizálják korunk valamennyi helyi háborújában harcoló reguláris erők és a partizánok hadtápbiztosítását.

3. A helyi háborúkban, katonai konfliktusokban az intervenciók, gyarmatosítók, új gyarmatosítók, hábrezsimek, „megleckéztethetők” stb. jól felszerelt, teljesen gépesített szárazföldi csapatokkal vesznek részt. Ezért az ellenük folytatott harcban a hadszíntérhez és az ellenséghez, sajátosságaihoz, de elsősorban a saját csapatokhoz igazodó hadtápcsapatokra, anyagi eszközökre van szükség. Hiszen például az is előfordult Vietnamban, hogy szovjet fegyverből kínai lőszerrel lőtte ellenségét a DNFF-harcos.

4. Az ellenséges katonai légi erő tömeges alkalmazása a harcoló csapatok és ország fontos objektumai ellen (általában ezekben az esetekben elmosódik a hadműveleti terület – harcmező – és hátország közötti különbség) megköveteli a honi légvédelmi csapatok fegyvernemi, szakcsapatái és a csapatlégvédelem csapatai folyamatos és minden oldalú hadtápbiztosítását és az adott ország vagy országrész anyagi, vasúti, közúti, egészségügyi stb. kapacitásainak, lehetőségeinek azonnali, de tervszerű felhasználását, azok folyamatos ellátása érdekében. De ez fordítva is igaz, vagyis az összes hadtápcsapat felhasználható az országot, lakosságot ért csapások gyors felszámolására.

5. Az anyagi biztosítással kapcsolatos számítások azt bizonyítják, hogy növekvőben van az egy főre és egy napra jutó és felhasznált anyagmennyiség. Mindez a harcoló és a hadtápcsapatok (ellátó) arányának további változásához vezethet és ez nem más, mint objektív tényszerűség, nem számolva jelen esetben a többi „causa deficienseket”.

6. Az egészségügyi biztosításra többek között az is jellemző, hogy az új harci-technikai eszközök új típusú, nagyobb hatású és másfajta lőszerrel is kerülnek ellátásra. Ezért az általuk okozott sérülések más jellegűek és több fajta károsodást, rombolást, égést stb. idézhetnek elő az emberi szervezetben.⁷

7. A helyi háborúkban a haderőnemek, fegyvernemek vagy partizánosztagok érdekében létrehozott és működő hadtápbiztosítási rendszer élet-, működő- és teljesítőképességének fenntartása és a helyreállításának a feladataira tervszerűen szükséges felkészülni, mégpedig a hadtáperők és eszközök időbeni széttelepítésével, a népgazdasághoz és a közlekedési rendszerhez igazodó ellátási decentrumok létrehozásával, amely képes a külföldről érkező harcitechnika és összes anyagi eszköz azonnali továbbítására, a hadtáperőkifejtés fokozására és szükség esetén más irányba történő áthelyezésére.

8. A helyi háborúk hadtáptapasztalatainak feldolgozása napjainkban rendkívül nehézkesé vált. Azért, mert az azokban részt vevő országok többsége, de a hazai és a más külföldi katonai folyóiratok majdnem teljes mértékben megelégszenek a helyi háborúk politikai okainak, a harcselekmények lefolyásának és az alkalmazásra kerülő harci-technikai eszközöknek a bemutatásával. Általában a minden oldalú biztosítás területeiről, így a harcibiztosításból csak a rádióelektronikai harc tapasztalatait elemzik. Például a tábornokaink és tisztjeink körében népszerű egyik katonai folyóiratunk a „Falkland szigeti háború, az iraki-iráni háború és az Izrael libanoni agressziójával” foglalkozó cikke egyszer megemlíti, hogy „Az ellátási rendszer akadozott”. Másodszor pedig az összefoglalóban azt írja: „Mind a három fegyveres konfliktusban – hol rövidebb, hol hosszabb időre – zavarok keletkeztek az ellátásban. A lőszer és üzemanyaghiány néhány esetben kritikus helyzetet teremtett”. Mindcz egy tizennégy és fél oldalas tanulmányban mindössze – a kettő idézet egybevonva – három sort tett ki. Ezek a torzulások elősegíthetik a parancsnoki állományban a minden oldalú biztosítás, – így a hadtápbiztosítás – szerepének, jelentőségének defigurálását, valamint megnehezítik a helyi háborúk szakmai tapasztalatainak feldolgozását és széles körű megismertetését.

9. Az USA ún. létfontosságú érdekeinek megvédelmezésére létrehozta az RDF⁸-et, amely alkalmazható a világ bármely térségében. A hadtápbiztosítás érdekében az Indiai Óceánon 12 előretolt raktárhajón két hétre elegendő lőszer, üzemanyagot, élelmiszert és ivóvizet tárolnak. Az USA katonai vezetése e tekintetben jelenleg a hadászati szállító kapacitás megteremtésén (RDF főerőinek egyidejű szállításán) dolgozik.

10. A függetlenségért, az idegen befolyás megszüntetéséért az elnyomott és kizsákmányolt népek a különböző földrészekén folytatják vagy újakezdik harcukat a nemzeti függetlenség kivívásáért. Ezért az általuk viselt fegyveres küzdelem tapasztalatainak feltárása, összegzése és a következtetések levonása a marxista-leninista hadtudomány ma is és a jövőben is egyik fontos és aktuális feladatát képezi.

1. számú melléklet

Összehasonlító táblázat
az arab-izraeli háborúk veszteségeiről

Fsz.	A háborúk és a harcoló felek megnevezése	Halott	Sebesült	Hadifogoly és eltűnt	Összesen fő	%
1.	<i>Első arab-izraeli háború (1948-1949):</i>					
	Izrael	6 000	15 000	-	21 000	24
	Arab országok	15 000	25 000	-	40 000	43
	Összesen:	21 000	40 000		61 000	(-9)
2.	<i>Második arab-izraeli háború (1956):</i>					
	Egyiptom	1 650	4 900	6 185	12 735	25
	Izrael	189	899	4	1 092	2,5
	Anglia	16	96	-	112	-
	Franciaország	10	33	-	43	-
	Összesen:	1 865	5 928	6 189	13 982	-
3.	<i>Harmadik arab-izraeli háború (1967)</i>					
	Izrael	983	4 517	15	5 515	-
	Egyiptom	3 000	5 000	4 980	12 980	-
	Jordánia	696	421	2 000	3 117	-
	Szíria	600	700	570	1 870	-
	Összesen:	4 279	11 638	7 565		
4.	<i>Negyedik arab-izraeli háború (1973)</i>					
	Izrael	2 838	8 800	508	12 146	4
	Szíria	3 100	6 000	500	9 600	7
	Jordánia	28	49	-	77	7
	Irak	218	600	20	838	7
	Egyéb arab országok	100	300	-	400	7
	Egyiptom	5 000	12 000	8 031	25 031	7
	Összesen:	11 284	27 749	9 059	48 092	-
5.	<i>Ötödik arab-izraeli háború (1982):</i>					
	Izrael	368	2 383	-	2 751	-
	Palesztin	1 500	1 500	6 000	9 000	-
	Összesen:	1 868	3 883	6 000	11 751	-
6.	<i>Mindösszesen:</i>	40 296	89 198	28 813	158 307	-

Jegyzetek:

1. Helyi háborúk. Szerkesztette: I. J. Savrov hadseregtábornok; Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1982. 35. old.
2. Szemelvények a Szovjet Katonai Enciklopédia kötetéből, III. rész, 96. old. MNVK Tudományos Osztály, MNVK Szabályzatszerkesztő és Koordinációs Osztály, Zrínyi Katonai Kiadó, 1981.
3. Olaf Groehler: A koreai háború 1951-1953. Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1981. 145. old.
4. Lásd: Csabai György százados: Az amerikai légi mozgékonyaságú hadosztály hadtápbiztosításának néhány sajátosságáról című tanulmányát. Hadtápbiztosítás, 1981. 2. szám.
5. Az MPLA-val szemben az USA és más nyugati országok az FNLA-t (Angolai Nemzeti Felszabadítás Frontot) és az UNITA-t (Angola Teljes Felszabadításának Nemzeti Egységét) támogatta. Az FNLA- és az UNITA-osztagok kiképzését a kínai tanácsadók is segítették.
6. Kende István: Napjaink százhusz háborúja. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1979.
7. Lásd a napalm, a herbicid, a golyós bombák, a kazettás bombák és mások alkalmazását a helyi háborúk során.
8. RDF=Rapid Deployment Force=gyorsan felvonultatható haderő; különleges rendeltetésű expedíciós sereg; gyorsreagálású erő.
9. A veszteség százaléka valamennyi, vagy valamelyik szükséges adat hiánya miatt nem számítható ki.

A minőség kérdései a fegyveres erők és testületek gazdasági jellegű (kiszolgáló, szolgáltató) tevékenységeiben

I. rész

Dr. Kazinczi István ny. alezredes, a hadtudományok doktora

A hetvenes évek derekától kezdődően a minőség szerepe lényegesen megnövekedett, napjainkban pedig kulcskérdéssé vált mind a termelésben, mind a szolgáltató tevékenységben.

A félreértések elkerülése érdekében pontosítani szeretném, hogy a kiszolgáló és a szolgáltató tevékenység alatt – a fegyveres szervekre vonatkozóan – mit értek meg.

Ismeretes szervezési alapelv (amely valamennyi fegyveres erő és testület esetében is fennáll), hogy a fegyveres szervezet kötelekekbe szervezik. Ezek a kötelekek – rendeltetésüktől függően – többfélék lehetnek. Pl. katonai egység, rendőrkapitányság, munkásörkötelék, büntetésvégrehajtási szerv stb. Szervezeti felépítésük azonban sok vonatkozásban közös. Így pl. valamennyi fegyveres alakulat rendelkezik vezető és végrehajtó szervekkel. Az alaprendeltetést megvalósító (végrehajtó) szervek feladatai megoldásának elősegítése érdekében minden kötelekhez tartoznak úgynevezett kiszolgáló részek, amelyek egyrészt elvégzik a személyi állomány ellátását (élelmezési, ruházati, elhelyezési, egészségügyi stb. szolgálatok), valamint a (hadi)technikai eszközök anyagi-műszaki biztosítását (fegyverzeti, gépjármű, híradó stb. anyagi-technikai szolgálatok). A kiszolgáló szervek által végzett munkát értelmezem kiszolgáló tevékenységként. Ennek jellemzője, hogy a kiszolgáló tevékenység végrehajtása túlnyomórészt az adott alakulat saját erőivel és eszközeivel történik, zömmel az alakulat állománya számára és technikai felszerelése érdekében.

Vannak olyan kiszolgáló tevékenységek, melyeket az érintett fegyveres szerv saját erőből nem képes megoldani. Ezt rendszerint az előljáró erőivel, vagy népgazdasági szervek igénybevételével oldják meg. Pl. mosatás, kórházi kezelés, magasabb szintű technikai kiszolgálás, javítás stb. Ez esetben – amikor az érintett fegyveres szervek kívülről történik kiszolgáló tevékenység elvégzése – szolgálatáról beszélünk.

A szolgáltatás és a kiszolgáló tevékenységek egymással rokon cselekmények. Sőt a hierarchia felsőbb szintjein (pl. honvéd hadosztálynál, megyei munkásörköteléknél, valamint megyei rendőr-főkapitányságnál) működő kiszolgáló szerv által végzett kiszolgáló tevékenység, az alárendelt kötelekek (pl. alárendelt ezred, munkásörkegység, kapitányság) szempontjából szolgáltatásnak minősül. A kiszolgáló tevékenység általában folyamatos, a szolgáltatás pedig szakaszos. Ez utóbbi időtartamhoz, vagy feladathoz, illetve tevékenységkomplexumhoz lehet kötve.

Mind a kiszolgáló tevékenység, mind a szolgáltatás (marxi értelemben véve) teljesítményhez köthető munka. Mennyiségileg és minőségileg (a termelő tevékenységekhez hasonlóan) mérhető és minősíthető. Éppen ezért minősége napjainkban (az intenzív gazdaságfejlesztés viszonyai között) nagyon fontos valamennyi fegyveres szerv szempontjából, mert kihat az alaptevékenységek végzésére. Ebből következően a fegyveres szerveken belül a kiszolgáló tevékenység minősége legalább olyan kell, hogy legyen, mint a népgazdaságban az átlagon felüli. Csak így lehet az állományról való gondoskodással azt az elvárást kompenzálni, amit bármely fegyveres szerv állományától az állami és pártvezetés megkövetel.

Következésképpen a kiszolgáló tevékenységet vezető és végrehajtó állomány részéről (beosztásuknak megfelelően) szükségszerű feladattá vált a minőségi munka fokozása. Ehhez azonban sokoldalúan meg kell ismerni a minőség problematikáját, mert csak úgy lehet valamit hatékonyan megjavítani, ha ismerjük lényegét, törvényszerűségeit, követelményeit és azokat az eljárásokat, amelyek lehetővé teszik további tökéletesítését. E tanulmányban mindezek rövid bemutatására tesz szerény kísérletet a szerző.

A minőségről általában

A világgazdasági helyzet napjainkban a minőségnek kedvez. Korunk gazdaságaiban a „Jó minőséget” ma már nem mindenáron akarják elérni, hanem gazdaságosan, olcsóbban, minél kevesebbet felhasználva az egyre dráguló nyersanyagokból és energiából. Egyes országokban – így hazánkban is – ez a feladat különös súllyal nehezedik a gazdaságra, nyersanyag- és energiahielyzetünk, valamint külkereskedelmi nyitottságunk miatt. Az egész világon érvényesülő jelenség az is, hogy az erőforrások egyre növekvő ára (és korlátozott volta) az államot a minőség szabályozás terén egyre hatékonyabb beavatkozásra készíti. E beavatkozások következményeként kialakított gazdasági megfontolások olyan eredményre vezettek, hogy a piacokon visszaszorult a gyengébb minőségű termék, és így a nagyobb használati értékű, megbízható termékek élveznek előnyt. Ez nem más, mint a minőséget előtérbe helyező tendencia félreérthetetlen jelentkezése.

Érdekes jelenség az is, hogy a tartós javak élettartamát növelő érdekek ütköznek a gyártók érdekeivel. Hazánkban is tapasztalhatók eltérések a minőség vállalati és népgazdasági megítélésében. Ugyanis a vállalat az olyan minőségi szintet tekinti előnyösnek, amely mellett a nyeresége maximális. A népgazdaság szempontjából viszont a termék olyan minősége a legkedvezőbb, amelynél a szükségletek minél hosszabb időre kielégíthetők. A két érdek közül egyértelműen a vállalat érdeke az alacsonyabb rendű! Következésképpen a fegyveres szervezetek – vállalati megrendelések esetén – feltétlen érvényesíteni kell a népgazdasági érdeket. E téren már az árveréstől kezdve a gyártásközi ellenőrzésen keresztül a minőségi átvétel megejtéséig számos újszerű feladat jelentkezik, amelyekre időben célszerű odafigyelni. Hazánkban ugyanis eltérőek a vélemények a termékminőség kérdéseiben, főleg annak népgazdasági jelentőségét, gazdasági kihatását illetően. Egy tény azonban biztos: a minőségi hiányosságokból keletkező károk évről-évre növekednek. Amíg a minőségi hiányosságokból adódó veszteség a magyar iparban 1980-ban alig több két és fél milliárd forintnál (2,6 mdFt), addig ez 1981-ben már 2,8 mdFt, 1982-ben pedig már közel három (2,95) milliárd forint. A minőségből származó népgazdasági kár tehát milliárdos nagyságrendű.¹ Úgy tűnik, e téren a fegyveres erőknél és testületeknél is van mit tenni, még az esetben is, ha náluk a minőségből keletkező károk „csak milliós” nagyságrendűek.

Célszerű tehát közelebbről megismerni a minőség fogalmát annak érdekében, hogy a minőségben keletkező károkat, veszteségeket megelőzhessük. Szélesebb értelmezésben a minőség filozófiai kategória. Értelmezésében sok, gyakran egymásnak is ellentmondó minőségdefiníció létezik. Gyakorlatban két lényeges szemléletmód különböztethető meg: az egyik (1) főként anyagi-műszaki kritériumokat fogad el alapvetőnek; míg a másik (2) a műszaki és a gazdasági tényezőket együttesen tartja meghatározónak.

A minőség műszaki aspektusú meghatározása szerint: „... a minőség azoknak a tulajdonságoknak az összessége, amelyek a termék rendeltetészerű alkalmasságát jelzik.” (2) Ezen értelmezés szerint a minőség egy meghatározott termék vagy szolgáltatás tulajdonságainak és jellemzőinek összessége, ami megmutatja (meghatározza), hogy egy adott célra alkalmas-e. A minőség ilyen értelmezése alapvetően előírásokra, szabványokra támaszkodik, ami a minőségnek szükséges, de nem elégséges feltétele. Ennek a nézetnek az a hiányossága, hogy ily módon a minőség ellenőrzése lényegében a késztermékek minőségének megállapítására (osztályozás, selejt, kiszűrés stb.) összpontosul. Nem tekint meghatározónak olyan fontos minőségi kritériumokat, mint pl. a piaci szempontok, továbbá a minőség szabályozó (minőségbiztosító) tevékenységek.²

A másik minőség-szemléletmód a piaci és gazdaságossági szempontokat is beleépíti a minőség fogalmába. Ezen belül feltétlenül célszerű két értelmezést áttekinteni. Egyik ilyen az ún. funkcionális értelmezés, mely szerint: „A minőség attól függ, hogy mennyire felelnek meg a termék tulajdonságai az előírányzott felhasználásnak.”⁴ Tehát nem a maximális, hanem az optimális minőséget tekinti célnak. E nézettel rokon (a világon valószínűleg legjobban elterjedt) ún. Juran féle „minőségi kézikönyv” megállapítása, amely szerint: „Piacorientált gazdasági termelési rendszerekben a minőség fogalmán csakis a piaci (kereskedelmi) minőség értendő.”⁵ Vagyis a minőséget döntően az határozza meg, hogy valamely termék milyen mértékben elégíti ki bizonyos fogyasztási kör igényeit.

A piaci és gazdaságossági szempontokat is magába foglaló minőség-szemlélet két dologban tér el a csupán műszaki kritériumokon alapuló felfogástól. Az első és a legfontosabb, hogy a minőségi elvárások alapja a fogyasztók igénye. Fontos azonban az is, hogy nem az abszolút legjobb minőséget követeli, hanem – a fogyasztói szükségletek meghatározott feltételei mellett – az optimálisat célozza meg. Az említett feltételek közül leglényegesebb a termék ára (illetve az ehhez kapcsolódó termelési költség), továbbá a felhasználási funkció közötti viszony (értékelemzési megközelítésben). Amennyiben az említett két tényező (ár és igény) között összhang van, akkor a termék minősége a fogyasztó számára még akkor is elfogadható, ha az a vonatkozó minőségi előírás vagy szabvány szerint második- vagy harmadosztályú.³

A minőség fogalmának értelmezésekor egyértelműen hangsúlyozni kell, hogy a minőségi szintek időben nem tekinthetők állandónak. A minőség nem abszolút fogalom. Így a jó minőség sem csupán a legjobb tulajdonságok összessége, hanem csak egy adott időpontban (vagy időszakban) meghatározott fogyasztói igények szempontjából értelmezhető valamely minőség legjobbjaként. Az adott minőségű terméket (szolgáltatást) a piacon időközönként minőségileg új termékek váltják fel, mert a régiak műszaki színvonala az idők folyamán leértékelődik, erkölcsileg elavul. Ebből a törvényszerűségből és a minőség fogalmának dinamikus jellegéből következik, hogy a minőségi színvonal állandó emelése folyamatos feladatként jelentkezik a fegyveres erők és testületek gazdasági (kiszolgáló-szolgáltató) tevékenységeiben is.

A minőség megítéléséről

A minőségi színvonal emelésének egyik fontos előfeltétele a minőség mérhetősége. E célra számos (esetenként vitatható) módszer van használatban. A minőség számszerűsítésének nehézségei miatt a szakemberek többnyire összetett (komplex) minőség-értékelést tartanak célirányosnak. A minőség megítélésében a hazai elmélet és gyakorlat elmarad az élenjáró külföldi eredményektől.

A világgpiaci verseny éleződésével a minőség növekvő színvonala és a termék (szolgáltatás) megbízhatósága a versenyképesség legdöntőbb tényezőjévé vált. Nagy előnyre tettek szert azok az országok, amelyek időben felismerték és előtérbe helyezték a minőség problematikáját. Jellemző példája ennek a világszerte emlegetett japán „gazdasági csoda”, ami lényegében a minőségre orientált gondolkodásmód és a minőségre törekvő – főleg ipari szemlélet – elterjesztése érdekében tett (elsősorban állami) erőfeszítéseknek köszönhető.⁶ A japánok a minőség fejlesztése terén eljutottak addig, hogy a külföldtől megvásárolt licenctermékek minőségét oly mértékben emelték, hogy az eladót kiszorították vele a piacról.⁷

A külföldi minőségfokozási módszerek között olyan eljárásokat találunk, amelyek a minőség problémáját komplexen kezelik: Ez azt jelenti, hogy pl. egy félkész termék minőségét már a gyártásközi ellenőrzés folyamán eszközlik. Az USA-ban pl. a néhány éve bevezetett ún. „termékfelelősi rendszer” értelmében a szállítók a termék minőségéért teljes felelősséggel tartoznak.⁸ Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a szállítónak a szerződés értelmében egy meghatározott (sokszor hihetetlenül magas) összeget kell letétbe helyezni arra az esetre, ha az általa szállított (pl. félkész) termékek hibájából eredően a megrendelőnek valamilyen kára keletkezne. Itt jegyezném meg, hogy konkrét példa is akad olyan esetre, amikor egyik magyar vállalat általa az USA-ba szállítandó termékért nem tudta letétbe helyezni a kívánt összeget és így elesett az üzlettől.

Hazánkban a gazdaság intenzifikációja a minőség frontján is sürgetően követeli a robbanás-szerű változást. Ez tulajdonképpen az intenzív gazdasági munka egyik kulcsproblémája. Nálunk elsősorban (több-kevesebb sikerrel) a végtermék minőségére összpontosítanak. Ez a módszer a kívánt gazdasági szerkezetváltás bekövetkezése esetén tarthatatlanná fog válni. Ugyanis az igényes külföldi megrendelők nem csupán a termék minőségét vizsgálják, hanem a szállító vállalat működését, pl. technológiát, szervezetséget, minőségszabályozási rendszerét, munkakultúráját, higiéniát stb.

Minderre azért kell hangsúlyozottan utalni, mert hazánkban mind a termelékenység alacsony szintje, mind pedig a termékek minőségi hibái miatti reklamációk kb. kétharmad részben a termelés és a gazdálkodás vezetési, szervezési és irányítási problémáinak tulajdoníthatók. Csúpn egyharmad részben a nem kellően korszerű technológiai követelményeknek.² Hasonló következtetésekre juthatunk a kereskedelmi áruforgalom általános tapasztalatait elemezve is. A vevők minőségi reklamációinak fele ered gyártástechnológiai lazaságokból (tehát vezetési és szervezési hiányosságokból), és csak egynegyede származik a minőségellenőrzés elhanyagolásából.³

Összevetve a fejlett ipari és agrárországok, valamint hazánk minőséggel kapcsolatos magatartását, azt tapasztalhatjuk, hogy amíg a fejlett országok a minőséget a gazdasági tevékenységek szinte minden folyamatában fontosnak tartják, addig nálunk a minőség vizsgálatát (ellenőrzését szem előtt tartását) legtöbb esetben csupán a termelésre – azon belül is a végtermékre – korlátozzák. Mindezt látva olyan megállapítást tehetünk, hogy a hazai gazdasági tevékenységben a minőségi problémák megoldása csak akkor lehetne sikeres, ha a gazdasági környezet vonatkozásában pozitív értelemben gyakorolna hatást a gazdasági egységek minőség-politikájára. Azokon a területeken, ahol a kereslet-kínálat egyensúlya még nincs meg és hiánygazdálkodás folyik (ami nálunk még jelentős arányt képvisel), ott a termelők (szolgáltatók) nincsenek arra kényszerítve, hogy figyelmet fordítsanak a minőségre. Ebből következően belföldön még sok alacsony minőségű termék és szolgáltatás értékesíthető hosszú időn keresztül magas, sőt sokszor még növekvő árakon is.³

E törvényszerűségekre kétszeresen is fel kell figyelni a fegyveres erők és testületek kiszolgáló-szolgáltató tevékenységeit irányító (igénybe vevő) vezetőinek, valamint végrehajtóinak is. Az odafigyelés egyik oldala a saját kiszolgáló szervek tevékenységében a minőségi követelmények erősítése. A másik oldal pedig abban jelentkezik, hogy nem lehetnek elnézőek a külső szolgáltatások minőségét illetően sem, legyen az az előjáró vezetési szint kiszolgáló szervének (vagy éppen egyik népgazdasági szerv) szolgáltatása. Itt térnek ki arra, hogy a népgazdasági szervek termékeinek, szolgáltatásainak átvételekor – sok esetben – bizonyos fokú elnézés (engedmény) tapasztalható a fegyveres erők és testületek részéről. Az ilyen magatartást a jövőben fel kell számolni. Ugyanis az említett eredmények – amellet, hogy az érintett fegyveres szervek vonatkozásában kézzel fogható minőségi kárral járnak – a vállalatoknak még nagyobb kárt okoznak azon keresztül, hogy nem serkentik őket versenyre termékeik, szolgáltatásaik további tökéletesítése, korszerűsítése érdekében. Vagyis a fegyveres erők és testületek nem engedhetik meg maguknak azt a luxust, hogy elvtelen engedményekkel segítsék az arra érdemtelen vállalatok (termelő és szolgáltató szervek) fennmaradását. Ezzel közvetve kárt okozva a népgazdaságnak, ami szinten nem engedhető meg.

A minőség szabályozásában az államnak (legyen az szocialista vagy tőkés állam) kiemelt szerepe van. Sajnos nem jelenthetjük ki egyértelműen, hogy a szocialista országokban a központi (minőség-) ellenőrzés kézbe tartása minden vonatkozásban erősebb, mint a tőkés országokban. Erre egyik legjellemzőbb példa Japán, ahol – döntően külpiacra orientált – erősen centralizált minőségellenőrzés működik. Itt a minőség kritériumait – országos szabványokra való hivatkozással – kormányrendeletek határozzák meg. A japánok a gyengébb minőségű termékek kiszorítását pl. az exporttermékek kötelező felülvizsgálatával és engedélyeztetésének előírásaival segítik elő.

Az államnak tehát, mint azt a japán példa is tanúsítja, lényeges szerepe lehet a minőség szabályozásában. Ez alapvetően két lényeges funkció gyakorlásán keresztül biztosítható. Egyik a minő-

ségszabályozó funkció, amely a fogyasztási cikkek forgalmában érvényesül, és olyan jelenségekben nyilvánulhat meg, mint: a kötelező szabvány előírása; az előírt minőség bemutatása; terhesebb adórendszabályok előírása a gyengébb termékekre; központi adatszolgáltatás a termékekre beérkezett reklamációkról; fogyasztói érdekvédelmi szervek működtetése stb. A másik funkció, amikor az állam maga is fogyasztó (megrendelő) szerepében lép fel. Ebből kifolyólag jelentős verseny alakulhat ki a vállalatok között az állami megrendelések megszerzéséért. Ilyen konjunkturális versenyben a termék (szolgáltatás) minősége, valamint megbízhatósága döntő lehet. Itt léphet be a fegyveres erők és testületek minőségszabályozó szerepe a hazai gazdaságba. Ugyanis, ha a termékek és szolgáltatások biztosításának teljes folyamatában (a megrendeléstől kezdve az üzemeltetési költségek vetületéig bezárólag) az optimális minőséget tartják szem előtt, akkor – a jó minőségű termék vagy szolgáltatás mellett is – elősegítik az állam minőségszabályozó tevékenységét, ami (lévén a fegyveres erők és testületek is az állam szervei) feltétlen köteleességük.

A termék (szolgáltatás) minőségének korszerű követelményei

Amikor a termék (szolgáltatás) minőségének korszerű követelményeiről ejtünk szót, világosan látni kell, hogy milyen a hazai ipar termékeinek korszerűségi szintje. A rendelkezésre álló adatok szerint¹⁰ megállapítható, hogy az 1980. évi helyzetet alapul véve, a magyar ipar termékei meglehetősen előregedtek. Akkor átlagos életkoruk 15 év, ugyanakkor az exportgyártmányok átlagos életkora 14 év volt. Még kedvezőtlenebb a kép, ha azt is figyelembe vesszük, hogy a rubelért eladott termékek 11, a nem rubelért értékesítettek viszont átlagosan közel 17 évesek voltak. Lassú a termékcserélődés és korszerűsítés üteme is. 1980-ban az állami iparban gyártott termékeknek mindössze 2,6%-a bizonyult új terméknek. Ennek azonban fele csupán hazai piacon minősült újnak. A gyártmányoknak pedig mindössze csak alig több mint 5%-a volt olyan, amelyet az előző évben kihozott konstrukcióhoz képest korszerűsítettek, tökéletesítettek, vagy módosítottak. Sajnos megállapítható, hogy erőteljesebb szerkezeti és minőségi változások jelei napjainkban sem érzékelhetők. Továbbra is azt tapasztalhatjuk, hogy az új termékek bevezetésétől (és az ezzel kapcsolatos kockázatvállalástól) inkább fokozódik, semmint csökken a tartózkodás.¹¹

Ez a helyzet – többek között – abból is következik, hogy hazánkban még mindig nem tudatosodott kellő mértékben a minőség javulásának a piaci részesedés növelésében játszott szerepe, vagyis az ilyen értelemben vett kifizetődése, hatékonysága. Miért kulcskérdés ez? Azért, mert nyilvánvaló, hogy egy külkereskedelmi szempontból nyitott gazdaság (amilyen hazánk is) nem épülhet fel elavult, korszerűtlen, gyenge minőségű gyártmányokra és szolgáltatásokra. Egyértelműen és világosan kell látnunk azt, hogy a piaci pozíciókat, a versenyképességet, az eredményes gazdálkodást csak rontja, ha – hitelekkel is támogatott – beruházások révén olyan termelői rendszereket működtetünk, amelyeknél az árbevétel jelentős részét garanciális hibák javítására, a technológiai és gyártási hibák felkutatására, kiküszöbölésére, valamint a selejtes termékek kicserélésére, újbóli gyártására, bevizsgálására kell fordítanunk. E tarthatatlan helyzet felszámolása érdekében tudomásul kell venni minden gazdasági és technikai szakembernek, hogy „napjainkra a minőség világszerte a gazdasági stratégia fegyverévé vált”.¹²

A minőségszínvonal emelése nem csupán óhaj, illetve elhatározás kérdése. A megvalósítás – a tudomány rendelkezésére álló eszköztáranak igénybevétele mellett – éveken át magasan képzett szakemberek kitartóan kemény és fegyelmettségű munkáját, valamint együttműködését igényli. Pl. Japánban közel két évtizedet vett igénybe a termékszerkezet minőségi javítás jegyében történő változása. Ennek során az érintett vezetők mellett közel 8 millió munkás vett részt a munka és a gyártmányok minőségének javításával foglalkozó (e célra tervezett) speciális tanfolyamokon. Jelenleg Japánban az ipar újabb kb. 12 évre kiható szerkezetátalakításán dolgoznak.¹² Másik megoldásként említik a minőségi stratégia szerepének kiemelését az USA példáján. A Texas Instru-

ments Konzern közel 100 gyárának vezetőit az általuk elért gyártmányminőség alapján rangsorolja. A rangsorban elfoglalt helyzetükhöz mérten kapják a fizetésemelést és a prémiumot. Sőt az USA-ban már egyre gyakoribb, hogy egy adott gyár igazgatóját azért mentik fel állásából, mert minőségileg kifogásolható terméket (szolgáltatást) bocsátott ki, illetve hozott forgalomba.¹² Pozitív irányú változás mutatkozik a KGST relációban is, amelynek helyzetelemzéséről¹³ és hazai feladatairól¹⁴ kitűnő tanulmányok jelentek meg magyar szerzők tollából. Alapvető feladatként jelentkezik szinte valamennyi KGST-ország gazdaságában – így hazánkban is – a legújabb tudományos eredményekre és eljárásokon nyugvó termékminősítő rendszer létrehozása, kidolgozása.

A következőkben – a magyar tudományos kutatási eredményekre támaszkodva^{11, 15} – megkíséreltem a termék (szolgáltatás) minőségével szemben támasztandó követelmények (remélhetőleg az alsóbb szintű gazdasági vezetők részére is közérthető) rendszerbe foglalását. Ennek folyamatában első lépésként rögzíteni kell azokat az összetevőket, melyet az érintett gazdasági vezetésnek egyértelműen meg kell fogalmaznia a szándékolt minőségjavítás érdekében. *Ennek algoritmikus lépései a következők:*

1. Ki kell jelölni a *minősítendő termékek* (szolgáltatások) *körét*.
2. Meg kell határozni termékenként (szolgáltatásonként) külön-külön azok legfontosabbnak vélt *tulajdonságait*.
3. *Fontosságuk szerint rangsorolni* kell az említett tulajdonságokat.
4. Véleményt kell alkotni arról, hogy jelenleg a termék (szolgáltatás) *milyen – minőségileg jellemzett – osztályba tartozik*. Ennek a véleménynek tartalmaznia kell, *hogyan*:
 - a termék (szolgáltatás) tulajdonsága milyen minőségileg jellemzett osztályba tartozik (felkért vagy kijelölt) szakértők szerint;
 - mások véleménye szerint minőségileg milyen osztályba tartozik (partner és konkurencia véleménye);
 - bizonyos idő elteltével várhatóan miként változik majd az osztálybesorolás az adott termékre (szolgáltatásra) vonatkozóan.
5. Nyilatkozni kell arról, hogy amennyiben a jövőben az érintett termék (szolgáltatás) tulajdonságát minőségileg javítani szándékoznak, akkor az milyen szintet érjen el.

A felsorolt elvárások kialakításához dióhéjban néhány tanácsot, illetve támpontot a következő magyarázatból nyerhetünk.

1-hez: A minősítendő termékek (szolgáltatások) körének kijelölése azért szükséges, mert a minőségjavítást minden hatáskörbe tartozó terméken vagy szolgáltatáson egyidejűleg nem lehet elkezdeni. Így kellő differenciálással olyan fontosabb termékek, szolgáltatások kijelölése célszerű, amelyek az adott fejezetes szerv fő feladata teljesítése szempontjából kiemelten fontosak, illetve drágák, magas bekrülési értéket és üzemeltetési költségeket képviselnek, vagy minőségük javítása a további munka szempontjából feltétlenül szükséges stb.

2-hez: A termék (szolgáltatás) legfontosabb tulajdonságainak meghatározása már bonyolultabb feladat. Ezt rendszerint kollektívan, megfelelő szakemberek bevonásával célszerű elvégeztetni, akik a tulajdonság meghatározásához megfelelő elméleti és gyakorlati ismeretekkel rendelkeznek. A gazdasági és műszaki szakembereknek a fontos tulajdonságok meghatározásához *segítségül szolgálhatnak:*

- a „maximális meghízhatósági besorolás” módszere, amely 0-1 értékek között kvantitatíve rangsorolja a tulajdonságokat, és hozzá irodalom^{16, 17} is rendelkezésre áll;
- a tulajdonságok súlyozásának mindkét fél (termelő és vásárló) számára elfogadható rendszer kialakításával, amely a csillagászatan alkalmazott (Titius-Bode) szabályból van származtatva a tulajdonságok szakaszosan konvex (amikor csupán néhány legfontosabb tulajdonságnak van a

többihez képest kiemelkedően lényeges szerepe), illetve konkláv (amikor a tulajdonságok nagyobb hányadának van kiemelkedően lényeges szerepe) súlyrendszerének egyfajta sajátos eljárásan alapuló előállítására támaszkodik, kellő irodalmi megalapozottsággal.¹⁸

A tulajdonságok meghatározásánál a kollektív bölcsességre történő támaszkodás mellett törekedni célszerű arra, hogy a szakértők esetleges eltérő véleménye esetén is kialakuljon a terméktulajdonságok optimális kompromisszumon nyugvó preferencia sorrendje.

3-böz: A legfontosabb (leglényegesebb) tulajdonságok kiválasztása, majd ezt követően súlyozása után választ kell adni arra, hogy (a szakértők véleménye, illetve minősítése alapján) hogyan osztályozzuk az egyes termékek tulajdonságait.

Az osztályozás mércéje pl. a következő kritériumok lehetnek: „osztályon felüli”, „kiváló”, „jó”, „közepes”, „megfelelő”, „gyenge”. E célból három osztályozási eljárást¹⁹ mutatok be, melyek a következők:

- az „R” osztályozás módszerével a tulajdonságot ahhoz a kritériumhoz soroljuk, ahová a megítélő szerint a legnagyobb valószínűséggel tartozik;

- a „W” osztályozás módszere finomabb, árnyaltabb az előzőnél, ugyanakkor realisabb is, mert ezen eljárás során a K-adik tulajdonság i-edik osztálybasorolásának valószínűségével súlyozzuk;

- a „W” osztályozás az előzőnél egyszerűbb (és egyben durvább), mert itt a súlyokat egyformán választjuk meg, vagyis simán átlagolunk.

A próbaszámítások szerint a „W” osztályozással szemben az „R” és a „W” osztályozás általában 20%-os eltérést mutat.¹⁹

4-böz: Az előzőekben elvégzett osztálybasorolás értékelése folyamán kapott (a termék egészére vonatkozó summázottan kialakított eredmények alapulvételével a termékeket (szolgáltatásokat) kategóriába kell sorolni. Az előző pontban említett hat osztályból egy vagy több osztály alkot hat egy kategóriát. A kategóriák a következők lehetnek:

- I. kategóriába a világszínvonal feletti;
- II. kategóriába a versenyképes;
- III. kategóriába az eladható;
- IV. kategóriába a nehezen értékesíthető termékek (szolgáltatások) kerülhetnek.

Egy példa a termék kategóriába sorolására:

Kategória	Osztályozási kritérium
I. világszínvonal feletti	„Osztályon felüli”
II. versenyképes	„Osztályon felüli”, „Kiváló”
III. eladható	„Jó”, „Közepes”
IV. nehezen értékesíthető	„Megfelelő”, „Gyenge”

5-böz: A minőségjavításra vonatkozó szándékot célszerű osztálybasorolási kritériumok és a kategóriák megjelölésével meghatározni. Így a minőség fokozására irányuló szándék egyértelművé válhat. Például egy eladható kategóriába tartozó termék (szolgáltatás) - amely jelenleg a „Jó” osztályba sorolható - minőségét fokozhatjuk, amennyiben „Kiváló” osztályba felhozzuk, és így az eladható kategóriából a versenyképesbe került át.

Amikor a fegyveres erők és testületek érintett vezetői a minőségi követelmények figyelembevételével ki szándékoznak alakítani a minőség konkrét javítására vonatkozó elgondolásaikat, kezdetben minden bizonnyal információhiányba fognak ütközni. Ez azonban - amellet, hogy egy minőségjavításra orientált információrendszer létjogosultságát kétségbevonnam - nem lehet alapvető akadálya a minőség javítására irányuló munka megkezdésének. Ugyanis a minőségjavító munkát nem tanácsos a legbonyolultabb probléma megoldásával kezdeni, hanem egyszerűbb, kevésbé

információigényes minőségjavító feladatok megoldásával. E területen is – mint más kreatív tevékenységekben bevált eljárások esetében – célszerű az egyszerűtől a bonyolult felé haladás elvét és gyakorlatát választani. A minőségjavító szándék, illetve elhatározás kialakításának elősegítése érdekében a következőkben bemutatok néhány gazdasági területen már alkalmazott és többségében bevált minőségjavító módszert, melyek alkalmazása a fegyveres erők és testületek minőségjavító tevékenységében is ajánlott.

A hazai és külföldi szerzőknek e témában megjelenő publikációik, illetve a különböző statisztikai évkönyvekben szereplő adatokra hivatkozó – mintegy 33 – irodalomjegyzék megtekinthető a folyóirat szerkesztőségében, illetve a 86/3. számban közzétett II. RÉSZ-t tartalmazó cikk végén.

A TÁRS FEGYVERES ERŐK ÉS TESTÜLETEK HADTÁP-, ANYAGI VEZETŐINEK MÁSODIK ORSZÁGOS ÉRTEKEZLETE

(1985. november 26.)

A Magyar Népköztársaság fegyveres erői és testületei felső vezetésének döntése alapján a hadtáp-anyagi-pénzügyi szolgálatok vezető állománya a közös érdekek egyeztetése és az együttműködés fejlesztése céljából ötvenként más-más szervi rendezésében koordinációs értekezletet tart. Az első értekezletre a HM, a jelenlegire a BM szervezésében került sor.

Az értekezleten a Magyar Népbadsereg, a Belügyminisztérium, a BM határőrség Országos Parancsnokság, az IM Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság, a PM Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnokság, a Munkásőrség Országos Parancsnokság, valamint az MHSZ hadtáp-anyagi vezetői, továbbá az MSZMP KB, a KNEB, az OT és a PM képviselői vettek részt.

A vitaindító előadás tájékoztatást adott a Belügyminisztérium anyagitechnikai szakosztályának VI. ötéves tervidőszak fejlesztési tevékenységéről, a társ fegyveres szervekkel való együttműködés eredményeiről és a VII. ötéves tervidőszakra szóló célkitűzésekről.

A beszámoló, valamint a társ fegyveres szervek referátumai és hozzászólásai egyöntetűen megállapították, hogy jelentős eredmények születtek az együttműködés terén. A fegyveres erők és testületek gazdasági együttműködésének rendjéről szóló együttes utasítás megjelenésével szabályozott keretek között, konkrétabb formát nyertek a Honvédelmi Bizottság által meghatározott feladatok. Az együttműködés eredményesen valósult meg valamennyi szakoszlógi ágban, ezen belül a két- és többoldalú kapcsolatokban, az éves és középtávú fejlesztési, építési, beruházási tervekben, az állomány élet- és munkakörülményeit érintő fontosabb jogszabálytervezetek egyeztetésében, a fegyverzeti, vegyi védelmi eszközök fejlesztésében, a járművek üzemeltetési normáinak kialakításában, ruházat fejlesztésében és értékesítésben, az egészségügyi ellátásban, az üdültetési lehetőségek biztosításában, az oktatásban, és a tudományos kutatómunka terén.

Az értekezlet referátumát, illetve a korreferátumok rövidített anyagát – az értekezlet állásfoglalása alapján – tájékoztatás és hasznosítás céljából a folyóiratban közreadjuk.

Szerkesztőség

Megnyitó

Kiss Sándor rendőr vezérőrnagy, BM pénzügyi-anyagi-műszaki miniszterhelyettes

1980. szeptember 14-én a Honvédelmi Minisztérium szervezésében a Magyar Népköztársaság fegyveres erőinek és testületeinek hadtáp-anyagi vezetői első alkalommal ültek össze annak érdekében, hogy megvitassák az anyagi-technikai szolgálatra vonatkozó együttműködési feladatok vég-

rehajtását, helyzetét, alakulását. Az értekezleten akkor olyan döntés született, hogy a következő tanácskozássra 1985-ben a Belügyminisztérium szervezésében kerüljön sor.

E döntés alapján hívtuk össze a mai tanácskozást. Az első értekezlet óta - alátámasztva a kérdés fontosságát - a Honvédelmi Bizottság határozatot hozott a fegyveres erők és testületek, valamint a rendészeti szervek gazdálkodásának összehangolására, az együttműködés továbbfejlesztésére. Ezzel kapcsolatban több miniszteri utasítás került kiadásra a fegyveres erők és testületek, valamint a rendészeti szervek gazdasági együttműködésének rendjéről. Ezek a fontos intézkedések nagymértékben kiszélesítették az együttműködés kereteit.

1980. évi értekezlet óta eltelt időszakban jelentős eredményeket értünk el az együttműködés terén. A fegyveres erők és testületek gazdasági együttműködésének rendjét szabályozó 1/1982. OT-PM-HM-IM-MOP számú együttes utasítás megjelenésével további megerősítést, konkrét formát nyertek a Honvédelmi Bizottság által meghatározott feladatok. Az együttes utasítás kijelölte a gazdasági együttműködés célját, főbb területeit és meghatározta annak szabályait.

Elmondhatjuk, hogy ezt követően az együttműködés köre szélesedett és formái tartalmukban gazdagodtak. Előrelépés történt a már kialakult kapcsolatok folyamatosságának fenntartása, egymás gondjai, nehézségei jobb megértése, a gazdasági érdekeltségek kölcsönös figyelembevételének tekintetében.

Bizonyítja ezt az a széles körű együttműködés, amely a fegyveres szervek között létrejött és jól szolgálja a feladatok ellátását, a racionálisabb, a takarékosabb gazdálkodást. A magasabb szintű közösen kiadott jogszabályok végrehajtásaként az elmúlt években több csoportfőnöki, osztályvezetői, és területi szintű megállapodás született a párhuzamos fejlesztések elkerülése, a feladatok hatékonyabb, gazdaságosabb végrehajtása, a meglévő és létesítendő kapacitások, épületek, építmények, berendezések, raktárak gazdaságos fenntartása, üzemeltetése, kihasználása érdekében.

A kötelező szakágazati egyeztetések rendre végrehajtásra kerültek. Tevékenységük során lényegében minden jelentősebb kérdést, pl. éves középtávú tervjavaslatokat, fontosabb, az állomány élet- és munkakörülményeit érintő jogszabály-tervezeteket, ingatlangazdálkodási elképzeléseinket egyeztettük a társszervekkel. Ugyanakkor nem szabad elhalgatni azt sem, hogy kapcsolatainkban vannak még hiányosságok, fehér foltok, nem kívánatos jelenségek, melyekről mi a magunk részéről ugyancsak szólni fogunk.

Kérem, hogy ne tekintsek ezt a házigazdák részéről előírt kötelező udvariasság megsértésének, mert ez távol áll tőlünk, úgy érezzük azonban, hogy méltatlan lenne az értekezlethez és közös céljaink elérését nehezítené, ha kölcsönösen nem néznénk kritikus szemmel kapcsolatainkat és nem tennénk meg mindent az egyes - még meglévő - negatív jelenségek megszüntetése érdekében.

Arra kérem a társszervek megjelent vezetőit, hadtápparancsnokait, hogy az értekezleten adjanak tájékoztatást a végzett munkáról, a problémákról, értékeljék eddigi együttműködésünket és hozzánk baszulónan ne csak az elért eredményekre szorítkozzanak, hanem tárják fel a továbbfejlődést akadályozó tényezőket is.

Referátum

A Belügyminisztérium anyagi-technikai szakszolgálatának tevékenysége. A fegyveres erők és testületek együttműködésének tapasztalatai és a további feladatok

Szentpéteri Gyula rendőr ezredes, BM anyagi és technikai csoportfőnök

Vitaindítómban *három fő kérdéssel* kívánok foglalkozni.

Először tájékoztatást adok a BM anyagi-technikai szolgálatának az elmúlt években végzett tevékenységéről, természetesen csak az értekezlet jellege által meghatározott mélységben.

Ezt követően ismertetem a szolgálat fejlesztésére vonatkozó célkitűzéseinket, elképzeléseinket.

Végül a BM szemszögéből értékelem a fegyveres szervek és testületek eddigi együttműködésének tapasztalatait és kitérek további feladatainkra is.

I.

Az anyagi-technikai szolgálat tevékenysége

VI. ötéves tervi célkitűzéseink megvalósítása során általános feladatunkat képezte az anyagi-technikai és szociális ellátás szervezeti feltételeinek korszerűsítése, a szolgálati területek munkája közvetlen támogató anyagi-technikai eszközök minőségi és mennyiségi fejlesztése, a rendelkezésre álló költségkereteknek megfelelően az ellátottság szintentartása, illetve lehetőség szerinti javítása.

A nehezebb gazdálkodási körülmények és a parancsnoki nevelőmunka hatására fokozódott a személyi állomány felelősségérzete, a takarékosabb, jobb gazdálkodás iránti fogékonysága, erősödött a közgazdasági szemlélet.

A szakszolgálatok munkája a szakmai irányítástól intenzívebb felügyeletet és a korábbinál jelentősebb szakmai segítségnyújtást igényelt.

Részleteiben:

1. Technikai szakterületen

- Az MN HTI irányításával kifejlesztettük az R-78 típusú 7,65 mm-es pisztolyt, melyből az első ellátás folyamatban van. A fegyver hatásos tűzerejű, emellett könnyű, viszonylag kis méretű, így a rejtett viselésre is alkalmas. Ugyanakkor komoly gondokat okoz az alacsony műszaki színvonalú RPD golyószóró. Igen elhasználódott állapotúak az AK-47 géppisztolyok és egyes 9 mm-es pisztolysorozatok. Ezek kiváltása halaszthatatlan. Befejeződött a könnygázszóró gumibot próbahasználata. A tapasztalatok alapján az első ellátást 1986. évben kezdjük meg. Ennek során a társfegyveres testületek igényeinek megoldására is gondot fordítunk.

- A vegyvédelmi személyi felszerelésű anyagokból az ellátás teljes, jelentős elmaradás van viszont a kollektív mentesítő felszerelések terén. (PDP-2)

- A fotótechnikai eszközöknél lényeges mennyiségi és minőségi fejlesztések történtek. Az egyes beruházások vonzataként korszerű fotólaboratóriumok kialakítására került sor.
- Javult a közlekedésrendészet technikai felszereltsége. Teljes első ellátást biztosítottunk az automatikus működtetésű, dátumozó hátfalás fényképezőgépekből, amelyek révén a közlekedési szabálysértéseket hitelesen lehet rögzíteni.
- A bűnügyi szakterületen tovább folytattuk a mikroanalitikai rendszer bővítését, illetve a megyei RFK-k részére sztereo-mikroszkópokat biztosítottunk.
- Az FRE akció-csoportjait és a tűzserész alegységet speciális felszereléssel láttuk el, így pl.: fémkeresőkkel, röntgenkészülékekkel, célszerszámokkal, robbanóanyag szállító utánfutóival, különböző csőrő- és leereszkedő készülékekkel, éjjellátó készülékkel, különleges fegyverzeti anyagokkal.
- Ügyviteli eszközök terén elsősorban az irattározási kapacitás bővítésére, a mikrofilmtechnika bevezetésére, az iratmásológépek fejlesztés jellegű kiváltására, személyi szám ellenőrző készülék bevezetésére került sor.
- Az oktatástechnikai fejlesztések során a Kutya vezető-képző Iskolán, a BM FRE-nél filmvetítéses lőtermet létesítettünk. A BM tanintézetek számára különböző oktató, kiképző berendezéseket biztosítottunk.

2. A gépjármű szakterületen

Az elmúlt években a fejlesztési források korlátozottsága miatt fő célkitűzésünk a meglévő eszközállomány racionálisabb igénybevételére, gazdaságosabb kihasználására irányult. A járműpark mennyiségében lényegében nem változott, de tovább korszerűsödött. Befejeződött a gépjárművek tipizálása.

A szolgálati szállítási feladatokat a főfoglalkozású gépjármű-vezetői létszám csökkentésével és elsősorban az ügyintéző vezetési rendszer további szélesítésével oldottuk meg. A BM szolgálati gépjárművei jogszerű és gazdaságos igénybevételének javítására bevezettük a hétvégi közúti ellenőrzéseket.

Javult a kmb-csoportok járműellátása és folytatódott a kmb-szolgálatba beosztottak részére a soron kívüli gépkocsivásárlás kedvezményes hitelnyújtás mellett történő biztosítása.

Intézkedéseket tettünk az üzemanyag-felhasználás csökkentésére. Az 1983. évi üzemanyag-korlátozás következtében a járművek korábbi időszakban tapasztalt éves km-futása csökkenő tendenciára váltott és jelentősen nőtt az üzemanyag-megtakarítás.

Az 1980-ban bevezetett, majd 1982-ben a BM Határőrség sorállományú gépkocsivezetőire is kiterjesztett hajtóanyag-megtakarítás premizálásának bevezetése eredményesen segítette elő a fajlagos üzemanyag-felhasználás csökkentését, a gazdaságos forgalmazást.

A hajtóanyag-fogyasztás további csökkentésének elősegítésére új elszámoló normát vezetünk be, amelyet a szervek 1985. január 1-től általánosan alkalmaznak. Az új elszámoló rendszer következtében, amely egyben normaszigorítás is, egyszerűsödött az elszámolás, csökkent az adminisztrációs munka.

A járművek javítása, karbantartása terén elsősorban a gazdaságos üzemeltetés infrastrukturális feltételeinek folyamatos biztosítására törekedtünk. A BM-szervek javítóbázisai a korábbi tervidőszakban lényegében kiépültek, így feladatunk a javítóműhelyek eltérő műszaki-technikai felszereltségének közelítése volt. Ennek hatására a járműüzemeltetés területén a gépjárművek javításával és karbantartásával kapcsolatos költségek pozitívan alakultak.

Alapvető feladatunknak tekintettük a szerelő állomány stabilizálását, a munkahelyhez való kötődésük erősítését. Ezért a gépjármű-szolgálatok közötti szocialista versenymozgalom értékelési szempontjainak korszerűsítésével, azok aktuális célkitűzéseikhez, gazdaságossági követelményekhez történő igazításával növeltük az anyagi érdekeltséget. A személyi tulajdonú gépjárművek belügyi javítóműhelyekben kísérleti jelleggel történő javításának kedvező tapasztalatai alapján intézkedünk az országos bevezetésre.

A szolgálati gépjárművek hatékonyabb és gazdaságosabb javítása érdekében kísérleti jelleggel bevezettük a BM-szervek közötti szakosított gépjármű-javítást.

3. *A ruházati szolgálat területén* is az elmúlt években alapvetően az ellátás színvonalának javítását és gazdaságosabbá tételét tekintettük fő feladatunknak. E munkánk során folyamatosan kerestük, illetve korszerűsítettük azokat az ellátási formákat, módszereket, amelyek révén lehetővé vált a gazdaságos gyártás és a folyamatos zavartalan ellátás (pl. fazon és alapanyag egységesítése, adminisztráció csökkentése, egyenruházatok teljes körű konfekcionálása, saját bolt létrehozása stb.).

A korszerűsítő munkában az időjárás és a munkaköri ártalmak ellen fokozottabb védelmet nyújtó, a lehetőségekhez mérten modernebb megjelenésű és alapanyagú öltözetek kialakítására törekedtünk.

A ruházati készletek (béke és „M”) a szolgálati feltételeket és a harcкészültséget biztosítják.

A tervezett és végrehajtott korszerűsítések a ruházati szakanyagoknál lehetővé tették a minőségi és a megjelenési színvonal fejlődését. Ennek keretén belül az alaptevékenységet és a speciális feladatokat végző állomány részére több – a szolgálati követelményekhez jobban igazodó – új cikk kialakítását végeztük el, amelyek a gyakorlatban beváltak, rendszeresítésük megtörtént. Ilyenek a téli szolgálati pantalló, lángálló ruházat a helikopter vezetők és a FRE Tűzszerszég alegység részére, új alapanyagú női egyenruha.

4. *Bútorzat és berendezés területén*

A munkahelyek kultúráltsága és felszereltsége érdekében a beruházásokhoz kapcsolódó fejlesztéseknél a reális igényeket alapul véve biztosítottuk a berendezéseket. Szorgalmaztuk az egységes, modern bútorok beszerzését (ALFA bútorcsalád), a kulturált munkahelyek kialakítását.

Élelmezési szakterületen

Az élelmezési árak központi emelésével összhangban készült normamódosítások lehetővé tették a személyi állomány megfelelő szintű élelmezését. A normaélelmezések és a köztéteztetések színvonala fejlődött. Az önkiszolgáló rendszert mind több helyen eredményesen alkalmazzák a munkaeöngondok enyhítése és az étkezés gyorsítása érdekében.

A Határőrségnél általánossá vált a többmenüs ebéd, bevezetésre került a hidegvacsoráztatási rendszer. Eredményes kiegészítő gazdálkodással egészítik ki a norma szerint biztosított összeget.

6. *Beruházások*

A VI. ötéves tervidőszakban beruházási keretünk több mint kétharmadát a sorállomány, továbbá az elsőfokú rendőri szervek szolgálati, élet- és munkakörülményeinek javítására fordítottuk.

Azzal számolunk, hogy a keretet – az ez évre előírt kötelező maradvány kivételével – teljes mértékben felhasználjuk.

Az egyéb állami beruházások döntő többsége a BM Építési és Elhelyezési Osztály lebonyolításában valósul meg. Ezen kívül a BM Határőrség Országos Parancsnokság, illetve egyes BM-szervek lebonyolításában, leadott hatáskörben is épülnek új objektumok.

Az elmúlt időszakban a versenytárgyalás kötelező bevezetése óta több kezdődő beruházásunk kivitelezését nyílt versenytárgyalási felhívás keretében meghirdettük.

A versenytárgyalások kedvező eredményt hoztak, a számításba vett beruházási előirányzatokon belüli árajánlatokat kaptunk. A határőrségi beruházások többsége csapatépítkezés keretében a BM Határőrség kivitelezésében épül, figyelemmel a HB 256/1975. számú – a laktanya rekonstrukciós programra vonatkozó – határozatára.

A VI. ötéves tervidőszak alatt az egyéb állami beruházások pénzügyi lehetőségeinek alakulása – az elért eredmények mellett – azt is jelentette, hogy az avult, korszerűtlen épületeink kiváltását

nem tudtuk a tervezett ütemben megoldani, így nagyarányú és ismétlődő felújítási ráfordításokat kell eszközölnünk.

7. Lakásellátás

Az elmúlt években arra törekedtünk, hogy a szolgálati lakások építése mellett minél nagyobb szerepet kapjanak az önrés építési formák. Lakásjogszabályainkat is ilyen szellemben korszerűsítettük.

Ma már az újonnan központilag épülő lakások mintegy fele társasházi formában valósul meg. Annak ellenére, hogy a megoldott lakásproblémák számát tekintve a tervezetthez képest jelentős túlteljesítést értünk el, különböző okok miatt a lakásellátottság színvonala nem javult.

A hellyégi dolgozók önrés lakásépítésének támogatásához a lakásberuházási keretből lakásépítési alapot képezzünk. A lakásépítési alap felhasználása teljeskörű.

Az eddigi mennyiségi eredményeinket azonban a BM-kölcsönök összegének jelenlegi szintjével már nem tudjuk tartani. Ennek oka az, hogy a lakásépítés, vásárlás költségei jelentősen megnövekedtek, s ez egyre nagyobb terhet ró az állományra, különösen az anyagilag gyengébb teherbíró képességű fiatalokra.

8. Energiagazdálkodás

Az állami elvárásoknak és a szolgálati követelményeknek megfelelően a belügyi gazdálkodás rendszerében is súlyának megfelelő jelentőséget kapott az energiagazdálkodás.

Megteremtettük a képzett szakemberekből álló, központilag és egységes alapelvek szerint irányított korszerű szervezeti feltételek között tevékenykedő energetikus hálózatot.

Ennek eredményeként a belügyi energiafelhasználás 1980-1985. között az előirányzott 10% helyett várhatóan kevesebb mint 3%-kal emelkedett. Mindezt a megvalósuló fejlesztések mellett a gazdaságosság javulásával, jobban szervezett munkával sikerült teljesíteni. Csak példaként említem, hogy ma már átlag 10%-kal kevesebb tüzelőanyag fogy 1 m³ légtér fűtésére, mint 1980-ban.

Az eredmények elérése és azok továbbfejlesztése a szakágazatban is szüntelen megújulást követel, ezért rendszeres szakmai továbbképzéseket tartunk. Évenként három alkalommal felmérjük és elemezzük az energiafogyasztás alakulását. A szükségletek anyag és költségelőirányzatainak reális meghatározásához fajlagos mutatószámokat képeztünk. Folyamatossá tettük a veszteségfeltárást, amelyet vállalati közreműködéssel központilag is támogatunk. A tervszerű és egységes végrehajtás érdekében Energiagazdálkodási Szabályzat került kiadásra.

A belügyi energiagazdálkodásban a jövőt illetően azt tartjuk fontosnak, hogy a kialakított rendszert megszilárdítsuk. Energetikusaink szakmai hozzáértését, az energiavesztés feltárását, a szervezettséget és tervszerűséget fokozzuk. Növelni kívánjuk az energiagazdálkodásban a személyi érdekeltiséget, az anyagi ösztönzés mértékét.

9. Újítási tevékenység

Az elmúlt évek során a Belügyminisztériumban az újító tevékenység eredményesen működő mozgalommá fejlődött. Irányítását, szervezését kijelölt felelős szakmai szerv végzi. A konkrét feladatokat miniszteri parancsokkal kiadott Újítási Szabályzat teszi minden területen a szakmai vezetők kötelességévé.

Az újítók által kidolgozott, a gyakorlatban megvalósított és hasznosított új korszerű műszaki és szervezési megoldások a szolgálati feladatok hatékonyabb ellátása mellett az 1980-1984. közötti időszakban több mint 43 millió Ft hasznos eredményt jelentettek a BM számára. Az újítások döntő százaléka a technikai területeken (híradó, gépjármű, bűnügyi, operatív-technikai stb.) kerültek kidolgozásra és megvalósításra.

A népgazdasági célkitűzések megvalósításával összefüggő belügyi feladatok megoldásánál a jövőben még inkább szükség van az újítók közreműködésére, új korszerű, gazdaságos és hatékony megoldások kidolgozására.

II.

Fejlesztési célkitűzéseink

A BM képviselőinek az OT-vel és a PM-mel folytatott tárgyalásai során anyagi-technikai fejlesztésre előre láthatólag mintegy 1000 MFt használható fel.

1. *Fegyverzet* fejlesztésre a rendelkezésre álló pénzeszközök több mint 60%-át irányoztuk elő. Volumenben is ez a tervidőszak legjelentősebb feladata, amelynek megvalósításával a már többször elhalasztott átfegyverzési program kerül végrehajtásra.

Szükségességét indokolja, hogy a rendszerben levő RFD golyósörök és KGK géppuskák, valamint a 9 mm-es RK-59 és R-51 pisztolyok műszaki állapota a hadrafoghatóságot a későbbiekben már nem biztosítaná.

A beszerzésre kerülő PKM golyósörök és PKMSZ géppuskák a használati követelményeket magas szinten elégitik ki, könnyen kezelhetők és nagy tüzerőt képviselnek. Rendszeresítésükkel biztosítható a fegyveres testületek egységes fegyverzeti felszerelésének követelménye.

A polgári és vegyesruhás állományt R-78, az egyenruhás állományt PA-63 mintájú pisztolyokkal kívánjuk felszerelni.

Az MN Fegyverzeti Szolgálatfőnökség kérésünkre 100 db AK-47 géppisztoly javítását és felülvizsgálatát elvégezte. Ennek eredményei megerősítették azokat a korábbi tapasztalatokat, hogy a géppisztolytípus rohamos műszaki avulása már a hadrafoghatóságot veszélyezteti.

Ismerve azt, hogy a közeljövőben új típusú géppisztoly rendszerbe állítása nem jöhet szóba, szükséges az MN Fegyverzeti Szolgálatfőnökséggel és a BM Határőrség Országos Parancsnoksággal közös egyeztetést követően az AK-47 géppisztolyok kivonását, illetve cseréjét megoldani, más alkalmas típusal.

A vegyvédelmi felszerelések érdemi fejlesztésével nem számolunk. A fő célkitűzés az FRE speciális feladatot ellátó egységei részére a szükséges technikai eszközök biztosítása, néhány HŐR kerületnél a PDP-2 kollektív mentesítő eszközök kiváltása, illetve a SUFI rendszer fokozatos korszerűsítése, újonnan kifejlesztett eszközökkel történő ellátása.

A lézeres célzást gyakorló készülékek mintasorozatát követően a további gyártástól – tekintettel a BM minimális igényére – a Magyar Optikai Művek elzárkózott. Amennyiben a társ fegyveres szervek és testületek részéről érdemi igény merülne fel, úgy látok lehetőséget a sorozatgyártás megvalósítására.

2. *Gépjármű-szolgálat* terén az elkövetkező években sem lesz lehetőség a BM járműállományának növelésére. A gazdaságossági célkitűzések megvalósításához elsősorban a forgalmazásban rejlő tartalékok feltárásával és hasznosításával járulhatunk hozzá. Ennek szellemében – a GB határozattervezettel összhangban – felülvizsgáljuk a személyi tulajdonú személygépkocsik szolgálati célú igénybevételének lehetőségét.

A forgalmazás területén további tartalékot látunk a tehergépkocsik és autóbuszok igénybevételének központi koordinálásában, valamint a járművek amortizációs és éves futás-normáinak felülvizsgálatában.

A növekvő szolgálati feladatok maradéktalan ellátása szükségessé teszi egyes járműtípusok korszerűsítését is. Ennek érdekében megkezdjük az amortizálódott vízi járművek utánpótlását, a balatoni mentőhajók és egyéb motorcsónakok kiváltását.

A közlekedési morál alakulása, a nagyvárosok motorizációs fejlődése egyre nagyobb követelményeket támaszt a közlekedésrendészeti feladatok ellátásában. A közlekedési fegyelem javítása, a KRÉSZ szabályainak fokozottabb betartatása szükségessé teszi a motoros járőrszolgálat bővítését és ezzel egyidejűleg korszerű, megbízható motorkerékpárok beszerzését.

A hazai motorkerékpár ellátás ismert helyzete miatt a járőrszolgálat követelményeinek megfelelő járműtípus árukompensációs alapon történő beszerzésére tőkés piacukatást végeztünk, melynek eddigi eredményei kedvezőnek értékelhetők.

3. A ruházati szolgálat területén törekszünk az ünnepi öltözet díszítettségének fokozására, amennyiben a feltételek megteremtődnek a köznapi és az ünnepi öltözetek elkülönítésére, továbbá a speciális szolgálati feladatokat ellátók egyen-, munka- és védőruházatának a szolgálati követelményekhez igazodó korszerűsítésére.

4. A testületi beruházások tekintetében továbbra is az elsőfokú rendőrségi és a határőr-őrs beruházásokat részesítjük előnyben.

5. A lakásfejlesztés terén elsősorban a budapesti lakáshelyzetten kívánunk javítani.

Sajnos a budapesti lakásfejlesztéseknél a Fővárosi Tanáccsal eddig jól kialakított és bevált gyakorlat feltételein a tanácsi vezetők változtatást kívánnak bevezetni, amelyek a fegyveres erőket és testületeket hátrányosan érintik. E tekintetben mindenképpen érdekeink közös képviselője indokolt.

A legnagyobb problémát az okozza, hogy a tanács sem a szolgálati, sem az önerős lakások tekintetében az általunk igényelt lakásszám biztosítását nem vállalja. A fővárosi lakásépítési program esetleges csökkenése arányosan érintené a K-II szervek lakásszámát is.

További gondot jelent, hogy az önerős lakások egyéb és vonalas kapcsolódó létesítményeinek teljes vagy részleges költségét - vevőkijelölési jog címén - fel kívánják számítani.

A tervidőszak első két évében a tanács a Belügyminisztérium, illetve az általa képviselt fegyveres testületek részére önerős lakások biztosítását nem tervezi.

A felsorolt gondok, problémák megoldásán, rendezésén jelenleg is dolgozunk, és ehhez igyekezzük a társ fegyveres szervek és testületek segítségét.

III.

A fegyveres szervek és testületek eddigi együttműködésének tapasztalatai és a további feladatok

Az egyes szakterületek közötti együttműködéssel - figyelemmel azok eltérő sajátosságaira - külön-külön kívánok foglalkozni.

1. *Fegyverzeti témakörben* az együttműködés elsősorban a HM-mel alakult ki és a gyakorlati feladatok végrehajtásában zökkenőmentesen érvényesült.

A HM illetékes osztályával - mint már előzőekben említettem - közösen kifejlesztésre került

- az R-78 M 7,65 mm-es pisztoly;
- a 9 mm-es gyakorló, jelző pisztoly-lőszer és

folyamatban van a

- robbanó hang- és fénygránát;
- a golyóálló mellény kifejlesztése.

Az MN Fegyverzeti Szolgálatfőnökség rendszeres tájékoztatást ad a különböző lőszersorozatok szavatossági idejéről, illetve azok meghosszabításáról.

A belügyi szervek készletében levő lőszer, robbanó- és pirotechnikai anyagokat - minta beküldése alapján - hadihasználhatósági szempontból évente térítés ellenében az MN központi laboratóriumában vizsgálják be. Az MN-től kapott szakvélemény alapján történik ezen fegyverzeti anyagok továbbtárolása, illetve használatból való kivonása.

Külön írásbeli megállapodás nélkül a Katonai Rendészetnek és az IM BV Parancsnokságnak könyvgyászó spray-k és jelzőtárcsák, illetve egyes közrendvédelmi eszközök (hosszított gumbot, átlátszó pajzs) beszerzését végezzük.

2. *A vegyvédelmi feladatok* végrehajtására a HM, a BM és a MOP szakirányító szervei között együttműködési megállapodás jött létre, amely 1985. december 31-ig érvényes.

Az együttműködés kiterjed:

- a vegyvédelmi tudományos munka, a technikai-anyagi eszközök, laboratóriumi kutatási módszerek fejlesztésére;
- a vegyvédelmi felkészítés, kiképzés, oktatás közös területeinek fejlesztésére, az ezekkel összefüggő rendezvényeken történő szakmai közreműködésekre;
- az Országos Sugárfigyelő és Jelzőrendszer eredményes működését biztosító szervezeti-felkészítési feladatokra, a vegyi-, sugárhelyzetről szóló kölcsönös tájékoztatások, információcserék kialakítására.

Az MN jelentős segítséget nyújt részünkre a haditechnikai eszközök közös megrendelésével. A belügyi szervek igényei olyan kis mennyiségűek, hogy legyártásukra - vállalkozó hiányában, vagy a magas egyedi költségek miatt - nem lenne lehetőségünk. A minőségi átvételt az MN Katonai Átvételi Osztálya végzi.

3. A *gépjárműszolgálat* vonatkozásában az együttműködés a gépjármű üzemeltetést szabályozó rendelkezések kiadásánál, az üzemeltetési normák, az üzemanyag felhasználást korlátozó közös állásfoglalások kialakításánál érzékelhető leginkább. A BM-nél is bevezítettük az MN részére rendszeresített benzinutalványt.

A BM és HM közötti együttműködés elvi szempontból tisztázott, jónak tekinthető. A gyakorlati megvalósulás azonban esetenként bürokratikus elemeket tartalmaz, mely a napi munka során az együttműködés hatékonyságát befolyásolja. Így pl. a két minisztérium egymás kölcsönös segítségénél a döntéseket és engedélyezéseket indokolatlanul magas szinten végzi. Ennek következményeként - figyelembe véve a két szerv szigorú hierarchikus felépítését - egy-egy szakosztály szintű kooperáció gyakorlati megvalósítása csak hosszú idő elteltével realizálódhat. (Pl. a BM által igényelt robbanóanyag szállító jármű kialakítására vonatkozó 2 éves levelezés, közúti járművek rövid időre történő kölcsönadása stb.)

A járművek beszerzése terén is törekszünk az együttműködésre. Pl. az IFA alvázú rabszállító gépkocsik NDK-ból történő beszerzéséről a BM részére az IM BV, ugyanakkor a személygépkocsi és Latvia mikrobusz igények biztosításáról a BM gondoskodik. Az IM BV és a Vám- és Pénzügyőrség részére a Nysa gépkocsi rabszállítóvá való átalakítását az IM BV rendszeresen vállalja, ami jelentős költségmegtakarítást és átfutási idő csökkenést eredményez.

4. Az *építési és elhelyezési feladatok* végrehajtása során az együttműködés rendszeres és folyamatos.

Az együttműködés egyik lényeges, meghatározó területe a fejlesztési, ezen belül az építési-, beruházási terveink egyeztetése, koordinálása, amely kiterjed mind a középtávú (ötéves), mind a konkrét éves terveink összehangolására. Ennek eredményeként kerülhetett sor a Budapest V. kerületi Rendőrkapitányság esetében a Munkásőrséggel közös beruházás megvalósítására. Az Ügyészséggel közös objektum épült a Bp. X. kerületi Rendőrkapitányság számára és folyamatban van a Budapest VI-VII. és a XX. kerületi, valamint a budaörsi Rendőrkapitányságok részére ugyancsak az Ügyészséggel közös új elhelyezés megépítése.

Mint VII. ötéves tervi téma előkészítés alatt áll az ózdi rendőrkapitányság és a Bíróság részére közös beruházás megvalósítására.

Több konkrét megállapodást kötöttünk az illetékes társszervekkel. Ezek közül - a teljességgel igénye nélkül - a következőket emelném ki:

- A tárolási és raktározási körülményeket felmértük, majd az együtt-tárolás lehetőségeire vonatkozóan megállapodást készítettünk, kiemelve területi szerveink együttműködésének fejlesztését.

Ennek eredményeként például a Csongrád megyei Baktón a HM rendelkezésére bocsátottunk egy jelentős ingatlant tárolási és egyéb feladatok céljából.

- A lő- és gyakorló terek használatával kapcsolatos kérdések rendezésére a társ fegyveres szervek részvételével tárcaközi koordinációs bizottság alakult. A bizottság részt vett a gyalogsági lőte-

rek létesítéséről, fejlesztéséről szóló szabályok kialakításában. Itt jegyzem meg azonban, hogy e témakörben egyelőre nyitott kérdésként szerepel a lőterek építésével összefüggő feladatok meghatározása.

Gondot jelent ezen a területen, hogy az elektromos lőterek kiépítésénél felújításánál nem minden esetben elég körültekintő a koordinálás. A fejlesztő a társszervek lőkiképzési igényeit (állások száma, elhelyezkedésük stb.) nem mindig veszi figyelembe, így előfordul, hogy a térségben más szerv kezelésében levő lőteret párhuzamosan tovább kell üzemeltetni. Ennek következtében az nem adható vissza mezőgazdasági hasznosításra.

- A HM és a BM közötti megállapodás keretében 1982-ben sor került a HM kezelésű nagytényi, valamint a BM kezelésű gyórszentiváni lőterek cseréjére. Az ingatlancsere eredményeként a BM megkezdte az átvett lőter fejlesztését. A Budapesthez közeli lőter a felújítást követően lehetőséget teremt a társ fegyveres szervek igényeinek részbeni kielégítésére is.

A társszervekkel való együttműködés keretében további ingatlancserét is végrehajtottunk.

I.

- A nagyatádi volt HŐR laktanya kezelői jogát 1982-ben átadtuk a HM részére és ennek ellenértékéért 33 db lakáshoz jutottunk az ország különböző településein. A Munkásörsséggel létrejött megállapodásunk lehetővé tette, hogy a volt szerencsi járási RK objektumát átadjuk részükre és ezért biztosítottak a BM számára egy 370 m²-es építményt, ahol a gyakorló rendőrőrsöt helyeztük el. Ugyanitt az MHSZ részére átadásra került kiképzési, oktatási célokra a zárt lőpálya a hozzátartozó létesítményekkel. A Munkásörsséggel Heves községben is cseréltünk ingatlanokat, mely mind a két szerv számára előnyös volt.

- Az IM BVOP-val történt megállapodás alapján a BM Továbbképző Tanfolyam Parancsnokság telkéből építési területet adtunk át hosszú távra ideiglenes jelleggel, megnövekedett feladataink segítése érdekében.

- A móri Rendőrkapitányság elhelyezési problémájának enyhítése érdekében a HM-től átvettünk egy általa bérelt ingatlant és cserébe mintegy 200 m² alapterületű létesítményt bocsátottunk rendelkezésükre.

- Folyamatban van a Gödöllőn felszabadult HM szolgálati lakások egy részének átvétele. Itt meg kell azonban jegyeznem: nem egészen értjük, hogy ezekért a lakatok, régi, korszerűtlen és a HM számára szükségtelen lakásokért miért kell darabonként 700 000,- Ft-ot fizetnünk. Az együttműködés szellemében esetleg térítés nélkül, vagy más kompenzációval is elképzelhető lett volna az átadás.

- Ismert a Budapest II., Fő utcai objektumban elhelyezett szervek (BM, BV, Katonai Bíróság, Katonai Ügyészség, IM Könyvszakértő Intézet, IM Orvosszakértői Intézet) sokrétűsége, a különböző feladatokból adódó elkülönítési igény. Jelenleg folyamatban van egy olyan megállapodás előkészítése, melyben egyértelműen meghatározásra kerülne az ingatlant közösen használó szervek kötelezettségei, jogai.

- Az IM BV-vel, a VPCP-vel és a MOP-pal megállapodtunk a VI. ötéves tervi budapesti lakásépítés terén történő együttműködésben. Ennek alapján a Fővárosi Tanács Beruházási Főosztályával közös beruházásban megvalósuló lakásokra vonatkozó 5 éves és éves megállapodások megkötésénél ezeknek a társszerveknek az igényeit is figyelembe vettük, a lakásépítési költségeket pedig a tényleges felhasználás egymás között elszámoltuk.

- Ez évben került sor 15 HM kezelésű BM szolgálati lakás helyzetének rendezésére.

A fegyveres erők, testületek tervegyeztetését követően a HM társulási igényét jelmezte, egyben kérte a beruházás 1988. évi befejezési határidejét. A megtartott egyeztető tárgyalások alapján körvonalozódik a közös beruházás. Az Országos Tervhivatal a beruházás tervezettnél korábbi megvalósításához a pénzügyi fedezetet biztosította. A beruházáshoz a Magyar Posta is társulási szándékot jelentett be.

5. *A fegyveres szerveknek a ruházati szakszolgálatot érintő együttműködése a MILTEXT és a Ruházati Koordinációs Bizottság keretében valósul meg. Így lehetőség nyílik a párhuzamos fejlesztések elkerülésére, a különféle egyenruházatok alapanyagainak egyesítésére, a gazdaságosabb gyártásra és az ellátás összevonására.*

Ennek ellenére előfordultak párhuzamos fejlesztések (pl. társasági ruha) vagy egymás nem megfelelő időben történő értesítése a más fegyveres testületeket is érintő alapanyag, norma, fazon vagy cikk változtatásáról. (Pl. a HM tábornokok egyes ruházati cikkeinek módosítása.)

Konkrét megállapodás alapján a Magyar Néphadsereg Ruházati Ellátó Központja útján valósul meg a BM Határőrség és a BM Tartalékos Tisztképző Iskola hivatásos és sorozott, valamint a BM Kormányőrség keki egyenruhát viselő állománya ruházati ellátása. Eddigi tapasztalataink kedvezőek, problémák csupán egyes új cikkek viselése során merültek fel (82 M. kabát). Ezeket munkakapcsolat keretében jeleztük, megoldásuk folyamatban van.

A vidéki rendőr és határőr állomány ruházati ellátásának korszerűsítése jegyében Győrben az MN-nel közös ellátású egyenruházati üzlet nyílt.

Jelenleg tárgyalásokat folytatunk a rendőr és tűzoltó ruhák MN egyenruházati boltokban való forgalmazása kérdésében. Amennyiben a feltételekben megállapodtunk, úgy 1986-ban Zalaegerszezen és Szolnokon lesz lehetőség közös árusításra. A belügyi állomány ruházati ellátásához segítséget nyújt még az IM BV és a MOP is.

A BM egyenruházati cikkeket árusító üzletei a Polgári Védelem Országos Parancsnokság polgári fegyveres őri állományának ellátását is biztosítják.

6. *Energiaüzemeltetési témakörben a Magyar Néphadsereg főenergetikusa a fegyveres erők és testületek főenergetikusait évente egy alkalommal összehívja. Ez alkalommal a főenergetikusok kölcsönösen tájékoztatják egymást munkájukról.*

Energiaüzemeltetési tárgyú belső rendelkezéseink tervezeteit az MN VK Anyagtervezési Csoportfőnökség részére egyeztetés céljából minden esetben megküldtük.

7. *Az iparvédelem területén a HM-mel és a MOP-pal az együttműködés az újítási szabályzatok koordinációja, és a központi újítási feladattervek kölcsönös cseréje útján valósul meg. A hasznosítható újítások átadása illetve átvétele még nem kielégítő. Egy esetben került sor a HM-től nagyobb jelentőségű újítás átvételére.*

8. *A helyi sajátosságok és lehetőségek függvényében területi szerveink gazdasági együttműködése a következő főbb területeken realizálódik:*

- 1984-ben megteremtettük a társszervek gépjárművei BM bázison történő térítéses javításának lehetőségét. A rendőr-főkapitányságok többsége erre vonatkozóan megállapodást kötött a Vám- és Pénzügyőrség, az IM BV és a Munkásőrség helyi szerveivel.

A BM FRÉ gépjármű-szolgálat a végzi a Kossuth Katonai Főiskola páncélozott harci járműveinek javítását.

Megállapodás született a BRFK és a Munkásőrség között gépjárművek térítéses kölcsönadására karhatalmi akciókhoz.

A Központi Vízijármű Szertár és Javitóműhely és az MN Műszaki Csoportfőnökség Hajózási Osztálya között évek óta közvetlen, élő kapcsolat van. Rendszeresen kisegítik egymást a vízi járművek javítása terén, ezáltal gazdaságosabban kihasználják a meglévő szabad kapacitásokat.

- Az étkeztetések kölcsönös igénybevétele a központi szabályozók betartásával - a helyi megállapodások szerint - történik, pl. Budapesten a Munkásőrség és a BV dolgozói részére biztosítunk étkezési lehetőséget, vidéken pedig a társ fegyveres szervek ételmezési szolgálatai nyújtanak segítséget a BM részére. Az MN ételmezési raktára a határőrségi szerveknek térítés ellenében esetenként egyéni ételmezéscsomagokat készít.

- Budapesten és egyes határőrkerületekben a Magyar Néphadsereg ruhatisztító kapacitását igénybe vehetjük.

- A Munkásórség és a BV részére évek óta gyártunk bélyegzőket, a BV pedig számunkra bélyegző farészeket készít.

- A BM és HM különböző megállapodások alapján közös üzemeltetést végez 5 objektumban, pl. Néphadsereg utcában közös elhelyezés, URH objektumok közös használata stb.

- Közös beruházás megvalósítására jött létre megállapodás a HM-mel az Aporháza utcai objektum közmű (gáz, csatorna) ellátására.

9. Az együttműködés továbbfejlesztése

Az Országos Tervhivatal, a Pénzügyminisztérium és a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság ez évben megvizsgálta a fegyveres erők és testületek gazdasági együttműködésének helyzetét.

Az elért eredményeket és a jelentős fejlődést elismerve megállapította, hogy a további előrelépés a fokozottabb kölcsönös információcserén, egymás lehetőségeinek, szükségleteinek megismerésén alapul. Ennek érdekében javasolta, hogy

- konkrétan kell a fegyveres szervezetek egymás tudomására hozni az általuk nyújtható lehetőségeket, és saját - szolgálalmi feladataikat segítő - igényeiket;

- nagyobb önállóság biztosításával erősíteni szükséges a területi szervek tevékenységét;

- fórumot kell adni az együttműködésben szerzett jó tapasztalatoknak, kezdeményezéseknek;

- minden együttműködési területen biztosítani kell a kölcsönös érdekeltséget és az arányos teherviselést;

- erősíteni kell a felsőszintű koordinációs szervezetek - területi szervek irányába ható - kezdeményező, irányító, elszámoló tevékenységét.

E javaslatoknak megfelelően együttműködésünket a következő módon kívánjuk továbbfejleszteni:

- A kötelező egyeztetés körében javaslom, hogy a fejlesztési és korszerűsítési tervek tartalmát megfelelő időben közöljük egymással, kellő határidőt biztosítva az érdemi egyeztetés számára. Ezzel elkerülhetjük a jelentős költségkialakítással járó párhuzamos fejlesztéseket.

- A kapacitások közös létesítése, üzemeltetése, fenntartása és kihasználása érdekében a koordinációt körültekintőbben végezzük, az esetleg társulni szándékozó szerv igényeit is figyelembe véve.

- A vegyvédelmi feladatok végrehajtása érdekében a jövőben is célszerű lenne megállapodást kötni, amely az eddigieken túlmenően terjedjen ki az egyes szervek készletéből kivonásra kerülő eszközök továbbhasznosítására, esetleg más szervek részére történő átadására, valamint a kényszerűségből tovább rendszerben tartott berendezések biztonságtechnikai felülvizsgálatának egyeztetésére is.

- A gépjármű szakterületen vizsgáljuk meg a BM bázisokon történő térítéses gépjármű-javítás további lehetőségeit.

- A speciális, kevésbé kurrens járművek értékesítésekor a társ fegyveres szervek részére célszerű lenne elővásárlási jogot biztosítani.

- Az állóeszközök használatból történő kivonása során a felszabaduló ingatlanok kezelői jogának más fegyveres szerv részére történő átadásával, átengedésével kapcsolatos egyeztetés minden esetben kerüljön végrehajtásra.

- A ruházati szakterületen keressük meg az együttműködés kiszélesítésének lehetőségeit, a sűrke ruházat (rendőr, tűzoltó, BV) egységes rendszerben történő beszerzése, a keki és a sűrke egyenruhát egyaránt árusító közös boltok létrehozása, illetve üzemeltetése, valamint az egyenruházati alapanyag és fazon egységesítése tekintetében.

- Fontosnak tartom, hogy az energiagazdálkodás terén is növekedjen a kölcsönös tapasztalatcserék száma, jobban mélyüljön el és legyen szervezettebb egymás szakmai tevékenységének és körülményeinek megismerése, valósuljon meg a belső rendelkezések előzetes koordinációja.

- Az újító mozgalom eredményeinek hatékonyabb felhasználása érdekében tovább kell szélesíteni az újítások átadás-átvételének gyakorlatát.

- Lényeges előrelépésre lenne szükség a fegyvermesteri és vegyivédelmi műmesteri képzés terén. Korábban tárgyalások folytak az MN Fegyverzeti, valamint a Vegyivédelmi Szolgálati Főnökséggel arról, hogy a fegyvermesteri és a vegyivédelmi képzés az MN által rendezett tanfolyamok keretében történjen. Intézményesített megoldás nem született, mivel a BM igények és a HM által támasztott követelmények összehangolása nem végeződött.

Jelenleg a szakképzési feladatokat a BM Továbbképző Tanfolyam Parancsnokság oktatói és az Anyagi és Technikai Csoportfőnökség Technikai Osztályának előadói látják el, a gyakorlati oktatás pedig a BM BEK Központi Fegyverzeti és Technikai Szertárban, illetve a személyes és jó munkakapcsolatok révén az MN javítóbázisain történik. Szükség lenne e problémakörben további egyeztetések lefolytatására.

- A fegyveres szervek és testületek közötti együttműködést közép és alsóbb vezetői szinten is előbbé kellene tenni. Ennek érdekében javasolom, hogy az illetékes szakszolgálati vezetők évente legalább egy alkalommal találkozzanak és egyeztessék a feladatokat, tájékoztassák egymást.

Megítélésünk szerint a fegyveres erők és testületek, valamint a rendészeti szervek gazdasági együttműködésének rendjét szabályozó rendelkezések megteremtették tevékenységünk alapjait és kellő támpontot adnak a jövőben is közös feladataink végrehajtásához. Ennek figyelembevételével elsődleges cél a meglévő előírások tartalommal való kitöltése, az együttműködés folyamatos és minden lényeges kérdésre kiterjedő megvalósítása.

Korreferátumok

1. Dr. Németh László rendőrorvos ezredes
BM egészségügyi csoportfőnök-helyettes

A referátumban elhangzottakhoz kapcsolódva hozzászólásomban a Belügyminisztérium egészségügyi szolgálatának és ezen belül is elsődlegesen a Belügyminisztérium Egészségügyi Csoportfőnökségének a társ fegyveres erők és testületek egészségügyi szerveivel kialakított kapcsolatáról, az együttműködés jelenlegi helyzetéről és formáiról, valamint az ezzel kapcsolatos tervekről kívánok a következőkben tájékoztatást adni.

Mielőtt az együttműködés és kapcsolat értékelését kezdeném, szükségesnek tartom, hogy rövid áttekintést adjak a Belügyminisztérium egészségügyi szolgálatának feladatáról, tevékenységéről, a Belügyminisztérium szervezetében kialakított helyzetéről és elfoglalt helyéről.

A felső fokú szakirányítást végző Egészségügyi Csoportfőnökség a BM Pénzügyi-Anyagi-Műszaki Főcsoportfőnökség szervezetében működik és közvetlen irányítását, felügyeletét a pénzügyi-anyag-műszaki miniszterhelyettes látja el.

Az Egészségügyi Csoportfőnökség feladatát tekintve a BM személyi állomány és az egyéb igényjogosultak egészségügyi ellátásának, a gyógyító-megelőző, a közegészségügyi-járványügyi, a hűnügyi és igazságügyi orvosi tevékenység, a munkavédelem, valamint az egészségügyi anyaggyártás felső fokú szakirányító és felügyeleti szerve.

Az Egészségügyi Csoportfőnökség alárendeltségében – a Főcsoportfőnökség szervezetében, önálló szervként – működik a BM Korvin Ottó Kórház és Intézményei, amely a gyógyító-megelőző ellátás, az orvosi és egészségügyi továbbképzés, valamint a tudományos orvosi munka terén a BM egészségügyi szolgálatának alapintézménye. Közvetlen irányítását és felügyeletét a BM egészségügyi csoportfőnöke látja el.

A BM Korvin Ottó Kórház és Intézményei szervezetében a Gorkij-fasorban és a Budakeszi úton fekvőbeteg osztályok és diagnosztikai egységek, továbbá a Szakorvosi Rendelőintézet, az Egészségügyi Alkalmasságot Vizsgáló Osztály, a Központi Gyógyszertár, a Gyógyüdültetési Osztály, a Gazdasági Igazgatóság és a Hévízi Gyógyintézet működik.

Végül az Egészségügyi Csoportfőnökség szakirányítása alatt és az adott szerv vezetőjének alárendeltségében működnek a Belügyminisztérium központi és területi szerveinél létrehozott egészségügyi alapellátási egységek, amelyeknek alapvető feladata, hogy a központilag kiadott irányelvek alapján biztosítsák az illetékességi körükbe tartozók elsődorvosi ellátását és egészségvédelmét.

A budapesti és a megyei rendőr-főkapitányságokon levő egészségügyi szolgálatok az előbbieket mellett bűnügyi orvosi és igazságügyi orvosi tevékenységet is végeznek, hatékony segítséget nyújtva a bűnüldöző és igazságügyi szerveknek.

Az alapellátási egységek jelenlegi szervezete folyamatosan alakult ki, és ma már mindenütt, ahol azt a szerv létszáma, vagy területi adottsága megkívánja, alapellátási egység működik és azok többsége a belgyógyászati rendelés mellett fogászati és fizikóterápiás ellátást is biztosít.

Az Egészségügyi Csoportfőnökség, de saját területük vonatkozásában az egészségügyi intézmények és az alapellátási egységek is a szakmai munka eredményes végzése érdekében kapcsolatot tartanak fenn és együttműködnek a belügyi társszervekkel és testületekkel, valamint az Egészségügyi Minisztérium, a Magyar Néphadsereg, az Igazságügyi Minisztérium és a Munkásörsg, továbbá más állami és társadalmi szervek illetékes - azonos szintű - szakmai egységével.

Tulajdonképpen ezzel elérkeztem hozzászólásom céljához, a társszervekkel és testületekkel való együttműködésünk fejlődésének és jelenlegi helyzetének értékeléséhez.

Általánosságban elmondhatom, hogy az érintett szervekkel való együttműködést nemcsak a vonatkozó honvédelmi bizottsági határozat, a csoportfőnökségünk ügyrendje és a Belügyminisztérium Egészségügyi Szabályzatának kapcsolatos rendelkezése alapján tekintjük fontos feladatunknak, hanem ezt már a korábbiakban, e rendelkezéseket megelőzően is fontos és elengedhetetlen követelményként tartottuk számon.

Mind ezekből adódóan az egyes társszervekkel való kapcsolataink és együttműködésünk hosszú időszakra tekint vissza, amelyről részleteiben az alábbiakat mondhatom el:

A Magyar Néphadsereg Egészségügyi Szolgálatfőnökség szakmai vezetésével, szerveivel és intézményeivel együttműködésünk különösen 1957 után vált rendszeresebbé és azt követően fejlődött jelentősebb mértékben.

Együttműködésünk főleg az elvi, szervezési és szabályozási kérdések koordinálására, az egymás szakmai kiképzésére, továbbképzésére és tudományos értekezletein való részvételre, a bctegyek kölcsönös kórházi elhelyezésére, a gyógyüdültetési férőhelyek biztosítására, a betöltetlen csapatorvosi helyeknek tartalékos orvosokkal való betöltésére irányult és irányul jelenleg is.

A 03/1974. BM-HM együttes utasítás kiadását követően az MN Egészségügyi Szolgálatfőnökséggel való együttműködésre külön javaslatot dolgoztunk ki, melynek realizálásához miniszterhelyettesi hozzájárulást kaptunk. A javaslatnak megfelelően az együttműködésnek több formája alakult ki.

A két szolgálat között vezetői szinten állandó kapcsolatot tartunk fenn az irányítószervi, az egészségügyi szervezési és szabályozási, valamint a közös érdeklődésre számot tartó gyógyító-megelőző, közegészségügyi-járványügyi, egészségügyi anyaggyártási és az igazságügyi orvostani kérdésekben.

A rendkívüli időszak egészségügyi biztosításának kérdésében is folyamatosan együttműködünk és az ilyen jellegű összevonásokon kölcsönösen részt veszünk.

Az M anyagok biztosításában segítséget kapunk.

Más minisztériumok és országos hatáskörű szervek jogszabály-tervezetének véleményezésénél - az egységes állásfoglalás kialakítása érdekében - minden esetben koordinálunk egymással.

A fontosabb értekezletekre, szakmai megbeszélésekre kölcsönösen meghívjuk egymást. Rendszeresen részt veszünk a Magyar Néphadsereg továbbképző jellegű orvosi összevonásain.

A csapatorvosi problémák megoldására, főleg a határőrség területén, évek óta jelenleg is jelentős számú sororost kapunk feladataink ellátásához. A csapatorvosi utánpótlás megfelelő biztosításának lehetőségeire vonatkozóan közös vizsgálatot végeztünk és ennek alapján tettünk javaslatot a kérdés rendezésére. Hosszú évek óta és jelenleg is tartalékos orvosokat biztosítanak részünkre, elsősorban a határőrségnél mutatkozó orvoshiány pótlására.

Rendszeresen együttműködünk a szakmai továbbképzések biztosításában. A HM-től esetenként lehetőséget kapunk arra, hogy a BM orvosai és gyógyszerészei is részt vegyenek továbbképzésen a leningrádi katonai orvosi Kirov Katonai Akadémián. Ez egyúttal azt is jelenti, hogy az egységes szemléletet, egymás megértését az egészségügyi harcászaton is hadrakészen biztosítani lehet. Ezenkívül a Központi Kórház és a Szolgálatfőnökség is felkérésre előadókat biztosít rendkívüli időszaki továbbképzéseinkre, segítséget kapunk egészségügyi tiszthelyettesek kiképzéséhez is.

Az állomány egészségügyi ellátása terén a lehetőségek szerint kölcsönösen segítséget adunk egymásnak. Így a különböző katonai kórházak igénybevételére a sor- és hivatásos állományúaknak is lehetősége van. Különösen az olyan betegek ellátása tekintetében támaszkodunk a Magyar Néphadsereg egészségügyi intézeteire, amelyek vonatkozásában kórházi profillal (elmegyógyászat, idegsebészet, bőrgyógyászat, szemészet, orr-fül-gégészet stb.) nem rendelkezünk. Ugyanakkor a BM egészségügyi intézetek igénybevételét folyamatosan és szükség szerint biztosítjuk a HM-dolgozóknak és igényjogosult családtagjainak.

Jelentős mértékben támaszkodunk a Magyar Néphadsereg Egészségügyi Szolgálatfőnökségre a gyógyüdültetés terén is, turnusonként évek óta beutalást 12 fő kap.

Míndezek mellett kölcsönösen támaszkodunk egymásra a különböző szabályzatok készítése és kiadása terén is. Így például a Szolgálatfőnökség rendelkezésére bocsátottuk a Belügyminisztérium Egészségügyi Szabályzatát, ugyanakkor az egészségügyi alkalmassági táblázatunk elkészítésénél lehetőséget kaptunk a HM alkalmassági utasítás egyes részeinek adaptálására.

Részleteiben egyeztetettük VII. ötéves tervi elképzeléseinket, s részletes tájékoztatást kaptunk a Központi Katonai Kórházban beindult rekonstrukcióról is. Ezzel együtt lehetővé vált a nagyrétkéü egyedi műszerek beszerzésének egyeztetése is.

Az Igazságügyi Minisztérium Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnokság Egészségügyi Osztályával való kapcsolatunk is rendszeres, folyamatos és kezdete visszanyúlik arra az időre, amikor a BV Egészségügyi Osztály a Belügyminisztérium szerveként, a csoportfőnökségünk szakirányítása alatt működött.

Az együttműködés akkor kapott különösebb jelentőséget, amikor 1963-ban az Igazságügyminisztérium hatáskörébe került a büntetésvégrehajtás.

A 008/1963. számú I-M-BM együttes utasítás 11. pontja alapján a Belügyminisztérium egészségügyi szolgálata keretében biztosítjuk továbbra is a BV személyi állománya és nyugdíjasai, valamint azok családtagjai egészségügyi ellátását a belügyi dolgozókkal azonos feltételekkel.

A BV Egészségügyi Osztályának vezetőjével állandó kapcsolatot tartunk. Az elmúlt években különösen fokozódott együttműködésünk, mivel az Egészségügyi Osztály vezetőjének személyében változás történt. Az évenkénti országos vezetőorvosi értekezletre minden esetben meghívjuk a BV Egészségügyi Osztályának vezetőjét is. A csoportfőnökség által kiadásra kerülő rendelkezéseket részére megküldjük. A fontosabb elvi, szervezési és szabályozási kérdések megoldásában együttműködünk, segítséget nyújtottunk BV egészségügyi szolgálata egészségügyi szabályzatának elkészítéséhez részletesen informáltuk a VII. ötéves előkészítéséről is.

A Munkásórség Országos Parancsnokság Egészségügyi Osztályával kapcsolatunk, együttműködésünk rendszeres és hatékony.

A munkásórség Országos és Budapesti Parancsnoksága hivatásos állományának egészségügyi ellátását részben a Központi Állami Kórház, részben az MN és a BM egészségügyi intézetei biztosítják.

A Munkásórség Országos Parancsnokság Egészségügyi Osztályának vezetőjével együttműködésünk folyamatos, meghívjuk a vezető orvosi értekezletekre és esetenként a különböző feladatok megoldásában kölcsönösen segítséget nyújtunk egymásnak.

Az elmondottak alapján a fegyveres erők és testületek egészségügyi szolgálataival fennálló együttműködésünket és kapcsolatunkat megfelelőnek és hasznosnak értékeljük.

A jobb és eredményesebb munka, együttműködés fokozása érdekében a jövőben az operatív kapcsolatok rendszeres fenntartása mellett is az időszakos érintkezés tematikusabbá tétele feltétlenül elősegítené a jobb együttműködést, hiszen az annavölgyi értekezlet után találkoztunk, vendégeink voltak a Szolgálatfőnökségtől a Korvin Ottó Kórházban, de meghívást kaptunk Állampusztára a BV Egészségügyi Osztály szervezésében, valamint a MOP-nál is zajlott találkozás az egészségügyi szolgálatok vezetői között. Ennek ellenére úgy érzem, hogy a tematikusság feltétlenül előbbre vinné együttműködésünket és talán a tudományos kutatás terén, főleg klinikai témákban

az együttműködés és a kölcsönös tájékoztatás a két tudományos orvosi bizottság között előbb és szorosabb lehetne.

Javaslom:

- az egészségügyi szolgálatok vezetőinek és az egészségügyi intézetek együttműködésének, kapcsolattartásának szervezettebbé és az eddigieknél is rendszeresebbé tételét;
- a párhuzamosságok elkerülése érdekében a tudományos kutatás terén a szorosabb együttműködés és kölcsönös tájékoztatás fokozását.

Az együttműködés megítélésünk szerint közvetve, de nagyon sok esetben közvetlenül is kihat személyi állományunk egészségügyi ellátására és egészségvédelmének fokozására. Megköszönve partnereink eddigi segítségét és az együttműködési készségét. Azon gondolatok jegyében fejezném be hozzászólásomat, hogy kérem a társ fegyveres erők és illetékes vezetőit, hogy segítsék elő közös törekvéseink, céljaink megvalósítását.

*2. Dr. Lapos Mihály vezérőrnagy
Magyar Néphadsereg hadtápfőnök első helyettese*

A Magyar Néphadsereg Hadtápfőnökség párt- és állami vezetése, és személy szerint Szórádi Zoltán vezérőrnagy elvtárs, a Magyar Néphadsereg hadtápfőnöke, miniszterhelyettes nevében megköszönöm az értekezletre való meghívást és szeretettel köszöntöm az értekezlet valamennyi résztvevőjét.

Az anyagi és technikai csoportfőnök elvtárs által megtartott vitaindító előadással a magunk részéről egyetértünk. Véleményünk szerint az előadás átfogóan értékelte az elmúlt tervidőszak eredményeit és jól felvázolta a jövő feladatait.

Referátumomban néhány, a hadtáp és szakszolgálatait érintő kérdésben egészítem ki az elhangzott előadást és kifejezem azokat a tennivalókat, amelyeket csak közös munkával leszünk képesek megoldani.

A 9/325/1981. HB vonatkozó határozata megszületésének fő indítéka a fegyveres erők és testületek fejlesztéséhez és fenntartásához szükséges anyagi és pénzeszközök hatékonyabb, centralizáltabb tervezésének és felhasználásának biztosítása. Tulajdonképpen ez képezi a magvát az együttműködés tartalmának.

Úgy ítéljük meg, hogy az együttműködéshez kedvező előfeltételeket biztosít az, hogy a Magyar Néphadsereg hadtápjá az elmúlt öt évben a tervfeladatait sikeresen teljesítette. Főbb ellátási területein - az e célra fordítható keretek hatékony felhasználásával, a belső tartalékok további feltárásával - biztosítottuk az 1980-ig elért színvonal megtartását, az MN állománya szolgálati és életkörülményei helyenkénti szerény mérvű javítását. Most, hogy a VI. ötéves tervet zártuk, véleményünk szerint is az együttműködésben a korábbi időszakhoz viszonyítva előbbre léptünk, és ezt az időszakot mindenképpen eredményesnek minősítjük. Ugyanakkor látjuk azt, hogy még jelentős mobilizálatlan tartalékokkal rendelkezünk.

Például a *raktárgazdálkodás* területén, amelyet az MN Hadtápfőnökség koordinál, az együttműködés kellőképpen szabályozott.

Az együtt-tárolás a hadtápanyagok közül üzemyanyagokból és ruházati anyagokból a jelentősebb. Pl. az MN 1. Üzemyanyag Raktár „M” üzemyanyagot tárol a Bács-Kiskun megyei Rendőr Főkapitányság részére, az MN Ruházati Ellátó Központ ruházati anyagot a BM, illetve az IM Büntetés-végrehajtási Országos Parancsnökság szervei részére. Ezeket azonban csak kezdeti eredménynek tekinthetjük.

A bevezetett *diszpécserrendszerű szállítás, az anyagmozgatás és rakodásgépesítés, a konténeres szállítás is együttműködési lehetőséget kínál.* A szállítások közös tervezése, szervezése és végrehajtása, a közlekedési szaktechnikai eszközök (rakodógépek, egységtrakományképző eszközök) kölcsönös igénybe-

vétele területén az elmúlt években kezdeti eredmények születtek. Tulajdonképpen az együttműködés lehetőségei e területen is megteremtődtek.

A csapatok egészségügyi alapellátása, a megelőzés, gyógyítás, utókezelés területén is jelentős eredményekről adhatunk számot. Az MN gyógyító intézeteiben 1983-ban 1314, 1984-ben 1250 főt ápoltak a társ fegyveres szervek tagjai és hozzátartozói közül. Az MN hévizi, valamint balatonfüredi szanatóriumában évente a BM részére 238, a MOP részére 212, a Büntetésvégrehajtási Országos Parancsnokság részére 102 fő járóbeteg gyógykezelését biztosítjuk. Ugyancsak mi látjuk el a határőrséget a tartalékos orvosokkal.

Szoros a kapcsolat a HM és BM között az *élelmezési gazdálkodás* egyeztetése, egységesítése terén. Főnökségünk látja el szakmai segédletekkel (ételrecept gyűjtemény) a határőr egységeket. Az MN és az IM Büntetésvégrehajtás területi szervei több helyen is közös kiegészítő gazdaságot üzemeltetnek.

Az a tény, hogy *korszerűsödött ruházati rendszerünk*, a textiltisztító és javító szolgáltatás ugyan-csak segítette közös munkánkat. Itt olyan szoros és gyümölcsöző együttműködés alakult ki, amely más területre is példaként szolgálhat. Itt a közös ruházati fejlesztést biztosító MILTEXT-et kell kiemelni, valamint a BM khaki egyenruhás állománya ruházati ellátását, és a Katonai Ruházati Boltok együttes működését.

Jó példája – megítélésünk szerint – az együttműködésnek az, hogy az MN rendszeresen átadja az IM Büntetésvégrehajtás Országos Parancsnokságának a rendszerből kivont, de még további felhasználásra alkalmas ruházati és felszerelési cikkeket. Egyetlen gondunk van, hogy az elítélt rabok katonai egyenruhában járnak. A katona becsületének megóvása érdekében meg kellene fosztani ezeket az egyenruhákat katonai jellegűtől akár színezéssel, akár gombcserevel, vagy más módon.

Az MN *üzemanyag-szolgálat*a a már említett együttműködés mellett a BM légi rendészet részére üzemanyag beszerzésében több alkalommal segítséget nyújtott. Ugyancsak az együttműködés példaként említem, hogy a BM, a Vám- és Pénzügyőrség, illetve a Büntetésvégrehajtó szervek részére segítettük az MN-ben bevált ÁFOR üzemanyag-utalvány rendszeresítését.

*Bölcsődei-óvodai szolgálat*aink keretében jelenleg is közösen üzemeltetünk gyermekintézményeket a BM-mel, illetve oldja meg a két testület saját üzemeltetésű gyermekintézményeiben a társ fegyveres szervek tagjai gyermekeinek elhelyezését. Az MN és a MOP között üdültetési cseremegállapodás van érvényben, kölcsönös a segítség az együttműködő szervek hozzátartozóinak foglalkoztatása terén is.

A felsorolt eredmények jelzik, hogy a fegyveres erők és testületek, valamint a rendészeti szervek gazdasági együttműködésének területén is tovább léptünk, kezdeményeztük ennek erősítését, kiterjesztését. Úgy gondoljuk, hogy az együttműködés, az együttgondolkodás területén még számos feltáratlan terület, több pótolnivaló áll előttünk.

A hadtápfőnökség részéről az eddigi együttműködési készséget, a nyújtott szolgáltatásokat mennyiségben és minőségben továbbra is biztosítjuk, sőt *néhány területen növelhetjük is azokat, a kölcsönös érdekelttség figyelembevételével.*

Így elsősorban a *ruházati ellátás területén* kölcsönös „közteher” viseléssel fejleszthetjük a Katonai Ruházati Bolt hálózatot. Szükségesnek tartjuk – erre a HB is kötelez bennünket – ismételten megvizsgálni, hogy a nagyobb városokban közös ruházati boltot üzemeltessünk – az MN meglévő boltjaiból néhány alkalmas erre –, illetve ahol szükséges új boltok közös beruházását és működtetését kellene megvalósítani. A közös fejlesztésre jó alkalom kínálkozik például Pécsen.

Mint ismert, az MN-ben igen jó hatásfokkal működő textiltisztító és javító üzemi hálózat épült ki. Ezek kapacitásának 8%-át a társfegyveres testületek – alapvetően a Belügyminisztérium és a Munkásőrség – kötik le. Ez alacsony mutató, lehetőségeink nagyobbak, többet tudunk Önöknek nyújtani e téren is.

Az *élelmezés területén* az eddigi lehetőségeket tudjuk nyújtani amellet, hogy félkész és készételek konצרveket títés ellenében nagyobb mennyiségben tudunk biztosítani. Célszerűnek látszik a

kisegítő gazdaságok közös fejlesztése, a földterületek közös hasznosítása. Továbbra is lehetőséget látunk a nagy létszámú BM HÖR egységek központi élelmezési tárintézeinkből történő ellátására.

Az *egészségügyi szolgálatunk* a jövőt illetően előreláthatóan a Központi Katonai Kórház rekonstrukciója miatt, az eddigi kontingenst (kórházi ágy) csak nehézségek árán lesz képes biztosítani, azonban mindent megteszünk annak érdekében, hogy biztosítási rendszerében részesüljenek ellátásban. Ez vonatkozik a szanatóriumi kezelésre is. A fentiek felül teljesítjük a Határőrség egészségügyi biztosításával kapcsolatos kötelezettségeinket.

Javasoljuk annak megfontolását, hogy a BM Határőrség ösztöndíjas orvostanhallgatói az MN rendszerében kerüljenek katonai alapkiképzésre, és ott végezzék el a csapatorvosi tanfolyamot is. Felajánljuk, hogy valamennyi társszervünk részére bevizsgáljuk a nem frissíthető gyógyszereket a továbbtárolás gazdaságosabb végrehajtása érdekében. Lehetőséget látunk arra is, hogy a helyi orvosi rendelőhálózat kiépítését közösen végezzük, mindenekelőtt Kaposvárott és Zalaegerszegen.

A *szociális ellátás és üdültetés területén* várhatóan az eddigi rendszerben dolgozunk, itt azonban meg kell említeni, hogy az MN diszlokációs változásaiból eredően néhány gyermekintézmény, melyeket közösen üzemeltetünk, előfordulhat, hogy részükre feleslegessé válik, ill. 1-2 helyen újat hozunk létre. Ez - későbbi együttműködés keretében - az MN Szociális és Üdültetési Igazgatósággal pontosítható.

Továbbra is egyetértünk az üdültetés kölcsönös biztosításával, tehát igényt tartanánk arra, hogy a megállapodás alapján az MN tagjai részére is biztosítsanak társ fegyveres szervek üdülési férőhelyeket.

Az *anyagok együtt-tárolásától* továbbra sem zárkózunk el, sőt úgy ítéljük meg, hogy ezen a területen különösen a közép fokú irányító szervek bekapcsolásával további lényeges előrelépést lehet elérni. Nagy lehetőség van megtakarításra az ún. diszpécser jellegű szállításokba való kölcsönös bekapcsolódással. *Hasonló a helyzet a közúti gépkocsi szállítások terén* kínálkozó lehetőségek kihasználásában is.

Megemlítem még a *számvitel gépesítését*. Az MN-ben gépi számviteli rendszer megszilárdult. Bár kapacitásunk korlátozott, ennek ellenére úgy gondoljuk, kísérleti jelleggel, például a BM Határőrség egyes területi szervezetei beléphetnek az MN gépi adatfeldolgozás rendszerébe és ha beválik, adaptáltnak lehet mindenütt, ahol a feltételek megteremtődtek.

Az együttműködés gondozása, folyamatos ápolása szempontjából fontos szerepet tulajdonítunk a tapasztalatok átadásának, általánosításának. Erre jó lehetőséget kínál - a személyes alkalmazkon túl - az évenkénti négy alkalommal megjelenő „*Hadtápbiztosítás*” című folyóiratunk. Felajánljuk, hogy éljenek ezzel a lehetőséggel és szívesen leközöljük mind az együttműködés, mind a gazdálkodás általános érdeklődésre számot tartó tapasztalatait.

A VII. ötéves tervben a fegyveres erők minőségi fejlesztése csak az erők és eszközök koncentrált, hatékony alkalmazásával biztosítható, mely nem nélkülözheti azt, hogy az együttműködésre vonatkozó, már meglevő sok jó határozat megvalósításáért intenzívebben dolgozzunk. Határozottabban tárjuk fel e területen levő lehetőségeinket, kötelezzük a középírányító és végrehajtó szerveinket arra, hogy kezdeményező és aktív tevékenységgel segítsék a közös érdekeinket szolgáló céljaink megvalósítását. Célszerű megoldásnak ajánljuk azt, hogy az egyes szakszolgálatok kössenek öt évre szóló megállapodást arra vonatkozóan, hogy milyen területeken és milyen tartalommal kívánják az együttműködést fejleszteni.

A tájékoztatás igényével jelentem, hogy az elmúlt időszakban átszerveztük a Magyar Néphadsereg háborús hadtápbiztosítási rendszerét.

A hadtáp átfogó korszerűsítését oly módon hajtottuk végre, hogy a táborig hadtáp megszüntetésével csökkentettük a hadtáptagozatok számát, a központhadtápot alkalmazás és hadműveleti sorolás szempontjából központhadtápp előretolt lépcsőre és hátszói rendeltetésű hadtápszervezetekre osztottuk.

Korszerűsítettük a háborús hátszói közlekedési és egészségügyi biztosítási rendszert. A hadseregnél ellátó dandárt és egészségügyi ezredet szerveztünk. A központhadtáp előretolt lépcsőnél parancsnokságot, ellátó és egészségügyi dandárokat hoztunk létre; korszerűsítettük a közúti és vasúti dandár szervezetét.

Bár jelen értekezletnek nem tárgya a háborús hadtápfeladatok együttműködési kérdéseinek megtárgyalása, de előbb-utóbb szükségessé válik ezen kérdéseknek napirendre tűzése. A tájékoztatást gondolatébresztőnek szánom az irányban, hogy az elméleti munkában, a kiképzések során az együttműködés ezen területe is néha teret kaphasson.

Ezel hozzászólásomat befejezve, kívánok munkájukhoz, a jó együttműködéshez erőt, egészséget.

3. Gercsák Imre pénzügyőr ezredes

Vám- és Pénzügyőrség országos parancsnokának helyettese

A fegyveres erők és testületek hadtápanyagi vezetői legutóbbi országos értekezlete óta eltelt idő alatt a Vám- és Pénzügyőrség gazdasági együttműködése a fegyveres erőkkel, a többi fegyveres testülettel tovább erősödött. Ennek egyik alapvető tényezője az, hogy 1983. január hó 1-én életbe lépett a fegyveres szervek közötti gazdasági együttműködést szabályozó együttes utasítás és intézkedés, amely kötelezővé, illetve lehetővé tette olyan területeken is az együttműködést, amelyeken korábban - jogszabályi lehetőségek hiányában - nem volt mód.

Testületünk az elmúlt időszakban az alábbi 10 fő területen működött együtt a fegyveres szervekkel:

1. Ruházati ellátás,
2. Fegyverzeti ellátás,
3. Oktatás, kiképzés,
4. Egészségügyi ellátás,
5. Beruházások megvalósítása,
6. Nyomdaipari termékek gyártása,
7. Technikai eszközök beszerzése, javítása,
8. Hírközlés,
9. Szállítási feladatok végrehajtása,
10. Üdültetés.

A Vám- és Pénzügyőrség a többi fegyveres testülettel az előzőekben felsorolt gazdasági tevékenységek körében - kivéve a 3., 4. és 10. pontban említett területeket - már az együttes utasítás megjelenése előtt is együttműködött kétoldalian kötött megállapodások alapján. A rendelet megjelenésével mindkét részről igyekeztünk a további együttműködés lehetőségeit feltárni.

Engedjék meg, hogy az említett együttműködési területekről egy kicsit részletesebben is beszéljek.

Ruházati ellátás

Ez az egyik legrégebbi együttműködési területünk.

A ruházati ellátás terén a testület tagjai részére az MN Ruházati Ellátó Központ által üzemeltetett Katonai Ruházati Boltok állnak rendelkezésre, ahol normatívált egyenruházati, valamint választéki cikkeket vásárolhatnak. Az áruk megrendeléséről, minőségi átvételéről, tárolásáról az MN REK gondoskodik.

Az MN REK átadta továbbá a méteres ruházatok készítéséhez szükséges műszaki leírásokat és igény szerint gondoskodik a méteres ruházat készítéséhez szükséges alap- és kellékanyagok minőségi átvételéről, közráműködik a szállítási szerződések megkötésében.

Közösen alakítjuk ki minden évben a vállalási árakat, rendszeresen tájékoztatást kapunk az MN fejlesztési terveiről. Különösen hasznos számunkra a MILTEX társaságban történő együttműködés.

A BM Ellátási Osztályától szerezzük be a különleges egyenruházati cikkeket, mint pl. Fehér ingzubbony stb.

A Munkásörtség szerzi be, készletezi és biztosítja térítés ellenében a testület tagjai részére szükséges M ruházatot.

A ruházati ellátás keretében a központi szervek működnek együtt a fentiekben felsorolt témakörökben. Ez az együttműködés nagymértékben hasznos a számunkra, mivel az előállító vállalatok a részükre szükséges kis szeriákat nem is nagyon vállalnak. De mivel azonos szabványok szerint kell elkészíteni a ruházatot (csak a szövet színe más) együttesen rendelünk a HM-mel, így ezen a téren nem merülnek fel problémák. (Kivéve ez alól a közismert gyártási problémákat.)

A társ fegyveres testületek megértve helyzetünket nagyon nagy segítséget nyújtanak ezen a területen.

Fegyverzeti ellátás

A fegyverzeti ellátásban a BM és a VPOP központi szervei működnek együtt. A fegyverzeti és ezzel összefüggő anyagokat a központi ellátó parancsnokságunk a központi BM-szertől szerzi be.

A területi megyei parancsnokságaink együttműködése a BM megyei rendőr-főkapitányságokkal a fegyverek évenkénti ellenőrzése és szükséges javítások elvégzése terén valósul meg.

Oktatás, kiképzés

Az oktatás terén központi megállapodások alapján a BM Határörtség részére lehetővé tettük, hogy szakirányú idegen nyelvű képzésben vegyenek részt hivatásos állományú tagjai a Vám- és Pénzügyőri Iskolán.

A BM Határörtség balassagyarmati kiképző bázisán kerül sor a Vám- és Pénzügyőrség hivatásos tiszthelyettesi állományába jelentkezett sorkötelesek két hónapos sorkatonai szolgálatának és alapkiképzésének a végrehajtására.

A BM Kutya vezetőképző Iskola végzi a Vám- és Pénzügyőrség kábítószerekkereső kutyák vezetőinek a kiképzését. Ez az együttműködés költségmentes is eredményez a kutya vezetőképzés vonatkozásában, mivel nem kell ehhez külön bázist létrehozunk.

Megyei parancsnokságaink jó együttműködést alakítottak ki az MN, a BM és a Munkásörtség helyi szerveivel a lövészeink végrehajtásának lehetővé tétele terén. A fenti szervek rendelkezésre bocsátanak lőteret, fegyvermestert, orvost és a szükséges egyéb tárgyi eszközöket ahhoz, hogy az éves lövészeinket zavarmentesen le tudjuk bonyolítani.

Egészségügyi ellátás

A központi szervek között kötött megállapodás alapján a MOP Egészségügyi szervezete végzi a testület tagjai egészségügyi ellátását.

Ennek keretében történik:

- az egészségügyi alkalmassági vizsgálat;
- az időszakos szűrővizsgálat;
- az egészségügyi alapellátás;
- a rokkantsági nyugállományba helyezés esetén a FÜV Bizottsági ülések tartása.

E megállapodásunk alapján lehetőségünk van arra is, hogy Hévízen a HM Szanatóriumban évi mintegy 100 fő pénzügyőr gyógyászati kezelést kapjon. (A szállást és az étkeztetést mi biztosítjuk a hévizi Gyógyházunkban.)

Beruházások megvalósítása

A BM Építési és Elhelyezési Osztályával a beruházások vonatkozásában már több éves eredményes kapcsolat alakult ki. Egyeztetjük a középtávú és éves elképzeléseinket és a legtöbb esetben

közös beruházásokat végzünk elsősorban a szolgálati lakásépítés terén. Az esetek többségében mi adunk át pénzügyi keretet és a kész lakásokat vesszük át. Természetesen előfordul olyan eset is amikor mi vesszünk át beruházási keretet valamely beruházás megvalósítására. Jelenleg Budapesten mi bonyolítunk le egy közös lakásberuházást, amelyben a BM-en kívül a HM, a MOP és az IMBV is részt vesz. A beruházás terén csak a központi szervek működnek együtt, mivel nálunk e tevékenység központosított.

Nyomdaipari termékek kigyártása

A nyomdaipari termékek kigyártására központi megállapodást kötöttünk a MOP-pal, még az utasítás megjelenése előtt 1977-ben. A megállapodás a nyomdaipari termékigényünk mintegy 20%-át elégíti ki.

Technikai eszközök beszerzése, javítása

A BM központi szervei segítségével szerezzük be a testület részére a mikróbuszokat.

A testület területi szervei a gépkocsiállomány javítása terén a legtöbb megyében nagy segítséget kapnak a BM helyi szerveitől. Egy-két megyében kapacitáshiány miatt nem jött még létre ilyen megállapodás, de megkötésük már folyamatban van.

Ez az együttműködés nagymértékben növelte gépjárműveink üzembiztonságát és lerövidítette a javítási időt.

Hírközlés

A testületnek saját hírközlési rendszere nincs. Jelenleg csak a postai távbeszélő- és telexrendszer áll rendelkezésünkre.

A hírközlés terén a BM szervei által üzemeltetett távbeszélő rendszer számunkra engedélyezett korlátozott mértékű használata segíti ugyan az információáramlást és ezzel a szolgálati feladatok jobb ellátását, de ezzel sem tudjuk a racionális szolgálat-szervezési igényeinket teljes mértékben kielégíteni.

Ezen a területen a VII. ötéves terv folyamán kívánunk előrelépni, ehhez kérjük a BM Hírosztályának segítő közreműködését.

Szállítási feladatok végrehajtása

Szállítási feladatok terén központi együttműködésünk nincs. Helyi szerveink a BM HŐR szerveivel közösen, egymást segítve végzik a határátkelőhelyeken szolgálatba lépők és azt befejezők ki-, illetve hazaszállítását.

Üdültetés

A BM HŐR-rel és a MOP-pal viszonyossági alapon lehetővé tesszük, hogy dolgozóink egymás üdülőjét igénybe vehessék. Ezen a téren még vannak tartalékaink és kölcsönös együttműködések még tovább lehet fejleszteni.

Összegezve az eddig elmondottakat megállapítható, hogy a Vám- és Pénzügyőrség szinte minden területen, ahol erre lehetőség mutatkozott, együttműködést kezdeményezett és az együttműködés zavartalanul folyik. Ennek fő záloga a gazdasági együttműködést szabályozó utasítás és intézkedés, amely megfelelő keretet biztosít az együttműködés szervezettebbé és hatékonyabbá tételéhez.

Együttműködésünk területeit nem feltétlenül számszerűen kellene növelni, hanem a meglévőket továbbfejleszteni, rendszeresebbé tenni.

Elismerve az elért eredményeket és a jelentős előrelépést megállapíthatjuk, hogy további előrelépés csak a kölcsönös információcserén, egymás lehetőségeinek, szükségleteinek jobb megismerésén alapulhat.

résén alapul. Ezért a jövőben konkrétan kell egymás tudomására hoznunk az általunk nyújtható lehetőségeket és a szolgálatainkat segítő igényeinket. Az együttműködésben szerzett jó tapasztalatoknak és kezdeményezéseknek valamilyen formában fórumot kellene adni nem utolsósorban pedig tisztázni kellene a központi és a területi koordinációs bizottságok hatáskörét, esetleg fontolóra venni azt, hogy nem lenne-e célszerű a jelenlegi több központi koordinációs bizottság helyett csak egy bizottságot működtetni.

Köszönet az eddigi együttműködésért, a Vám- és Pénzügyőrségnek nyújtott segítségért.

*4. Dr. Borsai György be. alezredes
Igazságügyi Minisztérium Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnokság
Anyagi és Technikai Osztály vezetője*

A büntetés-végrehajtással szemben megnövekedett társadalmi elvárások az 1979. évi 11. tvr.-ben (Bv. tvr.) kerültek megfogalmazásra. Az új tvr. és a végrehajtására kiadott miniszteri rendeletek és utasítások fő jellemzője, hogy a társadalom védelme, a bűnözés csökkenése érdekében az elítéltek nevelését teszik a büntetés-végrehajtás fő feladatává.

Az új jogszabályok hatálybalépése óta eltelt idő tapasztalatai azt igazolják, hogy a megfogalmazott célok és követelmények általában reálisak és előremutatóak, ugyanakkor több területen az erőfeszítések ellenére nem tudtuk realizálni a jogszabályi követelményeket. A végrehajtást több tekintetben akadályozta az anyagi és pénzügyi feltételek hiánya, vagy szűkös volta. A népgazdaságban azóta végbement kedvezőtlen változások még tovább élezték ezeket az ellentmondásokat.

Az elítéltek létszáma, összetétele

A jogszabályok megalkotásakor azzal számoltak, hogy csökkenni fog a szabadságvesztésre ítélték száma és a rendelkezésre álló személyi és tárgyi feltételek kedvezőbben alakulnak. A gyakorlat azonban nem igazolta ezeket a várakozásokat.

A fogvatartottak létszáma a jogszabály hatálybalépését követően rövid ideig csökkent, 1979. december 31-én 16 764 fő volt. Az átmeneti csökkenés után azonban létszámuk fokozatosan emelkedett, 1981-ben 18 500 fő, 1982-ben 19 500 fő, 1983-ban meghaladta a 21 000 főt, 1984-ben 22 000 főt, 1985-ben már a 23 000 főt is meghaladta. A fogvatartottak létszáma az 50-es évek közepe óta nem volt ilyen magas, mint napjainkban.

Jelentősen növekedett a fogvatartottak cserélődése is. Az elmúlt év során a büntetés-végrehajtási intézetekbe több, mint 41 000 személyt fogadtak be, az elbocsátottak száma meghaladta a 40 000-t. 1984-ben 70 300 személyt állítottunk elő, ez 80%-kal több, mint öt évvel korábban.

A fogvatartottak létszáma növekedésével egyidejűleg az összetétel romlása is tapasztalható. Emelkedett a társadalomra nagyobb veszélyt jelentő erőszakos, garázda jellegű bűncselekményekért elítéltek aránya, több mint kétszeresére nőtt a fiatalok elítéltek száma. Az elítéltek 51%-a 30 éven aluli, 7,1%-a fiatalok, az átlagéletkor 32,7 év körül van. Egyre növekszik a kóros személyiségű, az alkoholisták és más személyiségzavar miatt gyógyító-nevelésre szorulóknak száma.

Az elítéltek elhelyezése

A büntetés-végrehajtási intézetekben a fogvatartottak elhelyezésére 22 550 férőhely áll rendelkezésre. Az utóbbi évek fejlesztése ellenére a létszám folyamatosan meghaladja a befogadóképességet, intézeteink döntő többségénél nagymértékű zsúfoltság tapasztalható.

Az év során a fogvatartottak elhelyezésénél néhány intézetben már kritikus helyzet alakult ki. A fogvatartottak egy részének már ágyat sem tudunk biztosítani, a zárka padozatán, matracon voltunk kénytelenek őket elhelyezni. Több intézetben három szintes ágyakat kellett kialakítani. Ez az átmeneti megoldás gátolja a jogszabályi előírások elhelyezésére vonatkozó betartását. (Az előirt

6 m³ légtér helyett esetenként mindössze 3,5-4 légrétekméter jut egy-egy fogvatartottra.) A jelenlegi elhelyezési körülmények egyik meghatározó tényezője, hogy hazánkban 1945 óta új börtön nem épült. Börtöneink többsége a múlt század végén épült, s ennek következtében műszaki állapotuk leromlott, korszerűtlen. Rendbehozataluk teljeskörű felújítást igényelne, erre azonban a büntetés-végrehajtásnak nincs meg a pénzügyi lehetősége.

Az intézetek elavult épületeinek egy részében még mindig hiányoznak az alapvető higiéniai feltételek; nincs minden zárkában folyóvízes mosdó, illetve vízóblítéssel WC. Ezek felszámolását a VII. ötéves tervidőszakban kívánjuk végrehajtani.

A kedvezőtlen elhelyezési körülmények egyaránt jelentkeznek a hivatásos állomány és a fogvatartottak vonatkozásában. A büntetés-végrehajtási intézetekben teljeskörűen nem biztosíthatók a követelményeknek megfelelő szociális helyiségek, öltözők, fürdők, konyhák, mosodák stb. Ugyancsak problémát okoz az anyagkészletek előírászerű tárolása, raktározása is.

Anyagi és egészségügyi ellátás

Az ismertett nehézségek ellenére a büntetés-végrehajtás az elmúlt években a személyi állomány és a fogvatartottak alapvető ellátását biztosította. A rendelkezésre álló pénzeszközök színvonalnövekedést, illetve fejlesztést nem tettek lehetővé, néhány esetben a szintentartáshoz sem voltak elegendők. Intézeteink munkájuk során törekednek a tervszerű, takarékos gazdálkodásra, a meglévő tartalékok maximális feltárására. Az anyagi és technikai terület szabályozottsága tovább fejlődött, az anyaggazdálkodási fegyelem szilárdult. Az anyaggazdálkodással összefüggő szakterületek tevékenysége:

Hír- és őrzésbiztonságtechnika

A büntetés-végrehajtási intézetek és a személyi állomány védelme, a belső rend és biztonság tekintetében kiemelkedően fontos szerepe van a hír- és őrzés-biztonságtechnikai rendszereknek, azok magas szintű műszaki színvonalának. Feladatunk, hogy ezen eszközök mielőbbi széles körű felhasználásával hatékonyabbá tegyük az őri állomány munkáját és megvalósítsuk a büntetés-végrehajtási intézetekben a biztonságos őrzést.

A büntetés-végrehajtási intézetek többsége az igényeknek megfelelő, korszerű őrzésbiztonsági és technikai rendszerekkel még nem rendelkezik. E téren évtizedes lemaradást kell pótolnunk.

A VI. ötéves tervidőszakban legfontosabb feladatunknak tekintettük a meglévő hagyományos technikai eszközök felújítását, karbantartását. A tervidőszakban külső őrzésvédelmi rendszer építésére két intézetben (Fiatalkorúak Börtöne és Fogháza, Balassagyarmati Bv. Intézet) került csak sor. Az év során megkezdtük a Sopronkőhidai Fegyház külső őrzésvédelmi rendszerének kiépítését. A biztonság fokozása és az őrszolgálati feladatok színvonalasabb ellátása érdekében az elítéltek motozására fémkereső berendezésekkel láttuk el az intézeteket. A Szegedi Fegyházban 1984-ben bekövetkezett tragikus esemény kapcsán több, a biztonságot szolgáló intézkedést tettünk. (Jelző és riasztó rendszerek, TV-kamerák stb.)

A külső őrzésbiztonsági rendszerek további fejlesztését, bővítését a VII. ötéves tervidőszakra összeállított program szerint pénzügyi lehetőségeinktől függően hat intézetnél tervezzük.

Igen jelentős az intézeti vezetékes hírósszekötés szempontjából az intézetek, a rendőri szervek és az Országos Parancsnokság BM vonallal való ellátása.

Az intézetek hírközlésének javítása érdekében 8-10 intézetnél tervezzük a korszerűtlen távbeszélőközpontok cseréjét és a hálózat felújítását.

A jövőben a biztonsági követelmények megvalósítása mellett kiemelten kell kezelnünk és előtérbe kell helyeznünk a személyi állomány védelmének kérdését. Ennek érdekében keressük azokat a technikai eszközöket, amelyek rendszeresítésével e célkitűzésnek elegendő tudunk tenni.

A fogvatartottak szállításának biztonságosabbá tétele érdekében a Belügyminisztérium közreműködésével, és segítségével bekapcsolódtunk a BM ügyeleti és mozgáshálózati rádióhálózatába. Az URH rendszerbe történő belépés teljesskörűen várhatóan 1987-ben fejeződik be.

Szállítási feladatok

A Büntetésvégrehajtási Testület személy- és teherszállítási feladatait 360 db gépjárművel, 167 fő gépjármű-vezető foglalkoztatásával végzi. A járművek műszaki állapota megfelel a biztonsági előírásoknak. A VI. ötéves tervidőszak célkitűzése alapvetően a gépjárműpark egységesítése, javítási és karbantartási feltételeinek magasabb szintű biztosításának megteremtése volt. Ennek érdekében a tervidőszak végére elértük, hogy autóbuszaink alapvetően az IKARUSZ 211 típusra épüljenek és valamennyi CSEPEL tehergépjárművet IFA típusokra cseréltünk le. A személygépjármű állomány meghatározója a LADA típus, kisteherautó vonatkozásában pedig a Nysa, ZSUK típus.

A gépjárművek beszerzésére évente átlagban 17 millió forintot fordítottunk. Járműbeszerzéssel kapcsolatos problémánk az utóbbi években nem volt, melyhez nagymértékben hozzájárult a BM BEK-kel kialakított jó együttműködés.

A folyamatos szállítási feladatok ellátását nagymértékben zavarja, hogy a testület gépjármű-vezetői állománya a megnövekedett éltélt létszámmal nincs arányban. Ennek következtében leterheltségük az átlagosnál jóval nagyobb.

A gépjárműpark fenntartása, javítása a büntetésvégrehajtás irányítása alatt működő központi javítóbazisokon történik. Az utóbbi években a javítóbazisok bővítésével és korszerűsítésével javultak a javítás feltételei. Meg kell azonban jegyezni, hogy a javítások szervezettségére negatívan hat a területi elhelyezkedés (Budapest, Tököl, Baracska) és a javításoknál igénybe vett munkaerő minősége.

A következő tervidőszakban, amennyiben a fogvatartott létszám jelentősen nem csökken, a szállítások terén fokozottabb gondokkal kell számolnunk és várhatóan nagyobb, illetve gyorsabb ütemű fejlesztés válik szükségessé a gépjárműbeszerzés és javítás területén.

Ruházati ellátás

A hivatásos állomány ruházati ellátása a büntetésvégrehajtásnál központi biztosítás útján történik. Az állomány alapellátási és utánpótlási illetménye megegyezik a társ fegyveres szervekével. A rendszeresített egyenruházatok a férfi állomány vonatkozásában túlnyomórészt azonosak, a női állomány tekintetében eltérőek. Az állomány öltözködési színvonala elfogadható, bár az utóbbi időben központi intézkedés vált szükségessé az öltözködési fegyelem megszüntetése céljából. A VI. ötéves tervidőszakban a női állománynál teljes körű, a férfiaknál részleges ruházat korszerűsítésre került sor, melyet a társ fegyveres szervekkel egyeztetünk.

A fogvatartottak ruházati ellátását a hatályos miniszteri jogszabályok alapján hajtjuk végre, melyek meghatározzák, a felnőtt és fiatalos elítéltek, valamint a szabálysértők és alkoholelvonó kezelésre beutaltak ruházatának formáját, színét, az ellátás módját. Miniszteri döntés alapján 1982-től az elítéltek körében megszüntettük a csíkos mintázatú ruházat viselését.

A csíkos mintázatú ruházatok kiváltása, valamint az éltélt létszám gyors ütemű növekedése a tervidőszakban jelentősen rontotta a ruházati ellátás színvonalát. A ruházati termékeket mennyiségileg ugyan biztosítottuk, de minőség tekintetében azok nem voltak kielégítőek. Kényszermegoldásként nagyobb mennyiségű, használatból kivont keki ruházati termékeket vettünk és ma is veszünk át a BM és HM szerveitől a fogvatartottak részére. Meg kell azonban jegyezni, hogy ezek a ruházati cikkek – amellet, hogy takarékosági szempontból kedvező megoldás volt – használhatósági értéke igen alacsony és gyakran mérctproblémáink is vannak.

A fogvatartottak felsőruházatának gyártása, gazdaságossági megfontolásokból, a bv. központi üzemeiben történik. Ezzel a megoldással vált lehetővé, hogy a szűkös pénzügyi lehetőségeink mellett az éltéltek részére a normákban meghatározott ruházati ellátást biztosítani tudtuk.

A VI. ötéves tervidőszakban az ismert nehézségek miatt fejlesztésre csak minimális lehetőség nyílt (szivacsmatrac rendszeresítése, alapanyagok korszerűsítése).

Az intézeti mosodák kedvezőtlen állapota hatással volt a fogvatartottak ruházata mosásának minőségére, a tisztaruhacserre folyamatos biztosítására. Ennek áthidalására több esetben külső mosodai kapacitási igénybevetélre volt szükség. A társ fegyveres szervek együttműködést alapvetően a magas árszínvonal akadályozta.

Élelmezés

A személyi állomány élelmezése a büntetésvégrehajtásnál döntő többségben közétkeztetés formájában saját konyhák üzemeltetésével történik. Azok az intézetek, ahol saját közétkeztetés fenntartására nincs lehetőség, a helyi társ fegyveres szervek, vagy a vendéglátóipari vállalatok útján biztosított az állomány étkeztetése.

A fogvatartottak ellátásában alapvető jelenséggel bír és lényeges hangulati tényező az élelmezés színvonala. A fogvatartottak élelmezési pénznormáinak összegét a végzett munka jellege és nehézségi foka, valamint egyéb tényezők (fiatalkorú, kórházias, cukorbeteg stb.) határozzák meg. A jelenleg érvényben levő normák 23,- - 30,- Ft között vannak. Annak ellenére, hogy a központi árintézkedések kapcsán a normákat minden esetben módosítottuk, azok változatlanul alacsonyak, a fogvatartottak élelmezésénél nem teszik lehetővé az élettanilag indokolt, korszerű (fehérje, vitaminok stb. biztosítása) táplálkozás biztosítását. Ezt a tényt az 1984-ben végrehajtott KNEB vizsgálat is megállapította.

Az élelmezési ellátást sajnos jelentősen befolyásolja konyháink egy részének nem kielégítő műszaki állapota. A konyhák egy része elavult, a korszerűbb főzéstechnológiai folyamatok kialakítására az építészeti adottságok és az elhelyezési lehetőségek miatt alkalmatlan.

A nehézségek ellenére az adott lehetőségeken belül, a rendelkezésre álló pénznormák gazdaságosabb felhasználásával - kedvezőbb piaci lehetőségek felkutatásával - igyekeztünk a fogvatartottak élelmezési ellátását elfogadható szinten tartani.

Egészségügyi ellátás

A büntetésvégrehajtás egészségügyi szolgálata alapvetően kettős feladatot lát el: a személyi állomány és a fogvatartottak ellátását biztosítja.

A személyi állomány egészségügyi alapellátását részben az intézetben főállásban levő bv. orvosok, részben a BM rendőrorvosai végzik. Az állomány szakorvosi és kórházi ellátását az állami egészségügyi szolgálat és a BM intézményei biztosítják. Az állomány egészségügyi ellátásának színvonala kielégítő.

A fogvatartottak magas és emelkedő száma komoly terhet ró az egészségügyi szolgálatra is. A járóbeteg ellátás keretében az elmúlt évben 150 ezer fogvatartottat láttak el, fekvőbeteg-gyógyintézetekben 10 ezer beteget utaltak. A fogvatartottak ellátását 15 főfoglalkozású hivatásos és 17 részfoglalkozású szerződéses orvos biztosítja. A szerződéses orvosok többsége rendőr, vagy katona. A bv.-nél is gondot okoz az üres orvosi állások betöltése. Hangsúlyozni kell azt az értékes támogatást, amit az MN nyújt azzal, hogy sorállományú orvosokat vezényel hozzánk csapatszolgálati gyakorlatra. Ez éves szinten 10-15 fő, melyet nehézségeink miatt a jövőben szeretnénk növelni.

Az együttműködés főbb területei a társ- fegyveres testületekkel

Valamennyi fegyveres testületet érintő megállapodás

- Az MN, BM, IM Bv. és a HÖR 4/1983. sz. együttes intézkedése a fegyveres erők és testületek anyagi és technikai eszközeinek együtt-tárolásáról. A büntetésvégrehajtás raktározási körülményei szükségessé tennék a társ- fegyveres testületeknél esetleg felszabadult raktári kapacitások igénybevetését, e tekintetben eddig együttműködésről nem beszélhetünk.

- Együttműködési szerződés alapján valamennyi fegyveres szervvel kapcsolatban a MILTEXT koordináció keretében, a ruházati termékek egységesítése, fejlesztése és minőségvédelme céljából.

- Jelentősnek értékeljük a hadiipari termékek esetében a minőségvédelem szempontjából a gyártó vállalatnál biztosított KÜM átvétel lehetőségét.

A Belügyminisztérium szerveit érintő megállapodások

- A BM előzetes igénybejelentés alapján évenként rendszeresen biztosítja a büntetésvégrehajtás részére szükséges azonos típusú termékeket és berendezéseket. (Fegyverzeti anyagok, személyi gépjárművek, ruházati termékek, nyomtatvány stb.)

- A HB vonatkozó határozata alapján az IM és BM miniszterhelyettesei között együttműködési megállapodás jött létre a büntetésvégrehajtás URH rádióhálózatának kiépítésére és az ügyeleti, mozgószolgálati rendszer kialakítására. E vonatkozásban az együttműködés folyamatos, a bv. intézetei és meghatározott gépjárművei 1987-ig teljes körűen belépnek a BM URH ügyeleti rendszerébe.

- A büntetésvégrehajtás biztonságának növelése és a személyi állomány fokozott védelme céljából átvesszük és rendszeresítjük a BM szerveinél bevált őrszabítonsági rendszereket és a személyi védelmet szolgáló eszközöket. (Pl. Erika személyi riasztó rendszer.)

- A gépjármű javítás terén is jó a kapcsolat a BM szerveivel. A bv. különböző gépjárművek átalakításában működik közre, ugyanakkor a BM területi szervei segítséget nyújtanak az intézetek részére szükséges kisebb javítások végrehajtásában. Ez utóbbinál gazdaságossági okok miatt a lehetőség bővítése volna kívánatos.

- A BM HÖR és az IM Bv. Országos Parancsnokság helyettesei között 1982-ben megállapodás jött létre, amely a szolgáltatások kölcsönös igénybevételét és a fogvatartottak ruházati ellátásának javítását célozza. (Lábbeli javítás a HÖR részére, rendszerből kivont termékek átvétele a HÖR-től.)

- Az IM Bv. és a BM dolgozói kölcsönösen igénybe veszik egymás közétkeztetési lehetőségét.

- A rendőri őrzeteselek élelmezését hosszú idő óta folyamatosan a büntetésvégrehajtás biztosítja. (Átlagosan 500 fő/nap.)

- A Belügyminisztérium intézményei és szervei részére a bv. mosodái térítés nélkül nyújtanak jelentős szolgáltatást (évente 400-450 tonna).

- A különböző BM objektumok (üdülők, sporttelepek stb.) fenntartási munkálataihoz naponta folyamatosan mintegy 180-200 fő szabálysértőt biztosít a büntetésvégrehajtás.

- A bűtor berendezési tárgyak tekintetében is jó együttműködés alakult ki a BM-szervekkel. A felmerülő igényeket a lehetőségeinknek megfelelően a központi célra termelő üzemenkben legyártatjuk (pl.: ügyeleti asztalok).

- Jelentős az együttműködés az állomány lakásellátása tekintetében is. A VI. ötéves tervben a BM-től a Fővárosi Tanács útján 72 db lakást vettünk át Budapesten. A VII. ötéves tervidőszakban ugyanebben a konstrukcióban évenként 20-20 db lakás biztosítására számítunk.

- A személyi állomány üdültetése megállapodás alapján a BM-en keresztül történik. Az évenként biztosított beutalók száma fődényben 120-130, elő-, utószezonban 90-100. Gyógyüdülésre 140-145 beutalót biztosítanak. A rendelkezésre álló beutalók száma az állomány nagyságrendjéhez viszonyítva meglehetősen alacsony, az igények kielégítését megközelítőleg sem teszik lehetővé.

- 1985-ben megállapodást kötöttünk a HÖR-rel a lovasjárőr kiképzés lebonyolítására. Ennek megfelelően két évenként 15-20 fő kiképzésére kerül sor.

- A büntetésvégrehajtás biztonságának fokozása céljából örkutyák rendszeresítését tervezzük. A kutyák beszerzése, kiképzése, ellátása és a kutyatartáshoz szükséges személyi és tárgyi feltételek biztosítása tekintetében jelentős segítséget kaptunk és a jövőben is igénylünk a BM illetékes szerveitől.

A Magyar Néphadsereggel fennálló kapcsolatok

- Az MN illetékes műszaki egysége - egyedi megállapodás alapján - részt vett a Fiatalkorúak Börtöne és Fogháza őrzésvédelmi rendszerének tervezésében és kivitelezésében.
- Gazdaságossági megfontolásokból évenkénti megállapodás alapján - a fogvatartottak ruházati ellátásához az MN-től rendszeresen átveszünk használt ruházati és egyéb felszerelési termékeket. Esetenként élelmiszer és élelmezésfelszerelési anyagok átvételére is sor került.

Munkásorséggel fennálló kapcsolatok

- A személyi állomány lőkiképzésében lőterek biztosításával jelentős segítséget nyújt a Munkásország Országos Parancsnoksága. Terveink között szerepel a Büntetésvégrehajtás lőtereinek korszerűsítése, melynek megvalósításánál a MÖR műszaki apparátusát kívánjuk igénybe venni.
- A büntetésvégrehajtás női állománya részére rendszeresítésre kerülő hadiruházati termékek beszerzésében jelentős segítséget nyújtott a MÖR.

Az eddigi eredmények nagyra értékelése mellett a VII. ötéves tervidőszakban a következő területeken kívánjuk bővíteni az együttműködési lehetőségeket:

- számítástechnikai rendszerek és softwerek nagyobb igénybevétele;
- tárolás-raktározás;
- a BM híradástechnikai javító kapacitásainak fokozottabb igénybevétele;
- az anyagi-technikai ellátás területén a szélesebb körű egységesítés és szabványosítás megvalósítása;
- a hírközlés tekintetében a Magyar Posta és a vállalatok felé a fegyveres testületi érdekek együttes képviselése;
- a műszaki fejlesztésekben való aktívabb részvétel;
- a szabályozási területen szorosabb együttműködés.

Köszönöm a figyelmet.

5. Nagy István munkásőr ezredes

Munkásország Országos Parancsnokság

Elhelyezési és Létesítményfenntartási Osztály vezetője

Az értekezlet lehetőséget biztosít arra, hogy a fegyveres erők és testületek kölcsönösen tájékozottassák egymást a befejező középtávú tervben elvégzett munkájukról, ismertessék az elképzeléseiket a következő ötéves tervben sorra kerülő hadtáp és anyagi-technikai fejlesztéseikről, értékeljék az elmúlt időszak együttműködésének tapasztalatait, tervezzék annak fejlesztését, közreadják mindazokat a hasznos ismereteket, amelyeket a társ fegyveres erők és testületek hasznosíthatnak.

Magam is erre vállalkozom, amikor vázlatosan tájékoztatom a jelenlevőket a Munkásország anyagi-technikai fejlesztésének eredményeiről és elképzeléseiről.

A Munkásország anyagi-technikai-pénzügyi ellátása az elmúlt időszakban, hasonlóan a társ fegyveres erők és testületek ellátásához, nagyjából azonos szinten tartásra, egyes kiemelt területeken a fejlesztésre is adott lehetőséget. A munkásőr személyi ellátásának magasabb színvonalon történő kielégítésének és az egységek, alegységek ellátásának javítását terveztük. Eredményként elértük, hogy a munkásőrök ellátásában számottevő fejlődést biztosítottunk, mely megnyilvánult egyes fegyverzeti anyagok és eszközök korszerűbb és a rendeltetési feladatokhoz jobban kapcsolódó ellátásban, a különböző felszerelési tárgyak kiegészítésében, a ruházati ellátás javításában, az alegységek és egységek anyagi-technikai ellátásában.

A gépjármű-technika fejlesztéseként rendszerbe vettünk a célszerűségnek jobban megfelelő, árfekvés tekintetében kedvezőbb eszközöket. Az elmúlt évek tapasztalata azt mutatja, hogy ez a biztonságos utánpótlás mellett - hadd említsem meg, hogy ezek szovjet gyártmányú gépjárművek - a gazdaságos működtetéssel együtt hatékonyabb felhasználást biztosít.

Elvégeztük a Munkásörség vagyonának megállapítását, és erre alapozva az ellátás néhány területén módosításokat, kiigazításokat terveztünk. A végrehajtásban azonban az ismert gazdasági nehézségek nem tették lehetővé kitűzött céljaink elérését. Ez legszembetűnőbben az elhelyezési színvonalbeli különbségeiben látszik.

Mivel ez a terület jelentős forrásfelhasználással járt, nyilvánvaló, hogy az éves előirányzatok szintentartása vagy esetenkénti csökkentése az elhelyezési körében okozott jelentékeny módosulást. Ha megmondjuk, hogy az építőipari árak milyen ütemben emelkedtek, úgy azt is mondhatnánk, hogy természetes az elhelyezési színvonalnak a tervezetthez történő viszonylagos elmaradása. Mindezek ellenére sikerült néhány alapvető igényt kielégíteni. Létrehoztuk a munkásörök kiképző és üdülő bázisát, javítottuk néhány alegység és egység, középfokú és felsőszintű parancsnokság elhelyezését.

A kiképző munka jobb ellátása érdekében lőtereinken megkezdtük a kiképző bázisok létrehozását, melynek hasznosítása már most a kezdetben is viszonylag széles körű, mert a lőtereinket használó társ fegyveres erők és testületek nyilvánvalóan az ott levő épületeinket is igénybe veszik.

A lőterek folyamatos korszerűsítése állandó feladataink közé tartozik, és e munkában az együttműködésnek jó példái vannak. A munkásörégi lőtereken számottevő a társ fegyveres erők és testületek lögyakorlata, ezért úgy érezzük, hogy az együttműködésen túl a fejlesztés tekintetében is kell vállalkoznunk az új, a korszerű keresésére. Nem tartjuk kielégítőnek elektromos lőtereink működtetéséhez a technikai berendezések meghajtó energiájának mennyiségi felvételét, és munkavédelmi színvonalát.

Foglalkozunk - egyelőre elméleti módon - törpe- vagy mikrofeszültség alkalmazásának lehetőségével, a jelző berendezések egyszerűsítésével. A ruházati ellátásban foglalkozunk a harczi öltözet anyagának, fazonjának fejlesztésével, természetesen a már sokszor megemlített kooperáción belül.

Törekszünk a szállítási tevékenységben a feltételek javítására, az élelmezésben az igényeket kielégítő ellátásra. A VII. ötéves tervben szándékunkban van folytatni az anyagi-technikai és pénzügyi ellátás szintentartását, a munkásörök és munkásör erők felszerelésének javítását, az elhelyezési színvonalkülönbségek megszüntetését, a kiképző bázisok fejlesztését, a lőterek korszerűsítését. Mindezeket oly mértékben, hogy előreláthatóan a forrás-fedezet a legalacsonyabb szinten valósul meg. Ezeket hozzátervezük, ahogy a helyzet erre lehetőséget ad.

Úgy gondolom, mindannyiunknak még nagyobb szüksége lesz az együttműködés eredményeinek felhasználására, mely az elmúlt évek során megítélem szerint figyelemre méltó ütemben növekedett. Az ellátás különböző szféráiban megjelenő együttműködésünk - ez alkalommal csak az ellátás-gazdálkodás és a hadtáp területére korlátozva -, tiszteletre méltó tapasztalatokat adott. Nem kívánom felsorolni mindezeket a területeket, csupán egy-egy fontos részterületet jelölnék meg. A Munkásörégnél igen fontos részterület a híradástechnika területe, kiépítettnek tekinthetjük a Magyar Néphadsereggel és a Belügyminisztériummal, a megyei főkapitányságokkal, a határon szervekkal a vezetékes híradás, a polgári védelmi szervekkel a vezeték nélküli, azaz a rádió híradást. Most van felújítás alatt az egyes országos hálózatokba tartozó átjátszó rendszer közös HM, BM és munkásörégi fejlesztésének a megvalósítása. Ide sorolhatnám a híradástechnikai anyagok és eszközök kölcsönös javítását.

A gépjárművek tekintetében a karbantartási munkák különösen nálunk a megyében fontosak. A ruházati anyagok gyártásában a cserék itt már említésre kerültek, hogy legutóbb egy jelentős körét tudtuk végrehajtani a BV Országos Parancsnokságával. Az épületek, építmények átrendezésében folyamatos a többoldalú együttműködés. Nagyobb részt a HM- és a BM-szervekkel, végzük ezt, de más tekintetben is igaz az, mint ahogy már megemlítésre is került. Ezt a tevékenységet a napi munkánkban állandó jelleggel folytatjuk.

A lakásellátás biztosításának összehangolása igen lényeges számunkra. A Belügyminisztérium vállalja, hogy a Fővárosi Tanácsnál a mi igényeinket is érvényesíti. Valószínűleg meg fogjuk találni a lehetőségét annak, hogy a lakásellátásban továbbra is tudjunk együttműködni.

A gyakorlati tapasztalatok cseréjében, a szakkérdésekben jelentős eredményeket mondhatunk magunknak, legalábbis azokon a területeken, amelyekre közvetlen rálátási lehetőségünk van. Ugyanez vonatkozik a szakmai továbbképzésekre. Nagyon szívesen vesszük, amikor a HM-, BM-szervek, a nagyobb létszámú szakmai továbbképzésekre bennünket is meghívják.

Általában részt is szoktunk venni ezeken, hiszen kisebb létszámmal ilyen jellegű széles körű oktatást kevésbé lehetséges végezni.

A kutatási eredmények egymással történő ismertetését is ide lehet sorolni, hiszen ebben is vannak jelentős eredményeink. A különböző rendezvények lehetőségének a biztosítása is ide tartozik, a napi életben erre számtalan példa van. Tovább is lehet sorolni azzal, hogy különösen jelentősnek tartjuk a területi szerveink együttműködésének hatékony fejlődését, fejlesztését. Megítélés szerint az elmúlt időszakhoz képest, ebben a legnagyobb mértékben előre léptünk.

Az operatív munkánk mellett azonban nem használjuk ki eléggé a perspektivikus lehetőségeket. A fejlesztésekben történő további együttműködés jelentős tartalékokat rejt magában. Egy-egy témában az is előfordul, hogy befejezett tényként kapjuk a tájékoztatást, helyenként és csetenként az érdemben történő együttműködés is csorbát szenved.

Az egészségügyi ellátásban kölcsönösség tapasztalható, de például teljes egészében mi végezzük a Vám- és Pénzügyőrség egészségügyi biztosítását. az üdülőkben hasonlóképpen kölcsönösnek tekinthetjük az együttműködést, bár az utóbbi időben az MN-, BM-szervek talán csökkenő mértékű segítségnyújtásban részesítenek bennünket.

Javasolom az együttműködés továbbfejlesztését az energiagazdálkodás terén. Az a véleményem, hogy a munkavédelem területét is át kellene tekinteni, valamint – főképpen azoknál a szervezetknél, ahol sok lőtér van és kiképzési munkájuk terephöz kötött – a környezetvédelemben is hatékonyabban kellene együttműködni az eddigieknél.

*6. Dr. Peták György mérnök ezredes
HM Fegyverzeti és Technikai főcsoportfőnök-behettes*

Engedjék meg, hogy átadjam Önöknek Kiss Sándor mk. altábornagy elvtárs az MN fegyverzeti és technikai főcsoportfőnökének üdvözlétét és jókívánságait.

Elfoglaltsága miatt engem bízott meg azzal a megtisztelő feladattal, hogy képviseljem az értekezleten.

Elsősorban arról szeretném tájékoztatni Önöket, hogy előző értekezletünk óta jelentős változás következett be a Magyar Néphadsereg anyagi-technikai biztosítást végző szervezeteinél. 1984. január 1-gyel megalakult az MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség az MNVK Hadi-technikai Fejlesztési Csoportfőnökség, az MN Fegyverzeti Szolgálatfőnökség, az MN Páncélos- és Gépjárműtechnikai Szolgálatfőnökség, valamint az MN Műszaki Főnökség technikai osztályának és az MN Vegyvédelmi Főnökség technikai osztályának összevonásával.

A katonai felső vezetés az MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség felé követelményül szabta, hogy az érintett szolgálatok egymástól eltérő anyagi-technikai biztosítási rendszerének egységesítésével, a párhuzamosságok felszámolásával, korszerű módszerek alkalmazásával javítsa a csapatok ellátását, növelje a gazdálkodás hatékonyságát és a technikai biztosítás színvonalát.

Ennek érdekében az MN fegyverzeti és technikai főcsoportfőnök a nem integrált fegyverzeti és technikai ágazatokra is kiterjedően (híradó, repülő, felderítő, REVA) MN szinten irányítja az anyagi-technikai biztosítással összefüggő alapvető feladatokat, a műszaki fejlesztést, a kódbiztosítást, a számítógépen alapuló gazdálkodási rendszerek építését, működtetését, a katonai átvételt és koordinálja a háborús felkészítéssel, az ellátással, a nyilvántartással a technikai biztosítással kapcsolatos tevékenységeket.

A VI. ötéves tervidőszakban a fegyverzeti és technikai ágazatok – a nehéz gazdálkodási körülmények mellett is – végrehajtották a néphadsereg fejlesztéséből és fenntartásából rájuk háruló fel-

adatokat. Folytatták erőfeszítéseiket a takarékos gazdálkodás megvalósítására. Ennek egyik jelentős eredménye, hogy üzemanyag-fogyasztásunkat – technikai megoldásokkal, az igénybevétel ésszerű megszervezésével sikerült az 1980. évi szinten tartani annak ellenére, hogy eszközeink száma növekedett. A lövészetekre való felkészítés színvonalának emelésével, gyakorló berendezések alkalmazásával pedig évente több tízmillió forint értékű kiképzési löszert tudunk megtakarítani.

A főcsoportfőnökség megalakulása után a tervidőszak második felében megkezdtük a katonai felső vezetés követelményeinek megfelelő integrált fegyverzeti és technikai biztosítási rendszer kiépítését.

Ennek során:

- Csapattagozatban a parancsnok fegyverzeti és technikai helyettesének alárendeltségébe összevontuk az addig önálló technikai szolgálatokat, kialakítottuk az egységes javítóműhelyeket, intézetünk javító anyagai és költségelőirányzataik összevonására.

- Ellátó központ tagozatban kialakítottuk profiltszításra vonatkozó elképzeléseinket, mellyel azt kívánjuk elérni, hogy egy anyaggal csak egy ellátó központ gazdálkodjon.

- HM-szinten összevont felső szintű gazdálkodást vezettünk be a fenntartási előirányzatok szabadabb átcsoportosíthatóságának érdekében.

- Felmértük az MN akkumulátor helyzetét egységes beszerzés és ellátás kialakítása céljából.

- Felmértük az MN műszerparkját és a hitelesítések helyzetét a mérésügy MN-szintű feladatainak megoldása érdekében.

- Létrehoztuk az egységes katonai átvételi szervezetünket, a Fegyverzeti és Technikai Anyagátvételi központot, mely az MN és a társ fegyveres testületek részére végzett átvételi munka mellett rugalmasan oldja meg a hadiipari exporttal kapcsolatos feladatokat is. Új feladatként figyelemmel kíséri a hadiipari kapacitások helyzetét, átfogó képet adva erről a katonai vezetésnek.

- Létrehoztuk a Rendszerszervező, Adatfeldolgozó Központunkat feladatául szabva, hogy a fegyverzeti és technikai biztosítás számítógépes feldolgozásainak egységes rendszerét kialakítsák, bevezessék és működtessék.

Ezekkel az intézkedésekkel az ügymenet egyszerűsítését, a párhuzamos tevékenységek csökkentését, a meglévő kapacitások jobb kihasználását, új korszerű módszerek alkalmazását kívánjuk elősegíteni. Meggyőződésünk, hogy az integrált biztosítási rendszerünk bevezetésével új lehetőségek nyílnak meg a társ fegyveres testületekkel való együttműködés területén.

Szeretném bejelenteni, hogy az átszervezés következtében a közös intézkedésben meghatározott néhány koordinálásért felelős szerv vonatkozásában változás történt:

- a haditechnikai és hadfelszerelési kutatás-fejlesztést az MN Haditechnikai Fejlesztési Főnökség koordinálja;

- a haditechnikai eszközök és anyagok rendszerbe állítását a rendszerből való kivonását az MNVK Anyagtervezési Csoportfőnökség helyett az MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség fogja össze;

- az energiagazdálkodás racionalizálását pedig az MNVK Anyagtervezési Csoportfőnökség helyett annak jogutódja az MNVK Anyagtervezési és Közgazdasági Csoportfőnökség irányítja.

Az eddigi együttműködést áttekintve eredményesnek tekintjük a haditechnika kutatási és műszaki fejlesztés területén a fejlesztési témák egyeztetését.

Az éves tervezések időszakában megkerestük a társ fegyveres szervek illetékes vezetőit, megkértük fejlesztési igényeiket, illetve a zsűrizés időszakára számukra a védelmi és egyéb jellegű fejlesztésekről – az esetleges párhuzamos fejlesztések kizárása céljából – teljes mértékű tájékoztatást adtunk.

A VII. ötéves terv haditechnikai kutatási és műszaki fejlesztési tervjavaslatát szintén egyeztetettük.

Az egyeztetések eredményeként a BM-mel több közös fejlesztést (R-78 M pisztoly, 9 mm pisztolylőszer stb.) hajtottunk végre.

A technikai eszközök és anyagok megrendelése, beszerzése, átvétele másik olyan terület, ahol széles körű együttműködés alakult ki szinte minden társ fegyveres szervvel. Az együttműködés kiterjed a katonai átvételre, a speciális gépjárművek beszerzésére, a híradó berendezések átadására, nukleáris mérőműszerek átadására.

A VII. ötéves tervjavaslatot valamennyi társ fegyveres testülettel egyeztetjük. Egyeztetjük a nomenklatúrát, a beszerzési lehetőségeket, odafigyeltünk az optimális szérianagyság kialakítására, a gyártás várható időbeli alakulására. Készleteink elemzése és egymás beszerzési igényei ismeretében folyamatosan vizsgáltuk az egymásnak átadható anyagokat, eszközöket.

A technikai eszközök üzemeltetése és javítása az a terület, ahol az együttműködési lehetőség véleményünk szerint nincsenek kellő mértékben kihasználva, bár számottevő eredmények, jó példák születtek. Eredményként említhetjük a MI-2 helikopterek csapatjavítását, a folyadékos mentesítő gépjárművek nagyjavítását, amelyeket a HM végez, vagy, hogy több helyőrségben első-sorban a személygépkocsik javítására a BM autójavító bázisok szakosodtak, míg ellenszolgálatás-ként tehergépkocsit javítunk. De a sort még lehet folytatni a nukleáris műszerek és híradástechnikai műszerek ellenőrzése, hitelesítése, a fegyverzet, lőszeres bevizsgálása területén kialakult mindenki számára előnyös együttműködésekkel. E téren az együttműködés kiszélesítésének alapvető gondja, hogy a fegyveres szervek nem ismerik kellőképpen egymás gyártó-, javító kapacitásainak lehetőségeit.

Jó kezdeményezésnek tartjuk a vegyivédelmi szakterületre a BM-mel kötött együttműködési megállapodást. A szakterületi együttműködést komplexen átfogó megállapodások körét a jövőben bővíteni kívánjuk.

Az eddig elért eredmények mellett célszerűnek tartjuk az azonos jellegű szabályozások elveinek egyeztetését, a szakképzés területén az együttműködés bővítését és az együttműködésben a bürokrácia csökkentését.

Véleményünk szerint a VII. ötéves tervidőszakban a már kialakult együttműködési formák megtartása, tovább fejlesztése mellett lehetőség nyílik az együttműködés további bővítésére.

A bevezető előadásban erre vonatkozóan több javaslat hangzott el. *A magunk részéről:*

- egyetértünk azzal, hogy fordítsunk fokozott figyelmet a fejlesztési és korszerűsítési tervek időbeni egyeztetésére;

- mi is szükségesnek tartjuk a közös kapacitások létesítésére, üzemeltetésére, fenntartására és kihasználására vonatkozó koordináció javítását;

- készek vagyunk a vegyivédelmi szakfeladatokra kötött megállapodás felújítására a rendszerből kivont eszközök átadására és a tovább üzemeltetett berendezések biztonságtechnikai felülvizsgálatára vonatkozó kiegészítésekkel;

- célszerűnek tartjuk a többi szakterületünkön is (fegyverzet, gépjármű, híradó, repülő stb.) hasonló komplex megállapítások megkötését;

- egyetértünk a gépjárműveknek a társ fegyveres testületek bázisán történő javítási lehetőségek további vizsgálatával, valamint azzal, hogy a speciális gépjárművek értékesítése esetén a társ fegyveres testületeknek elővásárlási jogot biztosítunk;

- mi is szükségesnek tartjuk egymás szakmai tevékenységének és körülményeinek szervezetesebb megismerését, a belső rendelkezések előzetes koordinációját, valamint az átadott-átvett újítások körének szélesítését;

- készek vagyunk a fegyvermesteri, a vegyivédelmi műmesteri és esetleges egyéb szakterületi képzések egyeztetésére, végrehajtására;

- egyetértünk a közép- és alsószintű vezetők rendszeres találkozásával a feladatok egyeztetése és a kölcsönös tájékoztatás érdekében;

- javasoljuk, hogy a társ fegyveres testületek képviselőivel kétoldalú megbeszéléseken 1986-ban tekintsük át milyen területeken tudjuk együttműködésünket bővíteni, javítani az integrált fegyverzeti és technikai szolgálat adta lehetőségek szempontjából.

Kérem a tisztelt értekezletet, hogy a további feladatok meghatározásánál véleményünket és kiegészítő javaslatainkat vegye figyelembe.

*7. Dr. Kovács István rendőr alezredes
BM terv és pénzügyi csoportfőnök-helyettes*

A BM Terv és Pénzügyi Csoportfőnöksége és a betegsége miatt távollevő Kincses Zoltán r. vőrgy. főcsoportfőnök-helyettes elvtárs nevében tisztelettel üdvözlöm az értekezlet résztvevőit. Mindenki előtt ismert, hogy a Honvédelmi Bizottság nemrég értékelte a fegyveres erők és testületek, valamint a rendészeti szervek közötti gazdasági együttműködés helyzetéről szóló KNEB-jelentést. A jelentés elkészítéséhez a BM is hozzájárult, széles körben felmérve a központi, illetve területi szervek eredményeit. A szervektől beérkezett részjelentések ismeretében úgy ítéljük meg, hogy az együttműködésből származó kölcsönös előnyök jelentős mértékben hozzájárultak, illetve hozzájárulnak a Belügyminisztérium gazdasági-pénzügyi tevékenységének korszerűsítéséhez, az ellátás színvonalának emeléséhez. Ennek kapcsán eredménynek értékeljük, hogy a társ fegyveres szervek személyi állománya személyi, anyagi-pénzügyi, szociális, kommunális és kulturális kérdésekben az ellátás módjaiban és mértékében közelednek egymáshoz. A társ fegyveres szervekkel való gazdasági együttműködés előkészítése keretében részt vettünk, illetve aktívan közreműködünk a keretrendelkezések kidolgozásában, illetve véglegesítésében.

Ennek megfelelően szorgalmaztuk és szorgalmazzuk ma is a keretszabályozás adta lehetőségek figyelembevételével a középtávú és éves időszakra vonatkozó kötelező tervegyeztetéseket, elsősorban a haditechnikai beszerzések, a kutatásfejlesztés, egyes fegyverfajták rendszeresítése, illetve kivonása, közös beruházási célok, fejlesztések adta lehetőségek és nem utolsósorban élet-színvonal-politikai célkitűzéseink tekintetében. Így a VII. ötéves terv megalapozását szolgáló terv-koncepció kidolgozása során az elképzelések egyeztetésének eredményei alapvetően figyelembevételre kerültek, és a terv pontosítása során folyamatos volt az együttműködés, felsőfokú gazdasági szerveink és a társ fegyveres szervek között.

Az egyeztetések konkrét eredményei elsősorban beruházási, egészségügyi ellátási, haditechnikai, illetve kutatásfejlesztési területen jelentkeznek.

A szakágazati együttműködés szélesítése érdekében szerveinket rendszeresen ösztönözzük a gazdálkodásra vonatkozóan kiadásra került intézkedéseinkkel, különböző szintű vezetői értekezleteken, szakmai továbbképzéseken, a helyi területi megállapodások megkötésére, az együttműködésből származó kölcsönös előnyök hasznosítására.

Összességében úgy ítéljük meg, hogy az elért eredmények ismeretében a keretszabályozás igen időszerű volt. A korábbi eseti személyes kapcsolatokon nyugvó együttműködés a fegyveres szervek között szervezettebbé vált és magasabb színvonalon valósul meg.

Úgy gondolom, hogy ez az értekezlet, túl azon, hogy lehetőséget ad a személyes találkozásokra, arra is hivatott, hogy őszintén beszéljünk az együttműködés alkalmával tapasztalt negatív jelenségekről is.

Ennek megfelelően őszintén el kell mondani, hogy az együttműködés nem minden területen volt „felhőtlen”, jelentős problémák, gondok merültek fel, elsősorban a kölcsönös információ, a koordináció elmaradására visszavezethetően. *E téren konkrét példákról is be tudok számolni:*

A HM vonatkozásában

- Megemlíthetem a családalapítási előleg 40,0 e Ft-ra való felemelését, melyet a PM-től tudtunk meg, miután a HM ez irányú előterjesztése megérkezett hozzájuk. Úgy érzem az lett volna a célszerű, ha a módosítás kérdését a HM a tervezés időszakában koordinálja a BM-mel.

- Szintén nem került előzetes koordinálásra a fogyasztói forgalmi adóról szóló rendelet módosítása kapcsán a HM-nek az a kezdeményezése, hogy a hadfelszerelési cikkek, ill. katonai egyenruházati termékek mentesüljenek a forgalmi adó alól. A PM-ben történt egyeztetésnél a HM egyetértett azzal, hogy a rendszert nem kell megváltoztatni, majd pár nappal később átértékelte álláspontját és a változtatás mellett döntött.

Figyelembe véve, hogy a HM, ill. a BM ruházati ellátási rendszere bizonyos vonatkozásban eltér egymástól, valamint a belügyi állomány mintegy 2/3-át a vegyes, ill. polgári ruhás állomány teszi ki, a szóban forgó módosítás bevezetésével az utánpótlási ruhapénz az eredeti elképzeléshez képest mérséklődne. Ez politikai hangulatot befolyásoló tényezővé válhat, mivel az állomány már értesült a normaemelés eredetileg javasolt mértékéről. E mellett a vegyesruhás és polgári ruhás állományúaknál - tekintettel arra, hogy jelentős mértékben a ruházati illetményét a forgalmi adó köteles termékek vásárlására fordítja - ez a tény reáljövedelem csökkenéssel jár. Jelen pillanatban a PM még nem döntött, tehát a helyzet tisztázatlan. Ezúton is kérem az illetékeseket, hogy támogassák elképzelésünket.

Hasonló negatívumot említenék a *Munkásörsg OP-val kapcsolatban is:*

A MOP nem koordinálta a BM-mel, hogy új egyenruha bevezetését tervezik, s ez gyártói oldalról olyan kihatással járt, hogy a legfőbb szállítóink közé tartozó Szegedi Ruhagyár igényeinket csak jelentős (mintegy 40-50%) felárral akarta vállalni, s így is csak csökkentett mértékben.

Mint az előző példákából is láthatjuk koordináció tekintetében, irányítói szinten van még mit tenni az együttműködés elősegítése érdekében.

Közgazdasági oldalról tekintve fontosnak tartanánk kiegészítő bázisaink hatékonyabb kihasználásának vizsgálatát, többek között:

- a saját bázisok kölcsönös kihasználási lehetőségeinek szélesítését, tárolás tekintetében is;
- a HM és a BM funkcionáló üzlethálózatainak korszerűsítése során elképzelhetőnek tartjuk, hogy pl.: nálunk is lehetne kapni HM-cikkeket.

Mindezeken túlmenően élet- és szociálpolitikai téren hosszú és középtávú elképzeléseinket még jobban össze kellene hangolni.

Azt hiszem a jelen értekezletünknek ezek a kérdések megvitatása egyik fő célját kell, hogy képezze és reméljük, hogy akkor az együttműködés tekintetében a jövőben mind kevesebb problémáról és mind több kölcsönösen hasznos eredményről tudunk majd beszámolni.

8. Kalocsai György határőr alezredes

BM Határörsg Országos Parancsnokság Anyagi Osztály vezetője

A VI. ötéves terv végéhez közeledve megállapíthatjuk, hogy a jóváhagyott - igényekhez mérten lényegesen csökkentett mértékű - fejlesztési, utánpótlási, javítási, karbantartási terveink teljesültek.

Nem romlottak, - ellenkezőleg - javultak a személyi állomány élet-, szolgálati és munkafeltételei. Az éves költségvetésünk megszigorításokkal, célszerű ellátási, gazdálkodási ténykedések mellett elegendő volt valamennyi szükségletünk követelményszintű kielégítésére. A beszámolóban taglalt eredményekben benne vannak a HÖR eredményei is.

Engedjék meg, hogy ezek közül az önerős építkezésekkel foglalkozzam. Annál is inkább, mivel 1985. év november 12-én államtitkári értekezleten tárgyaltuk meg a HB 2/256/1975. sz. határozatában elrendelt laktanya rekonstrukciós program végrehajtását.

Az értekezlet megállapította, hogy az V. és a VI. ötéves terv időszaka alatt a HÖR, főleg önerős kivitelezéssel - az összes munka a 64,2%-a volt ez - az eredetileg három ötéves tervre tervezett laktanya rekonstrukciós munkát 40,6%-ra teljesítette.

Várhatóan, - amennyiben a VII. ötéves tervidőszakra tervezett feltételeket magkapjuk - ez a teljesítés 71,6%-os lesz. Tehát, a programot csak a VIII. ötéves tervben tudjuk befejezni. Lemaradá-

sunk fő oka, hogy a szükséges fedezettel nem rendelkezünk, illetve az árak gyorsabb ütemben emelkedtek a pénzügyi lehetőségeinknél.

A VII. ötéves fejlesztési tervünk még nem végleges, de az már most is látszik, hogy messze alatta marad jogos igényeinknek. Ebben a helyzetben fokozni kell a tervszerű, és takarékos gazdálkodást, úgy, hogy a gazdálkodásban növekedjék a szervek parancsnokainak önállósága, és felelőssége.

Nagyobb figyelmet kell fordítani a belső tartalékok feltárására. Az érdekeltség fokozásával ösztönözni kell a karbantartási, felújítási, beruházási feladatok önerőből történő végrehajtását. Fokozottabban kell támaszkodni a fegyveres erők és testületek együttműködésében rejlő lehetőségekre.

Az eddigi gyakorlatnak megfelelően tovább kell folytatni a már meglévő együttműködést. A hozzászólásokban már többször foglalkoztak ezzel, tehát én ezeket csak érinteném.

Sikeres a ruházati ellátásban kialakult egységes rendszer, hiszen a hivatásos állomány ellátását teljes egészében, a sorállomány ellátását – egy-két speciális cikk kivételével – a Magyar Néphadsereg végzi.

Jól működnek a katonai ruházati boltok is, nemrég nyílt meg a közösen létesített zalaegerszegi bolt.

A műszaki fejlesztések területén a MILTEX-en keresztül folyik együttműködés. A 82 M kabát azonban nem a legjobban sikerült, mivel problémák merültek fel a gyakorló szolgálatban. A terv az volt, hogy ha már kimenő célra alkalmatlan, gyakorlóként használjuk, de arra nem felel meg, ezért kénytelenek voltunk visszatérni a 65 M mintájúra.

Mosatás, és vegytisztítás terén a bevezetett rendszer jól működik. Az utóbbi időben azonban több probléma vetődött fel. Bizva eddigi tapasztalatainkban, remélem, hogy ezeket közösen el tudjuk hártani.

A hadi jellegű élelmiszer technika fejlesztését és ellátását továbbra is célszerű az MN-en keresztül biztosítani. Továbbra is igényeljük a 69 M mozgókonyha üzemeltetésének oktatását, az eddigi rendszernek megfelelően.

A HM-en kívül gyümölcsöző együttműködést folytatunk még az Igazságügyi Minisztérium PV Országos Parancsnokságával, és a Pénzügyminisztérium Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnokságával is.

Az előbbieknél a HŐR részére felesleges ruházati anyagokat adtunk át, illetve kooperáltunk esetenként a ruházati, asztalos, építőipari munkavégzésben.

A Pénzügyminisztérium Vám- és Pénzügyőrség Országos Parancsnoksággal az elmúlt évek gyakorlatának megfelelően szoros kapcsolatot tartottunk. Eredményeinket, további feladatainkat a minden évben megtartott országos parancsnoki találkozón fogalmaztuk, illetve határoztuk meg.

Eredményesen oldottuk meg a határátkelőhelyek fejlesztésével, az átbocsátóképeség fokozásával, a kezelőépületek, határsorompók fenntartásával és üzemeltetésével kapcsolatos feladatainkat.

A közös előterjesztésünk eredményeképpen valósult meg több határátkelő. Jelenleg a Sopron II. megvalósításán munkálkodunk.

A szolgálati feladatok eredményes megoldását nagyban segíti az anyagi-technikai ellátás és együttműködés folyamatossága, a felvetésekre való gyors, hatékony reagálás.

Általános vélemény, hogy a Vám- és Pénzügyőrség megyei parancsnokságaival az együttműködés a kívánalmaknak megfelelő. Együttműködésünknek jó példája, hogy a kiképzéshez lehetőséget biztosítottunk a balassagyarmati objektumunkban, míg a Vám- és Pénzügyőrség üdültetési lehetőséget biztosított az üzemeltetésében levő hévízi gyógyházban.

A BM-en belül együttműködés keretében bevezettük Miskolcon a rendőrséggel a szakosított gépjármű-javítások rendszerét, melynek tapasztalatai kedvezőek.

Javaslom az együttműködés fenntartását, további lehetőségek kutatását, *különös tekintettel a következőkre:*

- Nagyon jónak tartom azt a javaslatot, hogy 5 évre szóló munkatervet készítsenek a szakszolgálatok, és ebben határozzák meg azokat a feladatokat, amelyeket az elkövetkező időben meg kívánnak oldani.

- Szeretnénk arra is kitérni, ami eddig nem hangzott el, hogy az együttműködésnek anyagi oldala is van. Ez az anyagi oldal egyre nagyobb jelentőségűvé válik. Például a Magyar Néphadsereg látja el a Határőrséget ruházattal. Ez rendben van, de ezt nem ingyen teszi, mert ezért kezelési költséget számít fel. A mosatás, a vegytisztítás szintén nem ingyen történik. Az elmúlt évben előfordult, hogy a megállapodások alapján leszállított anyagnak megfelelő számlákat kiegyenlítettük, de év végén eltérés jelentkezett, mivel a Magyar Néphadsereg mosodája az árakat visszamenőlegesen módosította. Ezeket a módosításokat utólag felénk felszámolta anélkül, hogy ez a megállapodásban szerepelt volna.

- Mondhatnék más példát is: a BV-nek jó ideig ingyen adtuk át a felesleges ruházati anyagokat, de most már ez csak térítés ellenében történik.

A lényege ennek az, hogy az együttműködési tervben az elszámolásokat is rögzíteni kellene. Tehát mikor, milyen térítés, illetve ha árváltozások vannak, mikor, hogyan lehet azokat érvényesíteni.

Ez annál is inkább lényeges, mert nagyon sok olyan szolgáltatás és együttműködési feladat van, amelyet a Határőrség old meg, jelenleg térítés nélkül.

Nemrég megjelent egy kormányhatározat, hogy a nem lakás céljára szolgáló helyiségek bérleti díját emelni kell. Egyrészt a Vám- és Pénzügyőrség a határátkelőhelyekre, másrészt Ferihegy II. átadásával az LRI olyan fantasztikus bérleti díjakat számított fel, hogy majdnem a levegőért is fizetnünk kell. Ezeket a díjakat közösen kellene meghatározni.

Véleményem szerint az együttműködés csak akkor jó, ha gazdaságos is.

Az együttműködést főleg a területi szerveknél, tehát a magasabbegység szinteken kellene továbbfejleszteni, mert ez jelenleg csak spontán módon működik, nem szervezeten, az előírt szabályok szerint.

A tapasztalatcserék megszervezését egyrészt országos parancsnoki, másrészt pedig magasabbegység szinten tovább kellene fejleszteni az elhangzott javaslatoknak megfelelően.

A ruházati bolt létesítését Pécsen helyesnek tartom, mert ez nekünk is kedvező volna.

Szükség volna továbbra is a hadtápbiztosítással kapcsolatos ténykedéseket közösen rendezni, mivel itt úgy érzem, nálunk sok probléma van.

Nem javaslom:

- Az ételmezési szolgálat területén a létesítmények közös használatát, mivel nálunk ez a sajátos elhelyezés miatt rendkívül sok problémát vetne fel.

- A közös szállítások megszervezését, mivel a HŐR a szállításait azokkal a gépjárművekkel oldja meg, amelyekkel a szolgálati feladatait is. Előre tervezni lehet, de ha közbejönne valami esemény, abban az esetben a vállalt kötelezettségnek nem tudnánk eleget tenni.

- Korábban már felmerült a sorállományú szakkiképzésnek a HM-en keresztül történő megoldása. Ez az eltérő bevonulási rendszerünk miatt nem alkalmazható (főleg a szakácsokról van szó). Nálunk négyszeri bevonulás van, nem tudunk a HM-nek a rendszeréhez alkalmazkodni.

Még egy felvetésem lenne. Most foglalkozunk a HŐR-nél az ifjúság helyzetével, a HŐR tisztek utánpótlásával. Olyan megállapítások születtek, hogy a tiszti utánpótlás kedvezőtlenül alakul. Javaslát történt arra vonatkozóan, hogy – hasonlóan a Honvédelmi Minisztériumhoz – középiskolai kollégiumi rendszert hozzunk létre, vagy csatlakozzunk a honvédség által felállított rendszerhez. Javaslom e kérdés megvizsgálását, mivel jelenleg ebből a kollégiumból még a HŐR tisztek gyermekeit sem engedik a HŐR tiszti iskolába jelentkezni, habár ez érthető és mivel a honvédség tanította őket.

Meg kellene találnunk a tiszti utánpótlás megszervezéséhez az együttműködés legkedvezőbb módját.

*9. D. Varga József rendőr őrnagy
BM Üdültetési és Gyermekneveltetési Osztály vezetője*

Az együttműködés keretében osztályunknak legszélesebb körben a büntetésvégrehajtási intézményekkel van kapcsolata.

Munkaerő biztosításával rendkívül sok segítséget nyújtanak nekünk az üdülők üzemeltetésében, a tavaszi-őszi munkálatoknál, valamint az üdülők felújítási munkálataiban. Az elmúlt években átlagosan 12 000 munkanap volt meghatározva éves viszonylatban.

Másik fontos feladat a szolgáltatások biztosítása, elsősorban a mosatásra gondolok. Szélesegett az elmúlt évben ez a kapcsolat is a varratásokkal.

Az együttműködési szerződésünkben sokszor felvetődött az a gondolat, hogy büntetésvégrehajtási intézményeinkben termelt zöldségek, gyümölcsök és húsfélések esetleg az üdültetésben is kapjanak szerepet. Ez az együttműködés nagyon nehezen halad, bár az utóbbi időben segítséget kaptunk a gyümölcsellátásban és a hús kérdésben is előre tudtunk lépni.

Várhatunk előrelépést abban a vonatkozásban, hogy a büntetésvégrehajtásban folyó termelési munkát esetleg egyeztetnénk, és az ellátást ehhez lehetne igazítani.

A BM a büntetésvégrehajtás részére közös megállapodás alapján üdültetéssel nyújtott vízszolgáltatást.

Ennek növelése csak szűkösen lehetséges, mert a két intézmény eléggé leterhelt.

Szélesedett kapcsolatunk az elmúlt évben azzal, hogy elhelyezést biztosítottunk a továbbképzések megtartására.

A szabad férőhelyek jobb kihasználása érdekében a büntetésvégrehajtásra is gondoltunk, de ebben a kérdésben nem tudtunk előre jutni. Remélem, hogy az értekezletet követő konkrét megbeszélések majd lehetővé teszik a továbblépést.

A HM-mel kapcsolatunk elsősorban Budapestre korlátozódott. Az elmúlt időszakban a gyermekintézmények közös hasznosítására törekedtünk. Szolgáltatásokban is kaptunk a HM-től segítséget, elsősorban mosatás terén, Kenese és Marcali térségében.

Közös együttműködésünk van Boglárlelle területén a kikötő- és az üdülőparancsnokok megeggyezése alapján a sportterületek használatára.

Az üdülő beutalók cseréje a lehetőségek, illetve az üdülőhelyek szélesítését vonná maga után, természetesen csak kölcsönöségi alapon, a darabszámok egyeztetésével.

Az üdültetés szempontjából is javasolom együttműködés kidolgozását, szűkösebb lehetőség között együttes fellépést eredményezhetne a Duna-kanyar és a Budapest körzetében megépülő üdültetési lehetőségek fejlesztésénél.

A Munkásörsséggel elég szűkösek kapcsolataink. Az elmúlt három évben turnusonként mintegy öt család csereüdültetése valósult meg Badacsonytomajon és Siófokon.

Lehetőséget látunk az együttműködésre a jövőben is Budapesten a nyári főszezonban szabadon maradó oktatási központjuknak a felhasználásában, esetleg egy budapesti üdülő létrehozásában.

A Vám- és Pénzügyőrséggel ez ideig sajnos semmilyen közvetlen kapcsolatunk nincs, ennek lehetőségét nem is mértük fel. Azt hiszem, hogy erre külön megbeszélés alapján kerülhet sor.

*10. Lukász Marcell rendőr alezredes
BM Anyagi és Technikai Csoporthűnökség
Építési és Elhelyezési Osztály vezetője*

A Fővárosi Tanáccsal közös beruházásban megvalósított célcsoportos szolgálati és a Fővárosi Tanács által biztosított önerős OTP társasházi lakásokkal kapcsolatban kialakult helyzetről kívánok tájékoztatást adni, kapcsolódva Szentpéteri Gyula et. előadásában már röviden vázolt problémához.

A 60-as évek végén a 70-es évek elején a BM területén Budapesten tömeges lakásigény jelentkezett, melynek megoldására csak a házgyári panel épületekből épített nagy lakótelepeken nyílt lehetőség. Az addig jellemző foghíjas beépítésekkel a tömeges igényeket már nem lehetett kielégíteni. A Fővárosi Tanács e problémáink megoldásában igyekezett segítséget nyújtani, és javaslatunkra 5 éves, ill. ennek keretei között éves együttműködési megállapodásokat kötöttünk a közös célú beruházásokra, majd a hetvenes évek végétől kezdve OTP társasházi lakások vevőkijelölési jogának biztosításával is. A Büntetésvégrehajtás, a Vám- és Pénzügyőrség, valamint a Munkásőrség ilyen irányú igényeit ugyancsak ezekben a megállapodásokban szerepeltettük, míg hasonló formában az MN és a Fővárosi Tanács külön állapodott meg a lakások biztosításában. Ez a rendszer kisebb-nagyobb zökkenőkkel ugyan, de eredményesen működött és a megnövekedett lakásigények jelentős részét sikerült az együttműködés keretében kielégíteni. Ezen nem változtat az a tény sem, hogy az utóbbi két évben Budapesten a lakásigénylők száma több tényező hatására az utóbbi időben növekedett. A kitaposott útnak megfelelően kezdtük meg a VII. ötéves tervidőszak előkészítését is és a fővárosi lakáskérők számának az előbbieken említettekben kedvezőtlen alakulását, továbbá a Büntetésvégrehajtás, a Vám- és Pénzügyőrség, valamint a Munkásőrség igényeit is figyelembe véve felhívtuk a Fővárosi Tanács Beruházási Főosztályát, a következő tervidőszakra vonatkozó megállapodás megkötése érdekében.

Ezeknek az igényeknek a 40%-a szolgálati, 60%-a magánérs lakás volt. A Beruházási Főosztály kezdeményezésére 1985. július elején került sor a HM és BM részvételével egy egyeztető tárgyalásra, melyen a tervezett tanácsai változtatásokról, elképzelésekről kaptunk tájékoztatást.

Ezek váratlanul értek bennünket, mert bár tudtunk a Fővárosi Tanács lakásépítési nehézségeiről, azt nem gondoltuk, hogy a tanács vezetése ilyen kemény feltételeket kíván a fegyveres szervekkel szemben érvényesíteni. Ezek legalább olyanok, mint amelyeket a polgári szervekkel, ill. a vállalatokkal szemben alkalmaz. Ezt az elbírálást érthetetlennek tartjuk, mivel a lakásigények kielégítése mögött tanácsai érdekek is húzódnak. Ezek közül kiemelném a közbiztonság javítását, ill. legalább a jelenlegi szinten tartását. A szolgálatot ellátó tiszthelyettes elvtársak utánpótlása, létszámnövelése döntően ugyanis vidékről történik. Ezeknek az elvtársaknak a felvétele azonban lakások nélkül a legtöbb esetben nem realizálható.

A tanács változtatási tervei a következők:

- 1986. és 1987. években az általunk igényelt lakásokat (1986-ban 720 db), csak alacsony szinten hajlandó a tanács biztosítani. Jelenleg mindössze 120-150 db-ot ajánlottak fel szolgálati lakásként, önerős OTP lakást egyáltalán nem. A legnagyobb problémát az alacsony lakásszám jelenti számunkra, az idő rövidsége miatt ezeket nem tudjuk pótolni. Ennek bekövetkezése komoly visszaesést eredményezne a fővárosi lakásellátásban és a lakásgazdálkodásban.

- A budapesti lakásépítkezéseknél bekövetkezett építőipari lemaradás esetére a tanácsai állásfoglalás az, hogy a fegyveres testületek lakásszámát is arányosan csökkentik.

- Mindezek következtében a középtávú tervidőszakban meghatározott lakásszám átadását nem vállalják, és egyelőre nem kötnek ötéves megállapodást sem. Ezek annál is inkább méltánytalan feltételek részünkre, mivel a fővárosi lakásépítési program megvalósításához folyamatosan 150-200 fő katonai munkaerőt biztosítunk. Egy másik tanácsai állásfoglalás szerint az OTP lakások területelőkészítése, tervezési és mélyépítési, közművesítési munkáiért, vevőkijelölési jog biztosítása címén 350 ezer Ft-ot kérnek lakásonként. Ezt eddig térítés nélkül kaptuk. A BM részéről a célra 100 ezer Ft hozzájárulást ajánlottunk fel lakásonként, választ azonban erre még nem kaptunk.

A költség hozzájárulás növekedése esetén az önerős lakásépítés támogatására fordítható pénzeszközök csökkennének, mely a tervezettnél jóval kevesebb magánérs lakás gond megoldását teszi lehetővé. Az OTP-s lakásoknál a dolgozóinknak adott munkáltatói támogatás összegét ugyanis nem csökkenthetjük, mivel a magas lakásárak miatt a lakásvásárlás belépő készpénz összege nem egyszer csak családi összefogással, áldozatvállalással biztosítható.

- A tanácsi elképzelések között szerepel az is, hogy a szanálás címén visszaadásra kerülő lakások legalább 50%-át komfortos, vagy összkomfortos minőségben kéri az eddigi 30%-os aránnyal szemben. Ez a tervidőszak alatt kb. 50 lakásnál okozhat minőségi cserét.

- Új feltételként az elmúlt évek gyakorlatától eltérően kívánja a tanács elérni azt, hogy a garzonházi lakóegységeknél a teljes értékű lakáshoz hasonló mértékű kapcsolódó költséget térítsük. Indokaink alapján a térítés mértékének csökkentését várhatóan el tudjuk érni.

A tanács által felvetett egyéb kevésbé számottevő kérdésekben, - mint a lakások átlagos alapterülete, az egyszobás lakások arányának mérséklése, a tényleges készütségi foknak megfelelő finanszírozása, szolgálati lakások kezelésére vonatkozó külön költségterítési igény stb. - az eddigi tárgyalásokon számunkra elfogadható elvi megegyezés született.

A rendezetlen és részünkről elfogadhatatlan lényegi problémákról több szinten folytatódnak a tárgyalások. Az értekezlet résztvevőitől azt kérjük, hogy a tanáccsal szemben egységes álláspontot képviselve, határozott fellépéssel, elképzeléseink érvényre juttatásával törekedjenek arra, hogy a tárgyalások eredményre vezessenek, és a fegyveres testületek dolgozói részére 1986. évben, ill. a VII. ötéves terv időszakában a budapesti lakásellátást megfelelő szinten tudjuk biztosítani.

11. Barta Gyula vezérőrnagy a munkásörsg országos parancsnokának helyettese

Az értekezlet előtt felmértük, hogy az együttműködés milyen hatással volt a munkásörsg gazdálkodására. Az elmúlt öt esztendő alatt a munkásörsg központi, mindenek előtt a haditechnikai jellegű beszerzéseinek és speciális szolgáltatásokra fordított kiadásainak minden 100 forintjából 7 forintot közvetlenül érintett a fegyveres erőkkel és testületekkel folytatott gazdasági együttműködés. Ha a közvetett hatását is vizsgáljuk, 10-15 forintra becsülhető minden elköltött 100 Ft-ból az együttműködésre eső rész. Ez a szám jelzi, hogy milyen jelentősége van együttműködésünknek.

Eddig együttműködésünknek azok az eredményei kerültek szóba, amelyek a gazdálkodási munka hatékonyságát emelték.

Azonban a fegyveres erők és testületek ma jobban tudják feladataikat végrehajtani, növekedett harc-készütségük, és igazán ebben mérhető le az együttműködés haszna.

A másik lényeges kötelezettségünk az együttműködési feladatok gyakorlása. Több ilyen esemény volt, ahol az MN, a BM és a munkásörsg együttes gyakorlatai igazolták az együttműködési készséget.

Már 1985-ben tapasztaltuk, hogy a korábbi évek gyakorlatához képest fel kell adnunk a munkásörsg igénybevételenek minden áron történő mérséklése álláspontját, és olyan feladatokra engedni a munkásörök igénybevétele, amit a közrend és közbiztonság igényel.

Az elmúlt időszakban a helyzet kényszere sokmindenre megtanított bennünket. Olyan megoldások, módszerek alkalmazására és lehetőségek felkutatására törekedtünk, melyekre korábban nem volt módunk.

A VII. ötéves terv sem ígér jobb költségvetési forrás helyzetet. Továbbra is az együttműködés az egyik potenciális lehetőség arra, hogy átsegítsük magunkat és egymást a nehézségeken.

Az elmúlt ötéves tervidőszakban mindenki gyarapodott feltételekben, eszközrendszerben, objektumokban. Többször szóba került ma az üdültetés. A munkásörsg ilyen szempontból új helyzetben van, mert története során két éve először rendelkezik önálló üdülési célokat szolgáló épülettel. Először tudja biztosítani, hogy a BM, a HM, a Vám- és Pénzügyörsg Országos Parancsnoksága részéről felajánlott ilyen lehetőségeket - amit nem tudunk eléggé megköszönni - paritásos alapon viszonyozza.

Szeretném befejezésül felvetni a kölcsönös tájékoztatás fontosságát. Befejezett tényként jutott tudomásunkra, hogy el van döntve a rendfokozati illetmény megváltoztatása a HM és a BM esetében. Mi igazodunk, bár ez nem kötelező. Valószínű, hogy az előkészítés szakaszában tudtunk volna értelmezhető kezdeményezéssel élni, ha beavatnak bennünket.

Felhatalmazásom van rá, és a magam nevében is kezdeményezni szeretném, hogy a következő értekezletet a Munkásörtség ●rszásog Parancsnoksága, illetve azon belül működő ellátó-gazdálkodó szakterület szervezze meg. Ha erre itt, a mai értekezletünkön döntés születik, ezt nagyon szívesen vállaljuk.

12. Dr. Kelemen László rendőr ezredes
BM Anyagi és Technikai Csoportfőnökség Gépjármű Osztály
vezetője

A rendkívül szerteágazó tárgykörből egy kis területet szeretnénk kiemelni. Nekünk, itt ülőknek és az általunk képviselteknek egy közös hátrányos jellemzőnk, hogy a hazai szolgáltatásban olyan réteghez tartozunk, melynek nagy a kiszolgáltatottsága. Ennek enyhítésére 1982-ben javaslatot tettünk a személyi állomány tulajdonában levő személygépkocsik belügyi javítóműhelyben történő javítására.

A szolgáltatás bevezetésével kettős célunk volt:

- egyrészt a BM-dolgozók széles körének ez irányú igényeit kielégíthessük;
- másrészt a gépjármű-szerelőink többlet anyagi elismerésével a munkahelyhez kötődésüket fokozzuk.

A szolgáltatás főbb jellemzői:

A javításnál a szolgálati gépjárművek elsődlegességének biztosításával a magángépjárművek javítását a műhely dolgozóinak munkaköri kötelességévé tettük.

Az elvégzett munkák egy része díjtételes, másik részéért 80,- Ft/m.óra összeget kell fizetni.

A térítési díj felosztása:

- 10%-a ún. „egyéb működési bevétel”
- 60%-a rezsiköltségek fedezete
- 30%-a személyi ösztönzési alap

Az ösztönzési alpból a javítóműhely dolgozóit - teljesítményük arányában - negyedévenként prémiumban részesítjük. Az anyagi juttatásnál nem döntő tényező, hogy egyes szerelő mennyi személyi tulajdonú gépkocsit javított. A PM Bevételi Főigazgatóság állásfoglalása alapján e tevékenység nem esik adózási kötelezettség alá, ugyanakkor a prémium összegéből - az illetménytől, bértől elkülönítve - nyugdíj járulékot kell levonni.

A szolgáltatást fokozatosan kiterjesztettük a társ fegyveres szervek és testületek, a helyi párt-szervek dolgozóit, valamint a BM nyugdíjasokra is.

A magángépkocsi javítás főbb tapasztalatai:

- A szolgáltatás bevezetése kedvező fogadtatásra talált, mind a személyi állomány, mind a gépjárműszolgálatok beosztottjai körében. E szerény anyagi ösztönzés hatására is jelentősen nőtt a műhelyek munkaszervezettsége és javult a munkaidő kihasználtsága.

- Az eddig végzett javítások azt bizonyítják, hogy a saját tulajdonú személygépkocsik műszaki állapota igen alacsony színvonalú, melyről a tulajdonosok többségének eddig nem volt tudomása. Ennek oka a rendszeres karbantartás, illetve a műszaki ellenőrzés hiánya. A szolgáltatás bevezetésével fokoztuk a belügyi dolgozók járműveinek közúti biztonságát anélkül, hogy a tulajdonostól jelentős munka-, vagy szabadidőt vonna el.

- Az ún. „rezsiköltségek” (energia, vízfelhasználás, fűtés stb.) számottevő növekedést nem mutattak. A rezsianyagok (zsír, csavar, keréktárcsa, ólom súly, alátétek stb.) felhasználás-növekedése összességében nem érte el a 10%-ot, azaz műhelyenként évi 1000-2000 Ft alatt maradt. A szerszámok, gépek kopásából eredő részcsökkenés elhanyagolhatóan alacsony.

A további fejlesztés lehetőségei:

1. Problémát okoz, hogy a bruttó bevételből képezhető 30%-os prémialap nem elég ösztönző. (Ez szerelőnként átlagosan havi 400-500,- Ft többletjövedelmet eredményez.)

Az eltelt 3 év tapasztalata igazolja, hogy ezt 60%-ra kellene felemelni. Ezzel a személyi ösztönzés is növekedne és megszűnne az indokolatlanul magas 60%-ban meghatározott rezsiköltség. E javaslattal valamennyi belügyi szerv vezetője egyetért, ahol ilyen jellegű szolgáltatást végzünk.

2. Növelni kívánjuk az MSZMP, az Állami Tűzoltóság, a Vám- és Pénzügyőrség, a Munkásőrség, az IM Megyei Bíróság, a különféle büntetvétségrehajtási testületek, a Katonai Ügyészség, a HM központi és területi szervei, a Magyar Néphadsereg tulajdonában levő személygépkocsik javítási arányát.

3. E szolgáltatásunkat 1986. évtől tovább kívánjuk fejleszteni azzal, hogy ún. időszakos műszaki vizsgáztatást is vállalunk.

Szentpéteri Gyula r. ezredes elvtárs szakterületünket értékelve az együttműködési tapasztalatakról többek között megállapította:

- elvckben: tisztázott, jó

- gyakorlatban: esetenként bürokratikus, a döntések, az engedélyek magas szinthez kötöttek, a szakosztályi napi kooperáció nem érvényesül.

Például az elmúlt időszakban angolai delegációt fogadtunk, melyhez az 1 db tárgyalóbuszunk kevésnek bizonyult. Kb. 10 telefon után Paulin Béla r. ezredes elvtárshoz irányítottak, aki megkért, hogy kéréssel néhány sorban forduljak Czinege elvtárshoz. E körben azt hiszem nem kell méltatni, hogy egy szolgálati úton miniszteri szinten történő levélváltás annyi időt igényelt volna, mely alatt az angolai delegáció elhagyta volna Magyarországot. A tárgyalóbusz igényünket a SZOT-gépkocsi előadójaival történt telefonváltásra kielégítette.

Volt amikor trailert kértem 1 napra (vontató nélkül), de az ötödik telefon után tovább nem kísérleteztem, mert félttem, hogy ez ügyben is a honvédelmi miniszternek kell írni. Helyette szintén telefonra a Ganz-Mávag adott trailert, térítésmentesen vontatóval együtt.

Meggyőződésem, hogy a mai tanácskozás egyik fő eredménye lesz, hogy jelentős sikereinket továbbfejlesztjük, az együttműködés nehézségeiből pedig okulunk.

Dr. Peták elvtárshoz hasonlóan javaslom, hogy a közép- és alsóbb szintű vezetők rendszeres találkozására kerüljön sor. E két-, vagy többoldalú szakosztályszintű megbeszélésekkel a szerv tartalékaiban rejlő lehetőségeket jobban fel tudjuk tárni.

Javaslom, hogy a munkatanácskozásokat az éves munkatervünkben is rögzítsük.

13. György Antal rendőr alezredes

*BM Anyagi és Technikai Csoportfőnökség Technikai Osztály
vezetője*

A Csoportfőnökség Technikai Osztálya számos ponton kapcsolódik a Magyar Néphadsereg különböző szerveihez és a többi társszervvel is igen élénk kapcsolatunk van.

A kapcsolatfelvétel oldaláról csatlakozom Peták elvárs javaslatához egy más aspektusból, mégpedig az információcsere mélyítése céljából. Arra gondolok, hogy a BM viszonylag kis mennyiségű anyagmegrendeléseket ad fel eszközfejlesztési során az iparvállalatoknak. Ezek teljesítése nem ritkán azért hiúsul meg, mert a megrendelt mennyiség oly kevés, hogy nem érdemes vele foglalkozni. Célszerű lenne a kis darabszámú egyedi fejlesztéseket jobban összehangolni. Javaslom, hogy a legközelebbi hadtáppértekezleten azokról a fejlesztésekről, amelyek iránt több szerv részéről érdeklődésre lehet számítani egy kis technikai bemutató szervezésére kerüljön sor. A technikai bemutatók akkor is hasznosak, ha csak ilyen nagy időközönként követik is egymást, mint az értekezletek.

Példákat hozni nem nebéz:

A 9 mm-es gyakorló jelző pisztoly-lőszer jelenleg kizárólag az FRE-nél használatos. A kiképzés során a fegyver harcserű működtetésének eredménye – a speciális lőszer révén – lemérhető a támadó félen. A ruházaton megjelenik a kilőtt festékfolt, ami feltűnteti, hogy a közbeavatkozó rendőr vajon jól tudná-e használni éles körülmények között fegyverét. E kiképzési módszer a rendőr testi épségét védi, az intézkedés hatásosságát a gyakorlás szintjén példázhatja „vér nélkül”.

A rendőrségi célra kifejlesztett, egyedi eszköznek tűnő könnygázszóró gumibot iránt például országos érdeklődés mutatkozott, ami rendkívül hasznos a megrendelt darabszám, az egységár leszorítása és az utánpótlás tervszerűsége szempontjából.

A megkülönböztető jelzéseket használó gépjárművek száma országosan emelkedik, így forgalomban a rendőrség és a katonai rendszert az, amelyik háttérbe szorul, mivel a jelzőkészülékek nem rendelkeznek a többitől eltérő paraméterekkel. Olyan gépjármű megkülönböztető komplett berendezés kialakítását tervezzük a sajátos rendőri, katonai rendészeti célra, amely sokkal jobban felhívja a figyelmet, és kizárólag a fegyveres testületek használhatnák.

A FRE speciális feladatot ellátó egysége számos olyan technikai felszereléssel van ellátva, amely sajnos csak tőkés országból szerezhető be. Néhányról azonban igen gyorsan megállapítható, hogy hazailag is elő lehetne állítani tőkés fizetőeszköz nélkül, vagy igen kis hányad ráfordítással. Ilyen pl. a fémkutató készülékek, a tömegoszlató felszerelések. Ezeket akkor van értelme gyártani és akkor van bennük „üzlet” más szocialista ország megköcskázatom; más piacok irányában is, ha már a fejlesztés során együttműködünk.

Ezekkel erősíteném meg azt a javaslatomat, hogy a legközelebbi értekezleten mindenképpen kerítsünk lehetőséget azon egyedi fejlesztések bemutatására, amelyről úgy véljük, kölcsönös érdeklődésre tarthat számot.

Zárszó

Szentpéteri Gyula rendőr ezredes

A házigazda jogán megkísérlem mai értekezletünk tapasztalatait összegezni.

A közel 4 és fél órás vita alapján megítélésem szerint az értekezlet hasznos volt. Úgy érzem, nagyon szerencsés időpontban került rá sor. Ez nem a rendező házigazdák érdeme, valójában egy tervidőszakot zárunk, s egy új tervidőszak kezdete indokolja, hogy mérleget vonjunk mi történt a legutóbbi annavölgyi értekezlet óta. Indokolja továbbá ezt az is, hogy időközben megjelentek olyan dokumentumok, amelyek – ha nem is alapvetően –, de megváltoztatták az eddigi együttműködésünket. Együttműködés korábban is volt, azonban e dokumentumok azt lényegesen kiszélesítették és megkönnyítették, mivel pontosan behatárolták azokat a területeket, amelyeken köteleességünk az együttműködés. Úgy gondolom, hogy a hozzászólásokat nem szükséges egyenként értékelnem, vagy reagálnom rájuk, mert akkor ez még egy ekkora értekezletet igényelne. A közös vonásokat azonban megkísérlem összegezni, annál is inkább, mert véleményem szerint az értekezleten egy-két kérdésben dönteni kell, hiszen újabb öt év múlva kerül sor csak a következő megbeszélésre.

A hozzászólók valamennyien megerősítettek bennünket abban, hogy minden területen látnak további együttműködési lehetőséget. Senki sem nyilatkozott úgy, hogy most már kimerítettük az összes tartalékainkat és csak azt kell tenni, amit eddig tettünk. Mindenki őszintén szeretné, hogy ez az együttműködés gyümölcsöző és jobb legyen.

Egyetértés van abban is minden jelenlevő között, hogy alapvetően új dolgokat együttműködésünk folyamán nem kell kitalálni, hanem a meglévő formákat kell megtölteni és a már elhatárolt intézkedéseinket szigorúan be kell tartani.

Természetesen nyitva áll az út minden új ötlet és javaslat előtt. többször elhangzott, hogy az információt, a kölcsönös tájékoztatást javítani kell. Ez az Anyagi és Technikai Csoportfőnökség beszámolójában is benne van.

A szabványosítás és egységesítés területén is tovább kell lépni, hogy ne találjuk ki párhuzamosan ugyanazt, amit esetleg a másik fél már hamarabb kitalált. Elhangzott itt – és ezzel messzemenően egyetértek –, hogy a területi szerveink közötti együttműködésben is javítani kell. A referátumban is próbáltam néhány példát megemlíteni, hogy miben nyilvánul meg ez a területi együttműködés, azonban e téren még nagyon sok lehetőség van. Nem túlzok, ha azt mondom, hogy talán több olyan lehetőség van a területi szerveinknél mint itt Budapesten a „vezérkarnál”. Az energiagazdálkodást elég részletesen értékeltem. Megfogalmazódott az a törekvés – hozzászólásokban is –, hogy lépünk előre ezen a téren. Nemcsak nálunk, hanem a társ fegyveres szerveknél és testületeknél is mindenki felismerte, hogy óriási jelentősége van az energiagazdálkodásnak. Népgazdasági szinten is felbecsülhetetlen ez a tevékenység és nem árt, ha e téren megosztjuk tapasztalatainkat.

Felvetődött itt is a számítógépes információs szolgálatra vonatkozó igény, sőt dr. Lapos vezérőrnagy elvtárs hozzászólásában feljárnotta, hogy a Határőrség egyes területeken esetleg becsatlakozhatna. Azért nem került ez a beszámolóba, mert jelentős pénzügyi igénye miatt egyáltalán nem biztos, hogy a VII. ötéves tervben ezeket az elképzeléseinket valóra tudjuk váltani, de terveink, elképzeléseink, javaslataink vannak.

A szállítások összehangolását, a diszpécser rendszerű szállítást a magunk területén több vonalon igyekszünk megvalósítani. Így pl. az őrzetéseket most már körjáratban próbáljuk szállítani, hogy gazdaságos legyen, elrendeltük, hogy a teherautók üresen nem közlekedhetnek. Sok egyéb ötletünk van, jó lenne egymás lehetőségeit is összehangolni. A hozzászólások során rengeteg javaslat elhangzott. A magam részéről kivétel nélkül mindegyikkel egyetértek. Van azonban néhány olyan, melynek a megvalósítását nem lenne célszerű itt most elhatározni. Ezek között kétoldalú, illetve valamennyi társ fegyveres szerve és testületre érvényes javaslatok is vannak.

Célszerű lenne, ha a következő javaslatokról az értekezlet döntést hozna.

1. a mai értekezlet teljes anyaga jelenjen meg a Hadtápbiztosítás című katonai folyóiratban.
2. A szolgálatok, szakszolgálatok, tartsanak 1986-ban kétoldalú megbeszéléseket.
3. A szakszolgálatok a megbeszélések után kössenek a VII. ötéves tervidőszakra vonatkozóan öt évre szóló együttműködési megállapodást.
4. Legközelebbi értekezletünket a Munkásőrség Országos Parancsnoksága szervezésében tartjuk meg, 1990-ben.

Mivel teljes az egyetértés, a javaslatokat az értekezlet döntésének tekintjük.

A konkrét problémák tekintetében nem az értekezlet feladata, hogy állást foglaljon, vagy véleményt nyilvánítson.

Elvtársak! Megköszönöm Önöknek a nagyon aktív részvételt, azt hogy elfogadták a meghívásunkat, és ilyen szép számmal részt vettek a mai értekezletünkön. Úgy érzem, nagyon sok segítséget kaptunk valamennyien ezen az értekezleten, nemcsak a BM és nem is csak a HM, hanem valamennyi társ fegyveres szerv és testület.

Azzal zárom be az értekezletet, hogy öt év alatt jelentős fejlődés ment végbe együttműködésünkben. Bízom abban, éppen a mai értekezleten elhangzottakra támaszkodva, hogy ez az együttműködés tovább fog javulni.

Tisztelt Olvasó!

Az elmúlt évben lefolytatásra került a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat, amelyen az MN közlekedési katonai szervezetek mellett részt vettek a Közlekedési Minisztérium képviselői és néhány szerve, valamint a Szovjet Hadsereg kijelölt vasúti csapatai és közlekedési szervei.

A gyakorlat hasznos tapasztalatokat adott a közlekedés háborús felkészítésében, valamint a haditevékenységek alatt a közlekedési biztosítás kérdéseiben az ellenség különböző behatásai között. Az MN Közlekedési Szolgálatfőnökség a tapasztalatok feldolgozása és hasznosítása érdekében fontosnak tartja a részletesebb elemzések, értékelések publikálását is.

Ennek során a gyakorlat általános értékelését végző két cikk már megjelent. Jelen számban a gyakorlat kiemelt kérdéseinek a tapasztalatai – mint a szolgálat és a közlekedési katonai szervezetek felkészítése, a felső szintű irányítás és együttműködés az MN-en belül és a társzervekkel, a pártpolitikai munka, az egyes seregestek és a különböző közlekedési szakcsoportok tevékenysége – kerülnek közreadásra, a gyakorlatvezetőség mellett megszólalnak a végrehajtók is.

E gondolatok jegyében adjuk közre a gyakorlattal kapcsolatos cikksorozatot. Várjuk tisztelt olvasóink észrevételeit, véleményét a további részletes elemzések feldolgozása érdekében.

Szerkesztőség

A „TRANZIT-85” KÖZLEKEDÉSI RENDSZERGYAKORLAT FELDOLGOZOTT TAPASZTALATAI

Az MN közlekedési szolgálat fejlesztésével kapcsolatos elgondolások a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat tapasztalatainak figyelembevételével

Sáfiár Bálint ezredes és Tóth Bálint mérnök alezredes

Az MN csapatai tevékenységének közlekedési biztosítása, illetve a szövetségi köteleességek teljesítése e téren mind békében, mind háborúban egyaránt jelentős feladatokat ró a katonai közlekedésre, ezen belül az MN közlekedési szolgálatára.

Bizonyította ezt a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat is, amely hasznos tapasztalatokat adott többek között a katonai közlekedési rendszer és a közlekedési csapatok fejlesztésével kapcsolatos további munkánkhoz.

Az MN közlekedési szolgálata az elmúlt évtizedekben jelentős fejlődésen ment keresztül, ennek eredményeként alakult ki a közúti, vasúti, vízi és légi szállítási ágazatokat magába foglaló egységes közlekedési szolgálat.

A katonai közlekedési rendszer kialakításánál és fejlesztési arányának meghatározásánál döntő szerepet játszik az ország gazdasági fejlődése, katonaföldrajzi helyzete, az MN csapatai közlekedési szükségleteinek, valamint a „PROTOKOLL”-ban meghatározott közlekedési igények kielégítése. A katonai közlekedési rendszer fejlesztése a vele szemben támasztott követelmények, a népgazdaság lehetőségei és teherbíróképessége, valamint a saját és a baráti hadseregek közlekedési szolgálatai tapasztalatainak figyelembevételével – az MN általános fejlesztési célkitűzéseinek megfelelően – valósul meg.

A katonai közlekedési rendszer és a közlekedési katonai szervezetek kialakításánál figyelmet fordítottunk az ország közlekedés földrajzi adottságaira, a népgazdaság közlekedési rendszerére, a várható katonai szállítási feladatok irányaira és ágazataira.

A közlekedési katonai szervek és a közlekedési csapatok túlnyomó többsége a polgári közlekedési vállalatok bázisán kerülnek megalakításra, egyesek – a vasúti, vízi és légi szállítások irányítását végző szervezetek – azok objektumaiban elhelyezve kerülnek alkalmazásra.

A közlekedési csapatok eszközszerkezetének kialakításánál döntően a népgazdaságban is alkalmazott technikai eszközök felhasználását vettük figyelembe, törekedve a többrendeltetésű eszközök létrehozására és mind szélesebb körben történő alkalmazásukra. Nemzetközi vonatkozásban is jelentős eredményeket értünk el a nagy folyami hidak dublirózását biztosító TS uszályhidak közúti és vasúti változatainak kifejlesztésében, az új típusú sebesültszállító autóbuszok kialakításában a Közlekedési Minisztérium és más népgazdasági vállalatokkal szoros együttműködésben.

Az MN közlekedési szolgálatát a komplexitás jellemzi. Magába foglalja az összes közlekedési ágazatot (vasúti, közúti, vízi és légi) katonai szállítási tervezése, szervezése és irányítása mellett a kijelölt közúti és vasúti hálózat (irányok) technikai kiszolgálását és biztosítását végrehajtó közúti és vasúti csapatok, valamint a gépkocsi szállító csapatok hadműveletekben történő alkalmazásának tervezését és vezetését, ezenkívül az MN csapatai anyagmozgatási és rakodásgépesítési feladatainak és a közlekedési szakanyagokkal való ellátás tervezését és biztosításuk megvalósítását.

Az MN közlekedési szolgálata az MNK közlekedési biztosítási feladatai tervezésében és irányításában fontos láncszem a HM és a KM összehangolt munkájában, a közlekedési biztosítási feladatokban részt vevő egyéb országos hatáskörű szervek, valamint azok és a szövetséges hadseregek közlekedési szervei között.

A közlekedési szolgálat és szervezetei elmúlt időszakban átfogóan végrehajtott korszerűsítése eredményeként tovább javultak az egyes tagozatokban működő szervezetek irányítási és vezetési feltételei. A szervezetek korszerűbb, nagyobb teljesítőképességet biztosító technikai eszközökkel kerültek felszerelésre, összességében növekedett teljesítőképességük, szélesedett alkalmazási lehetőséjük.

A hadsereg tagozatban alkalmazott közúti komendánszázaljak teljesítőképessége összehangban van a várható feladataikkal, a szövetséges hadseregek hasonló szervezetei teljesítőképességeivel.

A gépkocsiszállító egységek megalakítása alapvetően a népgazdaságban működő szállítási vállalatok (VOLÁN, HUNGAROCAMION) bázisán, az adott vállalat személyi és technikai eszköz állományának igénybevételével kerül biztosításra. E módszer előnye, hogy a szervezet megalakítása a béke időszakban is együtt dolgozó személyi állomány összekovácsolása – a polgári életben kialakult alá- és fölérendeltségi viszonyok változatlan fenntartásával, az adott technikai eszköz (gépjármű) saját vezetőjével történő együttes biztosításával – rövid időn belül (néhány óra alatt) biztosítható.

Az MN közlekedési biztosítása és a szövetséges kötelezettségek magasabb szintű kielégítése végett az elmúlt tervidőszakban átszerveztük, egységes rendszerbe foglaltuk a hátszág területén működő közlekedési csapatainkat. A területi tagoltságnak megfelelően közlekedési dandárokat hoztunk létre, erősítettük a közúti komendánsszolgálatot, ezzel megeremtettük a kijelölt közúton való mozgások biztosításának feltételeit.

A kialakított katonai közlekedési rendszer – teljes vertikumát átfogóan – első ízben a TRANZIT-85" közlekedési rendszergyakorlat keretében került gyakoroltatásra, együttműködésben a KM vezető szerveivel és kijelölt szakosztágaival, valamint a Szovjet Hadsereg közlekedési vezető szervei operatív csoportjaival és kijelölt vasútépítő csapataival.

A „TRANZIT-85” gyakorlat bizonyította, hogy a kialakított közlekedési rendszer működőképes, felkészült az MN és a szövetséges erők közlekedési biztosítási feladatai teljesítésére, képes megfelelő mértékben részt venni az ország közlekedési hálózata működőképességének biztosításá-

ban. A közlekedési csapatok vezető állománya összességében jól képzett, képesek szakfeladataik végrehajtására.

A hadászati méretű gyakorlat végrehajtása gazdag eredményeket és sok hasznosítható tapasztalatot adott a közlekedési csapatok további felkészítéséhez, a szövetséges csapatok és szállítmányok áthaladásának az ország területén történő biztosításához – különös tekintettel az együttműködés és a végrehajtás szakterületeire – a teljes hátsországi rendszer működtetéséhez, a csapatszállítmányok nyíltvonali kirakásához, az anyagszállítmányok különböző módszerekkel való átrakásához, valamint az ideiglenes átrakókörletek működtetéséhez, a dublőr vasúti és közúti hidak építéséhez.

A katonai közlekedési rendszer és a közlekedési katonai szervezetek felépítésének, teljesítőképességeik és alkalmazási lehetőségeik átfogó elemzése, valamint a lefolytatott gyakorlat tapasztalatai – az eddig elért eredmények mellett – néhány területen még hiányosságokra, a szolgálat hatékonyabb működését gátló tényezőre hívta fel a figyelmet, mint:

- a közlekedési szolgálat egyes végrehajtó szervezeteinek technikai ellátottsága elmarad a követelményektől, teljesítőképességeik nem teszik lehetővé a feladatok teljes mértékű kielégítését, a technikai színvonaluk alacsonyabb a baráti hadseregek hasonló rendeltetésű közlekedési csapatainál meglévő szinttől;

- a szűk keresztmetszet alapvetően a közlekedési hálózat helyreállításában, ezen belül is a közepes (100 m feletti) és a nagy folyami hidak helyreállításához szükséges teljesítőképességnél jelentkeznek;

- a katonai közlekedési rendszer még nem kielégítően épül rá a népgazdasági közlekedési rendszerre, a közlekedési csapatok az egyes népgazdasági vállalatokra. Kihasználatlan lehetőségek vannak az ország közlekedési rendszerében kialakított adatszolgáltatási információs és vezetési rendszereinek a katonai közlekedési rendszerrel való szoros együttműködés kialakításában;

- a közlekedési szolgálat komplexitásából adódó sokirányú feladat vezetéséhez az egyes vezetési szinteken (felső és középírányító) nem áll rendelkezésre minden szakterülethez elegendő létszámú állomány;

- a közlekedési csapatok vezetése a kialakított vezetési szintek esetenkénti túlzott áttételezése, valamint a hátsországi rendeltetésű közlekedési dandárok vegyes (közúti, vasúti) összetétele miatt nehézkes. A vezető szervek nem rendelkeznek a korszerű adatszolgáltatást és feldolgozást biztosító gépi eszközökkel;

- a KM helyreállító szolgálata szakosztágainak alkalmazási lehetőségeit jelentősen csökkentik a manőverezési készségük alacsony szintje, önállósági rendszerük kialakulatlansága, a TS uszályhid osztagok úszóaknák elleni és légvédelmi képességeik hiánya.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat, de más felhalmozott tapasztalatok alapján a katonai közlekedési szervek, közúti, vasúti és gépkocsiszállító csapatok, valamint a KM helyreállító szakosztágai teljesítőképességeinek és alkalmazási lehetőségei további fejlesztését az alábbiak szerint látjuk célszerűnek a jövőben:

- A fejlesztést hosszabb távon (mintegy 10 éves időszakban) a népgazdasági közlekedési rendszerrel szoros összhangban, a honvédelmi igényeknek megfelelően több ütemben hajtani végre;

- A közlekedési csapatok teljesítőképességének növelését kisebb mértékben mennyiségi, döntően minőségi fejlesztéssel, a belső tartalékok feltáráásával és célszerű átcsoportosításával, a népgazdaságban alkalmazott korszerűbb technikai eszközök rendszerbe állításával valósítani meg. A közlekedési csapatok technikai eszközeinek tökéletesítése mellett tovább folytatni a többrendeltetésű eszközök kifejlesztését a KM szerveivel együttműködésben, valamint az egyes eszközök népgazdasági vállalatokkal közösen történő beszerzési lehetőségeinek felhasználását;

- A közlekedési csapatok túlnyomó többségét továbbra is a mozgósítás időszakában, a tartalékos állomány és döntően a népgazdasági technikai eszközök behívásával megalakítani;

- A közlekedési csapatok egy-egy, szakterületének megfelelő népgazdasági közlekedési vállalat bázisán történő megalakítási rendszerének további kiterjesztését a gépkocsiszállító egységeknél szerzett tapasztalatok alapján;

- A szállítási teljesítmények növelését az élőmunka-ráfordítás csökkentésével, a szervezés, irányítás hatékonyságának fokozásával az egységirakomány képzés és konténerizáció további bővítésével, a rakodásgépesítés és eszközrendszerének tökéletesítésével végezni. A rakodási műveletek gépesítése és az anyagáramlási folyamat minden tagozatban történő széles körű felhasználásra rakodó komplexumok kialakítása és rendszeresítése;

- A vezetés hatékonyságának fokozása, a vezetés feltételeinek javítása a vezetési szintek, egyes szervezetek és irányító szervek feladatköreinek felülvizsgálatával és átrendezésével, a vezetési szintek számának csökkentésével, a korszerű adatszolgáltató és adatfeldolgozó gépek alkalmazásával. Kialakítani a szállítások dispécser irányítási rendje, a költségfelhasználás, a szakanyag gazdálkodás gépi adatfeldolgozása gépi eszközrendszerét a korszerű elektronikus és mikroszámítógépek alkalmazásával. Tovább fejleszteni a HM-KM közötti együttműködést és okmányrendszerét. A vezetés feltételeinek javítását a tiszta profilú vezető szervek kialakítása útján.

A cikk a közlekedési szolgálat eredményeinek és a következő időszak fejlesztési feladatainak rövid áttekintését adta. A feladatok jelentősek, amelyek csak a szolgálaton belüli és a népgazdasági közlekedési szervekkel való jól szervezett együttműködéssel, hatékony munkával valósítható meg. Ebben kívántunk eligazodást és tájékoztatást nyújtani.

A felsőszintű vezető szervek tevékenységének főbb tapasztalatai

Szűcs László alezredes

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat a korábban lefolytatott hasonló gyakorlatok méreteiben, a résztvevő szervek számát tekintve, illetve komplexitásában is felülmúlta. Kiemelkedő volt olyan szempontból is, hogy első alkalommal vettek részt közlekedési gyakorlaton az MNK területén szovjet közlekedési csapatok és operatív csoportok. A gyakorlatvezető döntése alapján az MN Közlekedési Szolgálatfőnökség állományából *gyakorló* operatív csoport tevékenykedett - a szolgálatfőnök helyettes vezetésével. E döntés nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a gyakorlat során a közlekedési biztosítás tervezésének és vezetésének elmélete, valamint gyakorlati megoldásai tovább tökéletesedjenek a Honvédelmi Minisztérium más vezető szervei, - elsősorban az MN Vezérkara - a Közlekedési Minisztérium (KM) operatív csoportja és a Szovjetunió Honvédelmi Minisztériuma közlekedési vezető szervei operatív csoportja közreműködésével.

I. A GYAKORLAT ELŐKÉSZÍTÉSÉNEK TAPASZTALATAI

A gyakorlat előkészítésére a teljes részletesség igényével Feladatterv került kidolgozásra, a munka mindvégig ennek alapján folyt. Külön fejezetet jelentett a törzsvezetési gyakorlat, illetve a bemutatók és a gyakorlati építési feladatok előkészítése. A következőkben csak a törzsvezetési gyakorlat előkészítésének és levezetésének tapasztalatai kerülnek tárgyalásra.

A felsőszintű vezető szervek részvételével kapcsolatos igény a gyakorlat előkészítésének időszakában alakult ki, az elgondolás, illetve a levezetési terv kidolgozásának folyamatában. A hadműveleti helyzet kialakításában, - amely korábban levezetett összfégyvernemi parancsnoki és törzsvezetési gyakorlaton alapult, - jelentős szerepet vállalt az MNVK Hadműveleti Csoportfőnökség és a 2. Csoportfőnökség. A szakfeladatok kidolgozása az elgondolás, a levezetési terv és a gyakorlók részére kiadott intézkedések szintjén is a KM operatív csoportjával együtt, vagy azzal egyeztetve

került végrehajtásra. Megállapítható az, hogy a gyakorlat terveit kidolgozó MN Közlekedési Szolgálatfőnökség meglévő általános katonai, hadtáp és különösképpen közlekedési felkészültsége, informáltsága ellenére sem engedhető meg a csak saját erőre alapozott kidolgozás, hanem biztosítani kell azon szervek bevonását, amelyek az adott terület, például a hadművelési alapok kialakításának felső szintű művelői.

A már korábban említettek mellett a gyakorlat kidolgozásába és levezetésébe bevonásra kerültek:

- az MN Fegyverzeti és Technikai Főcsoportfőnökség;
- az MN Hadtáp főnökség törzse és szolgálati ág főnökségei;
- MN Műszaki Főnökség;
- az MN Vegyivédelmi Főnökség;
- MN Légvédelmi és Repülőparancsnokság;
- Polgárvédelem Országos Parancsnoksága képviselői, valamint az MN Háterszágvédelmi Parancsnokság - gyakorlatvezető helyettes szinten.

A KM részéről kiküldött összevont operatív csoportot a katonai főosztályvezető gyakorlatvezető helyettesként vezette. Csoportjába *a következő közlekedési alágazatok képviselői (alcsoporthíjái) tartoztak:*

- Magyar Államvasutak Vezérgazgatósága Katonai Főosztályának és Katonai Szállításiirányító Csoportjának munkatársai;
- KM Közúti Főosztály;
- MAHART Vezérgazgatóság képviselői.

Kiemelkedő jelentőségű volt a szovjet összevont közlekedési operatív csoport részvétele, amely a Közlekedési Főcsoportfőnökség, a Közúti Csoportfőnökség, valamint a Déli Hadsereg-csoport kijelölt közlekedési tisztjeiből állt, Bobrisev vörögy., hadművelési (vasúti) szállítást tervező csoportfőnök vezetésével. A gyakorlat kidolgozásának időszakában ez a csoport kétoldalú konzultáció formájában részt vett a tervezésben, elsősorban a külön feladatot képező szövetséges sereget kombinált menettel történő előrevonása közlekedési biztosításának megszervezésében az MNK területén.

A gyakorlat előkészítése időszakában a különböző tervek kidolgozása mellett, vagy azt megelőzően pontosításra kerültek az MN KSZF-ség háborús okmányai (a különböző szállítási ágazatok teljesítményadatai, az M. szállítási tervek, a szakcsapatok alkalmazási tervei stb.) és mindazok a rendszabályok, amelyeket a háborús feszültség éleződése során fogyanatosítani szükséges. Ugyancsak áttekintésre kerültek a KM és a közlekedési vállalatok Gazdaságmozgósítási tervei (GM-tervek). Értelmeztük a Számítási Év Tervét az MN Közlekedési Szolgálat és a KM területén.

A gyakorlat előkészítésének tapasztalatai is a közlekedési biztosításban érintett felső szintű vezető szervek ez irányú gyakorlatításának szükségességét igazolják. Az előkészítés időszakában, a közlekedési hálózaton várható rombolások helyreállítására meglévő lehetőségek számbavétele során tisztázódott, hogy a polgári védelmi *erőcsoportok* műszaki aleggységei egyes időszakokban (elsősorban a tömegpusztító fegyverekkel mért csapások előtt) előljáró szerveik hozzájárulásával bevonhatók a közlekedési objektumok helyreállításába, növelve a helyi erők lehetőségeit.

Összességében megállapítható, hogy szakmailag jól megalapozott, minden szakterületre kiterjedő törzsvezetési gyakorlat csak a közlekedési biztosításban érintett felső vezető szervek együttműködésével dolgozható ki.

A gyakorlat igazolta, hogy ezen szervek - kiemelten az MNVK, az MN KSZF-ség és a KM - együttműködése az ÁHKSZ időszakában a katonai közlekedési rendszer fejlesztése érdekében jó irányú és kellő hatékonyságú, amelyet sok hasznos megoldás fémjeléz (kiemelkedő jelentőségű a TS uszályhíd program). Az is megállapítható, hogy az együttműködés - elsősorban a katonai és polgári közlekedési szerveknél - tovább mélyíthető, célszerűnek látszik *integrált*, vagy összevont vezető szervek kialakítása is egyes területeken.

II. A GYAKORLAT LEVEZETÉSÉNEK TAPASZTALATAI

A gyakorlat általános tapasztalatai a Honvédelemben (T. 1985/6. szám) és a Hadtápbiztosításban (1985/3. szám) már közreadásra kerültek. Ismert, hogy a gyakorlatot három mozzanatban hajtottuk végre:

ELSŐ MOZZANAT: A háborús feszültség időszakában a katonai közlekedési rendszer erősítése érdekében tervezett rendszabályok feldolgozása, a közlekedési vezető és végrehajtó szervezetek magasabb harcászultségbe helyezése és mozgósítása, háborús csoportosításuk felvétele, az MN hadművelleti szétbontakozása közlekedési biztosításának és a hadászati készletek széttelepítésének megszervezése.

A háború kitörését megelőző fokozott háborús feszültség időszaka mintegy 3 hónapban lett meghatározva. Ebben az időszakban a közlekedési rendszer erősítése érdekében egy korábbi gyakorlaton 8 hónapra számvetett munkát kellett elvégezni. A fő feladatok a következőkre irányultak:

- a katonai közlekedési rendszer élet- és teljesítőképességének növelése;
- a közlekedési szervek (katonai és polgári) felkészítése a várható feladatokra;
- a mozgósítás végrehajtása.

A háborús feszültség időtartamának alakulásában döntő tényező a nemzetközi helyzet reális ismeretén és értékelésén alapuló politikai döntés. Megkésített döntés lerövidítheti azt az időszakot, amelyben elvégezhetőek azok a közlekedési építési feladatok, amelyekre békében nincs népgazdasági igény, vagy nincs elegendő kapacitás és pénz, gyártásra és beszerzésre kerülnek az SZÉ Terv alapján mindazok az anyagok és eszközök, amelyek készletezése az ÁHKSZ időszakában rendkívüli terheket jelentenek a népgazdaságnak.

A közlekedési biztosításban érintett vezető szervek – elsősorban az MNVK, MN KSZF-ség és KM – felelőssége abban áll, hogy a fokozott háborús feszültség deklarálását követően azonnal tegyenek javaslatot a tervezett feladatok sorrendjére és kezdjék meg azok végrehajtását. A KM-nek (a közlekedési vállalatoknak) teljes erővel az SZÉ Tervben foglalt feladatokra kell átállítani kapacitásukat. Ugyanakkor a nemzetközi helyzet alakulásának és a tervezett feladatok végrehajtásának függvényében javaslatot kell tenni a katonai közlekedési erők igénybevételére is – rejtett M. végrehajtását követően. A *TRANZIT-85* gyakorlaton a KM és a közlekedési vállalatok „gyakorló” SZÉ Tervében foglalt feladatokat a 3 hónap alatt mintegy 70%-ban teljesítették, ugyanakkor a közlekedési csapatok egy része nem lett bevonva rejtett M. útján a feladatok végrehajtásába.

Célszerűnek látszik a háborús feszültség időszakában HM-KM összetartozó munkacsoport működtetése a szükséges javaslatok kidolgozására, valamint a feladatok irányítására és ellenőrzésére.

A felső vezető szervek egyöntetű következtetésre jutottak abban, hogy a katonai közlekedés háttországi rendeltetésű és elvonuló építő erői (vasút-, út- és hidépítő zászlóaljok) nem nézhetik tétlenül a feladatok elmaradását. Összekovácsolásukat és felkészítésüket is gyökeresen javítaná mielőbbi munkába állításuk a rejtett M. végrehajtása után. Szükségtelemné válna mozgósításuk, illetve állandó alkalmazási készséget jelentene önálló kivitelezésre való átállításuk.

Célszerűnek látszik évente egy alkalommal egy kijelölt HM-KM munkacsoportnak az előző évben végrehajtott építések figyelembevételével megvizsgálni az SZÉ Tervben foglalt hálózat fejlesztési feladatokat és szükség esetén új sorolást végezni. Ugyancsak szükséges a beszerzésre tervezett anyagok és eszközök gyártási és beszerzési lehetőségeinek pontosítása is.

MÁSODIK ÉS HARMADIK mozzanatként a védelmi, majd a támadó hadművellet közlekedési biztosításának megszervezése és vezetése került végrehajtásra. Ezen belül kiemelt feladat volt a nagy pontosságú és nagy hatású hagyományos, valamint a tömegpusztító fegyverekkel mért csapások következményeinek felszámolása.

A levezetési tervben igen jelentős számú és hatású hagyományos csapás lett beállítva az elleneséges légierő és rakétacsapatok MNK irányában alkalmazható lehetőségei és a saját légvédelmünk tevékenysége figyelembevételével, amelyek következményei felszámolásának megszervezése

bonyolult feladat elé állította a vezető szervezetet. Bonyolította a helyzetet a nagyarányú diverziós tevékenység is.

Ebben a helyzetben, amely elsősorban a védelmi hadművelet során alakult ki, a felső szintű vezető szervezetnek döntést kellett hozni (vagy előkészíteni) a közlekedési vonalak zárására (az MN MŰF-séggel történt megállapodás szerint) a közutak zárását az MN műszaki csapatai az általános zártelepítés rendszerében, (a kijelölt vasútvonalak zárását az elvonuló vasúti dandár végezte – az MN KSZF által meghatározott technikai követelményekkel) a helyreállítás sorrendjére és szintjére, az erők alkalmazására, az anyagi biztosításra, a katonai és polgári helyreállító erők esetenkénti együttes alkalmazásának módjára. Döntöttek abban, hogy együttes alkalmazás esetén a katonai felügyeletet a katonai egység parancsnoka, a műszaki felügyeletet a KM helyreállító alakulat parancsnoka (vezetője) látja el. Elvileg a katonai helyreállító erőket célszerű lett volna tartalékban hagyni súlyosabb helyzetre (TÖPFE alkalmazására való áttéréshez). A törzsek gyakoroltatása érdekében azonban minden egység kapott valamilyen helyreállítási feladatot.

Döntés történt arra vonatkozóan is, hogy az *elvonuló* közlekedési csapatoknál előkészített helyreállító anyagok egyelőre nem kerülnek felhasználásra az ország területén, alkalmazás esetén ellátásukat a KM biztosítja.

Gondot okozott a közlekedési objektumok őrzésvédelmének összehangolása az MN HÁVP Munkásőrség, BM és az adott út- vagy vasútszakaszok üzemeltetését, vagy technikai biztosítását ellátó közlekedési csapatok között (az őrzést szervező MN HÁVP túlkonspirálta ezt a kérdést). Ez a probléma a kölcsönös tájékoztatásról továbbra is fennáll és a közeljövőben kétoldalú konzultáció keretében tisztázni szükséges.

A támadó hadművelet közlekedési biztosításának tervezésére a védelmi hadművelet időszakában került sor. A vezető szervezetnek a közlekedési csapatok átcsoportosítása, a közlekedési hálózat korrekciója, az ellenségtől „*visszafoglalt*” területeken a közlekedési vonalak helyreállítása és az elvonuló csapatok részére az utánszállítás megszervezése jelentette a fő feladatokat.

Sajátos feladatot jelentett – a KM-mel együttműködve – a katonai és polgári közlekedési szervek visszatelepülésének megszervezése a helyreállításra kerülő közlekedési vonalakra a támadó hadművelet eredményeként „*visszafoglalt*” területeken.

A támadásba való átmenettel egyidejűleg került sor a tömegpusztító fegyverek alkalmazására hadműveleti és harcászati eszközökkel. A vezető szervek fő feladatát képezte a helyzet tisztázása a közlekedési csapatoknál és a hálózaton, beleértve a szállítmányok és menetoszlopok helyzetét is, azonnali intézkedéseket foganatosítani a közlekedési szervek, csapatok és szállítmányok biztonságos, várhatóan sugármentes területekre való kivonására, a vezetés helyreállítására és a csapást szenvedett szervek mentésére. A helyzet tisztázásához 10–12 óra szükséges, beleértve a haladéktalanul foganatosítandó intézkedéseket is. A helyzet viszonylagos, gyors tisztázását a katonai és polgári közlekedési szervek együttes erőfeszítésével lehetett csak elérni, amely nagymértékben az állóképes vasúti és a közúti komendáns híradásnak tudható be, valamint az időben kiküldött operatív csoportoknak. *A gyakorlat nyyanakkor megerősítette a szolgálat légi diszpécser-vezetési pontok rendszerbe állítására vonatkozó igényét.* Ezek hiányában a helyzet tisztázása rövid idő alatt elképzelhetetlen a technikai híradás, főként a rádióhíradás nagymérvű sérülékenysége miatt. (Jelenleg a csapást nem szenvedett alakulatokkal feltételezzük a híradás meglétét is.)

A vezető szervek kiemelt fontosságú feladata volt a helyzetértékelést követően javaslatok kidolgozása a közlekedési vonalak forgalmának, szállító- és áteresztőképességének helyreállítására a megkerülő vonalak, dublőrhidak és Ideiglenes Átrakó Körletek aktivizálásával, valamint a helyreállítandó objektumok kijelölése, a helyreállítás mérvének meghatározása. Erre olyan objektumokat jelöltünk ki, amelyeket nem lehetett megkerülni, és a vonatkozó EFE utasításnak megfelelően 2–5 nap alatt helyreállíthatunk. Nem terveztük helyreállítani pl. a záhonyi átrakó körletet, amely több csapást szenvedett, helyette az Ideiglenes Berakókörtet került alkalmazásra. Aktivizáltuk a korábban előkészített vasúti–vízi átrakókörtet és a vízi szállítást a Duna Budapest – É – Győr sza-

kaszán. Engedélyezve lett az elvonuló közlekedési csapatoknál lévő helyreállító anyagok felhasználása. A helyreállítás mérvét az első ütemben *riptónzotti* követelmény szintjén határoztuk meg.

A második és harmadik mozzanatban a gyakorló MN KSZF-ség az MN HVP-re tervezett létszámban és azt megközelítő összetételben tevékenykedett. Élesen vetődött fel a csoport állományának elégtelensége, mert a *következő területeknek nem voltak szakemberei*:

- hidépítés, híd helyreállítás, hídépítő csapatok alkalmazása;
- közúti biztosítás megszervezése, útforgalmi tervek kidolgozása az MNK területére;
- vasúti, vízi, légi szállítások megszervezése;
- Közlekedési szakanyagellátás.

Az előzőek mellett alapvető problémát okozott a központi diszpécserpont hiánya is.

Hatékony megoldást jelentett a KM operatív csoportjának jelentése, a velük való együttműködés gyors reagálási és problémamegoldó készséget eredményezett.

Célszerű és szükséges a KM-mel kölcsönösen állandó operatív csoportok kiküldése egyeztetett összetételben. Működésük feltételeit a KM, valamint hadtápvezetési pontján létre kell hozni.

Ugyancsak szükséges lenne állandó összekötő tisztek jelenléte az MN MŰF-ség és a PVOP állományából.

Továbbra is célszerű a jelenlegi gyakorlatnak megfelelő jól felkészült közlekedési szaktiszték kiküldése a különböző vezetési pontokra. Igen fontos az, hogy okmányaik és felkészültségük biztosítsák az MN közlekedési szolgálata átfogó képviselőt, legyenek képesek szakszerűen tájékoztatni és adatokat szolgáltatni az adott vezetési ponton folyó tevékenységhez.

A közlekedési vezető szervezeteknek fel kell készülni szövetséges operatív csoportokkal való ideiglenes, vagy állandó együttműködésre. Állandó vegyes állományú operatív csoport jelenlétével lehet számolni az MN KSZF-ségnél, vasúti szállító operatív csoporttal az MN Katonai Szállítási Főigazgatóságánál, a területi Katonai Szállítási Igazgatóságoknál, az Átrakóköretek parancsnokságainál, közúti operatív csoportokra – ideiglenes jelleggel – a közúti komendáns csapatok parancsnokságain. Részükre munkahelyet és részben híradást kell biztosítanunk. Az együttműködést leegyszerűsítő, kétnyelvű vezetési okmányok kidolgozása (korszerűsítése) is halaszthatatlan feladatunk.

Összességében bizonyítást nyert, hogy a közlekedési felső vezető szervek képesek voltak a *gyakorlatra beállított feladatokat* megoldani. A katonai közlekedés vezetése működőképes, azonban helyenként sok áttétellel, bonyolult szervezeti struktúrára épülve valósul meg. Az érvényben levő szabályozások és a katonai, valamint a polgári közlekedési szervek korrekt együttműködése eredményeként az országos és területi közlekedési szervek, – különösen a MÁV széleskörű intézkedésekre képesek a katonai feladatok végrehajtása érdekében. Megállapítható azonban, hogy a katonai közlekedési rendszerben koordináló és a különböző szervek erőfeszítéseit egységes rendszerbe foglaló katonai közlekedési vezető szervek (felső és középirányító) alulszervezettek, vezetési tarta-
lékkal nem rendelkeznek váratlan helyzetekre, rendkívüli feladatok megoldására.

*A közlekedési felsővezető szervek vezetési tevékenysége fejlesztésének alapvető feltételei és fő irányvai a követ-
kezők szerint határozhatók meg:*

1. Állandó és ideiglenes, jól felkészített operatív csoportok széles körű alkalmazása a helyzettől és a feladattól függően.
2. A korszerű vezetésgépesítési eszközök (számítógép, korszerű irodatechnikai eszközök) alkalmazásba vétele.
3. Diszpécserpont létrehozása az MN HVP-n a polgári közlekedési vállalatok fejlesztés alatt levő automatizált irányítási rendszereire való közvetlen rácsatlakozással.
4. A HM-KM Együttműködési Megállapodás bázisán kidolgozni az együttes tevékenységeket szabályozó okmányokat.
5. A jelenleginél működőképesebb minden közlekedési szakterületet átfogó közlekedési szolgálatfőnökség alkalmazása az MN HVP-n. A közlekedési biztosítás hadászati jelentősége a követelmény oldaláról igazolja ezt az igényt.

6. A már kidolgozott egységes harcászati-műszaki követelmények alapján légi diszpécservezetési pontok rendszerbe állítása a középírányító közlekedési vezető szerveknél.

7. A katonai közlekedés polgári közlekedési szervekre való ráépülésének szélesítése, ezzel a mozgósítási bázis és az információs rendszer erősítése.

8. A szervezeti struktúra egyszerűsítésével növelni a közlekedési szervek vezethetőségét.

Néhány további kimunkálást, vagy felső szintű döntési igénylő kérdés is megfogalmazható:

1. Az MN EHVP betölti-e az MN tartalék hadtápvezetési pont szerepét, mert ebben az esetben az alapvető tervét részére is biztosítani kell.

2. A problémát okozott kiürítési szállítások megkezdésének időpontja a várható harctevékenység zónájából, illetve a kiürítés mélysége.

3. A hadászati készletek széttelepítésekor célszerű egy olyan sávhatár kijelölése, amelyen belül maradva ne legyen szükség a készletek gyors áttelepítésére a várható hadműveletnek megfelelően.

A cikk terjedelménél fogva csak a főbb területeken szerzett tapasztalatokat, illetve az előrelépést biztosító fő feladatokat és irányokat tartalmazhatja, elsősorban figyelemfelkeltő. A vezetési tapasztalatok teljes körű feldolgozása és hasznosítása jövőbagnyott terv szerint folyik és nyilvánvalóan más vezetési szinteket is érint.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlatot végrehajtott közlekedési katonai szervezetek felkészítésének tapasztalatai

Dr. Dobó Ferenc alezredes, a hadtudományok kandidátusa

Az elmúlt időszakban a terveknek megfelelően lefolytatott „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat minden vonatkozásban eredményes és hasznos volt, egyben gazdag tapasztalatokkal szolgált. Vonatkozik ez a rendszergyakorlatot végrehajtott közlekedési katonai szervezetek felkészítésére is, ahol a gyakorlatvezetőség, de a gyakorlók is olyan tapasztalatokat szereztek, amelyeket hasonló jellegű, de egyéb gyakorlatoknál is célszerű a jövőben figyelembe venni. Aláhúzza ennek a fontosságát az a tény, hogy a lefolytatotthoz hasonló közlekedési rendszergyakorlat csak viszonylagosan ritkán, nagyobb időközönként (öt vagy több évet követően) kerül végrehajtásra, így a tapasztalatok szerzésének lehetősége is csak ezen esetekre korlátozódik. Ebből adódóan nem szabad az elemzés lehetőségét semmilyen vonatkozásban elmulasztani, mert a gyakorlat jellegéből adódóan nemcsak a közlekedési rendszergyakorlatra mint egészre kaphatunk használható adatokat, hanem egyes résztevékenységeinként is, mint például egy-egy béke állományú törzs felkészítése, vagy „M” állománnyal feltöltött egység összekovácsolása. Ezen résztevékenységek viszont évente folynak, tehát az összegzett tapasztalatok részenkénti felhasználására úgyszólván folyamatosan nyílik lehetőség.

A közlekedési biztosítási tevékenység sokrétűsége folytán különböző célú és rendeltetésű közlekedési katonai szervezetek vettek részt a gyakorlaton mint például közúti komendáns egységek, vasúti felépítményi, útépítő és hidépítő egységek, gépkocsiszállító egységek, ideiglenes átrakó körletek, területi vasúti közlekedési katonai szervezetek, és még lehetne tovább sorolni. Emellett ezen szerveknél is az azonos rendeltetésűek más-más tagozatba tartozóak voltak, amely ismét sajátos jelleget adott egy-egy katonai szervezet felkészítésének és munkájának. Mindebből további bizonyítás nélkül is egyértelműen látható a gyakorlat jelentősége, a tapasztalatok fontossága és sokrétűsége.

A gyakorlaton részt vevő közlekedési katonai szervezetek felkészítésének rendje, módja és tartalma a gyakorlat tárgyából, célkitűzéseiből és mozzanatainak tartalmából kiindulva lett megha-

tározva. Ez különösen azért volt fontos, mert a gyakorlat tárgya, az oktatási kérdések a közlekedési biztosítás úgyszólván minden területét átfogták a gyakorlat mozzanatai során.

Meghatározó volt a felkészítésre, a levezetés módszere, amely szerint a gyakorlat építési feladatokkal egybekötött egyoldalú, többfokozatú parancsnoki- és törzsvezetési, közlekedési rendszergyakorlat KM és szövetséges közlekedési szervekkel együttműködésben.

A tárgy, a célkitűzés, a mozzanatok tartalma és a módszer figyelembevételével kerültek megfogalmazásra a gyakorlaton való eredményes tevékenység érdekében a felkészülésre vonatkozó követelmények.

Ezek a követelmények alapvetően két főirány szerint csoportosultak és kerültek kidolgozásra. Az egyik a parancsnokok és a törzsek felkészítésére irányult, míg a másik a közlekedési katonai szervezetek felkészítését szabályozta, mivel ezen katonai szervezetek a gyakorlat során valóságos közlekedési biztosítási feladatokat hajtottak végre, néhányat közülük bemutató jelleggel. Ez a két főirány - vagyis a parancsnoki és törzsvezetési gyakorlat, valamint a valós tevékenység szoros összhangja - egyben a gyakorlat egyik sajátosságát is jelentette. Mind a közúti komendáns egységek által végzett katonai gépkocsiút berendezés, mind a TS dunahíd, vagy az IÁK-ban végzett munka és végül a REM vasúti hidépítés az elméletileg feldolgozott kérdések, megoldások mérését, alátámasztását szolgálták.

Néhány követelmény olyan jellegű felkészülést határozott meg, amely újszerűen hatott, mivel az eddigi gyakorlatok során ezek egyáltalán nem, vagy csak részlegesen kerültek gyakorlásra. *Ihylenek tekinthető:*

- csapatszállítmányok nyíltvonali rakodóhelyeken történő kirakása;
- a közúti - és vasúti dublőr hidátkelőhelyek előkészítése, üzemeltetése, a csatlakozó vasút vonal szakaszok előkészítése, építése, együttműködésben a KM szakalkulatókkal és a szövetséges vasúti csapatokkal;
- a katonai gépkocsiutak berendezése, a forgalom irányítása, a különböző tagozatoknál a csatlakozások megszervezése, az utak átadás-átvétele.

A közlekedési katonai szervezetek felkészítése két ütemben került végrehajtásra. Első ütemként a gyakorlatot megelőző időszak szolgált, míg a második ütem a gyakorlat alatt valósult meg.

Az *első ütem* alapvetően a gyakorlaton részt vett parancsnokokra és törzsekre vonatkozott és csak kisebb mértékben a béke állományú azon alegységekre, amelyek a gyakorlaton részt vettek, és amelyek részére mód nyílt a kiképzési programba a megfelelő tárgyköröket egészében vagy részenként beállítani.

A *második ütem* elsődlegesen a teljes vagy csökkentett állományú közlekedési katonai szervezetre vonatkozott, amelyek béke vagy mozgósított állománnyal hajtották végre feladataikat.

A felkészítés, kiképzések megtervezésére és megszervezésére vonatkozó követelmények, ütemezés a szervezési intézkedés alapján külön kiképzési intézkedésben került meghatározásra. Emellett, ezzel összehangolva központi építési terv készült és lett kiadva, amely időrendi ütemezéssel megszabta az egyes katonai szervezetek építési feladatait.

A központi tervezés alapján a seregtestek és a Katonai Szállítási Főigazgatóság hasonló tervezést folytattak, amely eredményeként a végrehajtó és résztvevő közlekedési katonai szervezetek is rendelkeztek a megfelelő kiképzési tervekkel. A gyakorlatvezetőség a tervezés során nagy súlyt helyezett az egyeztetésre, az összehangolásra.

A kiképzési intézkedés meghatározta a foglalkozási jegyek kidolgozásának, jóváhagyásának a rendjét és határidejét.

Első ütemben a résztvevő parancsnokságok, törzsek felkészítésére havonta 1-2 nap időtartamú önképzési foglalkozások, törzsgyakorlások lettek lefolytatva. Ezt követően a seregtestek és az MN Katonai Szállítási Főigazgatóság által a gyakorlaton részt vevő törzsek és alárendeltjeik részére 1-2 napos parancsnoki és törzshadjáték lett végrehajtva. A gyakorlatot megelőző hónapban a gyakorlatvezetőség a gyakorlaton részt vevő közlekedési katonai szervezetek részére 2 napos parancsnoki

és törzsvezetési gyakorlatot vezetett le, összevontan. Ezen időpontig a gyakorló közlekedési katonai szervezetek elkészítették és kidolgozták a szükséges számvetéseket, okmánymintákat.

A második ütemben, a gyakorlat alatt a gyakorlatra bevonult tartalékos állomány felkészítését, összekovácsolását a várható háborús feladatokra – a hivatásos és sorállománnyal közösen – a bevonulással egyidejűleg kellett megkezdeni és a készenlét eléréséig, illetve a gyakorlat során tovább a leszerelésig kellett folytatni.

Az „M” készenlét elérését követően 3 nap időtartamban lett a kiképzés meghatározva, amelyből 2 óra politikai kiképzés, 8-10 óra általános katonai kiképzés (ebből 6 óra lökiképzés az 1. sz. lögyakorlat végrehajtására), 24 óra szakharcászati kiképzés (ebből 16 óra szakharcászati komplex foglalkozás, gyakorlat).

A készenlét elérése után napi 8-10 óra kiképzéssel, a szakharcászati komplex foglalkozás, gyakorlat során napi 16 órával kellett tervezni.

A gyakorlat időtartamára további 4-5 nap kiképzés tervezése lett meghatározva a kiképzési program tárgykör és óraelosztásának megfelelően, amelyeket a szakfeladatok időelfoglaltságának függvényében kellett végrehajtani.

E kiképzés keretében új módszerként került alkalmazásra a közúti komendáns egységek forgalomszabályozó szakmai számú tartalékos állományának a felkészítésére és begyakorlására központilag szervezett és vezetett két napos gyakorló foglalkozás.

A fentiek alapján tervezett, szervezett és lefolytatott felkészítés, kiképzési foglalkozások eredményesek voltak, jól szolgálták a kitűzött célt és hasznos tapasztalatokat adtak a jövőre nézve.

Az első ütem lépcsőzetes felkészítése eredményes módszernek bizonyult. Különösen hasznos volt a gyakorlatvezetőség által lefolytatott 2 napos foglalkozás, amely előkészítette a gyakorlaton való munkát, és jó tapasztalatokat adott mind a gyakorlatvezetőségnek, mind a gyakorlóknak. Lehetőség nyílt a törzsmunkában az egységes metodika kialakítására, a célratoró, tömör jelentések megtételének begyakorlására. Az eredmények mellett olyan tapasztalatok is voltak, hogy a közlekedési biztosítás több fontos kérdését nem mindenütt dolgozták fel a feladat végrehajtásához szükséges mélységben. Egyes térképek közlekedési szempontból szakszerűtlenek voltak, a szakmai tevékenységre vonatkozó adatok felvitele nem történt meg, amelyek nélkül a szállítások, a közúti biztosítás, vagy egyéb kérdések végrehajtása reálisan nem oldható meg. Az is előfordult, hogy a térképeken az azonos helyzetek eltérően lettek kivetítve, és sok olyan adatot tartalmaztak, amelyek az adott szolgálati személyre, vagy szervezetre nem vonatkoznak. Így egyes tervek szükségtelen, felesleges információkkal voltak terhelve.

A felkészítő foglalkozásokon, de a gyakorlaton is a különböző szomszédos, vagy együttes feladatot megoldó közlekedési katonai szervezetek és KM-szervek valószínűleg működtek. Ennek ellenére előfordult, hogy nem tisztázták egymással az együttműködés alapvető kérdéseit. Így a jelentéseknél egymással nem egyeztetett javaslatok hangzottak el, többek között a katonai gépkocsiutak csatlakozására, helyreállítására és egyéb más szakmai kérdésekre vonatkozóan. Ide tartozik az is, hogy nem érkeztek szállítási igények a Katonai Szállítási Főigazgatóságra.

A parancsnokok, törzsek felkészítésénél kiemelt kérdésként szerepelt az ellenség által mért tömegpusztító csapások következményeinek felszámolása, a működőképesség helyreállítása. Ehhez az oktatási kérdéshez olyan helyzet került kialakításra, amelyben az ellenség a hadászati rendeltetésű tömegpusztító eszközöket nem alkalmazta. Ennek következtében a közlekedési hálózaton és objektumoknál viszonylag nem nagymérvű rombolások és veszteségek keletkeztek.

Az ellenség tömegpusztító csapásai következményeinek felszámolására, a működőképesség helyreállítására elsőrendű kérdéssé vált a megbontott vezetés, a közlekedés rendszerének minél teljesebb helyreállítása, a forgalom újjászervezése, a közlekedési objektumokat ért csapások következményeinek szervezett felszámolása. A hadsereg harcképességének helyreállítási ütemében a közlekedési katonai szervezetek meghatározott részének a felkészítése a támadó hadművelet felújításának esete.

A törzsek zömében megfelelő elhatározást hoztak. Ez hozzájárult ahhoz, hogy a csapatok harctevékenységének helyreállításával a közlekedési biztosítási rendszer is a legszükségesebb mértékben működőképes legyen és lehetővé tegye a közlekedési szolgálat feladatainak végrehajtását. A tapasztalatok alapján néhány olyan gondolatra kell felfigyelni, amelyeket a jövőben célszerű figyelembe venni. A korlátozott jellegű csapások nyomán keletkezett rombolások helyreállítására elsődlegesen a helyi erőkre kell támaszkodni és azokat kell alkalmazni, mert azok vannak legközelebb a kárhelyhez. Így a különböző KM helyreállító osztagokkal, PV erőkkel, területvédelmi ezredekkel célszerű számolni, míg a központi erőket a döntő feladatok megoldására kell felhasználni. Fontos a helyreállítási sorrend meghatározása, aminek során olyan elhatározást kell kialakítani, hogy a hosszú időt igénylő helyreállítást nem kell megkezdeni és nem kell azzal az erőket lekötöni. Az elhatározásokban ezek a sajátos követelmények nem jutottak érvényre. A jelentések nem tükröztek céltudatos törekvést a megbomlott vezetési rendszer helyreállítására.

Mindezen hiányosságok ellenére az első ütem felkészítése hasznos volt, hozzájárult ahhoz, hogy a gyakorlat alatt eredményes munka alakuljon ki.

A második ütemben a mozgósítást követő összekovácsoló kiképzések jól előkészítetten, szervezeten és színvonalasan lettek lefolytatva. Különösen eredményesnek kell minősíteni az összekovácsolást a gyakorlati szaktevékenységet végző egységeknél, amelyek kellő jártasságot és gyakorlati készséget szereztek várható háborús feladataik végzésében. A különböző tagozatok egységes forgalomszabályozási rendszerének kialakítását jól segítette a központilag vezetett közös forgalomszabályozói kiképzés.

A korábbihoz hasonlóan ez a gyakorlat is igazolta, hogy a felkészítés időszakában nem nélkülözhető a közlekedési katonai szervezetek alapos összekovácsolása. Lényegében így teremtődtek meg a feltételek a követelményeknek megfelelő szakszerű munka végzésére, a különböző rendeltetésű és más nemzetiségű közlekedési csapatok közötti együttes tevékenységre, továbbá a balesetek, rendkívüli események megelőzésére.

A gyakorlaton részt vevő közlekedési katonai szervezetek felkészítésének egyik fontos célja az volt – ahogy arra már az előzőekben is utalás történt –, hogy követelményi szinten felkészüljenek a gyakorlati tevékenységre és ezen belül a bemutatókra.

Ezen gyakorlati tevékenység – amely egyben szakbarcászati kiképzés is volt – a következő főbb oktatási kérdésekre, tárgykörökre terjedt ki:

– kettős rendeltetésű TS uszályokból hátországi ideiglenes jellegű (duhlór) hid építése, hidátkelőhely berendezése;

– az ideiglenes átrakókörlet elemeként 60 tonnás PMP hidátkelőhely berendezése, színlelt hid- és kompátkelőhely, sodorakna elleni védmű, valamint infracsapda telepítése;

– az ideiglenes átrakókörleten belül nyílt vasútvonalszakaszon egy kerekes és egy lánctalpas technikával rakott katonavonat nyíltvonalon előkészítés nélküli kirakása olyan feltételezett helyzetben, mikor az ellenség légi csapásokkal rombolta az indító és fogadó állomásokat és az állomásközi vonalat. Ennek megfelelően a harckocsik a vasúti pórekocsikról léleptek, a kerckes technika a hídvető harckocsi lehetőségét felhasználva legördült a pórekocsiról;

– ideiglenes átrakókörlet lőszer- és üzemanyag-kirakó, valamint sebesült berakóállításainak a munkája. A gyakorlatotól kívül olyan alapvető céllal, hogy pontosításra kerüljenek a jelenleg érvényben levő rakodási normák, valamint tapasztalatok szerzése azoknak a gépi és egyéb – technikai eszközöknek az alkalmazásánál, melyek az MN-ben és a népgazdaságban jelenleg rendelkezésre állnak;

– össze- és szétszerelhető REM-500 vasúti híd építése a hátorszáiban folyóakadályon;

– katonai gépkocsiutak berendezése és forgalmazása.

A gyakorlati tevékenységre, bemutatókra való felkészítés, kiképzés végrehajtására, a begyakorlásra központilag begyakorlási terv készült.

A több egység által egy feladat érdekében végzett gyakorlatok irányítására, összehangolására és ellenőrzésére a gyakorlatvezetőség felcős személyt jelölt ki.

A kiképzési intézkedéssel, az építési és a bemutatók tervével egyidejűleg kiadásra kerültek a biztonsági rendszabályok, amelyek jó szolgálatot tettek a balesetek, a rendkívüli események megelőzésében.

A felkészítés körületekintő, gondos tervezése, a végrehajtás állandó segítése és ellenőrzése eredményessé tette a felkészülést és a munkát.

A tapasztalat az volt, hogy mind a hivatásos és sorállomány, mind a tartalékos állomány át-érezte a feladatokban rejlő újdonságot, a célokat magáévá téve lelkiismeretesen és eredményesen dolgozott a megvalósításon. A feladatokat normaidőn belül hajtották végre, többnél, mint pl. a hidépítéseknél, teljesítve a kiváló szintet.

Az egyes szakharcászati mozzanatoknál, ami közül több bemutató jellegű is volt, összefegyvernemi alegységek is közreműködtek. Ezek az alegységek feladataikat bonyolult légi és földi helyzetben az elvárásoknak megfelelő színvonalon, tanulságosan hajtották végre. A hídátkelőhelyeket a menetrendbe besorolt alegységek lendületesen közelítették meg, kellő sebességgel küzdötték le és hagyták el azokat. Nehézségi fokát, összetettségét, bonyolultságát és a végrehajtás színvonalát tekintve kiemelkedett a vasúti szállítást végrehajtó harcokosi és PSZH-val felszerelt, valamint kerek járművekkel rendelkező alegységek nyíltvonalon, előkészítés nélkül történő kirakásának végrehajtása. Szakszerű, pontos tevékenység történt az imitációt, jelzést, biztosítást végző repülő, műszaki, légvédelmi és komendáns erők részéről.

A gyakorlat során alegységszintű összekovácsoló kiképzések keretében különböző közlekedési szakaszatok építési feladatokat is végeztek, amely jelentős mértékben növelte felkészültségüket, emellett komoly új értéket hoztak létre az MN részére.

A gyakorlaton szerzett tapasztalatok azt mutatják, hogy az alegységszintű összekovácsoló kiképzések, a bemutatók és ezen keresztül a felkészítés a kitűzött célokat elérte. Összességében bizonyították, hogy a felkészítési rendszer jó, a követelményeknek megfelel. Ismét megerősödött az az elv, hogy az alegységszintű összekovácsoló kiképzéseket célszerű a rendeltetésnek megfelelő szakfeladatokkal összekapcsolni. Emellett igen sok hasznos tapasztalatot is adott a gyakorlat, a közlekedési katonai szervezetek HKSZ-M és összekovácsolási feladatainak megtervezésében, megszervezésében és végrehajtásában, a minden oldalú biztosítási feladatok feldolgozásában, a nagy távolságú menetek előkészítésében, végrehajtásában és vezetésében, a közlekedési hálózat rendeltetésének, helyreállításának, az egyes közlekedési szakaszok egymásnak történő átadása-átvétele terén továbbá a szállítások folyamatosságának biztosításában az egyes tagozatokban és a tagozatok között.

Növekedett a felkészültség és nagyobb lett a jártasság az ország területén folyó védelmi harctevékenység közlekedési biztosításában, továbbá a védelemből indított támadó hadművelet közlekedési biztosítási kérdéseinek feldolgozásában.

Sokirányú tapasztalat gyűlt össze az együttműködés különböző területeiről, az együttműködés megvalósításának lehetséges módjainál, különösen a HM és a KM közötti kérdéseket illetően.

A közlekedési katonai szervezetek felkészítésének a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat igen fontos mozzanata és állomása volt. A fejlődés azonban nem engedi semmilyen téren. Így a felkészítés terén sem a megállást, a megnyugvást, mivel az a lemaradást idézné elő. Az összegyűjtött hasznos tapasztalatok felhasználásával a felkészítésre irányuló munkát fokozni kell. Ebből kívánt e cikk néhány gondolattal hozzájárulni.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat előkészítésének tapasztalatai

Tóth Bálint mérnök alezredes

Az MN hadtáp, ezen belül az MN közlekedési szolgálat felkészítésének fontos részét képezte a Honvédelmi Minisztérium tervében foglaltaknak megfelelően - a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erőinek felkészítési rendjével összehangoltan - levezetett „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat.

A gyakorlat fő célkitűzése a korszerűsített, valamint újonnan szervezett közlekedési csapatok törzscinek felkészítése mellett, alapvetően a teljes katonai közlekedési rendszer működőképességének vizsgálata volt. A gyakorlat keretében átfogó képet kívántunk kapni a Közlekedési Minisztérium (KM) vezető szerveivel és szakalegységeivel, valamint a Szovjet Hadsereg (SZH) közlekedési vezetőszerveivel és kijelölt vasútépítő csapataival való együttműködés formáinak, tartalmának és szerveztségének helyzetéről, mind a feltételezett hadműveleti helyzetben megszervezendő közlekedési biztosítási feladatok, mind a valós hadszíntér előkészítési munkák végrehajtása során.

Ezen fő célkitűzések alapján a gyakorlat megtervezésekor figyelembe vettük, hogy a rendelkezésre bocsátott lehetőségek célirányos felhasználásával - a hadszíntér előkészítési feladataink terv szerinti továbbfolytatásával, valamint a HM érdekeket szolgáló közlekedési építési feladataink végrehajtásával összehangoltan - minél szélesebb körben felkészítsük közlekedési csapatainkat, törzseinket, összekovácsoljuk alegységeinket. Célul tűztük ki továbbá, hogy a különböző tagozatokban működő közlekedési csapataink egységes rendszerben, egymáshoz, a KM szerveihez és szakalegységeihez, valamint a kijelölt szovjet vasútépítő csapatokhoz kapcsolódva gyakorolják feladataikat.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat tervezését *alapvetően három, egymást bizonyos mértékben átfedő időszak jellemezte:*

1. Előkészítési feladatok, amely mintegy 6-7 hónap időtartamot fogott át.
2. Tervezési, szervezési feladatok, mintegy 3-4 hónap időszakban.
3. Kidolgozás, felkészülés, mintegy 3 hónapos időtartamban.

1. Előkészítési feladatok

A gyakorlat előkészítését az MN Közlekedési Szolgálatfőnökség már 1984. évben megkezdte. Ekkor került sor az „ELŐZETES ELGONDOLÁS” kidolgozására, az MNVK szerveivel történő anyagi és létszámkeretek pontosítására, valamint a Közlekedési Minisztérium Katonai Főosztályával, az SZH közlekedési Főcsoportfőnökségével és az SZH Vasútépítő csapatai Főcsoportfőnökségével való kapcsolatok felvételére.

Az „ELŐZETES ELGONDOLÁS”-ban előirányoztuk a gyakorlat befejező részében a feltételezett hadműveleti helyzetben megszervezett közlekedési biztosítási feladatok egyes elemeinek gyakorlati megvalósítását (ideiglenes átrakó körlet működtetése, vasúti és közúti dublőrhidak megépítése, közúti komendáns rendszer működtetése) és bemutatását.

Még 1984. évben pontosításra kerültek mindazon feladataink, amelyek a gyakorlat előkészítését és levezetését biztosították. Az alárendelt, valamint a szakirányítás alá tartozó közlekedési katonai szervezetek, közlekedési csapatok 1985. évi szakkiképzését, szakmai felkészítését tudatosan a gyakorlatra való felkészülésre irányítottuk.

A konkrét feladatok meghatározásával, fokozottabb követelményntámasztással és rendszeres ellenőrzésekkel biztosítottuk a harcckészültségi és háborús feladatokra való felkészültségük magas szinten tartását.

Kidolgozásra és az MNHF HM h. elvtárs által jóváhagyásra kerültek a gyakorlat előkészítésére vonatkozó „FELADATTERVEK”, amelyek részletesen meghatározták a további teendőket.

A gyakorlat előkészítésének jelentős részét – egyben az első időszak befejezését – képezte az „ELGONDOLÁS” kidolgozása, a gyakorlat fő célkitűzéseinek, mozzanatainak, oktatási kérdéseinek, valamint a részt vevő állomány pontosítása és véglegesítése.

Az „ELGONDOLÁS” kidolgozásánál, alapvetően a hadművelleti kérdésekben és a „helyzetbeállítás”-nál nagy segítséget nyújtottak az MNVK és az MNHF-ség e területen dolgozó szaktisztjei.

A gyakorlat előkészítésének időszakát alapvetően az „ELGONDOLÁS” kialakítása, a különböző HM-szervekkel, a KM-mel és az SZH közlekedési szerveivel való kapcsolatfelvétel, egyeztetések, pontosítások, a feladatok konkrét megfogalmazása jellemezték. Ebben az időszakban döntő szerepet játszott az MN Közlekedési Szolgálatfőnökség kezdeményezőkézsége, nagyfokú operatívítása a gyakorlat jelentőségének valamennyi szinten történő megismertetésében, az okmányok, tervek színvonalas kidolgozásában.

2. Tervezési, szervezési feladatok

A honvédelmi miniszter elvtárs által jóváhagyott „ELGONDOLÁS” alapján megkezdődött a konkrét végrehajtás előkészítéséhez szükséges tervezői tevékenység. Kimunkálásra kerültek az MNVKF-i és az MNHF-i „SZERVEZÉSI INTÉZKEDÉSEK”, amelyek részletesen meghatározták az egyes szervek feladatait, tevékenységét. Ezekkel párhuzamosan, velük összhangban kidolgozásra kerültek a szakmai intézkedések, amelyek a valós építési feladatok végrehajtását, a gyakorlat során bemutatásra kerülő közlekedési biztosítási feladatokat szabályozták.

A szervezési intézkedések kidolgozásánál valamennyi – a gyakorlat előkészítésében és levezetésében érintett – HM-szervvel, a seregest parancsnokságokkal, a KM és egyéb országos hatáskörrel rendelkező polgári szervvel, valamint a szovjet hadsereg kijelölt szerveivel folyamatosan konzultációkat, egyeztetéseket hajtottunk végre. A szoros együttműködés eredményeként tisztázódtak mindazon feladatok amelyeket mind az előkészítés, mind a levezetés során az egyes mozzanatokban részt vevőknek és együttműködőknek tenniük kell.

A gyakorlat további tervezésével, szervezésével, kapcsolatos tevékenységet a FELADATTERV-ben kijelölt munkacsoportok végezték.

Az egész tervező-szervező munkát a „Hadművelleti kidolgozó csoport” fogta össze és irányította, azonban ebben az időszakban már erősen elkülönültek az egyes szakirányoknak megfelelően létrehozott csoportok (Építési feladatokat szervező irányító, Bemutató szervező és irányító, Minden oldalú biztosítást szervező és irányító csoport stb.) tevékenységei.

A gyakorlat előkészítésének ezen időszakát alapvetően az MN közlekedési szolgálatfőnökség sokoldalú, minden részterületet átölő szervező tevékenysége jellemezte. Ennek során a kétoldalú konzultációk lefolytatásán túl több esetben helyszíni szemrevételezések kerültek végrehajtásra az érintett szervek képviselőinek bevonásával. A szemrevételezések során kerültek pontosításra azon feladatok, amelyek a gyakorlat fő célkitűzéseinek megvalósítása érdekében és a ténylegesen végrehajtásra kerülő közlekedési biztosítási tevékenység feltételeinek létrehozásához váltak szükségessé.

Ezen időszak kiemelt jelentőséggel bírt, mind a gyakorlat előkészítése, mind az MN közlekedési szolgálat háborús szakfeladataira való felkészítése vonatkozásában. A gyakorlat érdekében végzett sokoldalú együttműködés lehetőséget biztosított az MN közlekedési biztosítása megszervezésében és végrehajtásában érintett katonai és polgári szervekkel való kapcsolat „élővé” tételéhez, a munkakapcsolat formáinak és tartalmának pontosítására és a személyes kapcsolatok kialakítására is. Ugyanakkor éppen ez a kapcsolattrendszer „élővé” tétele irányította rá a figyelmet arra, hogy az MN közlekedési biztosítása megszervezéséhez a közreműködő szervek jelentős számából adódóan a szükséges egyeztetések és pontosítások végrehajtásához – adott esetben rendelkezésre álló minimális idő alatt – az MN közlekedési szolgálatfőnökség a jelenleg kialakított formában nem rendelkezik megfelelő erővel.

A gyakorlat előkészítésének ezen időszakában váltak véglegessé a valós közlekedési biztosítási tevékenység bemutatásának mozzanatai és helyszínei. A gyakorlat „ELGONDOLASA”-nak megfelelően, a III. mozzanat kialakított hadműveleti helyzete szerint a hátsországi közlekedési objektumokat ért csapások következtében a nagy folyami hidak használhatatlanná válása miatt szükséges átkelőhelyek kerülnek létrehozásra, illetve berendezésre. A katonai gépkocsiutak, valamint a kijelölt vasútvonalak forgalmát ennek megfelelően kell átszervezni és biztosítani.

A hadműveleti helyzetre kidolgozott MN közlekedési biztosítási terve előírta a Dunán TS közúti úszályhíd létrehozását a KM erőinek, a Tiszán ideiglenes átrakó körlet működtetését (valamennyi elemének üzemeltetésével) az MN erőinek, valamint a Tiszán össze és szétszerelhető dublőr vasúti híd építését a szovjet vasútépítő csapatok igénybevételével. Ennek megfelelően kerültek kialakításra a bemutatópontok is.

Az egyes bemutató helyek előkészítését és a valós tevékenység végrehajtását az adott helyen működő szervezetek közvetlenül szervezték és irányították. A bemutatóval kapcsolatos valamennyi tevékenység összehangolására, szervezésére és irányítására az MN közlekedési szolgálatfőnökség vezetésével önálló operatív csoport került kiküldetésre. Az eredményesen, magas szintű szakmai hozzáértéssel végrehajtott bemutató azt igazolta, hogy ilyen sokrétű tevékenység irányítását igénylő feladatra – adott esetben is – szükséges valamennyi együttműködő szervezet képviselőiből álló önálló operatív csoport „kiküldetése”.

Összességében ebben az időszakban végzett tevékenység alapozta meg és játszott döntő szerepet a gyakorlat eredményes végrehajtásához. Erre az időszakra tervezett feladatainkat általában időarányosan – azonban esetenként a tervezettnél egy-két hét lemaradással – teljesítettük. A szükséges intézkedések és a megfelelő információk valamennyi végrehajtásában részt vevő és együttműködő szerv részére időben kiadásra kerültek.

3. A kidolgozás és felkészítés feladatai

A gyakorlat előkészítésére és a levezetésének biztosítására kidolgozott és kiadott intézkedések után a kijelölt munkacsoportok megkezdték a gyakorlat hadműveleti anyagainak és térképeinek, a bemutató pontok részletes terveinek kidolgozását.

A gyakorlaton részt vevő valamennyi szervezet a kiadott felkészítési intézkedés alapján eljáró szerveik vezetésével szervezeten folytatta az állomány szakmai felkészítését. A szakmai felkészítéssel párhuzamosan a kijelölt törzsek és csapatok a szervezeti intézkedésekben meghatározott valós építési feladataikat, a gyakorlaton végrehajtásra kerülő közlekedési biztosítási feladataikat, valamint az egyéb, elhelyezéssel és ellátással kapcsolatos feladataikat szervezték és végezték.

A hadműveleti kidolgozó csoport feladata ebben az időszakban jelentősen megnövekedett. Az „ELGONDOLÁS”-ban meghatározott mozzanatoknak megfelelően kidolgozásra kerültek a „HELYZETTÉRKÉP”-ek, amelyek alapul szolgáltak a gyakorlat levezetéséhez, az MN közlekedési biztosítása tervének kidolgozásához, valamint a kiadásra kerülő feladatokhoz, intézkedésekhez. A kidolgozásra kerülő okmányok száma, terjedelme és munkaigényessége az előre tervezett mintegy kettő hónap időtartam ellenére 8 az egyéb szervezéssel, a gyakorlatvezetőség elhelyezésével, valamint a felkészítő foglalkozás előkészítésével és levezetésével kapcsolatos feladatok mellett – feszített munkát jelentett a hadműveleti kidolgozó csoport részére. Ebben az időszakban ismét élesen felmerült a szervezeti elégtelenség kérdése.

A kidolgozás során valamennyi szakkérdésben konzultációkat folytattunk az érintett HMszervekkal és a KM Katonai Főosztállyal. A konzultációk során tisztázott kérdések alapján kidolgozott feladatok, helyzetek és ebből eredő intézkedések nagy mértékben hozzájárultak ahhoz, hogy mind a kidolgozói, mind a gyakorló állomány továbbfejlessze szakmai ismereteit.

A hadműveleti kidolgozói munka mellett erre az időszakra koncentrált a gyakorlat minden oldalú biztosításának megszervezésére és előkészítésére vonatkozó tevékenység, valamint a valós építési feladatok végrehajtásának megkezdése is. Figyelembe véve, hogy a gyakorlatra kijelölt

állomány konkrét felkészítése is alapvetően ebben az időszakban került végrehajtásra, így ez az időszak volt a legfeszítettebb a közlekedési szolgálat valamennyi területén. Az előkészítés utolsó fázisában a többrányú figyelemmegosztás jelentős erőfeszítést igényelt az MN Közlekedési Szolgálatfőnökség állományától amelynek – az elért eredmények azt bizonyították – végsősoron eleget tudunk tenni.

Összességében a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat előkészítésére rendelkezésre álló idő alatt a célkitűzésekből helyesen meghatározott részfeladatok és azok kimunkálására, végrehajtására létrehozott csoportok szervezett tevékenysége biztosította a feladatok időbeni, megfelelő színvonalú végrehajtását.

A gyakorlat előkészítése során szerzett tapasztalatokat – a sokirányú tevékenység szervezett irányításában, a nagyszámú együttműködő szervvel való folyamatos kapcsolattartásban, a kidolgozó munka és az alárendelt szervezetek vezetésének egyidejű (alapvetően párhuzamos munkamódszerrel) biztosításában stb. – további tervezői, szervezői munkánk javítására kívánjuk hasznosítani.

A teljesség igénye nélkül ezen gondolatokban kívántam összegezni tapasztalatainkat.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat pártpolitikai munkájának fontosabb tapasztalatai

Zsoldos Péter alezredes

Az 1985-ös esztendőben végrehajtásra kerülő gyakorlatok politikai munkájának tartalmát – így a „TRANZIT-85” gyakorlatét is – mindenekelőtt pártunk XIII. kongresszusának, majd ezt követően népünk, országunk legnagyobb ünnepének, felszabadulásunk 40. évfordulójának köszöntése határozta meg. Ezek a pártpolitikai munka alapvető tartalmát meghatározó események természetesen kiegészültek a hazai és nemzetközi élet gazdag eseménysorozatával amelyek befolyásolták az év különböző időszakaiban végrehajtott gyakorlatokon végzett pártpolitikai munkát.

A munka lényegét képezte, hogy az országosan kibontakozott – és a központhadtáp személyi állományára is mindvégig jellemző – társadalmi, politikai aktivitást felhasználjuk a gyakorlatok eredményes, fegyelmettes és balesetmentes végrehajtása érdekében folytatott mozgósító tevékenységben.

Ezen kívül – mint minden gyakorlatnak – a „TRANZIT-85” gyakorlatnak a pártpolitikai munkájában is volt néhány sajátosság, amelyet figyelembe kellett venni. *Ilyenek voltak: mindenekelőtt a nemzetközi jellege: az, hogy különböző szintű polgári párt- és állami szervezetekkel együttműködésben került végrehajtásra; nagy létszámú tartalékos állomány került mozgósításra a feladatok végrehajtása érdekében; a Magyar Néphadsereg közlekedési szerveinek és csapatainak teljes vertikuma gyakorolt; és végezetül a gyakorlat egyes mozzanatai valóságos hadszíntér előkészítési feladatokat is megoldottak.*

A tapasztalatok összegzésekor az előkészítés, a végrehajtás és befejezés periódusán túl az agitációs és tömegpolitikai munka tapasztalatait külön is összegeztem.

A gyakorlat előkészítésekor kiinduló alapot jelentett a pártpolitikai munka feladatainak kimunkálásában az MN hadtápfőnökének feladatszabása, az MN politikai főcsoportfőnök szervezési helyettesének intézkedése, valamint az MSZMP MNHF-ségi Végrehajtó Bizottság állásfoglalása és a „Gyakorlatvezetés Felhívása”.

A politikai munka részletes feladatai a gyakorlatvezető politikai helyettesének intézkedésében fogalmazódtak meg.

Az előkészítés időszakában végzendő tevékenységet szervezési munkára, a hadszíntér előkészítési feladataira és a szovjet közlekedési csoportokkal való együttműködés időszakára bontottuk.

A gyakorlat előkészítését, a *szervezési munkát* az MNHF-ség politikai osztálya az MNHF-ség törzsével az MN Közlekedési Szolgálatfőnökséggel, az MN Politikai Főcsoportfőnökség Szervezési Osztályával és a HÁVA politikai osztályával együttműködésben 1985 februárjában kezdte meg. Kialakítottuk a politikai munkára vonatkozó elgondolásunkat; a rendszergyakorlat politikai munkájának oktatási kérdéseit; a politikai munkások és a gyakorlaton részt vevő személyi állomány felkészítésének rendjét; a polgári szervezetekkel és a szovjet csapatokkal való együttműködés feladatait. Mindezek alapján elkészült és kiadásra került az MNHF-ség politikai osztályvezetőjének „Szervezési Intézkedése”, amelyben meghatározásra került; a gyakorlat személyi és anyagi szükséglete; a gyakorlat levezetési terve; az intézkedéseket kidolgozó operatív csoport állománya.

Elgondolásunk lényege az volt, hogy a gyakorlatvezetőség pártpolitikai szervei a gyakorlat megkezdéséig valamennyi okmányt, tervet, intézkedést, propaganda anyagot készítsenek el azért, hogy a gyakorlat idején kivétel nélkül mindenki az élő munkával, a csapatok és törzsek közvetlen segítségével tudjon foglalkozni.

Ennek megfelelően még az előkészítés időszakában kidolgozásra kerültek az MNHF-ség politikai osztályvezetőjének intézkedései az „élő” politikai munkára is. Így a mozgósítás és összekovácsolás feladataira; a gyakorlat és a bemutató sikerét elősegítő pártpolitikai munkára; az eredeti helyzet visszaállítására vonatkozó politikai és mozgalmi feladatokra.

Az MNHF-ség hadművelési osztályával és az MN Közlekedési Szolgálatfőnökséggel együttműködésben kiegészítő intézkedéseket dolgoztunk ki a hadijáték munkájára; valamennyi hadművelési feladathoz; és a tömegpusztító fegyverek alkalmazására való áttérés, illetve az ellenük való védelem feladataira.

Az MNHF elvtárs utasítására az MN Közlekedési Szolgálatfőnökség összeállította a gyakorlat végrehajtásának biztonsági, munka- és balesetvédelmi rendszabályait. Hasznosnak bizonyult, hogy ehhez szorosan kapcsolódva kiadásra került a gyakorlatvezető helyettesének intézkedése a rendkívüli események és események, valamint a balesetek megelőzésének politikai feladataira.

A felkészítést, az előkészítő munkát jól segítette, hogy a gyakorlatvezetőség pártpolitikai szerveiben kezdettől fogva részt vettek az MN Politikai Nevelőmunka Anyagi és Módszertani Központ szakemberei és az MN Hátországvédelmi Alakulatok Parancsnoksága politikai osztályának munkatársai.

A felkészülést, a kidolgozó munkát segítette, hogy hasznosítani tudtuk az év felében végrehajtott „ORION-85” egészségügyi rendszergyakorlat tapasztalatait.

Több alkalommal késleltette a kidolgozó előkészítő munkát, hogy az MN KSZF-ség kidolgozó csoportjával nem mindig sikerült párhuzamos munkát végezni. Az együttműködés területén érezhető volt, hogy első alkalommal dolgoztunk együtt ilyen nagy volumenű munkában.

A *badszintér előkészítő* építési feladatok pártpolitikai munkájának megszervezését és végrehajtását 1985 májusában kezdtük meg. Ennek a munkának a legfontosabb sajátossága az volt, hogy a megfelelő időközönként változó tartalékos állomány körében többször kellett végrehajtani, így mód volt a tapasztalatok rövid időn belüli hasznosítására.

A tartalékos állomány körében folyó pártpolitikai munkát az MN KSZFI és az MN Hátországvédelmi Alakulatok Parancsnokságának a gyakorlaton részt vevő politikai szervei körültekintéssel és mindvégig kellő hatékonysággal végezték. Valamennyi váltásnál a párt- és KISZ-szervezetek, amelyeknek aktivizálásával egészséges versenyszellemet alakítottak ki, hatékonyan mozgósították a személyi állományt a feszített ütemű építési feladatok teljesítésére. Gondosság és problémameértekenység jellemezte munkájukat a tartalékos állományról való minden oldalú gondoskodás megvalósításában, munkateljesítményeik folyamatos értékelésében és elismerésében.

A munka eredményeképpen a meghatározott építési feladatokat a tartalékos állomány mindvégig fegyelmezetten, jó minőségben és határidőre teljesítette. Mintegy 60 millió forint építési értéket hoztak létre.

A *szovjet közlekedési csapatokkal* való együttműködés augusztus hónapban kezdődött. fogadásukat, elhelyezésüket széleskörűen, a határőrséggel, az illetékes területi párt- és állami szervekkel, a MÁV, szolgálattelévőivel közösen végeztük. A hazánk területére érkezett szovjet közlekedési csapatok ünnepélyes fogadtatására Lakitelken, a helyi párt- és állami vezetők részvételével került sor. A továbbiakban a munka a gyakorlatvezető tervének megfelelően, általa és szervei által koordináltan folyt. A politikai munkára vonatkozóan közös programot alakítottunk ki, mely szerint közös kulturális és sportrendezvényekre, katonatalálkozókra, ipari és mezőgazdasági üzemek látogatására, hazánk tájaival és népünknek a szocializmus építésében elért eredményeivel való megismerkedésre került sor. A program végrehajtása jól szolgálta – tovább erősítette – a szovjet–magyar fegyverbarátságot.

A *végrehajtás időszakában* a figyelem középpontjában a mozgósítás és összekovácsolás, a bemutatásra való felkészítés, a pártpolitikai szervek továbbképzése és gyakoroltatása állt.

A *mozgósítás politikai munkája* kellő előkészítettséggel és szervezettséggel került végrehajtásra, úgy az IPM, mint a tartalékos állomány körében. A mozgósítás során már bevált gyakorlatot követünk a párt- és KISZ-tagok számbavételekor, szervezeteik megalakításakor és munkába állításukkor. Jó tapasztalat, hasznos gyakorlat, hogy azoknál a szervezeteknél ahol részleges mozgósítás került végrehajtásra, a mozgósítás első szakaszában arra törekedtünk, hogy létrehozzuk a politikai és mozgalmi munka szervezeti kereteit. Így a ráhíváskor a pártpolitikai munka gyorsabban indult be, gyorsabban aktivizálódtak a párt- és KISZ-szervezetek.

Fontos tapasztalatnak tartjuk, hogy a párt- és KISZ-szervezetek munkáját az állományrendezés után azonnal be kell indítani. Ha ezt akkor nem tesszük meg, teljesen bizonytalanná válik, hogy ismét mikor lesz erre lehetőség. A bevonulások alkalmából ismét megerősödött, hogy az arányok az eddigi tapasztalatok szerint alakultak: 8–10%-uk párttag; 4–6%-uk KISZ-tag. Elosztásukra, munkába állításukra nagy gondot kell fordítani.

A politikai szervek, parancsnokok, a mozgalmi szervek gyors, operatív felkészítése, megerősített eddigi tapasztalatainkat. Nevezetesen azt, hogy a katonai szervezetek gyors megalakításában, a szervezethez a katonai rend és fegyelem megvalósításában az állomány gyors tájékoztatásában szerepük semmivel sem pótolható.

Az „M” parancsnoki és összekovácsolási kiképzés, a bemutatóra való felkészítés pártpolitikai munkájának hasznosságát a „TRANZIT85” gyakorlat eredményessége egyértelműen igazolta. Az elvégzett munka sokrétű és körültekintő volt.

Az „M” parancsnoki felkészítés során 2 óras foglalkozás keretében dolgoztuk fel az MN Pol. Fcsf.-ség 0020/1979. számú utasítása és a 0010/1983. számú intézkedése alapján a HKSZ-M feladatok politikai feladatait, valamint a harci körülmények között végzendő pártpolitikai munka irányításának és végrehajtásának rendjét. Mivel a tartalékos parancsnoki állomány ilyen irányú ismeretei elsősorban a nagymérvű fluktuáció miatt hiányosak, a foglalkozások csak szükségszerűen oldották meg feladatukat.

A politikai munkások számára egész napos kiképzés során – a fenti utasítás, illetve intézkedés alapján – az adott szervezetre adaptáltan kerültek feldolgozásra, az oktatási kérdések. A foglalkozás során a politikai munkások megismerték a harci körülmények között végzendő pártpolitikai munka tervezésének, szervezésének, irányításának és végrehajtásának rendszerét, a politikai munka vezetési okmányait, beleértve az alapvető térképmunkát is. A foglalkozás elméletileg megalapozta a rendszergyakorlaton részt vevő állomány hadművelleti feladatokhoz kapcsolódó tevékenységét. A probléma abban van, hogy ennek a szintnek a továbbfejlesztése, a kialakult rendszer hiánya miatt, a nagyméretű fluktuáció miatt nem megoldott.

A tartalékos személyi állomány körében az összekovácsolási kiképzési pártpolitikai és mozgalmi munkája az alegység közösségek összekovácsolására, a jó közösségi szellem kialakítására és a kiképzési feladatokra történő mozgósító munkára összpontosult. Az összekovácsolási kiképzés keretében kellő színvonalon és hatékonysággal kerültek megtartásra a betervezett politikai tájékoz-

atatók és politikai foglalkozások. A bemutatók előkészítésében és végrehajtásában részt vevő állomány a kedvezőtlen időjárási körülmények, a napi 10–12 órás feszített ütemű munka – a követelmények változásai miatt – ellenére mindvégig jó hozzáállással, a kiképzési feladatok normáinak rövid időn belüli begyakorlásával és teljesítésével, fegyelmezett, felelősségteljes és odaadó munkát végzett.

A Gyakorlatvezetőség II. (Tóserdő) pártpolitikai munkásaiból álló operatív csoport közvetlenül befolyt a területi párt- és állami szervek, a Közlekedési Minisztérium szervei, a szovjet és a magyar csapatok munkájának koordinálásába, folyamatosan részt vett a bemutató pontokon, a lakitelki és a kengyeli táborokban folytatott politikai munka irányításában.

A pártpolitikai szervek parancsnoki és törzszvezetési gyakorlat keretében történő gyakoroltatása összességében célszerű és eredményes volt. A gyakorlat eredményes, fegyelmezett és balesetmentes végrehajtása mellett a gyakorló politikai szervek dandár szintig bezárólag parancsnoki és törzszvezetési gyakorlat keretében gyakorolták a HKSZ-M feladatok és a harci körülmények között végzendő pártpolitikai munka megtervezését és szervezését.

Ennek során a gyakorló pártpolitikai szervek saját katonai szervezetük feladataira vonatkozóan – a beállított hadművelési feladatnak megfelelően – kidolgozták a háborús feszültség időszaka alatt a Magyar Néphadsereg és a szövetséges csapatok háborús hadrendje felvételével, a hadászati készletek széttelepítésével kapcsolatos közlekedési és szállítási biztosítás érdekében végzendő párt politikai munka terveit. Megtervezték és kidolgozták hagyományos fegyverek alkalmazása körülményei között feltételezett védelmi hadművelet és a tömegpusztító fegyverek alkalmazásának körülményei között a támadó hadművelet közlekedési, szállítási biztosítása egy változatára a pártpolitikai munka feladatait.

A gyakorló csapatok pártpolitikai szervei csökkentett állománnyal az egyes hadművelési feladatokhoz és közlésekhez kapcsolódóan teljes mélységig kidolgozták a politikai feladatokat. Így jártasságot szereztek a harci körülmények között végzendő pártpolitikai munka tervezésében és vezetésében, továbbfejlesztették a közlekedési csapatok sajátos feladatait segítő politikai és mozgalmi munkaformákat és módszereket.

A törzszvezetési gyakorlat igazolta, hogy a pártpolitikai munka kialakított tervezési rendszer beavált, jól illeszkedik a parancsnoki munka rendszerébe, a törzsek tevékenységi rendjébe. Az új szervezeti közlekedési dandárokhoz jól igazodnak a pártpolitikai szervek, szervezetek. A dandárok politikai osztályainak kiszolgáló szervei azonban nem elégségesek. Megfontolás tárgyát képezi, hogy tábori nyomdával és propaganda rajjal (FHP-200) legyenek ellátva.

A gyakorlat során a pártpolitikai szervek háborús okmányai, munkagrafikonjai és mintaokmányai beaváltak, továbbfejlesztésre kerültek.

A hadijáték, valamint az élő politikai munka végzésének tapasztalatai ráirányították a figyelmet az Ideiglenes Átrakó Körlet politikai szerveinek tevékenységére. A gyakorlatvezetőség pártpolitikai szervei, a munka irányítása során részben átvették, magukra vállalták az IÁK szerveinek feladatkörét, ezért az nem tudott kellő mélységben gyakorolni. Mindez szükségessé teszi az IÁK pártpolitikai szervei tevékenységeinek további tanulmányozását.

A gyakorlat befejeztével az eredeti helyzet visszaállítása, a tartalékos állomány búcsúztatása szervezeten, a terveknek megfelelően valósult meg. A gyakorlat értékelése, a résztvevők munkájának magas szintű elismerése megtörtént.

A gyakorlat befejeztével a távozó szovjet csapatok ünnepélyes búcsúztatása a fogadásukhoz hasonlóan meleg, baráti légkörben zajlott le. A tisztek és katonák közül többen kitüntetésben részesültek. Minden egyes szovjet katona kétnyelvű „TRANZIT-85” emblémával ellátott emléklapot kapott a gyakorlat emlékére.

A gyakorlat agitációs és tömeg propaganda munkája – központilag kiadott – egységesen kidolgozott terveknek megfelelően lett végrehajtva. Az operatív csoport összeállította és elkészítette az összekovácsolási, kiképzési propaganda és agitáció anyagait, a gyakorlat újságját. A munka clóadás

vázlatokon, propaganda anyagokon, emlékeztetőkön és rölapokon alapult. Ehhez szervesen kapcsolódtak a helyi kezdeményezések, felhívások és helyi indítású mozgalmak.

Külön a tisztek és tiszthelyettesek számára és külön az egész állomány számára szóló katonapolitikai tájékoztatót adtunk ki „*A Magyar Néphadsereg helye és szerepe a Varsói Szerződésben*” címmel. A pártszervezetek számára az MSZMP XIII. kongresszusáról szóló nyílt pártnapok megtartásához előadásvázlatot biztosítottunk. A gyakorlaton részt vevő szovjet csapatok számára „*40 év a szocializmus építésének útján*” címmel politikai tájékoztató anyagot adtunk ki orosz nyelven.

Az agitációs és tömegpolitikai munkában felhasználásra kerültek a második világháború befejezésének 40. évfordulójáról történt megemlékezések és kellő súlyt kapott a Fegyveres Erők Napjának közelgő ünnepe is.

A napi sajtóellátás rendszeresen biztosítva volt. A „*Tranzit-85*” c. újságot a gyakorlaton részt vevő állomány nagy érdeklődéssel fogadta és elismeréssel szólt róla. Együttműködésben a Déli Hadseregcsoport hadtápfőnöksége politikai osztályával végig biztosítva volt a szovjet közlekedési csapatok sajtóellátása.

A katonák öntevékenységének felhasználásával úgy a magyar, mint a szovjet táborok magas színvonalú és kulturált szemléltető agitációs munka folyt. A katonák körében nagy sikert aratott a „*TRANZIT-85*” embléma.

A munkát, a személyi állomány szabadidejének kitöltését jól segítette az MN Politikai Főcsoportfőnökség részéről rendelkezésre bocsátott három propaganda gépkocsi, amely a hangosító és népszerűsítő stúdió programokon túl, jól oldotta meg a közművelődés feladatait is.

Az állomány szabadidejének szervezett és hasznos kitöltése érdekében a közös szovjet-magyar baráti találkozásokon és közös kulturális és sportversenyeken kívül a pártpolitikai és mozgalmi szervek számos rendezvényt tartottak.

A politikai nevelőmunka anyagi-technikai eszközeivel való ellátottság – TV, rádió stb. – csak nehézségek árán, átcsoportosításokkal volt biztosított. Továbbra is gond, hogy tábori körülmények között megfelelő stabilizátorok hiányában a TV-készülékek működtetése nem biztonságos.

A gyakorlat során a szemle pontok dekorálása és a protokoll feladatok megoldásában jelentős segítséget kaptunk a Politikai Nevelőmunka Anyagi és Módszertani Központ vezetésétől és szakembereitől.

A politikai munkában is jelentős figyelem összpontosult az állományról való minden oldalú gondoskodás maradéktalan megvalósítására. Kisebb gondoktól eltekintve összességében sikerült ezen a téren is megvalósítani elgondolásainkat. A politikai és mozgalmi információs rendszerek folyamatosan működtek, a parancsnokok kellőképpen odafigyeltek, reagáltak az állomány hangulatát befolyásoló jelenségekre és operatívan intézkedtek, ha arra szükség volt.

Összességében: a „*TRANZIT-85*” közlekedési rendszergyakorlat politikai munkája sikeresen segítette elő a gyakorlat elé állított feladatok magasszintű és fegyelmezett végrehajtását. A gyakorlat végrehajtása során súlyos fegyelemsértés, rendkívüli esemény, baleset nem fordult elő. A politikai munka számos területén új tapasztalatokkal gazdagodtunk. A gyakorlat megerősítette a már kialakult vezetési formák és módszerek helyességét, néhány megoldandó kérdésre ráirányította a figyelmet.

Területi katonai közlekedési szervek feladatai

Petrák Béla alezredes

A korszerű háború sikeres megvívása feltételezi mind az anyagi-technikai eszközök, mind a csapatok meghatározott időben, a kijelölt helyen történő összehozását, illetőleg azt, hogy azok akkor rendelkezésre álljanak, amikor a felhasználás vagy igénybevétel szükségessége felmerül.

A várható hadszíntér (háborús térség) tanulmányozása során egyértelműen megállapítható, hogy jól szervezett, összehangolt szállítások nélkül e követelmény nem teljesíthető, a szállítások szerepe jelentősen megnövekedett. Ha figyelembe vesszük azt, hogy nagytávolságú szállításokról beszélünk, bármilyen szállítandó anyagról, eszközről van is szó kijelenthetjük, hogy a szállításokat tervező, irányító központi katonai közlekedési szervek mellett a területi szervekre is jelentős feladatok hárulnak. A területi szervek szerepe elsősorban azért nőtt, mivel egy elkövetkező háborúban rendkívül bonyolult helyzetek alakulhatnak ki, ami a szállítások vezetésénél a végrehajtás szintjén összetett feladatok megoldását teszi szükségessé. Ezt egy példával szeretném bizonyítani:

Néhány évvel ezelőtt az egyik téli időjárási viszonyok között levezetett gyakorlat szállítási időszakában a Magyar Néphadsereg területén kedvezőtlen időjárási viszonyok alakultak ki, kb.: 100-130 km/ó sebességű szél keletkezett, 0 °C alatti hőmérsékletnél. Ebben a helyzetben kezdtük meg a csapatok visszaszállításait helyőrségeikbe, összesen 20-30 vonat közlekedtetését kellett megoldani a Bakony térségéből Pécs, Baja irányába.

Az erős szél keletkezését követő 1 óra múlva 42 mozdony szolgálatképtelenné vált, áramszedője leszakadt, a villamos felsővezeték több helyen megrongálódott, több vasúti pályaszakasz forgalma több órán keresztül megbénult, mivel fák, távbeszélő oszlopok dőltek a vasúti pályára, több vasútállomással megszakadt a távbeszélő összeköttetés. Ebben a helyzetben kellett operatív intézkedésekkel a vonatforgalmat fenntartani, a szükséges információkat az érintettek részére továbbítani. Természetesen ellenséges behatásokkal diverziós cselekményekkel nem kellett számolni, mégis rendkívül bonyolult helyzet keletkezett a szállítások végrehajtásánál, a szállítások folyamatossága, több órára megszakadt. E példa alapján is belátható, hogy ellenséges behatások esetén milyen helyzet állhat elő az igen sebezhető közlekedési hálózaton, milyen jelentősége van az információk gyors és pontos továbbításának. Háborús helyzetben a szállítások határidőre történő végrehajtása elengedhetetlen követelmény, ezért a katonai közlekedési szervek, szállító vállalatok, csapatok, intézetek munkáját már békeidőszakban össze kell hangolni, ki kell dolgozni azt a rendszert, amely biztosítja a feladatok, követelmények szerinti megoldását.

A közelmúltban levezetett „TRANZIT-85” gyakorlat során megvizsgáltuk azt a rendszert, amely hivatott ezen feladatok megoldását biztosítani és a következő megállapításokat rögzítettük:

1. A katonai közlekedési szervek felépítése, működtetési rendje biztosítja a feladatok megoldását.

2. A Vasútállomás Katonai Parancsnokságok (VKPok) képesek működési területükön a feladatok koordinálására, azonban mozgásuk működési területükön nem biztosított (gépkocsi hiánya miatt), így összeköttetés megszakadása esetén már komoly gondok keletkezhetnek.

3. A Határátlépést ellenőrző Vasútállomás Katonai Parancsnokságok (HEVPK-ok) többcsatornás összeköttetéssel rendelkeznek feladataik ellátására képesek, azonban ezen katonai szervezetek egy része az ellenség betörése esetén hátravonásra kerül, de ebben az időszakban bevonhatóak más szakmai feladatok megoldásába.

4. A Katonai Szállítási Igazgatóságok (KSZI-ok) az eléjük állított feladatokat megoldották, azonban vezetésük bonyolult, a feladatok részükre történő lejuttatása csak zökkenőkkel volt végrehajtható, a részfeladatok megoldása az elvárhatónál több időt vett igénybe, az igazgatóságok közötti együttműködés nem volt folyamatos.

Mi ennek az oka?

a) A gyakorlat során általában a nagy mennyiségű feladat megoldása egyidőben jelentkezett, amijelentős erőkoncentrációt igényelt.

b) Típusokmányok alkalmazása még nem eléggé begyakorlott, az okmányok továbbfejlesztésre szorulnak.

c) A főigazgatóság megosztott vezetési rendszere a vezetést, a hatékony feladatmegoldást nehezíti, bonyolulttá teszi. Ugyanis az alapvető vezetési ponton egy MÁV, egy HM távbeszélő vonal és rádióösszeköttetés áll rendelkezésre. Itt történik a feladatok kidolgozása, lejuttatása, ada-

tok, jelentések bekérése, a szállításokkal, szállításokat akadályozó körülményekkel kapcsolatos döntések kialakítása és a végrehajtókhoz történő lejuttatása stb.

A másodvezetési ponton minden igényt kielégítő több csatornás összeköttetés áll rendelkezésre, az országos vasútüzem felelős vezetői 1-2 percen belül személyesen elérhetők, a fontosabb vasútvonalakon közlekedő szállítmányok parancsnokaival menet közben rádiótelefon kapcsolat létesíthető, összességében a vezetés feltételei lényegesen jobbak, mint az alapvető vezetési ponton. Ezen a helyen a szállítások operatív irányítása történik, döntés jogosultság nélkül.

E problémakör a közeljövőben átfogó vizsgálatra szorul.

d) Az alapvető vezetési ponton létrehozott feladat lejuttató csoport munkamódszere nem kidolgozott, a csoport tevékenysége még nem begyakorlott!

5. Az ideiglenesen működő közlekedési szervek Ideiglenes Berakó Körlet (IBK) Ideiglenes Átrakó Körlet (IÁK) tevékenysége az együttműködő igazgatóságok részéről nem ismert olyan mélységig, amely a jól szervezett együttműködéshez szükséges lenne.

Összességében a katonai közlekedési szervek elé állított feladatok megoldására kerültek, a gyakorlaton sok tapasztalatot szereztünk, mely tapasztalatok feldolgozása megkezdődött. Több területen már módosításokat hajtottunk végre a katonai közlekedési szervek tevékenységében, a gyakorlatok szállításai során előtérbe helyeztük a feladatok harcszerű körülmények közötti végrehajtását, feltételezzük a várható háborús körülményeket és ezek figyelembevételével végezzük munkánkat.

Nézzük meg a „TRANZIT-85” gyakorlaton kialakított harcászati-hadművelti helyzet milyen hatást gyakorolt a katonai közlekedési szervek munkájára?

A veszélyeztetettség időszakban jelentős mennyiségű anyagi készlet került elszállításra, döntően a Győr-Veszprém-Kaposvár vonaltól NY-i területen előkészített kirakó-tároló állomásokra. A hadászati készleteket abból a célból szállítottuk a meghatározott körzetekbe, hogy csapataink határátlépését követően a vasútvonalak üzemképességétől függően a csapatok ellátása érdekében folyamatosan mozgassuk azokat a csapatok után, biztosítva folyamatos ellátásukat.

Terveinket nem tudtuk realizálni, mivel az ellenség bétört Nyugat-Dunántúlra és elfoglalt jelentős területeket. Ebben a helyzetben a következőkre fordítottuk a fő erőfeszítést:

a) Végrehajtottuk a nyugati határ közelében diszlokált katonai közlekedési szervek átdiszlokálását (KSZI, HEVVKP, VKP-ok), keleti irányba a nagyobb Nyugat-Dunántúli városok kiürítésével egyidőben (Szombathelyen, Győr).

b) A vasútállomásokon tárolt és futás alatt levő hadászati készleteket átirányítottuk keleti irányba Tataháza, Szekszárd vonalában létrehozott anyag kirakó, tároló körzetekbe.

c) Megkezdjük a második lépcsőben levő csapatok nehéztechnikájának és a szövetséges csapatok szállítását Kelet-Nyugat irányban létrehozott és üzemeltetett vasútvonalakon, azonban a tervek módosításra kerültek.

Bonyolította helyzetünket az, hogy a feladatok zöme annak a Katonai Szállítási Igazgatóságnak a területén jelentkezett, amely átdiszlokálásra is került, így jelentős erőket kötött le a Nyugat-Dunántúli helyzet rendezése, a feladatok összetettsége.

Milyen módszerek kerültek alkalmazásra a szállítások megszervezése és végrehajtása időszakában? Hogyan voltak vezetve a területi katonai közlekedési szervek?

A szállításokat egyrészt a nagytömegű anyagszállítások másrészt a csapatszállítások képezték.

A veszélyeztetettség és a háború kirobbanásának időszakában jelentkező feladatok jelentős része az állandó harckészültség időszakában került tervezésre így a feladat a központi szervek részéről az volt, hogy azok a lehető legrövidebb idő alatt a MÁV illetékes szerveihez és a területi katonai közlekedési szervekhez kerüljenek. A feladatok megoldása a MÁV és az érintett katonai szervezetek közös tevékenységével biztosítható volt.

E feladatcsoport érintetteknek történő eljuttatása az időközben berendelt összekötő tisztekkel és a típusokmányok segítségével a híradó eszközök igénybevételével megtörtént. A feladatot valamennyi érintett szervezet szakközege megfelelő időpontban megismerte, így a megszervezésre ele-

gendő idő állt rendelkezésre. Segítséget jelentett a párhuzamos feladat lejtuttatás is, mivel a MÁV központi szervei is kiadták a feladatokat a vasútigazgatóságoknak nemcsak a KSZI-k, így a szállítási feladat valamelyik csatornán biztonsággal és időben megérkezett a végrehajtókhoz.

Sajnos nem ilyen egyértelműen és biztonságosan történt a háború időszakában kapott, különösen a szállítmányok átírányítására vonatkozó feladatok lejtuttatása. Itt már több olyan nehézség határidőcsúszás is előfordult, ami nem veszélyeztette ugyan a feladat végrehajtását, de a végrehajtóknál a megoldásra rendelkezésre álló időt csökkentette. A helyzetben beállt változásokra történő gyors reagálás, mind a vasúti, mind a katonai szerveket nehéz helyzet elé állította.

Igaz a vasútüzem a legkritikusabb időszakban is biztosítani tudta a szállításokhoz szükséges vonóerő és gördülőanyag mennyiséget, azonban az együttműködés folyamatossága és tartalma még sok kívánnivalót hagy maga után. Vizsgálatra szorul még, de úgy érezhető, hogy a nagy feladatok végrehajtása időszakában célszerű lenne operatív csoportok működtetése részben a központi, részben a területi szerveknél. Az operatív csoportokba beosztásra kerülnének a szolgálati ágak intézkedőképes közegei és természetesen a katonai közlekedési szervek képviselői is. *Így a néhány fős operatív csoportba a következő szakaszolgálati ágak képviselőit lenne célszerű beosztani:*

- üzemviteli (forgalmi, vontatási, kocsiiintézőségi) pályafenntartási, - távközlő és biztosító berendezési szakközegek és - a katonai közlekedési szervektől szállítási, műszaki szakember. *Felmerült a kérdés, ki lenne a parancsnok és milyen jogkörrel?*

Ha figyelembe vesszük azt a körülményt, hogy az operatív csoport létrehozását elsősorban a szállítások folyamatosságának biztosítása indokolja a parancsnoklás kérdéseit az EFE különböző szervezeteihez hasonlóan lenne célszerű kialakítani. Tehát katonai parancsnoklásával MÁV és katonai helyettes funkció kialakításával lenne a csoport hatékonyan működtethető.

Az operatív csoport a MÁV vezérigazgatóság hasonló összetételű operatív csoportjának lenne alárendelve, így biztosítani lehetne a központi elgondolás érvényesülését, tehát azt, hogy a szállítások teljesítésére azok fontosságának megfelelően kerülne sor. Természetesen nagyon fontos kérdés marad továbbra is a felelősség elhatárolása. Egyértelműen ki kell jelenteni, hogy a MÁV (Közlekedési Minisztérium) felelőssége oszthatatlanul fennáll, azért hogy a szállítási feladatok határidőre megoldást nyerjenek. Az operatív csoportok döntési jogköre kizárólag arra terjedne ki, hogy a kialakult helyzetben milyen legcélszerűbb változatot kellene alkalmazni annak érdekében, hogy a szállítási folyamatok ne szakadjanak meg, az anyagi készletek, technikai eszközök a meghatározott időre arra a helyre kerüljenek, ami azok célirányos felhasználását biztosítja. E kialakított ideiglenes szervezetek jelentősége az ellenséges behatások időszakában fokozódna, tehát a hagyományos és tömegpusztító fegyverekkel mért csapások következményeinek a felszámolása az operatív csoportok véleményének kikérése alapján történne.

Ezek az operatív csoportok az igazgatóságok (vezérigazgatóság) fedett vezetési pontján működnek, így mind a MÁV külszolgálat, mind a csapatszallítmányok parancsnokaival az összeköttetés a szállítások teljes folyamatában biztosítható lenne. A jelentős technikai fejlődés eredményeként a MÁV ma már rendelkezik központi forgalomirányító berendezésekkel, mozdonyrádiós rendszerrel így nem kizárt az, hogy a 40-50 km/ó sebességgel haladó katonavonaton a szállítmányparancsnok részére fontos információk kerüljenek továbbításra, a szállítmányon tartózkodó személyi állományt idejében tudjuk tájékoztatni a kialakult helyzetről, a várható feladatokkal.

A „TRANZIT-85” gyakorlaton bebizonyosodott, hogy a területi katonai közlekedési szervek tevékenysége milyen jelentőségű a katonai szállítások folyamatosságának biztosításában. Így az országos közlekedési rendszer egyes elemeit vizsgálva nagyon fontos következtetés lehet az is, hogy az IÁK-ok jelenlegi rendszerben történő működtetése nem felel meg a követelményeknek. *Bizonyosan sokan gondolják azt, hogy eddig megfelelt most miért nem?* A gyakorlat levezetése során többször találkoztunk olyan helyzettel, amikor gyors, átfogó döntéseket kellett hozni a szállítások folyamatosságának biztosítására. Hogyan lehet érdemben dönteni akkor, ha a szállítások határidőre történő végrehajtásáért a Közlekedési Szolgálat érintett állománya, a közlekedési hálózat

működtetéséért a MÁV, a folyóakadályokon levő hidak környékén kialakított rendszeréért a HÁVP a felelős. Véleményem szerint az MNK területén létrehozott IÁK-ok működését és a már leírt követelményeket feltétlenül össze kell hangolni és biztosítani, hogy a közlekedési rendszer egységes elgondolás alapján egy kézben kerüljön működtetésre.

E problémakör jelentőségét fokozza az is, hogy Ideiglenes Átrakó Körleteink egy része nagyon fontos hadászati irányokban más szocialista országokkal közösen kerülnek működtetésre, így ebben a vonatkozásban is jogosnak tűnnek azok a felvetések, amelyek annak érdekében történnek, hogy a szállítási feladatok a központi elgondolások szerint kerüljenek megoldásra a kérdéscsoport érdemi elbírálásánál figyelembe kell venni azt is, hogy az Ideiglenes Átrakó Körletek működési feltételei a MÁV lehetőségeire építve vannak kialakítva, tehát a gördülőanyag biztosítása egyes esetekben nagyon komoly gondokat okozhat (pl.: ha az elszigetelt vonalszakaszokon nagymennyiségű pórekocsi van) így a működés feltételeinek biztosítása az országos közlekedési helyzet átfogó vizsgálata után történhet, ami a szállításban részt vevők érdekeit nem valószínű, hogy azonos mértékben érinti. Vagyis az érdekek (kötelezettség) adott időpontban más és más lehet az egyes szervezeteknél, így a döntések kialakítása a „lényeg” rovására is előfordulhat.

A gyakorlat során még egy problémakör okozott gondokat a területi katonai közlekedési szervezeteknek. Ez a hadászati készletek szállításainak, őrzés-védelmének, anyagi készletek elosztásának, okmányolásának témaköre. Addig amíg a konkrét témakör úgy jelentkezett, hogy adott helyről meghatározott volumenű anyagi készletet el kell szállítani adott vasútállomásra (körletbe) probléma nem merült fel. A gondok akkor keletkeztek, amikor meg kellett szervezni az anyagi készletek őrzés-védelmét, el kellett határolni a konkrét felelősséget.

Mi okozta a problémát?

Elsősorban az anyagi készletek felhasználására vonatkozó információhiány. *Nevezetesen az, hogy pontosan kivel kell együttműködni a vasúti kocsik kirakásáig, ki fogja a szállítmányt őrizni, meddig, a vasútállomásról elszállítják-e az anyagi készleteket vagy ott tárolják, ennek várható időtartama mennyi stb.?* Ismerve a vasút technikai felszereltségét, üzemvitelének sajátosságait, munkaerő helyzetét ez több esetben gondot okozott. A gondok forrása az, hogy egyes vasútvonalszakaszokon olyan mennyiségű katonavonat került leállításra, ami megakadályozta a vonattalálkozásokat. Bármilyen vasútüzemi nehézmény esetén rendkívül bonyolult helyzetet idézhet elő ez a körülmény.

Másrészt a vasútállomás működési feltételeinek biztosításához több olyan tényező ismerete szükséges, amely munkaerő, technikai eszköz jelenlétét is feltételezi.

Ezen a téren sajnos, a területi katonai közlekedési szervezetek kérdéseikre gyakran nem kaptak érdemben választ. E kérdéscsoport további elemzése szükséges, így jelentősen javulhat a területi szervezetek tájékozottsága, készség szintre fejlődhetnek ezen elvek megvalósításával kapcsolatos ismeretek, kialakulhatnak az alkalmazás célszerű változatai.

Összességében: A „TRANZIT-85” gyakorlaton teljes szakállományunk jelentős tapasztalatokat szerzett. Felmerültek olyan kérdések, melyek megoldása a következő időszak feladata lesz. Néhány szakterület tudományos vizsgálatot is igényel annak érdekében, hogy a közlekedési rendszer funkcionálása hatékonyabb legyen, a szállítások eredményesen, határidőre kerüljenek végrehajtásra.

A vezetés látja azokat a gondokat, amelyek gyakran még akadályozzák a munkát, felszámoláskor megkezdődött, de egyes kérdések rendezése hosszabb időt igényel.

A területi katonai közlekedési szervezetek felkészültek felelős, nagyjelentőségű feladataik ellátására, a helyzet további elemzése biztosítja azt, hogy lehetőleg optimálisan, esetenként egyes régi, ma már elavult szemlélet feladásával korszerűbben, hatékonyabban végezzük munkánkat.

Véleményem szerint azt kell elérni, hogy egyes közterületeken kialakított elvek feladásával is a közlekedési szolgálat elé kitűzött célok maradéktalan teljesítése legyen a meghatározó a feladat megoldásában részt vevő valamennyi szakember részére.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat seregstesztintű tapasztalatai

Gombos István őrnagy

A seregstest naptári tervében az 1985. év egyik kiemelkedő feladata volt a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat, melyen állományunkból a résztvevő erők és eszközök összességében credményesen hajtották végre a részükre meghatározott feladatokat.

A rendszergyakorlaton a seregstest törzs állományából a közlekedési és szállító szolgálatfőnökség, az alárendeltek közül az ellátódandár, több szállító és közúti komendánszászlóalj, továbbá gépesített lövész-, harckocsigyység vett részt különböző feltöltöttségi fokú állománnyal.

A seregstesttől a gyakorlaton részt vevő különböző katonai szervezetek részére – a központilag meghatározottak alapján a gyakorlat tárgya a következő volt:

a) *A HDS KSZSZ-re, az ellő. dd. parancsnokság és alárendeltjeire vonatkozóan:* magasabb harcckészültségbe helyezés, mozgósítás, alkalmazási körletbe (ÖPK-ba) való előrevonás. Az alkalmazás megtervezése, megszervezése és vezetése a HDS védelmi, illetve támadó hadműveletében hagyományos, majd tömegpusztító fegyverek alkalmazása viszonyai között. Az ellenség által hagyományos eszközökkel és tömegpusztító fegyverekkel mért csapások értékelése, a következmények felszámolása.

b) *Az ő. ku. kom. z. ku. kom. alegységei részére:* a zászlóalj magasabb HKSZ-be helyezése, csökkentett hadiállományra való feltöltése, kijelölt körletbe való előrevonása, összekovácsolása, az alkalmazás megtervezése, megszervezése, HDS főgépkocsiút berendezése, működtetése, a forgalomszabályozás folyamatos biztosítása, együttműködés az előljáró tagozat csatlakozó ku. kom. erőivel.

c) *A gl. bk. egységek részére:* mélységből történő előrevonás végrehajtása kombinált csapatmozgással, széles víziakadály leküzdése hadihíd igénybevételével, együttműködve az átkelést biztosító katonai szervekkel és a közúti biztosítást végrehajtó ku. kom. szervekkel. Vasútvonalai rombolásakor nyílvonali kirakás végrehajtása és az előrevonás folytatása menettel, bemutató jelleggel.

A rendszergyakorlat célját képezte:

a) *Készség szintjén* elsajátítani a magasabb harcckészültségbe helyezés, mozgósítás vezetését, az előrevonás és háborús alkalmazás megtervezését, megszervezését és végrehajtásának irányítását.

b) *Jártasságot szerezni* a HDS közlekedési rendszer működtetésében, a tagozatok közötti együttműködésben.

c) *Gyakoroltatni* a háborús vezetési, tájékoztató és beszámoló okmányok kidolgozását, a feladatok lejuttatását és az információs rendszerek működtetését, az együttműködést a közúti és szállító csapatok között.

d) *Fejlesztetni* a vezető állomány tervező-, szervező- és vezetőkészségét.

e) *Felfrissíteni* a feladatszabás, számonkérés, elszámoltatás alkalmazható módszereit háborús körülmények között.

f) *Erősíteni* a törzsek, alegységek összekovácsoltságát, adaptálva az eddigi ismereteket, koncentrálni a közúti és szállítási szakfeladatok tervezésére, szervezésére és irányítására.

Célkitűzéseinknek megfelelően kiemelt oktatási kérdések voltak:

a) A kijelölt szervezetek magasabb harcckészültségbe helyezése, mozgósítása, a HDS raktári készletek emelése, a HKSZ-i körletek elfoglalása, az ellátás és működés megtervezése, megszervezése.

b) Az alkalmazási körletbe történő előrevonás, az ellő. dd. és alárendelt egységek, alegységek alkalmazásának megtervezése és vezetése a HDS védelmi hadművelete során.

c) A HDS támadó hadművelete közlekedési biztosításának, az ellő. dd. és alárendelt egységek alkalmazásának megtervezése, megszervezése és vezetése, az ellő. dd. megosztásának előkészítése.

d) Az ellenség által alkalmazott csapások következményei felszámolása, az élt- és működő-képesség helyreállítása feladatainak vezetése.

e) HDS főgépkocsiút berendezése ZDP, EÁP-ok működtetésével, műtárgyak (hadihíd) őrzés-védelmének végrehajtása.

g) A gl. és hk. csapatok mélységből történő előrevonása kombináltan, széles víziakadályon való átkelés az IÁK állományában működtetett közúti és vasúti hadihidak igénybevételeivel.

1. *A gyakorlat ELSŐ MOZZANAT-ának tartalmát a hadsereg hadtápcsapatok szelektív rendszerrel történő hadiállományra való felöltése, a harcckészültségi fokozatok folyamatos bevezetése, a kijelölt HKSZ-i körletek elfoglalása és az alkalmazási körletekbe való előrevonás, illetve begyülekezés megtervezése, megszervezése képezte.*

Ezen mozzanat kezdetén a rendszergyakorlat elgondolásának megfelelően a feladatokat a békehelyőrségekben a hivatásos állomány hajtotta végre.

A harcászati feladat kidolgozása a lépcsőzetes törzsmunka módszerével került feldolgozásra. Ennek során a résztvevő törzsek helyesen értelmezték a kialakult helyzetet, felmérték egységük tényleges állapotát és az előttük álló feladatokat. Az alárendelték részére kiadott intézkedések megfelelő tartalommal, reális feladatokkal kerültek elkészítésre.

A HDS közlekedési biztosítási tervét, az ellő. dd. és csapatai begyülekezési tervét, a ku. kom. z. előrevonási terveit, térképen mellékletekkel együtt megfelelő és jó színvonalon, kellő tartalommal kidolgozták. A törzskultúra változó eredményességgel valósult meg. Egyes térképek szakmai szempontból nem voltak kellő mélységben kidolgozva, sok olyan adatokat tartalmaztak, amelyek az adott szervre nem vonatkoztak, emellett több olyan adat hiányzott, ami viszont szükséges a szemléltetéshez.

A mozzanat sajátossága volt, hogy a HDS hadtápcsapatok harcckészültségbe helyezését a mozgósítás szelektív módszerével és harcckészültségi fokozatok folyamatos bevezetésével rendelték el. Így az első mozgósítási feladattól rendelkezésre állt idő kettő hónap volt a rejtett mozgósítás végrehajtására. A HDS hadtápcsapatai ezen idő alatt 15%-osan kerültek feltöltésre. A magasabb harcckészültségbe helyezés mindössze négy nap alatt került végrehajtásra, így a csapatok mozgósításának, hadiállományra való feltöltése, HKSZ-i körleteinek elfoglalása, a HDS raktári készletek emelése és az alkalmazási körletek (ellő. dd. ÖPK) elfoglalása igen feszített ütemben, az elrendelt készenlét előtt mindössze 1-2 órával fejeződött be.

A feladat gondos tervező-, szervező munkát és pontos végrehajtást igényelt, melyet a törzsek váltakozó színvonalon dolgoztak fel. Különösen érezhető volt ennek gyakorlatlan megvalósítása a ku. kom. csapatoknál.

A későbbiekben problémaként jelentkezett, hogy a megtervezett feladatok végrehajtását a hadműveleti és csillagászati idő egybeesésétől a törzsek nem jelentették (pl. menet megkezdése, EÁP-ra történő beérkezés, készenlét stb.) ezt csak figyelemfelkeltés után - egyre jobban átérezve a törzsek mögött levő végrehajtók tevékenységét - hajtották végre.

2. *A MÁSODIK MOZZANAT tartalmát a tartalékos állomány fogadása, a népgazdasági technika átvétele, az elrendelt összekovácsoló kiképzések végrehajtása, a menet megszervezése a kijelölt táborhelyre, a munka- és pihenőhelyek elfoglalása, a készenlét elérése képezte.*

A rendszergyakorlat elgondolásának megfelelően arra törekedtünk, hogy engedélyezett időkeret legoptimálisabb kihasználásával a résztvevő törzseket a bevonulás napján a végrehajtás helyére begyülekeztessük és ezzel megteremtjük az összevont felkészítés feltételeit.

A HDS KSZSZ, az ellő. dd. parancsnokság és a kijelölt hadtápcapatok állománya és technikai eszközei előre kézbesített behívóparancs, előállítási parancs alapján, szervezetten bevonult. Ismételtén beigazolódott, hogy nem időpazarlás a megyei hadkiegészítő és területvédelmi parancsnokságok időbeni megkeresése és a behívás körülményeinek pontosítása, rendezése, az alapbiztosítás ellenőrzése.

A bevonulást a megalakításért felelős parancsnokok jól előkészítették, szervezetten hajtották végre a tartalékos állomány és népgazdasági technika fogadását, átvételét.

Az elrendelt kiképzések a menet megkezdése eltérő időpontjai függvényében végrehajtást nyertek, a tartalékos állomány a szükséges felkészítést és eligazítást megkapta.

A menet megtervezését és megszervezését az ellő. dd. parancsnoka irányította, a parancsnokok a menetet fegyelmезetten, eseménymentesen, a meghatározott időre végrehajtották.

A begyülekezést követő állománygyűlés arról győzött meg bennünket, hogy az állomány megértette az előttük álló feladatok lényegét. A parancsnoki és politikai munka irányainak helyes kiválasztása biztosította a rendszergyakorlat jelentőségének megértését.

3. A HARMADIK MOZZANAT tartalmát a HDS. védelmi hadművelete közlekedési biztosításának, a résztvevő hadtápegységek alkalmazásának megtervezése, megszervezése, a szállítási feladatok végrehajtásának irányítása. az ellenség által hagyományos eszközökkel mért csapások következményeinek felszámolása, a bemutatópontokon a tevékenységek begyakorlása: a ku. kom. z.-nál a teru szerinti kiképzés végrehajtása és a HFGU kijelölt szakaszának berendezése képezte.

A mozzanat sajátossága volt, hogy a tervező-, szervező munkát a törzsek párhuzamos munka módszerével és a már megtervezett hadműveleti szétbontakozásra vonatkozó tervek aktivizálása közben kellett végrehajtani, figyelembe véve, hogy mintegy 13-15 napos védelmi hadművelettel kellett számolni.

A tervező-szervező munka javuló színvonalon került végrehajtásra. Problémaként jelentkezett, hogy egyes törzsek megfeledeztek az alárendeltek vezetéséről, nem érezték a mögöttük feladatot végrehajtók tevékenységét, így azok vezetésére alig fordítottak gondot.

A KSZSZ, az ö. ku. kom. z., az ellő. dd. parancsnokság és alárendelt szállítószázaljak törzse jó módszerrel, operatívan kezdték meg a feladat végrehajtását. A kapott előzetes intézkedéseket, helyesen; a szállítási feladatokra biztosított idő elemzését eltérően, többen nem reálisan értelmezték. Az ellő. dd. parancsnokság segítő ellenőrzései keretében tett figyelemfelkeltő, rávezető módszerek alkalmazása eredményeként valamennyi törzs a szállítási feladatokat helyesen tervezte, a szükséges rendszabályokat (pl. menetsebesség növelése, határidőmódosítás kérése stb.) bevezette.

A törzsek hat órás grafikon szerint dolgoztak, mely időnormáit csak részben voltak képesek tartani. Ennek az volt az elsődleges oka, hogy a résztvevő állomány az adott összetételben első feladatát dolgozta ki. Megítélésünk szerint ez a mozzanat volt az, ahol a korábban szerzett tapasztalatok, ismeretek felfrissítése (egyezményes jelek, törzson belüli munkamegosztás stb.) történt meg. Így a törzsek kisebb késéssel készültek el a tervező-szervező munkával, az alkalmazási tervek és mellékleteik kidolgozásával. Másik tényező volt, hogy a szállítási feladat lebontására a végrehajtlóknak egyre kevesebb idő maradt.

Az elkészített alkalmazási tervek, jelentések, a formai, tartalmi követelményeknek megfelelőek, azonban eltérő színvonalúak voltak. A jelentések plenáris megtétele jól szolgálta a gyakorlat elé tűzött célok megvalósítását: az egységesítést, a gyakorlást és nem utolsósorban azt, hogy a törzseknek összehasonlítási lehetőségük volt végzett munkájukról, önálló értékítéletet alkothattak tevékenységükről.

A dinamika parancsnoki munkatérképen való rögzítése eltérő színvonalon valósult meg. A veszteségek összegzése helyes módszerekkel, de nem egységes rendben történt. Az alárendeltekhez, előjáróhoz érkező információk akadozva jutottak tovább, vagy egyszerűen „eltűntek”. A csapások értékelésénél – annak ellenére, hogy a törzsek ezt évek óta gyakorolták – jól érződött, hogy ez a tevékenység még kevésbé összehangolt, a veszteség megállapításánál a járatlanság és az ismeretek alacsony szintje volt a jellemző.

A mozzanat dinamikai érzékelését, a szállítmányok mozgását, a csapásokra, ütombolásokra való reagálást stb. a törzsek előljárói segítségével, módszeresen feldolgozták egyre javuló színvonalon és növekvő önállósággal hajtották végre, melyek a plenáris jelentések megtételén is jól érződtek.

4. A **NEGYEDIK MOZZANAT** tartalmát a HDS támadó hadművelete közlekedési biztosítása, az alkalmazás megtervezése, megszervezése, az alárendeltek feladatainak meghatározása, a támadó hadművelet közlekedési biztosításának vezetése hagyományos és tömegpusztító fegyverek alkalmazásának viszonyai között, a bemutatópontokon a begyakorlása végrehajtása, a felkészültség ellenőrzése képezte.

A résztvevő törzsek a hadműveleti-harcászati feladatot a 6 órás munkagrafikonjaik alapján szintén a párhuzamos munkamódszerrel, kellő jártassággal és növekvő hozzáértéssel dolgozták ki. Megfelelő mélységben, tartalommal, de továbbra is eltérő törzskultúrával készültek el a biztosítási, illetve alkalmazási tervek és azok mellékletei, valamint a szükséges számvetések és okmányok.

Jellemző volt, hogy ebben az időszakokban is részben ismétlődtek az előző hiányosságok, mint:

- jelentés elkészítésére való koncentráció;
- eltérő, nem egységes törzskultúra;
- szállítási feladat késve történő kiadása;
- alárendeltek által történő eltérő értelmezése;
- együttműködési kérdések elnagyolása.

Bizonyos fokú értetlenséget okozott ismételten a jelentős hadműveleti időugratás, az ebből adódóan a csapatok tényleges harcképességének (alkalmazási képességének) megállapítása, az új feladat induló helyzetének rögzítése.

A mozzanat sajátossága volt, hogy a törzsek megosztottan dolgoztak, egy része a védelem dinamikáját vezette, a másik a tervezési, szervezési feladatok kimunkálását kezdte meg.

A támadó hadművelet készenléteig mintegy 48 óra állt rendelkezésre. Ennek megfelelően a készenlétig végrehajtandó és a 12. harcnap alkalmazási feladatait komplex módon, párhuzamosan kellett kidolgozni.

A résztvevő törzsek parancsnokai megfelelő tartalmú és mélységű elhatározásokat hoztak, az alkalmazási tervek egységesebbek lettek, a törzskultúra némileg javult. Az elhatározást jelentő tartalékos állományú TÖF-ök hozzáértően és magabiztosan tették meg jelentéseiket a parancsnok szerepkörében. A pozitív eredmény igazolta a felkészítés módszerének helyességét, a korábbi plenáris jelentések szükségességét.

További jó módszernek bizonyult az opponensi szerepkörök alkalmazása, mely által a kidolgozók és bírálók is jelentős szakmai ismeretbővítésre tettek szert.

Az ellenség által TÖPFE-kel mért csapásokat a törzsek – a kevés jártasság ellenére – megfelelően dolgozták fel. Ebben nagy segítséget nyújtott a HDS HTP OCS-hoz vezényelt vv. főtiszt, aki oktató módszerrel „gyakoroltatta” az adatok térképre vitelét, a következtetések levonását és a következmények felszámolására hozott elhatározások tartalmi kivitelezését.

A bemutatópontokon a begyakorlási feladatokat az érintett állomány jó szervezethez, növekvő szakmai hozzáértéssel hajtotta végre.

5. *A bemutatópontokon járó munka, a begyakorlás és bemutató tapasztalatai:*

A gyakorlat befejező részében párt- és állami vezetők, valamint az MN felsőbb vezető állományú részére több helyen bemutató került végrehajtásra, melyen a seregstet kijelölt állománya is aktívan és jól szerepelt.

A csökkentett állományú ku. kom. z. jó szervezethez, a követelmények szintjén berendezte a kijelölt útszakaszt. EÁP-ot, ZDP-ot, forgalomszabályzó őrsöket telepített. Bemutatták az EÁP-ok tevékenységét, telepített változatát, a berendezett HFGU elemeit, a forgalomszabályzó tevékenységét.

A bemutatómozzanatok közül a legnehezebb, s egyben a leglátványosabb is a vasúti nyíltvonalon végrehajtott ún. „nyíltvonali kisiklás” volt. Ezt egy harckocsialegység hajtotta végre – példa-

mutatóan, elismerésre méltóan. Ennek lényege abban foglalható össze, hogy egy kerek és egy lánctalpas vonat – feltételezések szerint – rombolt KÁ-ok közé érkezett, ahol nyíltvonal kirakást kellett végrehajtani. Ennek során a lánctalpas eszközökkel megrakott vonat, melyen 10 db harkocsi volt, a vasúti kocsin egyszerre, szinte vezényszóra mintegy 75–80 fokos fordulatot tett és a vasúti pálya mellé „leugrott”, majd folytatta menetét a terv szerinti körletébe.

A kerek eszközöket szállító katonavonat utolsó kocsiján levő BLG-67 hídvető hk. a hidját a vasúti sínre tette, melyen a hk., majd a kerek eszközök levonultak, s folytatták menetüket a kijelölt körlet irányába.

Mindezek a bemutatók jól szolgálták a rendszergyakorlat céljának elérését, s mi, a bemutatók, illetve annak főpróbáján résztvevők is megismerhettük a közlekedési szolgálat azon területeit is, amelyek adott esetben biztosítják a harcoló csapatok és anyagi eszközök rendeltetési helyre történő eljuttatásának részfeltételeit is.

6. A békehelyőrségekbe történő visszatérés, a leszerelés tapasztalatai:

A rendszergyakorlat utolsó mozzanatában két ütemben, megfelelő ünnepélyes külsőségek mellett végrehajtottuk a törzsek, alegységek, elsősorban a tartalékos állomány tevékenységének értékelését. Az értékelés tartalmából, hangvételéből, az előléptetett, jutalomban, jutalomtárgyban, dicséretben részesített tartalékosok nagy számából kitűnt, hogy munkájukkal, magatartásukkal meg voltunk elégedve.

Az ellenőrzések tapasztalatai alapján megállapítható volt, hogy a törzsek és alegységek a rendszergyakorlat befejeztével szervezetten végezték a titkos anyagok, a fegyverzet és az igénybe vett anyagi készletek meglétének ellenőrzését, a kölcsönanyagok visszaadását. Nagy pozitívum, hogy hiányt sehol sem állapítottak meg.

A csapatok parancsnokai a kiadott menetparancs alapján megszervezték a békehelyőrségbe történő menetüket, amelyet 7 menetvonalon, hat vasúti szerelvényvel esemény, rendkívüli eseménymentesen hajtottak végre.

A békehelyőrségben a szervezési intézkedésben meghatározott időre a bevonult állomány és átvett népgazdasági technikát rendben visszaadták és az eredeti helyzetet visszaállították.

A *tapasztalatok összegzésé*ként megállapítható, hogy a törzsek és alegységek a sokrétű, jelentős erőfeszítéseket igénylő szakfeladatokat a kezdeti bizonytalanságokat leküzdve eredményesen megoldották. Az állomány megértette a rendszergyakorlat HDS-re vonatkoztatott tárgyát, célját, követelményeit.

A résztvevő hivatásos, sor- és tartalékos állomány munkához való jó hozzáállása, tenniakarása magas fokú politikai érettségről tett tanúbizonyságot.

A felkészülés hatékonysága, az előljárók által nyújtott segítség, a résztvevő hivatásos állományú parancsnokok jó együttműködése eredményeként tovább javult a törzsmunka végzése és irányítása, az elkészített térképek és okmányok formája és tartalma.

Úgy ítélt meg, hogy a rendszergyakorlaton részt vevő vezető és végrehajtott állomány képessé vált egységük háborús tevékenységének megszervezésére, megtervezésére és végrehajtására.

A hátszágvédelmi közlekedési csapatok feladatairól, vezetésük, szervezeti felépítésük korszerűsítésének szükségességéről a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat tapasztalatai alapján

Palkó Antal mk. alezredes

Közlekedési rendszergyakorlatok levezetésére az MN-ben viszonylag ritkán kerül sor. A hátszágvédelmi közlekedési csapatok fejlesztése, átszervezése viszont csak az utóbbi években

gyorsult fel. Következésképpen közlekedési csapataink ilyen szervezeti felépítéssel, feladatokkal és létszámmal még nem vettek részt hasonló gyakorlaton.

Új elemként jelentkezett az is, hogy feladataik tervezése az egységes közlekedési rendszerben elfoglalt helyük és szerepük szerint történt, ami az irányítás, a vezetés és az együttműködés a gyakorlatban mind ez ideig ki nem próbált kérdéseit is felvetette.

Bár a gyakorlaton közlekedési csapataink – itt nem részletezendő okok miatt – nem teljes létszámban vettek részt, a törzsek gyakorlása, valamint a valóságos feladatokat is végrehajtó csapatok tevékenysége során szerzett tapasztalatok bizonyos feltételek mellett általánosíthatók. Elsősorban a szakcsapatok vezetésének problémás kérdéscire, az együttműködés és a szervezet funkció összhangjára gondolok.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat tehát egy olyan lehetőséget adott, amelynek alapján horizontálisan és vertikálisan vizsgálni lehet, illetve kell a hátszázgvédelmi közlekedési csapatok helyzetét, továbbfejlesztésük lehetséges, célszerű irányait.

A gyakorlat tapasztalatainak elemzését azonban mindenképpen a közlekedési csapatok sajátos helyzetének figyelembevételével célszerű végezni.

A hátszázgvédelmi közlekedési csapatok feladatai az MN közlekedési biztosításában

A téma kiindulópontjaként azt a valóságos tényt kell tekintenünk, hogy békében olyan közlekedési csapatokkal, mint amilyenekkel ezen a nagy erőpróban részt vettünk, gyakorlatilag nem rendelkezünk. A két közlekedési dandár a jelenleg népgazdasági építési, termelési tevékenységet segítő ún. építő-műszaki csapatok bázisán alakul meg. Értelemszerűen, jelenlegi tevékenységük csak részben felel meg a tervezettnek.

Az ország megbízhatóbb közlekedési biztosításának igénye már korábban is követelte az építő-műszaki csapatok e célra történő igénybevételét. Ilyen szempontból a hátszázgvédelmi közlekedési csapatok fejlesztése az építő-műszaki csapatok létrehozása óta egy állandó folyamatot képez. Valamennyi hadseregfejlesztési szervezési ciklus hozott kisebb-nagyobb mérvű változást, amelyek eredményeképpen tökéletesedett szervezeti felépítésük és technikai felszereltségük. Mint már a bevezetőben is említés történt, az utóbbi években minden korábbi szervezeti változást felülmúló átszervezésre, fejlesztésre került sor, amely jelentős feladatbeli változásokat is hozott.

A szervezési intézkedések végrehajtásával három évvel ezelőtt alakultak ki a hátszázgvédelmi közlekedési csapatok jelenlegi szervezeti: két közel azonos felépítésű „M” közlekedési dandár, melyeknek a közlekedési biztosításban belüli feladatai:

- a fő gépkocs utak kijelölt szakaszain közötti komendánsszolgálat megszervezése, a hadiforgalom szervezett irányítása és ellenőrzése, szükség szerint megkerülő utak berendezése, a forgalom operatív áterelése;

- a fő gépkocs utakon és a fő vasútvonalakon, valamint azok műtárgyain ellenséges csapatok következményeinek felszámolása, a közlekedési rendszer működőképességét biztosító dublőr hidátkelőhelyek létesítése a Közlekedési Minisztérium szakcsapataival együttműködésben, valamint ezen átkelőhelyekhez vezető út- és vasúti vonalszakaszok építése és fenntartása;

- a vasúti katonai szállítások folyamatosságának biztosítása érdekében a nagy folyóakadályokon ideiglenes átrakó körletek működtetése.

E feladatok végrehajtására az építő-műszaki csapatok parancsnoki törzseit és sorállományát a békefeladatok – mint alaprendeltetés – maximális teljesítése mellett kell felkészíteni.

A funkció szerinti sajátosság (a béke és háborús feladat eltérő jellege) mellett sajátos a csapatunk vezetése is. Mint közlekedési szakcsapatok, hadtápcgységek, illetve magasabbegységek azonban az MN Hátszázgvédelmi Parancsnokságon belül vezetésük nem hadtáp-, hanem parancsnoki vonalon valósul meg. Alkalmazásukra – MNVKF direktívája alapján – az MN hátszázgvédelmi

parancsnok hoz elhatározást, ad ki harcintézkedést. Az elhatározáshoz javaslatot a közlekedési osztályvezető tesz, a harcintézkedéssel egy időben szakmai intézkedést ad ki.

További sajátosság, hogy úgy békében, mint háború esetén a szállítási tevékenység tervezése, szervezése és irányítása nem a közlekedési osztály, hanem a HÁVP hadtápszolgálat feladata.

*A hátországvédelmi közlekedési csapatok alkalmazásának
néhány tapasztalata*

A gyakorlatra kijelölt törzsek, operatív csoportok, és szakcsapatok már a felkészülés során tisztában voltak azzal, hogy a „TRANZIT-85” a hátországvédelmi közlekedési csapatok számára nagy erőpróbát jelent, amit a részvételük aránya is alátámasztott. Tudatában voltak annak, hogy a gyakorlaton való részvétel eredménye hosszabb távra is meghatározó jelentőséggel bír. Ezért a feladatok végrehajtására a gyakorlat politikai és katonai jelentőségének megfelelően készültek.

A gyakorlaton egyik dandárunk csak törzsekkel, operatív csoportokkal a hadijátékban vett részt, a másik dandárunk alárendelt egységeinek törzseivel a harcászati-hadművelti elgondolásba illesztett valós közlekedési biztosítási feladatokat is végezte.

A valóságban is végrehajtásra tervezett feladatok bár csökkentett mértékben, de tartalmazták a dandár közlekedési biztosítás érdekében tervezett valamennyi feladatát.

A gyakorlat elgondolásának megfelelően a háborút megelőző veszélyzetetettségi időszakban, hadszíntér előkészítési, építési feladatok érdekében részleges, rejtett mozgósítással behívásra kerültek felépítményépítő, útépítő és hidépítő csapataink.

Ezek a csapatok a terveknek megfelelően, jó színvonalú tábori elhelyezéssel megteremtették az eredményes munkavégzés feltételeit, végrehajtották a tartalékos állomány fogadását, felkészítést, váltását és foglalkoztatását. A feladatok beállítása reális volt, e csapatok hasonló alkalmazására valós esetben is fel kell készülnünk.

A gyakorlat igazolta, hogy ezek a csapatok képesek a részükre meghatározott feladatok végrehajtására. tevékenységük során eredményesen együtt tudnak működni az illetékes közúti és vasúti szervekkel, valamint a szövetséges szovjet hadsereg hasonló szakcsapataival.

Azonban az összességében pozitív értékelés ellenére is fel kell figyelniünk néhány, adott esetben a feladatok végrehajtását negatívan befolyásoló tényezőre. Ilyennek tekinthető például az, hogy a tábori elhelyezést a csapatok nem saját, hanem nagyrészt kölcsön kapott anyagokkal tudják biztosítani. Erre azért volt szükség, mert ezeknél a csapatoknál alapvetően stacioner háborús elhelyezéssel számolunk, következésképpen tábori elhelyezési anyagokkal történő ellátottságuk korlátozott. Valós helyzetben is nagy valószínűséggel többször terepen települve kell feladatot végrehajtaniuk, aminek elhelyezési feltételei jelenleg még nem teljesen biztosítottak.

Nem teszi egyértelművé a szakcsapatok értékelését, ha figyelembe vesszük, hogy az építő szakcsapatok, illetve alegységek nem a rendszeresített technikai eszközeikkel kerültek alkalmazásra, hanem részükre a tervezett építési feladatoknak megfelelő népgazdasági technika került lebiztosításra. Ezt bizonyos mértékig a helyzet követelte, hiszen a rendszeresített technikai eszközök teljes mértékben nem biztosították volna a feladatok végrehajtását.

Az is bizonyítást nyert, hogy nem teljesen kimunkált, kelő tartalmú és begyakorolt az együttműködés rendje, a különböző tagozatok és szervek között, akadozott az információk áramlása.

A törzsek gyakorlásánál a közlekedési hálózat feltételezett rombolásának helyreállítása a hátországvédelmi közlekedési építő-helyreállító szakcsapatok és a Közlekedési Minisztérium helyreállító szakcsapatai széles körű együttműködésével valósult meg. Az elgondolás szerinti végrehajtás lehetőségeinek sokoldalú megközelítése, elemzése arra is rámutatott, hogy a közlekedési hálózat helyreállításának szervezése és végrehajtása még sok felületesen kimunkált elemet és bizonytalanságot tartalmaz. A KM képviselőivel a gyakorlatvezető MNHF, miniszterhelyettes elvtárs több felmerülő elvi kérdést tisztázott. Azonban a problémák végleges rendezését a gyakorlaton kialakí-

tott és mindkét részről egységesen elfogadott álláspontnak egy felső szintű utasításban való megfogalmazása, és a végrehajtás részleteinek intézkedésben történő rögzítése jelentené.

A gyakorlat e téren a tapasztalattal szolgált, hogy a probléma felső szintű rendezéséig sem kezelhetjük többé nagyvonalúan a KM erőkkal együttműködésben tervezett technikai biztosítási és helyreállítási feladatokat. A parancsnoki továbbképzéseken lehetőségeink függvényében reális feladatok beállítására kell törekednünk, a magasabb szinten rendezésre váró kérdéseket pedig állandóan jeleznünk kell előljáróink felé.

A hátszág közlekedési biztosítási feladatainak gyakorlását teljesebbé tette volna, ha nemcsak a két közlekedési dandár, hanem más hátszágvédelmi csapatok, pl. önálló és megyei területvédelmi ezredek közlekedési biztosításába bevonható erőivel is számolunk. A gyakorlatoknak a várható helyzethez való közelítése a jövőben ezt követeli. Ugyanezt az igényt erősíti a polgári védelem megyei erőcsoportjaival történő együttműködés lehetőségeinek tisztázása is.

Az MN közúti komendánszolgálat rendszerében az alkalmazás tagozatának megfelelően vett részt a gyakorlaton egy közúti komendánszázlójunk. Alkalmazásra történő felkészítése megmutatta, hogy a tervek szerinti összekovácsoló kiképzés végrehajtását nem könnyű összehangolni a napi egyéb, kényszerítően ható feladatokkal. Szükségesnek látszik a felkészítés tartalmának és módszereinek felülvizsgálata. Kiütköztek a szakanyagokkal történő hiányos ellátottság következményei is. Ugyanakkor hasznos tapasztalatokat szereztünk azok saját erőből történő előállításai lehetőségei terén.

A közúti komendáns csapatok egymáshoz csatlakozó tagozatok szerinti alkalmazása – úgy a valóságos tevékenység, mint a hadijáték során – számos, eddig még csak felületesen kimunkált együttműködési kérdésre is ráirányította figyelmünket. Különösen fontos a csatlakozó pontokon telepített közúti komendánselemek (ellenőrző-áteresztő pontok) együttes telepítése és közös tevékenysége elvi és gyakorlati kérdéseinek tisztázása. Kimunkálásra vár a feladatok terület szerinti átadás-átvétele egységes módszereinek kidolgozása is.

A törzsek szervező, irányító tevékenysége jobban mérhető lett volna, ha a közúti komendáns csapatok tevékenységüket konkrét feladatot tartalmazó *ÚTFORGALMI TERV* szerint végzik.

A közúti komendáns csapatainknak az egész ország területén történő alkalmazása olyan megoldásra váró problémákat is felvetett mint a tartalékképzés lehetősége, a szolgálatot teljesítő állomány váltása, pihentetése és a felállítás helyén történő védettség.

A szövetséges csapatok elővonásának biztosításánál egyértelműen megfogalmazódott az az igény, hogy az együttműködés érdekében a közúti komendáns csapatoknál szükség van oroszul tudó vezető állományra, illetve a közvetlen végrehajtás szintjén tolmácsokra. A parancsnoki állomány képzésénél, illetve a tartalékos állomány lebiztosításánál erre a körülményre feltétlenül gondolnunk kell.

A közlekedési hálózat feltételezett rombolása szükségessé tette ideiglenes átrakókörlet (IÁK) aktivizálását.

A feladat végrehajtására egy IÁK parancsnokság került kijelölésre. A várható alkalmazási módnak megfelelően egy gépkocsiszállító zászlóalj – együttes telepítéssel – az IÁK parancsnokság alárendeltségébe került. Bár nem teljes állománnyal, de az IÁK valamennyi funkciója *valós tevékenységként a bemutató tárgyat is képezte:*

– a csapatok kirakóállomásokon, illetve szükségkirakó helyeken történő kirakása, ideiglenes hídátkelőhelyen való átkelése;

– szilárd anyag kirakóállomás berendezése, működtetése gépkocsiszállító zászlóalj alkalmazásával;

– helikopterek alkalmazása rakéta-technikai eszközök átrakásánál;

– üzemanyag-kirakóállomás működtetése;

– sebesültek berakására kijelölt állomás működtetése;

– forgalomszabályozás megszervezése és végrehajtása az IÁK területén.

A gyakorlat megerősítette, hogy az IÁK és az alárendelt gépkocsiszállító zászlóalj együttes telepítése célszerű, az jól biztosítja a közös tevékenység megszervezését.

A feladatok elemzése során megítélhető volt, hogy az IÁK szervezetében rendszeresített Vasútállomás Katonai Parancsnokságok szakosított és megfelelően előkészített vasútállomásokra települve képesek a csapatszállítmányok kirakására. Azonban realisabb kép alakulhatott volna ki, jobban feltáruáltak volna az együttműködés kérdései, ha a beállítás tartalmazza a csapatok átrakásához szükséges vasúti kocsit biztosítási feladatokat is.

Az IÁK teljesítőképességének egyik szűk keresztmetszetét a megfelelő rakodási kapacitás biztosítása jelenti. Bebizonyosodott, hogy e feszültség jelentős mértékben feloldható, ha a különböző anyagokat készletező-feladó szervek anyagnemek szerint, kidolgozott ajánlásoknak megfelelően, gépi átrakást lehetővé tevő egységcsomagok és egységgrakományok szerint készítik elő szállításra az anyagokat.

A gyakorlat kiemelte az IÁK és a katonai közlekedési szervek együttműködésének meghatározó jellegét, a MÁV által biztosítandó és a kijelölt vasútállomásokon tárolandó rakodóeszközök, berendezések megléte használhatósága folyamatos ellenőrzésének szükségességét.

A hátszágvédelmi közlekedési csapatok vezetésének és szervezeti felépítésük korszerűsítésének szükségessége, a gyakorlat tapasztalatai alapján

A hátszágvédelmi közlekedési dandárok vezetése, alkalmazásuk tervezése és irányításuk a gyakorlaton nem teljesen az előzőekben már említett módon valósult meg. Tevékenységük tervezésének alapjául a közlekedési osztályvezető (operatív csoport parancsnoka) részére lejtuttatott MN KSZF intézkedései szolgáltak. A csapatok alkalmazásának javaslatát a közlekedési osztályvezető közvetlenül a gyakorlat vezetőjének jelentette.

E formabontás miatt azonban nem maradtak rejtve a vezetés mechanizmusának lényeges elemei.

Mindenekelőtt az igényel vizsgálatot, hogy a szakmai feladatok lejtuttatásának jelenlegi áttelezett rendje adott esetben nem jelentkezik-e szűk keresztmetszetként. A gyakorlaton a feladatszabás „rövidre zárt” volt, de bizonyos akadályozó tényezőkkel így is számolni kellett.

Rendkívül hasznos tapasztalatokat adott a gyakorlat a HÁVP közlekedési osztály helyének, szerepének reális megítélését illetően is.

Figyelembe véve, hogy a gyakorlatra történő felkészülés időszakában a közlekedési osztály szükségyszerűen is csak 404-os feltöltöttségű volt, nem számolhattunk azzal, hogy képes lesz a hátszágvédelmi közlekedési csapatok tevékenységének irányítására. Ezért a várható feladatoknak közelítően megfelelő összetételű operatív csoportot hoztunk létre. A gyakorlat kezdetére – előjárói támogatással, áthelyezéssel – erősödött az osztály állománya is.

A közlekedési osztály a gyakorlaton feladatait sikerrel végrehajtotta, végzett tevékenységének értékelése itt most nem feladat. Viszont az e téren szerzett tapasztalataink elemzése alapján megállapíthatjuk, hogy a gyakorlat egyértelmű válasszal szolgált a kételkedőknek: egy olyan szervezetre, amely seregstest szinten tervezi, szervezi és ellenőrzi a közlekedési biztosítás hátszágai feladatait, feltétlenül szükség van. Szervezeti felépítését a közlekedési csapatok alapvető feladatainak megfelelően (közúti komendánsszolgálat, út-, hid- és vasúti felépítmény építés, helyreállítás, IÁK működése, gépkocsiszállítás) kell kialakítani olyan igényrel, hogy legyen képes az elvárás szintjén irányítani a csapatok „M” felkészítését, folyamatosan ellenőrizni a dandárok szakkiképzését, irányt szabni a kiképzési bázisok, segédanyagok, oktatási módszerek fejlesztésére, összefogni az erre irányuló tevékenységet, figyelemmel kísérni a csapatok teljesítőképességének fokozását, biztosító népgazdasági és vállalati technikai színvonal változásait, a követelményeknek megfelelően tervezni a dandárok alkalmazását. A békefeladatok terén képesnek kell lennie a népgazdaságot segítő

munka operatív irányítására, ellenőrzésére, értékelésére, a HÁVP és a felsőszintű vezetés igényei szerinti információk biztosítására.

Míndezek alapján a közlekedési osztály új helyzetnek megfelelő átszervezése feltétlenül indokolt. Módosított szervezeténél figyelembe kell venni feladatainak azt a volumenét, amelyet az a tény határoz meg, miszerint a dandárok létszáma békében az MN HÁVP alárendelt csapatai összlétszámának 60%-át teszi ki, háború esetén pedig a hátország közlekedési biztosításban mint alapvető hadművelleti magasabbegységek vesznek részt.

Törzsön belül a hierarchiában elfoglalt helyének meghatározásánál abból az igényből célszerű kiindulni, hogy jogilag is biztosítva legyenek az osztály szakirányítási feladatai végrehajtásának feltételei. Ennek indokoltságát a tevékenysége során gyakran előforduló konfliktushelyzetek is alátámasztják. Hosszú távon aligha tartható az a helyzet, hogy az osztály a szakmai irányítása alá tartozó magasabbegységekhez viszonyítva is alulszervezettnek tekinthető.

Kétségtelen tény, a gyakorlat sikeres végrehajtása is igazolta, hogy a hátországvédelmi közlekedési szakcsapatok jelenlegi szervezeteikkel összességében a korábbinál jobban megfelelnek a tervezett alkalmazási követelményeknek. Azonban a gyakorlat során a feladatok fesztített ütemű végrehajtása felvetett olyan problémákat, amelyeknek megoldása a szervezet-funkció összhang megteremtése érdekében feltétlenül szükséges.

A HÁVP közlekedési dandárok hadi szervezetébe tartozó *közúti komendáns zászlóalj* szervezése a korábbi forgalomszabályozó zászlóalj bázisán történt. Szervezetük az átszervezések során módosult, de funkcionálisan alig képesek többre, mint elődeik. Ennek oka, hogy az egyes közúti komendáns zászlóalj kiszolgáló szervei csak a zászlóalj ellátására, kiszolgálására képesek, a berendezett útvonalon klasszikus értelemben vett közúti komendánsszolgálat körébe tartozó kiszolgálási pontok (technikai kiszolgálóhely, egészségügyi segélyhely, üzemanyag-töltőhely, étkeztető és melegedőhely) telepítésére sem anyagi eszközökkel, sem szervezetekkel nem rendelkeznek.

Bár a hátországi közúti komendánszászlóalj központthadtáp tagozatban kerülnek alkalmazásra, nem lehet teljesen tagadni olyan igények fellépését, mint a kijelölt fő gépkocsiutakon közlekedő – az útforgalmi tervben nem foglalt – katonai személyek kisebb gépkocsicsoportok és azok személyi állományának anyagi, egészségügyi és technikai kiszolgálása. Ha a közúti komendánsszolgálatot ilyen követelmények szerint is kell szervezni, szükséges megteremteni ennek feltételeit. A kiszolgáló szervezetek kialakításánál figyelembe kell venni a hátországban történő alkalmazás sajátos körülményeit.

A gyakorlat rámutatott arra is, hogy nem megnyugtató a telepített forgalomszabályozó elemek (diszpécser pontok, ellenőrző-áteresztő pontok, forgalomszabályozó órsők) tevékenységéhez szükséges okmányokkal való ellátottság. A szakutasítás mintái alapján saját erőből készített tervezési, vezetési és munkaokmányok egy-egy szakcsapat alkalmazásánál szükségszerűen ugyan megfelelnek, azonban egy egységes, a jelenlegi igényeket is minden szempontból kielégítő készlettel történő központi ellátással az azonos értelmezést is biztosítani lehetne. Ezzel tartalmasabbá, konkrétábbá válhatnának például az „M” parancsnoki foglalkozások is.

A forgalomszabályozó órsők települési helyeiken huzamosabb időn – esetenként több napon – keresztül kötelesek ellátni feladataikat. Ha állandó jellegű építmény igénybevételére nincs lehetőség, elhelyezésük, pihenésük nem megoldott. Szolgálati és életkörülményeik javítását biztosító lehetőségek felkutatása, alkalmazásuk új módszereinek kidolgozása ugyancsak a közeljövő feladata. Ennek során kiemelt figyelmet kell fordítani a tartalékképzés lehetőségeire is.

Az *ideiglenes átrakókörtetek* alkalmazásánál úgy a törzsmunka, mint a valós tevékenységek szervezése egyaránt ráirányította a figyelmünket az IÁK helyének és szerepének, valamint vezetésének problémáira. Nevezetesen annak minden oldalú vizsgálatára, hogy az IÁK egy közlekedési dandár szervezetébe illetve képes-e a területén folyó tevékenységek irányítására, koordinálására.

A gyakorlat szemléletesen bizonyította, hogy az IÁK területén csapat- és anyagszállítványok nagy volumenű átrakási feladatai koncentrálnak. Működtetése a szövetséges csapatok, az MN és a legfontosabb népgazdasági szállítások érdekében történik.

Területén feladatot végrehajtó magasabbegységekkel, egységekkel történő széleskörű együttműködés mellett az IÁK parancsnok egyszemélyi felelősségének és döntéseinek kell érvényesülni. Ilyen követelmények figyelembevételével legalábbis elgondolkodtató, hogy az IÁK egy dandár hadrendjébe tartozó szervezet.

A vezetés e problémájának felvetése után most tekintsünk át néhány olyan tapasztalatot, amely a szervezet – funkció összhangjának hiányára utal.

Szilárd anyagok átrakása – bemutató jellegénél fogva – az átrakás valamennyi rendelkezésre álló rakodástechnikai eszköz és megfelelő rakodó állomány igénybevételével történt. Itt reális képet kaphattunk az ilyen állomásokon koncentrálóó átrakási feladatokról. Mivel nem teljesen az IÁK állománytáblás és hadinormás rakodási eszközei és átrakásra tervezett szervezeti kerületek alkalmazására, a tapasztalatoknak el kell indítania az IÁK jelenlegi szervezetének és rendszeresített technikai eszközeinek felülvizsgálatát.

A gépkocsiszállító zászlóaljak szállítási kapacitása szinkronban van az IÁK tervezett átrakási kapacitásával. Lebiztosítási nehézségek miatt ezt a szállítási kapacitást csak részben lehet kielégíteni a tervezett gépjárművekkel. Mivel a helyettesítő eszközök teljesítményi paraméterei eltérnek a tervezettekétől, teljesítőképességük elégségsége bizonyításra vár.

Az IÁK-ok tervezett átrakási kapacitásukat folyamatos szállítási tevékenységgel tudják teljesíteni. Ennek korlátozott tényezője, hogy nem biztosított a gépjármű-vezető állomány váltása. Az ebből adódó feszültség feloldásának lehetőségeit is vizsgálnunk kell.

Az anyagátrakás másik feszítő problémája a folyékony anyagszállítványok átrakása, átfajtése terén tapasztalható. A követelmények kielégítését legalább a két alapvető hajtóanyag (benzin, gázolaj) akadályhelyen történő folyamatos átjuttatását lehetővé tevő tábori csővezeték rendszeresítése biztosítaná.

Csővezetékek alkalmazásával a hajtóanyagok átrakása veszélyes üzemnek minősülő folyamata kisebb létszámú munkaerővel biztosítható lenne, jelentős gépkocsiszállító kapacitás szabadulna fel, az IÁK területén számottevően csökkenne a gépjármű-forgalom intenzitása.

Az *építő-helyreállító zászlóaljak* teljesítőképességének reális megítélése, alkalmazásuk esetére annak fokozása sürgetően követeli a rendszeresített technikai eszközök kritikai áttekintését, az elavult, vagy a közlekedésépítésben már nem használt eszközök kicserélését. A technikai eszközök lebiztosításánál figyelembe kell venni a közlekedési építő vállalatoknál az utóbbi időben végbe ment iparosítási folyamatok eredményeképpen létrehozott technikai bázist, az új építési technológia helyreállításoknál is alkalmazható elemeit.

Az ország Dunától keletre eső területén kijelölt fő vasútvonalak, azok csomópontjaik, műtárgyak technikai biztosítása, illetve helyreállítása, megerősítése, vagy átkelőhelyhez vezető vasúti vonalszakaszok építése képezheti felépítményépítő zászlóaljaink feladatát. Figyelembe véve, hogy a feladat még kiegészülhet a záhonyi átrakó körletet ért ellenséges csapások következményei felszámolásának az előzőekkel egy időben fellépő igényével is, nyilvánvalóvá válik az erők és eszközök elégtelensége. Célszerű megfontolás tárgyává tenni még egy – konkrétan az Átrakókörlet helyreállítására szervezett – felépítményépítő zászlóalj rendszeresítését az egyik közlekedési dandárnál. Ez az igény a „TRANZIT-85” gyakorlaton is jelentkezett.

A szakcsapatok szervezeti felépítését felül kell vizsgálni az alkalmazás során gyakran támadó olyan követelmény szempontjából is, hogy a különböző alegységek kisebb részfeladatok végrehajtására önállóan is képesek legyenek. Egy fő gépkocsiúton például több kisebb híd is rombolódhat, amelyek egyenkénti helyreállítása nem igényel egy teljes hidépítő zászlóaljat, a rendelkezésre álló idő pedig nem teszi lehetővé az egymás utáni helyreállítást. A szakalegységek szervezetét úgy célszerű kialakítani, és olyan technikai eszközökkel ellátni, amely lehetővé teszi az útvonalon történő szétbontkozásukat és a műtárgyak egyidejű helyreállítását. A hidépítő zászlóalj jelenlegi állománytáblája egy híd építésének technológiájára szervezett, csak nehezen biztosítható az oszthatóság kisebb önálló feladatokra.

Háborús tevékenységeknél az időtényező kiemelt jelentőséggel bír. A helyreállítás meghatározott időre történő végrehajtásának egyik feltétele, hogy egy bázishelyen biztosítva legyen a szakanyagok, szerkezeti elemek előállítása, illetve előszerelése olyan igénnyel, hogy a rombolás helyén csak beépítés, a beszerelés váljék szükségessé. A helyreállító anyagokat nagyobb mennyiségben a technikai bázisok képesek előállítani, azonban fel kell használnunk a csapatok ilyen szervezeti lehetőségeit is. Ezek az elvek érvényesültek a gyakorlaton is, ezt célozta a két technikai bázisnak a veszélyeztetettségi időszakban történő rejtett mozgósítása. Alkalmazásuk tervezésénél a potenciálisan meglevő lehetőségek jobb kihasználása konkrétabb feladatszabást követel meg. Továbbá hasznos tapasztalatokkal szolgált volna, ha tervezett alkalmazásuk a szakanyagok előregyártását, a helyreállítás helyeit, a beépítés technológiáját is figyelembe vevő, szorosan szervezett szállítási tevékenységgel egészült volna ki.

Ilyen követelményeket kielégítő szervezési módszerek, gyártási technológiák, szállítási folyamatok kidolgozásával a közeljövőben foglalkoznunk kell.

A gyakorlat során bár különböző mértékben, de mindkét hátországi közlekedési dandár alkalmazásra került. A Hátországvédelmi Parancsnokságon is napirenden van a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat során szerzett tapasztalatok mélyreható vizsgálata, eredményeinek összegzése.

Egy cikk szabta kereteken belül lehetetlen a teljességre való törekvésre való igényével számbavenni egy ilyen gyakorlat valamennyi eredményét és tapasztalatát.

A cél csupán a sürgősen megoldásra váró feladatok feltárása, és a figyelem egyes, eddig még nem kellő mértékben kimunkált területekre történő irányítása lehetett.

Gondolatok a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlaton részt vett HÁVP közlekedési csapatok tevékenységéről

Göz András őrnagy

Visszatekintve az új kiképzési rendszerű műszaki csapatok létrejöttének körülményeire látjuk, hogy a béke alaptevékenységüket a kezdet kezdetén a népgazdasági építési feladatok képezték. (Voltaképpen akkor kizárólag e célból hozták létre ezeket a csapatokat.)

A fokozott honvédelmi követelményeket figyelembe véve az elmúlt időszakban az építő csapatoknál olyan szervezeti változások következtek be, amelyek a háborús alkalmazhatóságukat a korábbihoz képest jobban megközelítik. Az így kialakított közlekedési dandárok szervezete elérte a mai - háborús alkalmazásnak is megfelelőbb - szervezeti struktúrát. A népgazdaságban végzett építő tevékenysége és az erre alapozott szakkiképzési bázisokon egyre nagyobb hangsúlyt kapott a csapatok háborús alkalmazását szolgáló „M” felkészítés.

A kiképzésbe és a gyakorlati tevékenységbe beépültek a háborús szakfeladatok szakkiképzési tárgykörei is, és az évenként végrehajtott szakalapozó és szakkiképzési feladatokat az alegységek század szakharcászati gyakorlatokkal zárják.

A kiképzésben és felkészítésben azonban nehezítő körülmény, hogy a sorállomány a 18 hónapos katonai szolgálata alatt 15 hónapon keresztül építő (gyakorlati) tevékenységet folytat, míg katonai kiképzésben csupán 1-2 hónapot vesz részt.

Ebből adódóan építő csapataink az építő szaktevékenységük során olyan gyakorlati jártasságra tesznek szert, amit harcserű körülmények között a helyreállítási feladatokban is képesek hasznosítani.

A parancsnoki állomány felkészítése (mind szakmai, mind háborús feladatra) meghatározó elem a csapatok vezetése alkalmazása tekintetében. A felkészítés rendjében jelentős állomás volt a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat és az azt megelőző törzsgyakorlatok.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlaton részt vett HÁVP alárendeltségébe tartozó közlekedési csapatok szerepéről, tevékenységéről és alkalmazási problémaköréről, valamint a gyakorlaton szerzett tapasztalatokról kívánok néhány gondolatot közreadni.

Figyelembe véve, hogy a hátszágvédelmi hadászati jelentőségű feladat, így abban a közlekedés (mind a katonai, mind a polgári) folyamatosságának biztosítása kiemelkedő feladatként jelentkezik. Az ország területén történő szállítások és csapatmozgások folyamatosságát több tényező figyelembevételével kell biztosítani. Ezek közül néhány általam fontosnak tartottat szeretnék kiemelni.

Az egyik legfontosabb tényező az, hogy már békében rendelkezünk megfelelő mennyiségű és minőségű közút és vasúthálózattal. (A háborús szállításokkal és csapatmozgásokkal kapcsolatos kapacitásokat EFE előírások szabályozták.) A várható háborús szállítások és csapatmozgások döntően kelet-nyugati irányúak lehetnek, ezért a hadszíntér előkészítés részeként ezeket az irányokat már békében elő kell készíteni és ehhez szükséges anyagi-technikai eszközöket is e szerint kell koncentrálni. Ennek során a várható irányokat keresztező folyóakadályoknál dublőr hidátkelőhelyeket kell előkészíteni, illetve építeni.

A közlekedési hálózatnak nagyfokú manőverezhetőségét kell biztosítani. A terveket kell kidolgozni az esetleges háborús rombolások gyors helyreállítására, a közlekedési életképességének fenntartására a közlekedési csapatok alkalmazására.

A szárazföldi közlekedési útak igénybevételének feszes megszervezésével szabályozni szükséges a hadi és polgári forgalmat.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlaton a fent említett közlekedés biztosítási feladatok is feldolgozásra kerültek, ezen belül a közlekedési építő-helyreállító csapatok tevékenységével, alkalmazásának tapasztalataival kívánok bővebben foglalkozni.

Mint már említettem a gyakorlatot megelőzően a közlekedési csapatok törzsei részére törzsgyakorlatok és törzs hadijátékok kerültek levezetésre. A gyakorlatot megelőzően – a felkészítés során – az MN KSZF-ség irányításával, a seregtest közlekedési osztály és a két közlekedési magasabbegység részvételével törzsvezetési gyakorlat került végrehajtásra.

A törzsvezetésen gyakorolták, illetve kidolgozták az építő-helyreállító csapatok alkalmazását, szervezték feladataik végrehajtását. Valamennyi egység törzse kidolgozta az MN közlekedés biztosítási feladataiból reá háruló részfeladatokat.

Ugyanebben az időben a törzsek egy része már a gyakorlat részét képező valóságos építési tevékenységet végrehajtó csapatait is irányította.

A gyakorlat során a hidépítő, útépítő és vasúti felépítményépítő alegységek gyakorlati tevékenység keretében hidépítési, útépítési és vasútépítési szakfeladatokat hajtottak végre, a bemutató mozzanatainak előkészítése érdekében.

Tevékenységüket úgy irányították, hogy ezzel az adott esetben végrehajtandó feladatot is gyakorolták. Itt a cél az volt, hogy a tartalékos állomány megismerje feladatát és az összekovácsolást aszerint hajtsák végre.

A törzsek tevékenységét a HÁVP közlekedési osztály szakirányítása mellett egy seregtest szintű operatív csoport vezette. A dandárparancsnokságok a saját alárendeltjeik tevékenységét irányították.

A törzsek kidolgozták az alkalmazási terveket, biztosították a feladatok végrehajtását. A tervező-szervező munkával párhuzamosan irányították és ellenőrizték alárendeltjeik tevékenységét.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat és azt megelőző összekovácsolási és törzsgyakorlati foglalkozások, rendkívül hasznosak és érezhető fejlődést jelentettek a csapatok alkalmazhatóságát illetően.

Az egyik közlekedési dandárunk – bár csak csökkentett létszámú törzsekkel, de először vett részt ilyen gyakorlaton – ezért számára különösen nagy jelentőségű volt a gyakorlat. A törzsek felkészültségét illetően általánosan is elmondható, hogy magasabb szintre emelkedett felkészültsé-

gük, javult irányító készségük. A közlekedési biztosítás végrehajtásában részt vevő közlekedési csapatok vezetése módszereit és eszközeit illetően többféle és többcsatornás módon történt. Egy részüknél a harcálláspontok (a dandárok és HÁVP operatív csoportja) egy helyen települtek, így itt megvalósult a közvetlen személyes ráhatás is. A távolabb, széttagoltan települt zászlóaljtörzsek irányában alapvetően rádióösszeköttetéssel valósult meg a vezetés, ezenkívül alkalmanként személyesen, összekötő tisztek útján, illetve berendeléssel egészült ki.

Természetesen a valós tevékenységet folytató csapatok vezetése nagyobb odafigyelést, felelősebb, átgondoltabb döntéseket követelt. Itt meg kellett szervezni a megfelelő szakirányítást és az ellenőrzést, ami a nagy távolságok miatt csupán rádióösszeköttetéssel nem mindig volt megvalósítható. Az ilyen esetekben csak a jelentésekre lehetett hagyatkozni. Ez az összeköttetési mód (rádió) megfelelő tapasztalatokat nyújtott a meglévő eszközök alkalmazhatóságáról. Természetesen jóval egyszerűbb volt a HÁVP operatív csoport és a dandár törzsek által személyesen vezetett, egy helyben települt törzsek irányítása. Ennek a módszernek nagy előnye volt a személyes tanítás, egységes értelmezés és feladatkidolgozás.

Természetesen a gyakorlat felszínre hozott negatív tapasztalatokat, hiányosságokat is. Ebben előfordultak szervezésből és a munkafeltételek biztosítottóságából adódó fogyatékoságok is. Ezen a gyakorlaton sem sikerült teljes mértékben azt elérni, hogy a bemutatott helyek előkészítése érdekében végzendő munkákhoz ne alkalmazzunk más feladatra tervezett erőket.

A kivitelezői (helyreállítói) munkák felszínre hoztak a szervezési struktúrából adódó, jórészt gyakorlati problémákat. Ezeket a problémákat és az esetleges megoldásukat szeretném részletesebben elemezni, fontosságánál fogva először a hidépítő alegységekkel foglalkozom.

Figyelembe véve, hogy a felvonulási és utánpótlási útvonalak jelentős része a háterszágon vezet keresztül, ezen belül meghatározó szerepe van a kelet-nyugati irányú közlekedésnek, így a dunai és tiszai hidak stratégiai jelentőségük. A háterszági közlekedési rendszer életképességének fenntartása, a helyreállítás megszervezése és végrehajtása alapvetően a KM feladata, azonban egyes kiemelt irányok fontosabb csomópontjai, hidjai rombolás esetén azok helyreállítására MN erők is bevonásra kerülhetnek. A kijelölt közlekedési hálózaton jelentős számú hid rombolásával kell számolnunk. A kisebb (20–100 m) hidak helyreállításához szükséges lenne több hidépítő alegység.

A hidépítő zászlóalj jelenlegi szervezetei azonban nem alkalmasak több hid egyidőben történő helyreállítására, vagyis a megosztott alkalmazásra. Ezért annak érdekében, hogy az univerzálisabb és az egy időben több helyen történő alkalmazhatóság biztosítva legyen, a zászlóaljon belül több azonos típusú hidépítő századot lenne célszerű szervezni.

Az alkalmazást tekintve előfordulhat, hogy esetenként közel egymáshoz (20–50 km) kettő vagy több kisebb vízi akadályon szükséges a helyreállítást elvégezni. Ez esetben lehet párhuzamos munkamódszerrel a helyreállításokat egy időben végrehajtani.

A hidépítő zászlóalj nagyobb – 100 km feletti – távolságra való széttelepítése már nem célszerű. A nagy távolság nehezítené az összeköttetést és az alegységek kiszolgálását, ellátását. Ez az általam javasolt szervezeti módosítás természetesen némi létszámnövekedést is eredményezne.

A zászlóaljon belül alaptípusú szervezatként hidépítő századok (2 db) létrehozását lenne célszerű megvalósítani, amelyekbe az alábbi alegységek tartoznának:

- 1 robbantó és tűzserész raj (járőr);
- 1 cölöpöző szakasz;
- 1 pillér és hidfőépítő szakasz;
- 1 tartószerkezet építő szakasz;
- 1 fedélzet építő szakasz;
- 1 szállító és gépszakasz.

A robbantó és tűzserész raj (járőr) feladata kiegészülne a rombolt és már fel nem használható elemeknek az akadályból robbantással történő eltávolítására, illetve bontására. A két azonos szervezeti alaptípus századra alapozott zászlóalj bármikor vezetés tekintetében is könnyebben

megosztható lenne, másrészt alkalmazása tekintetében pedig képes lenne kis folyóakadályok önálló helyreállítására. Egymáshoz közel eső hidak helyreállításakor a századot végszükség esetén (nem azonos rombolást feltételezve) tovább lehetne bontani és egy időben alkalmazni. Technikai eszközeit tekintve feltétlen kívánatos lenne legalább 2 db SZDM-2 nagy cölöpverő gép (1 században), illetve UCK készlet, mert a jelenlegi eszközök szűk kapacitása miatt kevés lenne a magasvízi hidak aljzatainak (emeletes cölöpíárom) építésére illetve helyreállítására.

A szállító gépszakaszt - több rendeltetésű eszközökkel - a nagytömegű anyagmozgatások végrehajtása érdekében tartom célszerűnek szervezni. Ebben helyet kapnának a méreteiben és tömegében is hatalmas hídprovizóriumok mozgatására alkalmas emelődaruk (35 m gémkinyúlás és 5-10 tonna teherbírás). Annál is inkább célszerű ilyen emelődaruk alkalmazása mert kisebb eszközzel esetleg a rombolt akadályt megközelíteni sem lehet. A megfelelő emelődarú alkalmazásának sajnos komoly technikai akadálya az, hogy ma még nem igen található ilyen paraméterekkel megfelelő terepjáró eszköz.

A búvárállomást a zászlóalj törzsbe tartanám célszerűnek szervezni és alkalmazását a szükségletnek megfelelően eszközölni.

Az útépítő zászlóalj szervezetét és alkalmazhatóságát tekintve hasonló problémák jelentkeznek mint a hidépítő zászlóaljnál, bár a technológiai folyamatát és erő-eszköz szükségletét tekintve egyszerűbb a helyzet. Ennél az egységnél célszerűbb lenne az amúgy is nagy létszámú hidépítő szakaszt két szakaszba szervezni és ennek megfelelő technikai eszközökkel ellátni. Ezeket a hidépítő szakaszokat az útépítő századok 3. szakaszaként célszerű oda szervezni ily módon egy időben két azonos szervezetű és hidépítő alegységgel is megerősített két útépítő század lenne külön-külön is alkalmazható.

Az eddigieket összefoglalva véleményem szerint mindkét típusú zászlóaljnál a vázolt szervezeti változtatás, megkönnyítené az alkalmazás megtervezését, jobbítaná a kapacitás kihasználást (egy időben több helyen történő alkalmazással, kedvezőbb manőverezési lehetőséggel és tartalék képzési lehetőséggel) egyszerűsítene a vezetést és együttműködést.

A felépítmény építő zászlóaljak képesek a jelenlegi szervezetükkel önállóan is nagyobb volumenű vasúti rombolások helyreállítására, valamint új vasúti vonalszakaszok megépítésére és fenntartására.

A felépítmény építő zászlóaljak véleményem szerint stuktúrájukban is megfelelnek az önálló, valamint a KM erőkkel együttműködésben végrehajtandó feladatoknak. Azonban teljesítőképességeik a várható feladatok nagyságától elmaradnak, mert a felszerelésük még nem tartalmazza a korszerű technikai eszközöket és gépláncokat.

A helyreállító csapatoknak a KM erőkkel való együttműködés kérdéseit és területeit már békében pontosítani kell és annak függvényében célszerű a szervezeti módosításokat is eszközölni.

A szervezeti és technikai feltételek mellett célszerű vizsgálat tárgyává tenni azt, hogy a konkrét helyreállítási munkák megtervezésére és kivitelezésére rendelkezésre állnak-e majd a megfelelő gyakorlati rendelkező mérnökök és szakemberek. E kérdés felvetésének a pontosságát azzal támasztanám alá, hogy a helyreállítást a legkritikább esetben eszközöljük eredeti formában (csak akkor ha az minimális többletmunkával jár). Ily módon egyéni tervezési elgondolásnak kell érvényesülnie a célból, hogy a legrövidebb időn belül az előírt követelményt teljesítsük. Főleg hidépítő és tervező szakembereket kell e tekintetben számbavennünk úgy hivatásos, mint a tartalékos tisztii állomány körében.

A leírtakat összegezve ennyiben kívántam meglátásaimat a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat általam is ismert tapasztalatairól az építő-helyreállító csapatok tcvékenységét illetően közreadni.

A hátszázgvédelmi közúti komendánségek alkalmazásának tapasztalatai a „TRANZIT-85” rendszergyakorlaton

Sági László mk. főhadnagy

A Hátszázgvédelmi Parancsnokság alárendeltségébe tartozó közlekedési dandárok közötti komendánszászlóaljai első ízben a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlaton kerültek együttesen alkalmazásra. A közúti komendáns zászlóaljak közül volt olyan, amelyik a HÁVP hadrendjébe kerülése óta első ízben vett részt ilyen jellegű gyakorlaton. A gyakorlat folyamán sok hasznos tapasztalattal gyarapodott az egész gyakorló állomány. Természetesen hiányosságok és hibák is felszínre kerültek, amelyeknek az analízisa és az okok feltárása a jelen és az elkövetkező idő feladata. A közúti komendáns zászlóaljak vonatkozásában a hiányosságok egy része a szervezeti felépítésből fakad mivel a jelenlegi szervezettel a zászlóalj nem képes maradéktalanul megoldani azokat a feladatokat, amelyeket a felsőbb szintű vezetés elvár és végrehajtásukkal alapvetően számol. A másik oka a hiányosságoknak, hogy nem a legkorszerűbb módszereket alkalmazzák a zászlóaljak feladataik végrehajtásakor.

A közl./22. utasítás négy forgalomszabályozó módot különböztet meg:

- az álló forgalomszabályozást;
- a mozgó forgalomszabályozást;
- a kísérő forgalomszabályozást és
- a közúti technikai eszközökkel végzett forgalomszabályozást.

Az utóbbi években kimunkálták és gyakorlatokon már alkalmazták a legújabb módszert a járőröző forgalomszabályozás módszerét. Ezt úgy lehet tekinteni mint a régiékné egy olyan ötvözetet, amely a hasznos jó dolgokat átvette, a hiányosságokat elhagyta és jelen pillanatban a leghatékonyabb módszer, megfelelő szervezeti háttérrel.

A „TRANZIT-85” rendszergyakorlaton, a mozgósított állománnyal gyakorló közúti komendánszászlóalj az álló forgalomszabályozási módot gyakorolta és ezen módszer elvei szerint bontakoztató szét a főpróba és a bemutató időszakában is. Már a gyakorlás is, de legfőképpen a főpróba és a bemutató ráirányította a figyelmet a módszer több hiányosságára. Nevezetesen arra, hogy a kitélepített forgalomszabályozó őrsök váltását, pihentetését, valamint őrzés-védelmét a megkívánt rendszerességgel és megbízhatósággal nem lehet megoldani.

Egy forgalomszabályozó őrs a HÁVP hadrendjébe levő zászlóaljaknál 3 katonából áll: egy forgalomszabályozó tisztesből (őrsparancsnok), beosztott forgalomszabályozóból és egy forgalomszabályozó gépkocsivezetőből. Rendszeresítve van egy személygépkocsi is, amely az őrs gyors mozgását hivatott biztosítani, de emellett az állomány szükség szerinti pihentőjéül is szolgálhat. Azonban ez semmiképpen nem biztosítja a kellő mértékű pihentetést, figyelembe véve, hogy a hátszázgvédelmi csapatok által üzemeltetett fő gépkocsitakati folyamatosan több héten keresztül kell forgalomszabályozni. Az utóbbi gyakorlatok tapasztalatai szerint várhatóan megnövekszik a hátszázgban a diverziós tevékenység. A kitélepített forgalomszabályozó őrsök nem képesek ilyen csoportokkal szemben megvédeni magukat. Sem a fegyverzetük, sem pedig települési helyük nem alkalmas arra, hogy felvegyék a harcot a támadó ellenséggel szemben.

●sszehasonlítva az álló forgalomszabályozás módszerét a járőröző forgalomszabályozás módszerével, az utóbbi rendelkezik azokkal a sajátosságokkal, amelyek a korszerű hadviselés által a közúti forgalomszabályozással szemben támasztott követelményeknek jobban megfelelnek.

A járőröző módszer az álló módszerrel szemben nagyobb biztonságot nyújt a forgalomszabályozó katonáknak, megoldható a módszer alkalmazása esetén a rendszeres pihentetés, étkeztetés stb.

A járőröző módszer lényege az, hogy a zászlóalj alegységei közötti komendánszászlóalj, -század és -szakasz körleteket rendeznek be. Számításba véve az egyes körletekben elhelyezkedő személyi állományt és technikát műszaki erődítési rendszert építenek ki. Lövészgödröket, nyitott és fedett lövészárkokat, mellvéd alatti fedezékeket stb. építenek, amelyek védelmet nyújtanak az ellenséges lövedékekkel szemben, csökkentik a tömegpusztító fegyverek hatását, valamint jó lehetőséget biztosítanak a tüzelésre.

Zászlóalj és század körletekbe kell telepíteni a diszpécserpontokat, a vezető szerveket, biztosító és kiszolgáló alegységeket. A szakasz körletekbe települnek az ellenőrző-áteresztő pontok és a forgalomszabályozó rajok. Megszervezik a saját állományukból kijelölt járőrökkel, felállított örkökel az őrzés-védelmet. A körletek egymással és az előjáró diszpécserponttal rádióan tartják a kapcsolatot.

A forgalomszabályozás a kijelölt útszakaszon járőrözéssel történik. Ennek előfeltétele az, hogy amikor az útszakaszt berendezik, akkor gondoskodnak arról, hogy mellékútvonalakról a felhajtást táblákkal megtiltsák, radikálisabb módszer, hogy a főgépkeszi út és a betorkolló utak találkozási pontjain akadályokat hoznak létre a nem kívánt forgalom megakadályozására. A főgépkeszi utakat ellátnak a megfelelő jelzőtáblákkal és útburkolati jelekkel, amelyek a gépkocsioszlopok részére egyértelművé teszik a helyes menetvonalat.

Ebben az esetben a forgalomszabályozó járőrnek csupán annyi a feladata, hogy járőrözés közben ellenőrzi a forgalom folyamatosságát, ellenőrzi a táblák és akadályok meglétét, az utak, hidak állapotát stb. Az összegyűjtött adatokat jelenti az előjáró diszpécserpontnak.

Szükség esetén különösen fontos oszlopot a járőr a saját útszakaszán kísérheti is. Normál körülmények között a forgalomszabályozó járőr naponta 6 alkalommal megy végig a kijelölt útszakaszon, rendkívüli esetekben azonban ez gyakoribb is lehet. Ha rendellenességet tapasztal a forgalom folyamatosságában, akkor az okot, ha olyan, saját hatáskörben megszünteti, vagy pedig a körletből segítséget kér. Ebben az esetben a tartalékok útbá indulnak és elvégzik a berendezett útszakasz katonai komendánása által meghatározott feladatokat. A feladat elvégzése után a tartalékok visszatérnek a körletbe az ügyeletes forgalomszabályozó járőr tovább folytatja a járőrözést. Meghatározott időközönként pedig váltják egymást. *Ennek a módszernek az alkalmazása során megnövekszik a járművek kilométer felhasználása és az üzemanyagfogyasztás, de e hátrányai mellett számtalan előnye is tapasztalható:*

- megbízhatóbban meg lehet szervezni az őrzés-védelmet a közúti komendánsobjektumoknak, ezáltal a személyi állománynak és a technikának;
- javul a vezetettsége az alegységeknek;
- 30-40%-kal csökken az időszükséglete a közúti komendánszolgálat megszerzésének és a felszámolásának (szétbontakozás, gyülekezés);
- meggyorsul a manőverező képessége az alegységeknek, rombolás esetén gyorsabban át lehet kapcsolni a forgalmat tartalékutakra;
- a szennyezett terepszakaszokról gyorsabban ki lehet vonni a személyi állományt és a technikát, ami által kevesebb besugárzás éri őket;
- javulnak a személyi állomány elhelyezésének, pihentetésének, étkeztetésének feltételei;
- jobban ellenőrizni lehet a szolgálati kötelek végrehajtását.

A felsorolt, kétségetelen előnyei indokolják a módszer tanulmányozását, a hátszázgvédelmi közúti komendáns csapatokra történő adaptálását, komplex zászlóalj gyakorlaton történő kipróbálását és alkalmazását.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlaton felmerült igényként, hogy a hátszázgvédelmi közúti komendánszászlóaljak képesek legyenek közúti kiszolgálóhelyek telepítésére, ahol megoldható az utazó katonák étkeztetése, a gépjárművek kisebb hibáinak elhárítása.

Közúti komendáns csapataink közúti kiszolgáló helyeket a „TRANZIT-85” gyakorlaton nem állítottak fel, viszont üzemeltettek a védelmi hadművelet során 600-800, a támadó hadművelet során pedig közel 1600 km-es útszakaszt.

Védelmi hadműveletben a levezetett hadműveleti-harcászati gyakorlatok tanulságai szerint megnövekszik a főgépkocsi utakon hátrafelé és haránt irányba az egyes katonák és katonai csoportok mozgása. Támadó hadművelet során pedig a nagy mélységből nagy távolságú mozgás lesz a jellemző. A katonák és a kis katonai csoportok tartózkodása a főgépkocsi utakon több napig is eltart hat.

A közlekedési szakutasítás szerint „A közúti komendánsszolgálat egyik járulékos feladatát a tábori hadtáp (FRONT) katonai gépkocsiutakon közlekedő katonaszemélyek, kisebb gépkocsicsoportok és azok személyi állományának anyagi-egészségügyi és technikai kiszolgálása képezi.

E feladatokat a tábori hadtáptagozatban alkalmazott, a közúti komendánsszázlójak körletébe szervezett kiszolgáló szakaszok rendeltetészerű állománya valósítja meg.”

Igaz, hogy az utasítás csak a tábori hadtáp (változott! továbbiakban KHEL) és a FRONT tagozatokban írja elő a kiszolgáló helyek létesítését, azonban mivel korszerű háborúban nem választható el élesen a hadműveleti terület a háterszágtól, ezért a háterszágvédelmi csapatok által üzemeltetett főgépkocsi utakra is kívánatos lenne alkalmazni az utasítás előírásait. Annál is inkább indokolt ez, mivel csapataink valószínűleg egy front hadműveleti területén fogják kifejteni tevékenységüket. Indokolt lenne a zászlóalj szervezetébe beépíteni egy közúti kiszolgáló helyet létesítő szakaszt, amelynek az állományába tartozna egy gépjárműjavító raj, egy üzemanyag-töltőhely és egy vegyi-sugármentesítő raj. Ezekon kívül a szakasz állományába célszerű lenne továbbá rendszeresíteni 3 egészségügyi segélyhelyet, amelyek mint az előzőekben felsorolt egyes kiszolgáló helyek szervezetszerű állományukkal önálló telepítésre és működtetésre is képesek lennének. Mivel közúti komendánscsapatáink az ország területén fejtik ki tevékenységüket, esetenként működési területük, illetve az üzemeltetendő útszakaszok együttes hossza jóval meghaladhatja azt a mértéket, amelyet szervezetszerű állományukkal az elvárásoknak megfelelően tudnak üzemeltetni. Együttműködve a belügyi szervekkel, valamint az önálló területvédelmi ezredekkel, a közúti komendánsszázlójak szükség esetén másfél-kétszeresét is képesek üzemeltetni az állománytáblájuk szerint meghatározott normáknak. Ezekben az esetekben indokolt az egészségügyi segélyhelyek önálló telepítése és működtetése. A segélyhelyek és a különböző kiszolgáló helyek kis létszámuk miatt az őrsz- és védelmi feladatokat önállóan nem képesek megoldani, ezért a települési helyek kijelölését alapvetően a nagyobb állományt egyesítő zászlóalj és század közúti komendáns körletekbe kell kijelölni. Az egészségügyi segélyhelyeket a 100-150 km-enként települő századkörletekbe, a többi kiszolgáló helyet pedig a zászlóalj körletbe kell tervezni.

A települési hely kijelölésénél messzemenően figyelembe kell venni a terep adta álcázási lehetőségeket, a munkavégzés feltételeinek biztosítottóságát, a kedvező járványügyi helyzetet, a vízforrások meglétét, a közlekedésre alkalmas bekötőutak és belső úthálózat megerősíthetőségét, az őrsz- és védelem megszervezésének kedvező feltételeit, a körlet erősítési rendszerének kiépíthetőségét.

Különös figyelmet kell fordítani, a települési hely jelölésére megfelelő jelzőtáblákkal a főgépkocsi úton, valamint a belső forgalom megszervezésére, irányítására jelzőtáblákkal való berendezésére és eligazító őrség felállítására.

Mint már az előzőekben utaltam rá, egy korszerű háborúban a háterszág fokozottabban lesz célpontja az ellenségnek mint ez idáig. A korszerű célbajuttató eszközök lehetővé tesznek rombolásokat a hadműveleti terület szinte bármilyen mélységében. Várhatóan megnövekszik a diverzáns tevékenység. E tényezők következményei a közlekedési hálózaton előre nem prognosztizálhatók. Nem lehet tervezni előre sem a rombolások mennyiségét, sem pedig a minőséget. Külön gondot jelent a nagy kiterjedésű úthálózatban a rombolások térbeli elhelyezkedése. A több kisebb nagyobb rombolás helyreállítására úgy kell elosztani a rendelkezésre álló erőket, hogy biztosítva legyen a legrövidebb időn belüli helyreállítás.

A háterszágvédelmi közlekedési dandárok állományába rendszeresítve van egy-egy útépítő-hídepítő és vasúti felépítményépítő zászlóalj. Az úthálózatban keletkezett nagyobb rombolások helyreállítására ezek a zászlóaljak hivatottak, együttműködve a Közlekedési Minisztérium helyreállító osztagaival.

Mint a „TRANZIT-85” gyakorlat bizonyította együttműködve sem képesek az egész úthálózaton az összes rombolást helyreállítani. A nagy és közepes volumenű helyreállítási munkákat ésszerűen szervezve el tudják végezni, viszont a kisebb rombolásokat különböző torlaszok eltávolítását a nagy térbeli tagozódások miatt nem képesek végrehajtani. A gyakorlaton kisebb utcai akadályok felszámolására terveztük felhasználni az útépítő zászlóaljok alegységeit, azokban a városokban, amelyeken a főgépkocsi utak keresztülhaladnak, más fontos helyreállítási munkák rovására. A meghallgatásokon teljesen jogosan kifogásolták ezen alegységek ilyen célra való felhasználását, ugyanis a komplett útépítő zászlóaljat vagy századot nem célszerű nagy távolságra vezényelni olyan munkára, amelyet pl. egy buldózerrel el lehet végezni. Ezeknek a századoknak a kötelékéből pedig egyes gépeket kiszakítani nem célszerű. Kiseb munkák végrehajtása az utakon a közúti komendánszászlóaljoknak a feladata. Mivel ők üzemeltetik az utakat, nekik kell elvégezni az utak karbantartását, idesorolva a szezonális karbantartási munkákat is (hőeltakarítás, sárfelhordás letakarítása stb.) a kisebb javítási helyreállítási munkákat, nyílt terepszakaszokon az utakról lejárók építését stb.

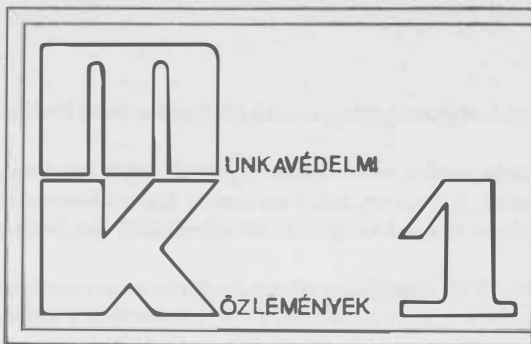
Jelenleg a hátszázvédelmi közúti komendánszászlóaljok nem rendelkeznek út karbantartó helyreállító gépekkel. A „TRANZIT-85” gyakorlat tanulságai szerint szükségesnek látszik rendszeríteni minden közúti komendánszázad állományába egy úthelyreállító szakaszt. Ennek a szakasznak a rendelkezése lenne a század részére üzemeltetésre kijelölt útszakaszon elvégezni a fenti elengedhetetlenül szükséges munkákat. Természetesen még a szakasz további feladatát képezné a főgépkocsi utak és a közúti komendánskörletek műszaki berendezése is.

A műszaki berendezés munkálatait a szétbontakozás időszakában a kijelölt erővel és eszközökkel hajtáná végre a szakasz. Az úthelyreállító szakasz állományába célszerű létrehozni egy útjavító rajt, egy buldózerrel, egy exkavátorral és egy önjáró útprofilozóval, továbbá egy szállító rajt, néhány billenő platós és 1-2 fix platós tehergépkocsival, valamint a mostani állománytáblában meglévő útberendező rajt alárendelni a szakasznak, amely az eddigi feladatait végezné továbbra is.

Az ilyen összetételű szakasz képes mindazon munkákat elvégezni a fő gépkocsi utakon, amelyek végrehajtására komplett útépítő alegységeket célszerűtlen kijelölni. Összehasonlíthatatlanul rövidebb idő alatt kerülne a személyi állomány és a technika a kiépített erősítési rendszer védelme alá, mintha csak kézi erővel hozták volna létre.

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat tapasztalatait összegezve, a közúti komendánszolgálat szervezése, felállítása és ellenőrzése vonatkozásában elmondható, hogy a hátszázvédelmi közlekedési dandárok gyakorlaton részt vett közúti komendánszászlóaljai sok hasznos tapasztalattal gazdagodtak.

A gyakorlat rávilágított néhány megoldásra váró problémára, felszínre hozott több tisztázatlan kérdést. Ezeknek a problémáknak a megoldása nagy munkát és figyelmet igényel nemcsak a zászlóalj parancsnoki állományától, de a dandárok és a HÁVP vezető szerveitől is. A mostani tapasztalatok levonása és a jobbítás szándékával megtett és megteendő intézkedések az MN és a VSZ közlekedési rendszerének tökéletesítését hivatottak szolgálni. Az elkövetkező ilyen jellegű gyakorlatok pedig igazolni fogják a megtett intézkedések helyességét vagy helytelenségét és ráirányítják a figyelmet a további korszerűsítést igénylő problémákra.

**Összeállította a Honvédelmi Minisztérium
MN Pénzügyi Szolgálatfőnökség
Baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya**

Tartalom

- 1. Tájékoztató a villamos berendezések üzemeltetése és javítása közben történt balesetokról**
 - 2. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához (folytatás)**
- 1. Tájékoztató a villamos berendezések üzemeltetése és javítása közben történt balesetokról**

A közelmúltban tragikus kimenetelű baleset történt a villamos berendezések kialakítására, üzemeltetésére vonatkozó alapvető előírások durva megszegése, illetve az előírt ellenőrzések elmulasztása következtében.

Az MN 2. KAFÉV egyik munkaterületén N. F. honvéd egy üzemén kívüli fürdőkonténerben fürdött. Fürdés közben a villanybojler és a vízcsap közötti szikrázástól megijedve kimenekült a konténerből, azonban a földrelépés pillanatában áramütést szenvedett és ennek következtében meghalt. A sérült, aki a polgári életben is villanszerelőként dolgozott, előzőleg maga szerelte a fürdőkonténert, *de munkája során számos szabálytalanságot követett el:*

- a munkaterület villamos táplálásának főbiztosítékát - minthogy az olvadóbetét hiányzott - 6 mm átmérőjű vezetékkel átkötötte;
- a fürdőkonténer tápvezetékét a további védelmet szolgáló védőrelé után kötötte be, így az egész hálózatban nem volt egyetlen biztosíték sem;
- elmulasztotta a konténer földelését kialakítani;
- eltúrta, hogy a bojler burkolata hiányzik és, hogy annak hőfokszabályozója szigetelőszalaggal van a helyére rögzítve.

A balesetet közvetlenül az okozta, hogy a bojler rosszul rögzített hőfokszabályozója kicsett és szigetetlen fázisvezetéke a vízcsaphoz ért. Mivel érintésvédelem nem volt, a konténer tartósan 220 V-os feszültségre került. A földre kilépő sérült lábaival ezt a feszültséget hidalta át, amely halált okozta.

A tragédia bekövetkezéséért az elhunyt felelőssége kétségtelen, hiszen mint szakképzett villanszerelő megszegte szakmájának legalapvetőbb biztonsági előírásait, de felelőség terheli azokat is, akik elnézték, hogy a fürdőkonténert az előírások sorozatos megszegésével használhassák.

Ez a baleset élesen irányítja a figyelmet a villamos hálózatok, berendezések szabálytalan kialakításának, üzemeltetésének veszélyeire.

A vonatkozó biztonsági előírások betartásának fontosságát húzzák alá a közelmúltban történt következő villamos balesetek is:

- az MN 3072 egység egyik gépirónője, amikor munka közben a gép fölé hajolt, homloka a fémrádiátorhoz ért és áramütést szenvedett. A balesetet, amely szerencsére könnyű kimenetelű volt, az érintésvédelmi rendszer hibája, illetve az annak vizsgálatát célzó ellenőrzések elmulasztása okozta;

- hasonló okok, zárlatos berendezés, illetve szigeteletlen vezeték megtűrése miatt szenvedett balesetet az MN 3335 egységnél K. S. honvéd is, akit a mosdóban, a vizes csempe törlése közben ért áramütés;

- az MN 5129 egységnél egy kiképzési segédeszközt Táttra 138-as gépkocsira szerelt daruval állítottak a talapzatára. Emelés közben a daru gémszerkezete hozzáért a közeli nagyfeszültségű légvezetékhez, emiatt a daruskocsi oldaltámaszait rögzítő A. J. őrvezető áramütést szenvedett. Az emelésnél - egyéb szabálytalanságok elkövetése mellett - megsértették azt az alapvető szabályt is, amely megtiltja a villamos vezeték közelében a daru üzemeltetését, illetve - ha az elkerülhetetlen - az áramszolgáltató megbízottjának műszaki felügyeletét, a feszültség kikapcsolását írja elő;

- az MN 7992 egységnél, áramkimaradást követően T. K. honvéd azt a feladatot kapta, hogy várja meg a polgári villanszerelőt és kísérelje a hibás helyre. Ő azonban a transzformátor házba ment és ott egyedül, helyismeret nélkül, egy alkalmatlan próbálmpával az úgynevezett primer oldalon (15 000 V) akart hibát keresni, ennek következtében áramütést és kezén égési sérüléseket szenvedett;

- az MN 7770 egységnél S. G. honvéd 24-órás szolgálat ellátása közben - tiltó parancs ellenére leszerelte a TV-készülék hátlapját és feszültség alatt akarta azt beállítani. A szakértelem hiánya, illetve figyelmetlensége következtében áramütés érte;

- az MN 7818 egységnél, vezetési gyakorlat alkalmával V. Zs. honvéd takarodókor szabálytalanul, a villanyégő kicsavarásával akarta a sátor világítását megszüntetni. A foglalat hibája következtében áramütést szenvedett;

- az MN 1200 egységnél R. J. honvéd, aki egy villanymotor hibájának kijavítását kapta feladatul, a motor kapocslicét, a motor védőkapcsolóját feszültség alatt megbontotta. Munka közben áramütést és égési sérüléseket szenvedett.

A balesetek arra figyelmeztetnek, hogy a villamos eszközök, illetve hálózatok szerelése, üzemeltetése során a vonatkozó alapvető rendelkezések (szabványok, a Katonai Általános Baleset-elhárító és Egészségvédő Szabályzat, a Kommunális és lakóépületek érintésvédelmi szabályzata stb.) előírásait szigorúan be kell tartani, mert a legkisebb szabálytalanság is - az elektromos áram élettani hatásánál fogva - tragikus következményekkel járhat.

2. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához (folytatás)

A következőkben a laktanyai élet általános szabályait és a sportolással kapcsolatos általános előírásokat ismertetjük.

A laktanyai élet általános szabályai

A laktanyán belüli közlekedés során is be kell tartani a közúti közlekedés szabályait, valamint azokat az előírásokat, amelyeket a laktanyai objektum sajátosságai miatt a parancsnok meghatároz. Az alkalmazott jelzőtáblák, útburkolati jelek utasításainak betartása mindenki számára kötelező.

A laktanya objektumon belül kerékpárral, segédmotoros kerékpárral közlekedni, akik számára ez engedélyezett, csak a laktanya objektumon belül kialakított közlekedési rend szigorú betartásával szabad. Az utvonalak lerövidítése érdekében, vagy egyéb indokok alapján sem szabad a gya-

logosok részére kijelölt gyalogjárdán, gyalogutakon kerékpárral, segédmotoros kerékpárral haladni. A laktanya objektumon belül meghatározott sebességkorlátozás minden járműre, így ezekre is vonatkozik.

A laktanya objektumon belüli mozgás közben nem szabad megfeledkezni arról, hogy a tehergépjárművek, harcjárművek vezetőinek kilátási lehetősége korlátozott és típusától függően bizonyos távolságon belül a járművezető nem képes észlelni az ott közlekedő gyalogost, vagy kerékpáron közlekedőt. Ezért még az álló jármű mellett elhaladva is megfelelő oldaltávolságot kell tartani és megfelelő körültekintéssel kell visszatérni a menetirány szerinti jobb oldalra. A mozgó járművek előtt csak akkor szabad áthaladni, ha az áthaladás minden kétséget kizáróan veszélytelen.

Megkülönböztetett figyelemmel és körültekintéssel kell megközelíteni a tolató járművet, tolató járműhöz soha sem szabad közel menni. Mielőtt mellette, megfelelő oldaltávolság tartásával elhaladnak győződjenek meg arról, hogy a tolatást irányító személy, vagy a jármű vezetője biztosítja-e az elhaladást.

Álló járművek között, amennyiben köztük a hely kicsi, áthaladni, ott tartózkodni általában tilos. A járművek között indokolt esetben is csak akkor szabad áthaladni vagy tartózkodni, ha a jármű motorja áll és a gurulás veszélye nem áll fenn.

A laktanyán belüli gyalogos mozgás is fegyelmet és figyelmet követel minden katonától. A katonák a járdán, a gyalogosan közlekedők részére kialakított gyalogutakon, illetve ezek hiányában az úttest szélén a menetirány szerinti bal oldalon közlekedjenek. A járművek részére kijelölt útvonalon áthaladni elsősorban az útburkolati jellel és jelzőtáblával megjelölt helyen, ennek hiányában pedig a legrövidebb áthaladást biztosító irányban szabad. Mielőtt a járművek részére kijelölt útra lépnek, minden esetben meg kell győződni annak veszélytelenségéről. Nedves, csúszós útviszonyok között célszerű megvárni míg a közeledő jármű elhalad, ugyanis az ilyen úton a járművek fékezésekor megcsúszhatnak. Helytelen, ha a katonák egyedi mozgásuk során az út lerövidítése céljából a vízelvezető árkot átugorva, nem a közlekedésre kijelölt helyeken közlekedve haladnak úticéljuk (csapatbolt, művelődési otthon, étkezde stb.) felé. Az árok átugrása, az egyenetlen talajon való figyelmetlen mozgás gyakran válik baleset forrásává.

A körletekben, munkahelyeken gyalogosan mozogni csak az erre a célra kijelölt területeken szabad. Az ilyen helyeken is előfordulhatnak azonban balesetek, ha nem a szabályoknak megfelelően használják az utakat, lépcsőket, átjárókat. Használatban levő, állandó közlekedésre kijelölt ajtókat eltorlaszolni, lezárni még átmenetileg sem szabad. Ezek az utak, ajtók biztosítják a helyiségek megfelelő megközelítését vagy elhagyását (pl. riadók, különféle veszélyhelyzetek esetén).

A gyalogos mozgásoknál alapvető fontosságú, hogy azokat megfelelő ütemben, a körülményekhez igazodva végezzék. Az épületek folyosóin, lépcsőin, figyelemmel azok állapotára, kellő óvatossággal kell haladni. A lépcsőkön futni, ugrálni, lépést tartani tilos!

Balesetet okozhat ha a befelé nyíló ajtót hirtelen, erőteljes mozdulattal nyitják, mert az esetleg mögötte álló, vagy éppen szintén nyitni akaró személyt az ajtóval megüthetik. Kétszárnyú ajtókat, lengőajtókat úgy kell használni, hogy mindig a jobb oldali szárnyon kell közlekedni, tehát itt is érvényes a „jobbkezes szabály”. A nyílászárókat, az ablakokat, továbbá a tömegközlekedésre szolgáló ajtók szárnyait nyitott helyzetben biztonságosan rögzíteni kell. Ugyancsak balesetet okozhat a huzattól hirtelen becsapódó ablak, ajtó, és az emiatt kitört ablaküveg. A kitört ablaküveget törőten nem szabad a keretben hagyni. Ajtók, ablakok és más nyílászárók esetében fontos megjegyezni, hogy kezüket, ujjukat soha, még átmenetileg se tartsák a nyílászárók záródó felületein, mert a becsapódó nyílászáró súlyos sérüléseket idézhet elő.

A laktanya területén, a körletben is van olyan terület, hely, amelyeken a tartózkodás veszélyes. Ilyen hely például az építési terület, vagy munkahely. Ezekben a helyeken csak azok tartózkodhatnak, aki számára az ott tartózkodás engedélyezett.

A katonai objektumokban, munkahelyeken rendet és tisztaságot kell tartani. Az ott végzett tevékenység jellegétől függően rendszeresen, de naponta egyszer takarítani és szükség esetén fer-

töltleníteni kell. A katona szolgálati idejének jelentős részét a körletben, különböző munkahelyeken tölti. A környezet tisztántartása az alapvető emberi igényen felül, az egészség védelmének, a balesetmentes tevékenységnek is egyik alapvető feltétele. A piszkos, olajos padozatok, a közös tartózkodók, zuhanyzók és más helyiségek takarítása, rendbentartása közös érdek, ezt is lelkiismeretesen, pontosan kell elvégezni.

A takarítást pormentesen, illetőleg olyan módon kell elvégezni, hogy az se a takarítást végzőre, se pedig a helyiségben tartózkodókra ne járjon egészségkárosodás veszélyével.

A körletek, folyosók, lépcsőházak vizes mosatását a rendszeres igénybevételi időszak után olyan időpontban kell végrehajtani, amikor a felszáradásig gyalogos mozgás nem valószínű.

A takarítás, vizes mosások végzéséhez az időpontokat úgy kell megválasztani, hogy a takarítók munkájukat zavartalanul végezhesék. Amennyiben takarítás, felmosás alatt álló területen kell mozogni, ezt megfelelő figyelemmel, óvatossággal kell végezni.

Ételt, étkező- és ivóeszközöket az erre a célra kijelölt és az egészségügyi követelményeknek megfelelő helyen kell tartani. Romlandó ételt szekrényben tartani tilos!

Az étkező- és ivóeszközöket használat után csak tiszta állapotban szabad eltenni. Egymás poharát, evőeszközét lehetőleg ne használjuk, vagy csak alapos elmosás után. Élelmiszert csak annyit szabad beszerezni, amennyit rövid időn belül elfogyasztanak. A nem megfelelően tárolt élelmiszerek súlyos ételmérgezést okozhatnak.

Az étkezéshez használt éles kés, bicska balesetveszélyes, azzal mindig úgy kell vágni, hogy a vágóél a test irányába ne mozogjon. A késsel, bicskával használat közben tilos hadonászni, a társakat ijesztgetni. Használat után a bicskát becsukva, azonnal el kell tenni.

A rendez, tisztasághoz hozzátartozik a rendszeres fürdés, mosdás. A zuhanyozást mindenki ismeri, mégis jó megjegyezni, hogy forrázásveszély miatt először mindig a hidegvizet kell kinyitni a zuhanyzó csaptelepén és utána kell szabályozni – kívánság szerint – a melegvizet. Zárás esetén először a melegvizet zárjuk el, így a leforrázás elkerülhető. Nem szabad elfelejteni, hogy a víz 60 °C-on felül forráz! Zuhanyozás közben a szappant a tartójába kell tenni, nem a földre, mert rálepve elcsúszhatnak. A kicsapódó szappanos víz, nem kevésbé a gumipapucs csúszós, ezért a zuhanyozóban elővigyázatosan kell közlekedni.

Több körletben, munkahelyen van még hagyományos fűtésű kályha használatban. A kályhák fűtését, kezelését csak az erre kijelölt és kioktatott katonák végezhetik. Baleset, tüzeset is történt már a nem megfelelő begyújtásból, kezelésből. Tűzgyújtásra, élesztésre vegyianyagot (üzemanyagot) semmilyen körülmények között sem szabad használni.

Reggeli torna, sport általános előírásai

A reggeli tornára történő levonuláskor, amikor talán még kicsit álmosak is, különösen ügyelni kell a lépcsőkön való mozgásra. Két-három lépcsőfok átlépése elcsúszást, sérülést is előidézhet. Célszerű a kapaszkodó korlátot használni, az egymás mögött haladó katonáknak legalább két lépcsőfoknyi távközt kell egymástól tartani. A futógyakorlatoknál is ügyelni kell a távköz betartására, mert a megengedettnél kisebb távköz tartása könnyen okozhat lábsérülést.

A reggeli torna során csak a reggeli torna vezetője által meghatározott testnevelési mozgásanyagot szabad végezni. Az előírt mozgásanyagtól eltérő, felügyelet nélküli végrehajtott szertorna, vagy egyéb tornagyakorlat tilos.

Minden sporttevékenységet illetően alapszabálynak kell tekinteni:

- elvégezni a bemelegítést, ezen keresztül felkészíteni a szervezetet a fokozott terhelésre;
- minden mozgást csak az arra alkalmas gyakorlóhelyen és öltözetben szabad végrehajtani, különös figyelmet fordítva az egyes mozgásgyakorlatok bemutatott módon történő végrehajtására.

Balesetveszélyes sportlétesítményben foglalkozást tartani, vagy bármilyen sporttevékenységet folytatni, balesetet előidéző, rongált sporteszközöket használni tilos!

A testnevelési kiképzés egyik legnagyobb felkészültséget és figyelmet igénylő tárgyköre az akadálypálya elemeinek leküzdése. Fontos, hogy az akadálypálya elemeinek leküzdési módját fokozatosan, elemenként megtanulják. Az akadályok leküzdési módja gyakorlással elsajátítható, addig is kerülni kell a virtuskodást, a „majd én megmutatom” szemléletet. Az akadálypálya leküzdése előtt is ügyelni kell a kellő bemelegítés végrehajtására, valamint a begyakorlott módszerek alkalmazására.

A szervezett tömegsport foglalkozást és a szabadidős sportolást is minden esetben előzze meg a bemelegítés. A szabadidőben szervezett labdajátékok (mérkőzések) csak kijelölt játékvezető irányításával megfelelő sportöltözékben folytathatók le. Kerülni kell a vegyes felszerelésű játékosok pályára lépését.

Vannak akik a játék hevében megfeledkeznek arról, hogy játéktársaik nem ellenségeik, csupán a mérkőzés ideje alatt ellenfeleik és nem számolva a követelményekkel, durván játszanak. Ez nem engedhető meg.

HASZNOS TAPASZTALATOK

A polgári dolgozók kongresszusi és felszabadulási munkaversenyének tapasztalatai

Kálazy László kinevezett polgári alkalmazott

A központhadtáp területén magas a polgári dolgozók számaránya. A szocialista munkaverseny szervezésében, irányításában, patronálásában pedig hivatásos állományunk jelentős része éveket óta elkötelezetten dolgozik. E jellemző sajátosságból eredően, valamint dolgozóink kezdeményezéseinek, az állami vezetés, a párt a szakszervezeti és KLSZ-szervek célirányos tevékenységének köszönhetően pártunk XIII. kongresszusa és felszabadulásunk 40. évfordulója tiszteletére a központhadtáp minden ágazatában és szervezeténél kibontakozott munkaverseny állományuk döntő többségét mozgósította.

Az eredmények értékelése, a gondok számbavétele az egyéni és brigádvállalások teljesítésének, a szervezetek pályázatainak elbírálása az elismerő címek odaítélése miatt is időszzerű feladat. Tapasztalataink összegzését azonban az is indokolja, hogy a VII. ötéves terv kezdeti időszakában járunk. Az előttünk álló feladatok maradéktalan és jó színvonalú végrehajtása érdekében tudatosan számolnunk kell azzal a mennyiségi, és főleg minőségi többlettel, amit a polgári dolgozók szocialista munkaversenye nyújthat. Szükséges tehát helyzetünket áttekinteni a pozitív tendenciák megszilárdítása, a jó tapasztalatok széles körű hasznosítása, a mozgalom gondjainak ismeretében azok lehetőség szerinti csökkentése, illetve megszüntetése, összességében a munkaversenyben meglévő tartalékok, a dolgozók alkotó kezdeményezései további hasznosítása céljából.

Az eredményeket, a szocialista építés és védelem megváltozott külső és belső körülményeiből következően, nehezedő feltételek és fokozódó követelmények közepette érte el a versenymozgalmában részt vevő állományunk. Törekvéseiket, munkájukat több tényező kedvezően befolyásolta.

Ezek közé soroljuk, hogy az utóbbi 7-8 évben dolgozóink munkaverseny mozgalmában nem következett be visszaesés. A versenykezdeményezések felkarolása érdekében a központhadtáp állami, párt- és szakszervezeti vezetése azonos elvek alapján összehangolt irányító szervező munkája; a munkaverseny fejlesztése társadalmi, politikai, gazdasági szükségességének elfogadtatása a nem termelő szférához tartozó szervezeteinkben; a jelentkező eredmények; a folyamatos követelménytámasztás és politikai meggyőződés; a dolgozók, a szervezetek, munkahelyek vezetőinek azonosulása; az értékelés szakszerűségének és demokratizmusának kiszélesítése; az igénytámasztó elismerés biztosította az egyenletes fejlődést.

E folyamat jellemzője, hogy a versenymozgalmak a munkavégzés tisztességének, a szakmai önértékének, a művelődés, a közösség ügyei iránti érdeklődésének őrzése és ápolása mellett, azzal egyidőben mindinkább kapcsolódott – szervezeteink sajátosságainak megfelelően – az alapfeladatok eredményes megoldásához, fejlődtek minőségi jegyei. Alkalmazkodott a változó körülményekből, a központhadtáp dinamikus fejlődéséből, az MN fejlesztéséből adódó magasabb követelményekhez. Így tapasztalatok és jó hagyományok, valamint a gondjainak egy részén átsegítő új sza-

bályozás birtokában vehetett lendületet a mozgalom a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny indulásánál, anélkül, hogy kampányjellegűt öltött volna.

Meghatározóan kedvező feltételeket teremtett és mozgósító erejű volt az a politikai aktivitás, amely a pártkongresszusra való felkészülés során bontakozott ki a központhadtáp szervezeteiben, s amelyet a felszabadulás 40. évfordulójára, az országgyűlési és tanácsválasztásokra, a Hazaafias Népfront és a szakszervezetek kongresszusaira, napjainkra a KISZ kongresszusa határozatainak feldolgozása folyamatosan fenntartottunk és fenntartunk.

A kongresszusi és felszabadulási munkaversenynek újabb lendületet adott az *MSZMP MNHF-ségi VB 1985. áprilisi ülésén hozott határozat*, mely az első versenyév tapasztalatait összegezte, és konkrét feladatokat szabott a vezető állomány, valamint a pártszervek részére. hatására érzelmetően célirányosabbá, teljesítményközpontúvá vált a munka, konkrétábbá az értékelés.

Általános tapasztalatunk, hogy az egészségügyi, élelmezési, ruházati és üzemanyag ágazatokban, az üdülőekben és gyermekintézményekben, és más szervezeteinknél is, a vonatkozó pártállás-foglalásokat, szakszervezeti felhívásokat, állami intézkedéseket megelőzve tették meg dolgozóink egyéni és brigádfelajánlásait, kezdeményezték az intézeti, üzemi címek megpályázását a kongresszusi és felszabadulási munkaversenyben. E tudatos és általános kezdeményezésben kifejeződött állományunk elkötelezettsége, egyetértése pártunk politikájával, és tettekkészsége alapfeladataink eredményesebb és hatékonyabb végzésére, mely pozitív hatással volt és van a Magyar Néphadsereg hadtápbiztosítására, ellátására, a szolgáltatások színvonalára.

Általános tapasztalatunk az is, hogy a lelkesedést a megajánlásban, a teljesítés, brigádjainknál és szervezeteinknél helyenként a vállalások – elsősorban minőségi – túlteljesítése követte. A két versenyév során erősödött a mozgalom hatékonysága, elismerésre méltó eredményei növelték vonzerejét, erősítették presztízsét.

Megmutatkozik ez abban, hogy szervezeteink 4501 polgári dolgozója vett részt a kongresszusi és felszabadulási munkaversenyben, ebből 1096 egyéni felajánlások teljesítésével. A szocialista brigádok száma a két versenyév során 275-ről 296-ra emelkedett, a brigádtagok száma 450 fővel növekedett. Bizonyítja az a tény is, hogy emelkedett a magasabb kitüntető címekre pályázó brigádok, szervezetek száma. Az „*MN Élenjáró Intézete*” címet két szervezetünk pályázta. Az MN hadtápfőnök, miniszterhelyettes elvtárs által a Közalkalmazottak Szakszervezete MN Hadtápfőnökségi Bizottságával egyetértésben adományozható „*Szocialista Munka Intézete*” címre 1984-re nyolc, 1985-re tizenegy szervezetünk pályázott. A „*Szolgálat (Igazgatóság, Üzem) Élenjáró Intézete (Üzemegysége)*” cím elnyerésére pedig 16 pályázatot nyújtottak be. 51 szervezetünkből tehát 29 pályázott kitüntető címre, amíg 1980-ban összesen csak nyolc.

Fontos tapasztalatunk, hogy a kongresszusi és felszabadulási munkaversenyben konkrétan megfogalmazott törekvéseinknek megfelelően, és további teendőinket is meghatározóan megerősödtek a versenymozgalom minőségi jegyei. Szervezeteink nagyobb részénél megmutatkozik ez az alaptevékenységéhez szorosan kapcsolódó vállalások tartalmában, s meggyőzően bizonyítják azok az eredmények, amelyeket szocialista brigádjaink a központhadtáp minden ágazatában az ésszerű anyag- és energiataralékosság, a fajlagos ráfordítások csökkentése, a tudományos eredmények és újítások hasznosítása, a hatékonyságot fokozó új eljárások bevezetése, az importanyag kiváltás, a gazdálkodás, valamint a munkaszervezés terén elérték. Példaként csak egy adat: mindezekből a kongresszusi és felszabadulási munkaversenyben közel százmillió forint megtakarítás keletkezett. Tükröződik e fejlődés a politikai, szakmai és általános műveltség emelkedésében, a brigádok összekovácsolódásában, pozitív hatásukban a munkahelyi demokrácia gyakorlatára a munkahelyi légkörre, a munkakörülmények javítására, a munkafegyelem szilárdítására, összességében szervezeteink belső értékrendjének szocialista szellemű alakítására. A kongresszusi és felszabadulási munkaverseny során egyértelműen kitűnt, hogy a központhadtáp versenymozgalmában a mennyiségi fejlődést a minőségi váltja fel, s ez szolgált alapjául annak is, hogy az igényes és szigorú feltételek mellett megnőtt a magasabb címekre pályázó kollektívák, szervezetek száma.

Pozitív tapasztalatunk, hogy a munkaverseny a vonatkozó szabályozás szellemének és törekvéseinek megfelelően munkahelyi kategóriává vált. A parancsnokok a két versenyév során a szervezetek elé állított feladatok konkrét megismertetéséről, a munkaterületekre történő lebontásáról minden korábbinál jobban gondoskodtak, s ezzel lehetővé tették, hogy a brigádok felajánlásaikkal a kiemelt feladatok teljesítését elősegítsék. Ehhez a feltételeket biztosították.

A parancsnoki, párt- és szakszervezeti vezetés egységes szemlélete, a közös felelősségen alapuló munkamegosztás segítette a verseny szervezési, irányító, mozgósító, ellenőrzési és értékelési feladatainak eredményes végrehajtását. A párt, szakszervezeti és KISZ-szervezetek gondoskodtak a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny politikai, gazdasági, szakmai jelentőségének tudatosításáról, a jó kezdeményezések kibontakoztatásáról, ösztönzően mozgósították a vállalások minőségi oldalainak erősítésére, biztosították a verseny nyíltságát, a teljesítések reális értékelését, a parancsnoki vezetéssel egyeztetett, lehetőség szerinti erkölcsi és anyagi elismerését. E folyamatban a két versenyév során tartalmasabbá vált a munkahelyi demokrácia fórumainak működése.

Pozitív tendencia bontakozott ki a teljesítmények brigádokon belüli differenciált elismerése terén. Növekedett azon kollektívák száma, melyek a brigádállások teljesítéséhez való hozzájárulás, a teljesítmény szerint ismerik el az egyes brigádtagok munkáját, és ennek megfelelően ítélik meg az erkölcsi és anyagi elismerés mértékét.

Konkrét és jól hasznosítható segítséget jelentett szervezeteinknek, hogy az MN hadtápfőnök, miniszterhelyettes elvtárs a pályázatok tartalmi követelményeit, felépítését, a teljesítés mérhető adatainak táblázatos rendjét külön intézkedésben meghatározta. Ez megkönnyítette az ágazatok, a szakterületek, és a pártbizottság, a politikai osztály, a főnökségi szakszervezeti bizottság képviselőiből álló bizottság munkáját is. E bizottság a pályázatokban foglaltakat a helyszínen ellenőrzi, s a tapasztalatok összegzése alapján tesz javaslatot a kitüntető címekre. A javaslattal kapcsolatosan kialakított MSZMP MNHF-ségi VB állásfoglalás ismeretében dönt az MN hadtápfőnök, miniszterhelyettes elvtárs a főnökségi szb-vel egyetértésben az MN-i címre beadott pályázatok felterjesztéséről, illetve a „Szocialista Munka Intézete” cím odaitéléséről. E szabályozás és módszer eredménye, hogy tartalmasabbá és konkrétábbá váltak a pályázatok, mérhetőbbé a teljesítmények, pontosabbá a fejlődés megítélése, ezáltal realisabbá a pályázatok elbírálása.

Úgy ítéljük meg, hogy a két versenyév során az MSZMP Néphadseregi Bizottsága állásfoglalásában meghatározott területek mindegyikén eredményekről adhatunk számot. Erősödött állományunk politikai egysége, fejlődött a gazdálkodás hatékonysága, javultak a munka és életkörülmények.

Eredményeink és meglévő gondjaink ismeretében, összegezősképpen elmondhatjuk, hogy a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny hozzájárult ágazataink, szervezeteink alapfeladatainak mennyiségi követelmények szerinti elvégzéséhez, a nemzetközi kötelezettségeinkből adódó teendőink végrehajtásához. Pozitívan befolyásolta az MN hadtápbiztosítását, a főbb ellátási területeken a színvonal tartását, az állomány szolgálati és életkörülményeinek szerény mérvű javítását. Elért eredményeink jó alapot teremtettek a VII. ötéves terv feladatainak megkezdéséhez.

A központhadtáp szocialista munkaverseny mozgalmát a VI. ötéves tervidőszakban folyamatos fejlődés jellemezte. A kongresszusi munkaverseny során a „Szocialista módon dolgozni, tanulni, élni” hármas jelszó minden területén tért nyertek, és megerősödtek a szervezeteink funkcionális feladataink végrehajtását hatékonyan segítő jellegű folyamatok.

Ugyanakkor a munkaverseny mozgalom végrehajtásában, szervezésében, irányításában az elismerésre méltó eredmények mellett gondok, hiányosságok is tapasztalhatóak. Melyek ezek, és milyen jellegűek?

Részben szemléletbeli, részben felkészültségbeli hiányosságokból fakad, hogy néhány szervezetünkben nem kellő konkrétsággal határozták meg a versenycélokat, s ez nehezítette a brigádok csatlakozását, torzította vállalásaik tartalmát. Helyenként igénytelenség is mutatkozott a vállalásokban és azok elfogadásában, mely azt mutatja, hogy az adott munkahelyeken nem kellően tisztázot-

tak az elvárható követelmények. Brigádszinten néhány esetben még tapasztalható volt: a vállalások rugalmatlanságából, az önkritika hiányából, vagy abból eredően, hogy a brigád nem vállalja egy-egy fegyelmezetlen tagjának megnevelését, még mindig előfordult, hogy a brigád önértékelése nem esett egybe a szervezetszintű értékeléssel. Szervezeti szinten néhány esetben nem kellően érvényesült a brigádok teljesítményének differenciált megítélése. Tapasztalható még formális vonások továbbélése is. E fogyatékoságok korántsem általánosak, de léteznek, tehát törekedni kell megszüntetésükre.

A szervezés, irányítás témakörbe tartozik, az a tapasztalatunk, hogy a munkaversenyben részt vevő szervezeteink mezőnye széthúzódott. Kialakult egy élmezőny, melyhez a tervidőszak köze-pétől több, addig középmezőnybe tartozó szervezetünk felzárkózott, s ez erőteljesen jelentkezett a kongresszusi és felszabadulási munkaverseny során.

Van most is erősödő középmezőny, s vannak ezektől elmaradó szervezeteink is. E megoszlás az ágazatokon, területeken belül is tapasztalható. A jelenség önmagában akár természetesnek is tekinthető, azonban az ágazatokon belül közelítően azonos, vagy hasonló feltételekkel rendelkező szervezeteink jobb teljesítmények alapján történő felzárkóztatásában ez idáig kihasználatlan lehetőségek rejlenek. A jó tapasztalatok birtokában, a példaállítással, fokozottabb követelménytámasztással, a versenymozgalmat a politikai munka eszközeivel is segítve ezen szervezeteinkben is indokolt és szükséges növelni a mozgalom hatékonyságát, eredményességét. Nem kevésbé fontos feladat új szervezeteinkben a munkaverseny megszervezése.

A kongresszusi és felszabadulási munkaverseny ellenőrzése és értékelése során nyert tapasztalatok alapján szükséges megvizsgálnunk a szervezeteinktől beérkező pályázatok ágazati szakmai megítélésének, értékelésének, összesítésének és döntési szintre továbbításának mechanizmusát, a versenyév közbeni ellenőrzés rendjét. Indokolt az eddigi egyébként jól működő rendszer finomítása, elsősorban az ágazati, főbb szakmai, tartalmi elvárások, mérő- és mutatószámok alapján történő szakmai értékelés konkrétabbá tételével, az elbírálás koordináltságának fokozásával, demokratizmusának szélesítésével nyilvánosságának kiterjesztésével.

A versenymozgalom minőségi fejlesztésének egyik fontos területe az újítások és tudományos eredmények kidolgozása és azok bevezetése, hasznosítása. Tapasztalataink alapján célszerű felülvizsgálunk jelenlegi rendszerét annak érdekében, hogy dolgozóink szellemi energiáit jobban alapfeladatunk hatékonyabb megoldásának szolgálatába állíthassuk, a jobb feltételek biztosításával, érdekeltységük emelésével.

Fenti gondjainkat magunknak kell megoldanunk. Tapasztalataink összegzése során azonban lehetőségeinket meghaladó problémák is mutatkoznak az ösztönzés és elismerés területén.

A magas követelmény, a körültekintő és demokratikus értékelés mellett is feszültség tapasztalható a teljesítések, és az ösztönzési és elismerési lehetőségek között. A törzsgárdaelismerések leválasztása a parancsnoki jutalomkeretről csak átmenetileg juttatta lélegzethez a mozgalmat. Így belátható időn belül az anyagi ösztönzés kényszerű visszafogásával számolhatunk, ami ellentétes lenne társadalmi, politikai, gazdasági törekvéseikkel, nem szolgálná a Magyar Néphadsereg érdekeit sem. Célszerűnek látnánk, ha az illetékes felső vezetés erre gondot fordítana, s megteremténé a lehetőségét e jelentkező feszültség elkerülésének. Ennek egyik forrása lehetne, ha a szervezetek a mozgalom által elért tényleges megtakarításaik összegének bizonyos hányadát a kimagasló eredményeket elérők, illetve brigádok jutalmazására fordíthatnák.

A központhadtáp területén folyó munkaverseny, kivált a kongresszusi és felszabadulási versenyekre eső teljesítményei egyértelműen igazolják, hogy a Magyar Néphadsereg nem termelő szférába tartozó szervezeteiben, intézeteiben is, nem csak, hogy létjogosultsága van a mozgalomnak, hanem az eredményesen és pozitívan befolyásolja az MN harcászultságát, ellátását. A termelő szféra prioritását elismerve is indokoltnak tartanánk, hogy egyes dokumentálhatóan kiemelkedő teljesítményt nyújtó brigádunk, szervezetünk néphadseregi szintű miniszteri elismerésben is részesülhessen.

Eredményeink és gondjaink ismeretében tapasztalatainkat oly módon kívánjuk hasznosítani, hogy az a központbadiíp szocialista munkaverseny mozgalmának minőségi fejlődését eredményezze, és ezzel hatékonyan és érdemben járuljunk hozzá a Magyar Népbadsereg harcászultségi és funkcionális feladatainak magas szintű és maradékialan végrehajtásához.

A szocialista versenymozgalom főbb tapasztalatai az MN Központi Katonai Kórházban

Dr. Tomcsányi Katalin orvos őrnagy és Bottó Imre ezredes

A szocialista versenymozgalmat az elmúlt években azzal a célkitűzéssel kezdtük el újjászervezni, „megújítani”, hogy az intézet sajátosságait figyelembe véve a korábrinál hatékonyabban segítse elő a megelőző és gyógyító tevékenységet, a tudományos munkát, a szocialista gondolkodásmódot, a kisebb és nagyobb osztályok, részlegek közösségi szellemének fejlesztését, javítását.

A munkaversenyekkel kapcsolatos nyilatkozatokból, cikkekből itt-ott kitérünk, hogy egyesek túlértékelik, mások kisebbítik szerepét. Úgy gondoljuk, hogy e kérdésben is a reális, mértéktartó értékelés a helyénvaló. Mindenekelőtt arról van szó, hogy a katonai egészségügyben, és a Központi Katonai Kórházban is, a mozgalom beépült intézményrendszerünkbe, mind többet foglalkozunk vele hétköznapijainkban és ünnepeink alkalmával egyaránt. Közös feladatunknak tartjuk, hogy az é területen jelenlevő – mással nem pótolható – értékeket megőrizzük, továbbfejlesszük, s a kétségtelenül meglévő formális vonásokat háttérbe szorítsuk, illetve elhagyjuk. Mindebből az is következik, hogy keressük azokat az újszerű módszereket, amelyekkel a munkaversenyben a minőségi elemek kerülnek előtérbe. Arra törekszünk, hogy közelítsük, megteremtjük a gyógyítómunka és a munkaverseny összhangját, biztosítsuk a folyamatosságot, a verseny követelményeit ne csökkentjük és fel kell lépünk a számszerűségekre való törekvésekkel szemben.

Az a tapasztalatunk, hogy a cél elérése érdekében, ha van *értelme* a feladatnak, ha jól követhető a végzett munka eredménye és ha a munka megkapja megbecsülését, a három műszakban dolgozó nehéz fizikai és felelősségteljes szellemi munkát végző egészségügyi dolgozók is lelkesen vállalnak további feladatokat.

A két évtized munkája bebizonyította, hogy a nem termelő üzemben – így a kórházakban is – van létjogosultsága a szocialista munkaversenynek, sőt a lendület fokozódik. 1978 óta megkétszereződött kórházunkban a versenyben részt vevők száma, 1985-ös versenyévben már 750 polgári dolgozó tette meg vállalásait 55 brigádban.

A brigádtagságot ma már ki kell érdemelni. A brigádvezetői értekezlet határozata értelmében új dolgozó 1 év várakozási idő alatt bizonyíthatja munkájával, szakmai képzettségével, társadalmi tevékenységével, hogy érdemes a brigádtagságra.

Az 55 brigád szervezése, irányítása, a vállalt feladatok teljesítésének ellenőrzése, értékelése nem kis gondot ró a parancsnoki vezetésre és a pártpolitikai szervekre.

A főszakorvosok által vezetett ellenőrző bizottságok több hetes ellenőrzés után teszik meg javaslataikat a brigászervezői értekezletnek elfogadásra. Az elért elismeréseknek nagy erkölcsi ereje van, az anyagi elismerésnek határt szabnak a parancsnoki jutalomkeret korlátai, és igazán nem érheti vád a munkaversenyben részt vevőket, hogy anyagi elismerésért dolgoznak, hiszen brigádtagonként 500-700 Ft-ig terjedő anyagi elismerést kapnak évente.

Brigádjaink három fő munkaterületen, gyógyító – diagnosztikus – hadtáprészlegek dolgoznak együtt, egy közös célért: a betegellátás szakmai és etikai színvonalának emeléséért, a beteg és az

ápolószemélyzet közötti kapcsolat személyessé tételéért, a jobb ápolási körülményekért, a beteg együttműködésének megnyeréséért.

A kor színvonalán álló új tudományos ismeretek alkalmazása, a legújabb diagnosztikus eljárások bevezetése a korai diagnózist és korszerű terápiát szolgálja és mind a katonaegészségügyben, mind a polgári egészségügy területén szakmai tekintélyt szereztek dolgozóink számára.

Az alapfeladat – a gyógyítás – mellett önálló tudományos tevékenységről ad tanúbizonyságot az 1985-ben megjelent 21 szakdolgozat, 3 elnyert pályázati díj, nagy szakmai sikert aratott a kórház 40. évfordulójára rendezett tudományos ülés, ahol 20 előadás hangzott el. Rendszeres a kórházban megrendezett Fialatok Szakmai Fóruma.

A szakdolgozók szakmai képzettségét van hivatva ellenőrizni az egyik brigád által alapított és indított „Markusovszky Kupa” szakmai vetélkedő. A nagy szaktudást kívánó verseny győztes csapata büszkén őrzi az elnyert kupát a következő versenyig.

Az évek folyamán egyre betegcentrikusabbá váló brigádok nagy gondot fordítanak a betegek felvilágosítására. Ennek érdekében szervezték meg az ún. „Stúdió” programot. Ez az elnevezés 10-15 perces előadásokat takar, amit délutánonként hallhatnak a betegek a fülhallgatós kórházi rádión. Az összeállítás számukra érthető nyelven nyújt felvilágosítást egyes betegségekről.

Itt szeretnénk kiemelni, hogy ez a program is bebizonyította számunkra, hogy a különböző területen dolgozó brigádok milyen sokrétű tevékenységet alakíthatnak ki.

Pl. a cukorbetegségekről szóló sorozat első előadását a tünetekről, kezelésről a belgyógyászati osztály brigádja írja, a második előadásban a diétás szolgálat a kötelező diéta alkalmazásáról, az étrend összeállításáról beszél. Míg a harmadik előadásban az ételmezési szolgálat brigádja az étrendminták receptjeit ismertetve ad gyakorlati tanácsokat, ajánlva az általuk összeállított szakkönyvet és diétás tanácsadó füzeteket.

Az előadások a permetezőszer mérgezésekről, az alkohol és dohányzás ártalmain keresztül, a beteg jogai és köteleességei a kórházban ismertetéséig tartanak. Jelenleg 25 előadásból álló sorozat állandóan bővül.

A szocialista tudat irányította felelősségvállalásként értékeljük azokat a vállalásokat, amelyek a gyógyító osztályok betegfelvételi napjain a folyamatos és gyors betegellátás érdekében az ügyeletet adó szakdolgozókon kívül 1-1 brigádtag túlóra vagy műszakpótlék nélkül – brigádvállalásként – ügyeleti szolgálatot teljesít. Egyre anyagiasabbá váló életünkben nem gyakori, de követendő vállalások ezek.

Dolgozóink közösen vállalt munkáját dicséri a nyugdíjas dolgozók évi – rendszeres szűrővizsgálatának megszervezése is. Ez a törődési forma sem általános még. A nyugdíjas dolgozót teljes körű szakorvosi kivizsgálásban, majd az esetleges panaszainak megfelelő kezelésben részesítik. A brigádvezetők kísérik a nyugdíjasokat a vizsgálatokra, soronkívüliséget is biztosítva adják meg a tiszteletet az utódok, a nehéz munkát végző elődöknek.

Az évi több ezer órás társadalmi munka egyik eredménye, hogy a kórház horányi üdülője évente a brigádok munkája nyomán újul meg, s elképzelhetetlen olyan helyzet, hogy egyes részlegek felújításakor, festésekor, vagy szerelési munkák esetén társadalmi munkájukkal ne járulnának hozzá a takarításhoz, az előkészítő vagy befejező munkánkhoz – jelentősen csökkentve ezáltal egy külső vállalatnak kifizetendő munkabért.

Brigádtagjaink szervezik és vezetik a kórházi dolgozók részére szervezett BASIC, Aerobic, KRESZ és autogen tréning tanfolyamokat.

Nincs olyan felhívás, amihez ne csatlakozna rövid idő alatt a brigádok többsége. Így gyűjtőtűnk segélyt az SOS gyermekfalva, a földrendéskárosultak részére, a Rehabilitációs Központ és a Nemzeti Színház felépítésére.

Fiataljaink minden irodalmi, zenei, mozgalmi vetélkedőn nagy létszámmal vesznek részt. Felkészültségüket mutatja, hogy hadtápszintű versenyeken I-II. helyezést érnek el.

A közös tevékenység szép példája a gyermekintézmények patronálása. 14 iskola egészségügyi felvilágosító előadásait vállaltuk évek óta folyamatosan.

Eredményeinket százalékban ugyan nem lehet kifejezni, de nem termelő munkahelyünk ellenére gazdasági eredményeink is figyelemreméltóak.

Magyarországon beszerezhető alapanyagokból előállított reagensekkel *jelentős valuta-megtakarítást értek el diagnosztikai osztályaink*, fixir-oldatból történő ezüst visszanyeréssel, röntgenfilm leadással, hulladékértékesítéssel, vérvérvétel átadásával, energiatakarékossággal 1985-ben 5 069 186 Ft-ot, a nagyszámú újítás bevezetésével további 1 860 000 Ft-ot takarított meg az 55 brigád.

Több fórumon elhangzott javaslatunk ezzel a megtakarítással függ össze. Gondként jelentkezik számunkra is, hogy a szocialista versenyben elért címek után járó pénzösszeget a kórházparancsnok jutalmazási normájából kell kifizetni. Ez napjainkban már az évi keret 16-17 százalékos felhasználását jelenti. A jövőben ez a mozgalom továbbfejlesztését is befolyásolja. Javaslatunk, hogy a brigádok által ténylegesen megtakarított és befizetett összeg (648 978 Ft) bizonyos százalékát az adott szervezet visszatarthassa. Így érdekelttségük is jobban növekedne, ugyanakkor „önellátók” is tudnának lenni.

A lelkes nagy létszámú közösségünkben alapelv, hogy mindenki ötlete fontos, ha a kitűzött célt szolgálja, lényeges elv a gondolatébresztés, a közösség érdekében vállalt együttműködés, az egyes osztályok, részlegek között kialakított azonosértékűség, az összetartozás érzésének kifejtése. Így érvényesülhet igazán a munkahelyi demokrácia, hiszen az osztály- és részlegvezetők együtt dolgoznak brigádtagjaikkal vállalásaik teljesítése érdekében együtt büszkék a szocialista munkaversenyben elért eredményeikre.

Ez történt 1985-ben is amikor az MN Központi Katonai Kórház elnyerte a „*Szocialista Munka Intézete*” kitüntető címet.

Tudatosan haladva a megkezdett úton Váci Mihály ideillő soraira emlékezünk:

Nem elég álmodozni,
Egy nagy-nagy álom kell,
Nem elég megérezni,
de felismerni kell!
Nem elég sejteni,
hogy mikor jön el:
A jövőnket tudni kell!

ВОЕННАЯ МЫСЛЬ

FOLYÓIRATSZEMLE

A szállítóeszközök csapatok biztosításában való felhasználásának központosításáról

*Írta: V. Sz. BICSIK ezredes a hadtudományok kandidátusa
(Fordítás: a „Военная Мысль” c. folyóirat 1986/4. számából)*

A szállítóeszközök lehetőségeinek a hadügyben történő realizálása nagymértékben függ attól, hogy milyen kölcsönös kapcsolatban és alárendeltségben állnak egymással a szállítóeszközök, a közlekedési utak és szállítandó rakományok (csapatok) felett rendelkező szervek. A Nagy Honvédő Háború éveiben a szovjet fegyveres erőknél a szállítóeszközök központosított felhasználásának elvét alkalmazták. Ennek az volt a lényege, hogy mindhárom felsorolt funkciónak végrehajtása egységes terv alapján történt.

Megmarad-e a jelentősége ennek az elvnek korszerű viszonyok között, avagy keresni kell a szállítóeszközök felhasználásának más módjait? A kérdés távolról sem szónoki. Ha az ellenség nukleáris és új hagyományos fegyverfajtákat alkalmaz, nemcsak az élőerő, fegyverzet és harci technika veszteség, minden anyagi eszközfajta-fogyasztás nő, hanem sebezhetővé bizonyulnak az összes közlekedési utak bárhol is húzódnak azok. A csapatok gyakran fognak önálló csoportokban, az előjáró hadtáptagozat ellátó forrásaitól leszakadva tevékenykedni. Azonkívül napjainkban széleskörűen terjednek az új eszközök, csak meghatározott anyagfajták szállítására szolgáló szállítóeszköz-fajták (tartálygépkocsik, csővezetékek stb.).

Ezzel kapcsolatosan gyakran elhangzanak olyan hangok, nem volna-e jobb áttérni valamennyi szállítóeszköz-fajta decentralizált alkalmazására, szétosztva azokat a szállítást igénylő szervek között, avagy a központosítást csak kifejezetten szakmai kérdésekre korlátozva nem összevonni a közlekedési biztosítást a hadtáp általános rendszerében egységes irányítás alatt.

A cikkben az elmúlt és a mai katonai gyakorlat tapasztalatainak alapján megkíséreljük bebizonyítani azt, hogy szükség van a szállítóeszközök központosított felhasználása elvének alkalmazására.

✱

A hadtörténelem azt tanúsítja, hogy a szállítóeszközök felhasználása, mindenkor azok állapotától és lehetőségeitől függően változott. A gépesített eszközök megjelenése előtt a málhásállat, fogatos és vízi (evezős, vitorlás) szállítást általában decentralizáltan alkalmazták. A szervezetszerű eszközöket a csapatok ellátását irányító szolgálati ágakhoz osztották be.

Az új, különösen a gépesített (vasúti, vízi, gépkocsi, légi stb.) szállítóeszközök hadügyre gyakorolt hatása rendkívül megnőtt. Ez elsősorban a vasúti szállításra vonatkozik. Az ország fejlett vasúthálózata lehetővé tette nemcsak azt, hogy a szükséges rakományokat operatíván és nagy mennyiségben továbbítsák többszáz és ezer kilométerre, hanem azt is, hogy meggyorsítsák a csapatok mozgósítását és hadműveleti szétbontakoztatását, rövid idő alatt átcsoportosítsák azokat a harctévékenység alatt egyik körzetből a másikba.

Mint az ország gazdasági struktúrájának alkotó része a gépesített (vasúti és vízi) szállítás a gazdaság önálló, a szállításokat igénylők, többek között a katonai hatóságok szükségleteinek kielégítésére szolgáló ágazatává nőtte ki magát. Ez a helyzet képezte alapját a szállítóeszközök központosított felhasználása elve kidolgozásának a hadügyben, mivel a mechanikus szállításnak minden igénylő szervhez való beosztása nem bizonyult gazdaságosnak.

A vasúti szállítás részére vonalakat építettek különböző, annak működését biztosító műtárgyakkal és szakszolgálati ágakat, illetve vezető szerveket tartottak fenn.

Az orosz hadseregben minden mechanikus szállítóeszköz-fajta és vonal előkészítése, helyreállítás és üzemeltetése a harctevékenységek alatt a katonai közlekedési szervek feladata volt. Azok a seregtestek főparancsnokainak (parancsnokainak) és azok törzseinek voltak alárendelve.

A szállítás egyre növekvő volumenének és egyenlőtlen szükségletének viszonyai között csak a közlekedési biztosítás kérdéseinek egy kézben való központosítása azonban nem tudta biztosítani minden kérdés megoldását. Ezért hoztak létre az orosz hadsereg seregtesteinél már az orosz-japán, majd az első világháborúban a közlekedési biztosítást és a szállításokat is irányító hadtápfőnökségeket. A szállítóeszközök egységes szerv – amelynek feladatai közé az anyagi és egészségügyi biztosítás kérdései is tartoztak – irányítása alatt történő központosított felhasználásának szükségessége tehát már a XX. század elején felvetődött.

Ezt az elvet abban az időszakban azonban csak fronttagozatban valósították meg. Hadteste kénél, hadosztályoknál, ezredeknél a szállításokat változatlanul a decentralizáltan alkalmazott fogatolt szállítóeszközök végezték.

A csapatok ellátásának problémája különösen a polgárháború éveiben vetődött fel nagy éleséggel. V. I. Lenin rámutatott, hogy a háború sikerének elengedhetetlen feltétele. „... a szocialista köztársaságok erőivel és erőforrásaival való rendelkezés legszigorúbb központosítása, különösen az egész katonai ellátási apparátussal, továbbá a vasúti közlekedéssel való rendelkezése...” (*Változatott Művei 38. kötet. 390. o.*)

A forradalom vezére ezen útmutatásának megfelelően foganatosítottak a Vörös Hadsereg szállításaival és anyagi biztosításával kapcsolatos feladatok végrehajtását lehetővé tevő gyakorlati intézkedéseket.

A polgárháború után a szállítóeszközök alkalmazásának kérdéseivel munkáikban foglalkoztak M. V. Frunze, A. J. Jegorov, B. M. Saposnyikov, M. N. Tuhacsevszkij és más katonai vezetők is, a gyakorlatban azonban azokat nem oldották meg teljesen.

A Nagy Honvédő Háború kezdetén a vasúti, vízi és légi szállítási ágazat felhasználásának koordinálásával az összefegyvernemeknek alárendelt katonai közlekedési szervek foglalkoztak. A gépkocsi szállítási ágazat a közúti csoportfőnökség alárendeltségébe tartozott, amely irányította a szállító egységeket és a gépkocsi szállításokat.

A háború első napjai megmutatták, hogy a csapatok vezetésével elfoglalt seregtestparancsnokok és összefegyvernemi törzsek képtelenek teljes mértékben megoldani a hadtápbiztosítással kapcsolatosan rájuk háruló feladatokat, megszervezni a csapatok szállítását, az anyagi eszközök utánszállítását, a hátraszállítást, továbbá megszervezni a közlekedés munkáját, amelynek szerepe hirtelen megnőtt. Ezért az Állami Honvédelmi Bizottság határozatának megfelelően 1941 augusztusában létrehozták a Szovjet Hadsereg Hadtáp Főcsoportfőnökségét, a frontok és hadseregek hadtáp csoportfőnökségeit és rendszeresítették a Szovjet Hadsereg Hadtápfőnöke, a front és hadsereg hadtápfőnöki beosztásokat.

Az új vezető szervek legfontosabb feladata valamennyi szállítás megszervezése és a szállítóeszközök szilárd működésének biztosítása volt, amit a hadtápfőnökök az alárendeltségeikbe tartozó szállító szolgálatokon keresztül valósítottak meg. A hadtápfőnökök, mint parancsnokhelyettesek teljhatalommal voltak felruházva. Jogukban állt bevonnai saját tervük alapján az anyagi eszközök szállításába az alárendelt tagozatok szállítóeszközeit is.

A háború éveiben a szállítási ágak munkájának valamennyi szféráját és a szállítások megszervezését gyakorlatilag összefgyvernemi vonatkozásban központosították. Ebből a célból 1942 februárjában az Állami Honvédelmi Bizottság mellett megalakították a Közlekedési Bizottságot. Annak tagja volt az SZK/b/P KB Politikai Bizottságának négy tagja, a Vörös Hadsereg hadtápfőnöke és neki alárendelt Központi Katonai Közlekedési csoportfőnök, valamint a közlekedési népbizottságok négy képviselője. Mint a Közlekedési Bizottság tagja a hadtápfőnök hatékonyan befolyásolni tudta a különböző szállítási ágak katonai szállítások érdekében történő komplex felhasználásával kapcsolatos feladatok megoldását. 1942 februárjától 1943 áprilisáig A. V. Hrulev hadseregtábornok, a Szovjet Hadsereg hadtápfőnöke ellátta a Szovjetunió Közlekedési Népbizottsága, 1944-ben pedig a Központi Katonai Közlekedési csoportfőnök tisztét is.

Tehát 1941 augusztusától kezdetét vette a szállítás megszervezésének új szakasza. A hadtápfőnök irányítása alatt egyesítették a szállítóeszközök, a közlekedési utakat helyreállító és karbantartó erők és eszközök felett rendelkező szerveket, valamint az anyagi, egészségügyi stb. biztosítás szerveit. Ellentétben a korábbi idősakkal, amikor az összes felsorolt erőket és eszközöket csak front tagozatban vonták össze, a központosítás felölelt minden tagozatot és szállítási ágot.

Meg kell jegyezni, hogy a szállítási ágazatok alkalmazása jobb szervezési formáinak keresése során egyes esetekben foganatosítottak olyan intézkedéseket is, amelyek nem váltották be a hozzájuk fűzött reményeket. 1943 januárjában pl. a Legfelsőbb Főparancsnokság Főhadiszállásának döntésére a katonai közlekedési szerveket kivonták a Szovjet Hadsereg Hadtápfőnökének alárendeltségéből és átadták az összefgyvernemi törzseknek. Az élet azonban bebizonyította azt, hogy az a döntés nem életképes. Azt nemsokára hatályon kívül helyezték, mivel a csapatok szállítása, az anyagi eszközök utánszállítása és az utánszállítás magában foglalja a különböző szolgálati ágak, hadtápfőnökök által összehangolandó közös intézkedéseinek összességét és ezen funkciók egy részének más előjáró szerveknek való átadása is összességében nagymértékben csökkentette a szállítási ágak működése hatékonyságát.

Az 1942 májusában hozott döntésnek megfelelően a hadtápfőnöknek alá nem rendelt (tüzér fegyverzeti, páncélos, vegyvédelmi, műszaki stb.) szolgálati ágak az ellátás, utánszállítás és hátraszállítás tervezésének kérdéseit illetően, annak utasításait hajtották végre, közvetlenül felelősek maradv a csapatok saját anyagiakkal történő ellátásáért.

Erre az intézkedésre azért volt szükség, mert a különböző rendeltetésű fegyverek, harci és egyéb technika számának az össz anyagi eszköz fogyasztáson belüli növekedésével rendkívül megnőtt a lőszer, az üzemanyag, a technikai anyag részaránya. Ezért csak egy egységes szerv tudta helyesen értékelni az anyagi eszközök küszöbön álló hadművelet (harc) alatti fogyasztását, külön-külön és összesen, továbbá megtervezni az utánszállítást, megszervezni a szállítóeszközök munkáját és azok hatékony felhasználását. A szolgálatfőnökök által a hadtáptörzshöz felterjesztett igénylések lehetővé tették a szállítóeszközök konkrét elosztását, azok felhasználásának megtervezését a hadművelet minden napjára a készletmaradványok és a harctevékenység következő napjai alatti „valószínű” felhasználásának a figyelembevételével.

Ha nem lett volna egy egységes, a szállítási ágak munkáját koordináló szerv és minden szolgálat önállóan foglalkozott volna az után- és hátraszállítás megszervezésével; a csapatok és a raktárak készleteinek, a sebesültek érkezési intenzitásának figyelembevétele nélkül teljes zűrzavar keletkezett volna. A hadművelet egyes időszakaiban egyes szolgálati ágak – szállítóeszközök hiánya miatt – nem tudták volna időben biztosítani saját szállításaikat, ugyanakkor más szolgálati ágaknál pedig a szállítóeszközök kihasználatlanul állottak volna.

Mindaz fontos volt, nemcsak az utánszállítás feszes megszervezésének, hanem a sebesültek és betegek, az üzemképtelen technika, a felesleges és zsákmányanyag hátraszállításának szempontjából is. A hátraszállítást rendszerint az anyagszállítás befejezése után a csapatoktól visszatérő üres szállítóeszközök végezték.

A szállítóeszközöknek hatékonyabb felhasználására csak a rombolt utak időben történő helyreállítása, szükség esetén újak építése, és állandó karbantartása esetén volt lehetőség. A hadtápfőnökök meghatározták a közlekedési utak helyreállításának irányát és rendjét a seregtestek hadtápsávjában. A közlekedési biztosítás feladatait az azok közvetlen alárendeltségébe tartozó, megfelelő erővel és eszközökkel rendelkező gépjármű, közúti és katonai közlekedési szolgálati ágak, valamint a közlekedési népbiztosítógóknak és hatóságoknak, a hadtápfőnökségek hadművelési alárendeltségében levő vasúti csapatok erői és eszközei végezték. Figyelembe véve, hogy a hadtáp, különösen seregtesteknél, nagy területen oldotta meg feladatait, szükség volt a hadtápfőnök irányítása alatt, egységes terv alapján megvalósított őrzésének és védelmének központosítása. Ennek végrehajtásához külön őregységeket jelöltek ki.

A háború utáni időszakban a közlekedés és működésének feltételei megváltoztak. Ha az ellenség csapásokat mér a hadtápra nukleáris vagy nagy pontosságú hagyományos fegyverekkel, akkor megbomlik valamennyi tagozat szállítási ágazatának működése. Ilyen viszonyok között igen sebezhetőnek bizonyulhat a legnagyobb teherbírású és eléggé gyors vasúti szállítási ágazat. Így az csak megbízható tömegpusztító fegyverek elleni védelem és a forgalom gyors helyreállításával kapcsolatos munkák megszervezése és végrehajtása mellett vehető széleskörűen igénybe. Jelentősen nő a légi, vízi és különösen a gépkocsi szállítási ágazat szerepe. Az üzemanyag-szállítás területén széles körű alkalmazást nyert az utóbbi idő alatt fejlődésnek indult csővezetékes szállítási ágazat, közülük akármelyik a konkrétan kialakult helyzet viszonyai között lehet a leghatékonyabb. Ezért a közlekedés rövid időn belüli helyreállítását, az összes erők és eszközök központosított felhasználása biztosítja. Erre vonatkozó helyes elhatározást csak a közlekedési utak rombolási fokának és az épségben maradt eszközök számának komplex értékelése esetén lehet hozni. Következésképpen most a szállítóeszközöknek komplex felhasználását ki kell egészíteni az összes erők és eszközök azok helyreállítására történő komplex felhasználásával, ami nélkül nehéz elképzelni a szükségletek csapatokhoz történő eredményes kiszállítását és a hátraszállítást.

Korszerű harcban az egységek és magasabbegységek tevékenykedhetnek elszigetelt irányokba is, leszakadva a főerőktől. Ezért jelentős szerepe van a szállítóeszköz-fajttával való manőverezésnek.

A helyi háborúk tapasztalata azt bizonyítja, hogy az anyagi eszközök idejében való utánszállítása, a fogyasztások és a harci veszteségek növekedése következtében egyre nehezebbé válik. Most a lőszer-, az üzem- és technikai anyagfogyasztás növekedése tendenciájának vagyunk szemtanúi. Amíg az első világháborúban az orosz hadseregben azok fogyasztásának részaránya 3,5 százaléknak, addig a Nagy Honvédő Háborúban 57 százaléknak felelt meg. Napjainkban ez a mutató jóval magasabb és szükségessé teszi a szállítóeszközökkel való manőverezés széles körű alkalmazását.

Nagyvolumenű feladatokat kell megoldani a sebesültek és betegek hátraszállításával kapcsolatosan is.

Itt meg kell említeni a sebesültek naponkénti hátországba történő evakuálását, eljuttatásának a sorrendjét, idejét, mennyiségét és azt, hogy hova kell azokat szállítani. Mindezt hozzáértéssel, a felmerülő feladatok előrelátásával kell végrehajtani. Erre hivatott a seregtest parancsnok hadtáphelyttese és annak törzse. Csak ők értékelhetik helyesen a helyzetet, egyesíthetik egy egységes egészbe az összes szállítási kérdéseket és biztosíthatják ezáltal a szállítási ágazatok hatékony alkalmazását. Meg kell jegyezni, hogy a katonai közlekedési szolgálat és a gépkocsiszállító szolgálat volt és marad a szállítások legfontosabb közvetlen szervezője. A vasúti, közúti és csővezetékes csapatok pedig a közlekedési utak építésével, helyreállításával, lefektetésével és karbantartásával kapcsolatos feladatok végrehajtója. Ezen munkák *alapját* teljes mértékben a hadtápfőnök a hadtáptörzs és a seregtestparancsnok elhatározásából eredő döntései és utasításai képezik.

Napjainkban a központosítás elve a hadtáprendszer szervezeti felépítésében ölt testet. Ez szemléltetően nyomon követhető a magasabbegység nélküli rendszeresített önálló ellátó zászlóalj, valamint az egységeknél rendszeresített ellátó századok példáján. A különböző hadtápegységek szer-

vezeti egységesítése jelentősen növelte azok harcckészültségét, lerövidítette az anyagi és technikai biztosítással kapcsolatos feladatok tervezését és végrehajtási idejét.

A szállítási ágazatok központosított alkalmazásának elve tehát a hadügy fejlődésének hosszú időszaka folyamán alakult ki. Ez az egyzemélyi vezetés elvét nem sértő központosítás mentesít minden rendű parancsnokot és összefegyvernemi törzset a szállítóeszközök felhasználásának megszervezésénél és azok működésének biztosításával kapcsolatos fáradságos feladatok megoldásától. Az új feladatok szükségessé teszik ennek az elvnek a fenntartását és továbbfejlesztését, a csapatok ellátásáért felelős szervek, a szállítási ágazatok szolgáltatásait igénybe vevő és azok munkáját megszervező összes szervezetek funkcióinak idejében való pontosítását.

A hadtudományi ismeretek fejlesztésének formái

*Írta: M. I. Galkin nyugállományú ezredes,
az OSZSZSZK érdemes tudományos művelője,
a filozófiai tudományok doktora, professzor
Fordítás: a „Vojennaja Miszt” 1986. évi 1. számából*

A tudományos alkotómunkához szükséges képességek kifejlesztése a kutatási készségek és jártasságok kialakítása az egyik legfontosabb irányát jelenti a szakmai képzésnek. Mi egyetértünk a hadtudomány és a gyakorlat közötti kapcsolatok erősítésével foglalkozó vitanyitó cikkben ismertett azon megállapításokkal, miszerint sürgetően és elengedhetetlenül szükséges, hogy a hivatásos katonák elsajátítsák a tudományos megismerés marxista-leninista módszertanát.⁽¹⁾

A kutató tevékenységgel szemben támasztott egyik módszertani követelmény az, hogy szigorúan és pontosan be kell tartani annak logikai sorrendjét, amelyet a tudományos megismerés fejlődésének formái határoznak meg: a kutatás a tudományos probléma felvetésével és megfogalmazásával veszi kezdetét; a probléma megoldásához tudományos tényekre van szükség; az új ismeret először tudományos hipotézis (feltételezés) formájában fogalmazódik meg; a bizonyított és rendszerezett megállapításokat, tételeket beiktatják a tudományos elmélet tartalmába. F. cikkben a hadtudományi ismeretek fent nevezett fejlesztési formáinak aspektusait vizsgáljuk.

A hadtudományi probléma: a gondolkodás tulajdonképpen nem egyéb, mint kérdések felvetése az ezekre vonatkozó válaszok megkeresése. Ez a folyamat annak tisztázásával veszi kezdetét, hogy mi az, amit nem ismerünk és mit kell megismernünk. Az eddig nem vizsgált dolgok feltárása önmagában még nem serkenti a gondolkodás folyamatát, nem készítet gondolkodásra, kutatásra. Rendkívül fontos követelmény a probléma gyakorlati jelentőségének és a meglévő ismeretek elégtelen voltának megállapítása, az új ismeretek megszerzhetőségébe vetett hit tudatosítása.

A tudományos probléma tulajdonképpen nem más, mint egy olyan bonyolult, összetett kérdés, amelyre a válasz nem található meg a meglévő ismeretekben és ezért kutatómunkára van szükség. A tudományos probléma – természetét és lényegét tekintve – nem egyéb, mint a valóság ellentmondásainak visszatükröződése a tudatban. „*A szovjet tudomány – mutat rá a Szovjetunió Kommunista Pártja új szerkesztésű programjának tervezete – arra hivatott, hogy vezető pozíciókat foglaljon el a műszaki tudományos haladás alapvető területein, s megtalálja a távlati és a mindennapi termelési és szociális-gazdasági problémák hatékony és aktuális megoldásait.*”

A hadtudományi probléma felvetődésének *legtípikusabb feltételei:* az alkalmazott tevékenységi eszközök vagy módok nem hatékony voltának észlelése. A hadtudományi probléma olyan esetben is felmerül, amikor a meglévő elmélet keretében megmagyarázhatatlan tény tapasztalható, vagy amikor a világ egyik vagy másik térségében olyan új katonapolitikai helyzet alakult ki, amely elemző vizsgálatot, sokoldalú értékelést és megalapozott következtetéseket igényel a gyakorlati tevékenység számára. Az a képesség, hogy a problémát idejében felismerjük, lényegét és megoldásának szükségességét tisztázzuk, elengedhetetlen előfeltételét képezi a hadtudomány és – következőképpen – a gyakorlati tevékenység hatékonyabbá tételének.

(1) „Vojennaja Miszt”, 1985. 1. szám, 57. oldal orszul.

A tudományos probléma tartalmán belül rendszerint megkülönböztetik annak alapkérdését (amit ismerni kell) és a rá adandó válasz kutatásainak irányát. Az utóbbihoz tartozik a kutatás tárgyának feltárása és annak feltüntetése, hogy milyen tényanyagot kell kapni, valamint azokat a rész-kérdéseket, amelyekre a válaszok lehetővé is teszik a probléma megoldását.

A tudományos probléma mozgatórugóját jelenti annak alapkérdése, amely általánosságban meghatározza a kutató tevékenység célját. Az alapkérdés kialakítása eleve feltételezi mindazon ismeretek összességének előzetes megvizsgálását, amelyek a tudomány egy bizonyos ágához – a gyakorlati szükségletek szempontjából – tartoznak. Ha például a vizsgálat céljából a harctevékenység közben történő csapatvezetés van kiválasztva, akkor a kutató megvizsgálja és értelmezi mindazt az ismeretanyagot, amelyet ezen a területen nemcsak a hadtudomány, hanem a többi tudomány is összegyűjtött, s feltárja, hogy ezek az ismeretek milyen mértékben felelnek meg a csapatok vezetéséből adódó gyakorlati feladatok megoldása szükségleteinek. Ha e munka eredményeként megállapítást nyer, hogy a jelenlegi vezetési rendszer nem felel teljes mértékben a vezetés szilárdságával, folyamatosságával és életképességével szemben támasztott követelményeknek és további tökéletesítésre szorul, akkor ennek megfelelően fogalmazódik meg a tudományos probléma alapkérdése is: „A szilárd és folyamatos csapatvezetés biztosításának útjai korszerű hadműveletekben.”

A tudományos probléma alapkérdésének megfelelően történik a *kutatás tárgyának* kijelölése. *A vizsgált példa esetében ez a következő:* a vezetési szervek; a híradó eszközök; az információ megszerzésének és feldolgozásának módjai; az egész vezetési rendszer megbízható és szilárd működésének lehetősége rendkívül bonyolult körülmények között, amikor az ellenség pusztítóeszközöket és rádióelektronikai zavaróeszközöket alkalmaz ellene.

A probléma megfogalmazásában arra is utalnak, hogy milyen tapasztalati anyagot (tényanyagot) kell beszerezni a megoldásához. Így fontos dolog, hogy a hadműveletekben alkalmazott csapatvezetési rendszer további tökéletesítésével kapcsolatos kidolgozásához *a következő adatok álljanak rendelkezésre:* az a kár, amelyet az ellenség a vezetési rendszer egészének és egyes elemeinek okozhat, az egyes vezetési szintek üzemképtelenné válásának megengedhető normái, melyeknél még tovább működhet; a különféle zavarok hatása a csapatvezetés szilárdságára és folyamatosságára; a vezetési rendszert alkotó elemek lehetséges csereszabotossága stb.

A probléma alapkérdése olyan rész kérdések felvetésével konkretizálható, amelyekre a választ a kutatás során kell megkapni. A rész kérdéseket úgy kell megfogalmazni, hogy a rájuk adott válaszok összevetése biztosítsa a tudományos probléma alapkérdésének megoldását. *A vizsgált példában a rész kérdések a következők lehetnek:* milyen legyen a vezetési szervek célszerű elhelyezése a terepen; milyen intézkedéseket kell foganatosítani a vezetési szervek védelmére a pusztítóeszközök és a rádiótechnikai zavaróeszközök tevékenységével szemben; a vezetési rendszert alkotó egyes elemek és az egész rendszer helyreállításának módjai üzemképtelenné válása után stb.

Befejezésül megemlítjük, hogy a probléma, különösen katonai téren, igen sok. E problémák jelentőségének, a kutatás sorrendjének, a problémák megoldhatóságának meghatározása – ezek természete a tudományos ismeretek további tökéletesítésének és fejlesztésének összetevői. Ennek be nem tartása – a gyakorlat tanúsága szerint – az erők és eszközök felesleges elvesztéséhez, idővesztéshez vezet. Az időszzerű problémák idejében történő megoldása egyik fontos tényezőjét jelenti a csapatok (erők) harcképessége növelésének. A jelenlegi szakaszban, amikor számos probléma létezik, a kutatás tárgyai pedig egyre bonyolultabbá és egyre kiterjedtebbé válnak, célszerű, hogy ezek mindegyikét kollektív vizsgálatnak vesszük alá, azzal a céllal, hogy – a legfontosabb kritériumok alapján – a legteljesebben és a legsokoldalúbban értékeljük és válasszuk ki közülük azokat, melyeknek megoldása a legnagyobb mértékű hozzájárulást jelenti a tudomány fejlődéséhez, a csapatok és törzsek gyakorlatához.

Hadtudományos tény. A tudományos probléma megoldása a reális valóság tényeire támaszkodik; e tényekre való támaszkodás nélkül nincs elmélet. Az utóbbi – végső soron – nem egyéb, mint a tényanyag általánosítása. ... *A tudomány minden területén – írta Engels – a természetben, csakúgy, mint*

a történelemben, a számunkra adott tényekből kell kiindulnunk...” (Marx és Engels Művei 20. kötet, 370. oldal.) V. I. Lenin megállapította, hogy a marxizmus mint tudományos elmélet „nem alapul másón, mint a tényeken...” (Összes Művei 1. kötet, 382. oldal.)

A „tény” és a „tudományos tény” – a látszólagos hasonlóság dacára – két egymástól eltérő fogalom. Az előbbin rendszerint egy, a tudatban visszatükröződött valóságos eseményt, egy már megtörtént vagy most történő jelenséget értünk. Így például ténynek nevezhető annak visszatükröződése a tudatban, hogy a Szovjetunió döntően hozzájárult a második világháborúban aratott győzelem kivívásához, vagy például az, hogy a korszerű, hagyományos, különösen a nagy pontosságú fegyverek – a második világháború fegyvereihez képest – minőségileg új harceszközök. Jelen esetben a tényekre vonatkozó ismeretben azok külső oldala tükröződik.

Az elméleti tételek, elgondolások kidolgozásához nem egyszerűen az egyik vagy másik esemény létezésére vonatkozó ismeretekre van szükség, hanem olyanokra, amelyekben tükröződne mind a külső oldaluk, mind pedig a lényegük. A tudományos tény tulajdonképpen nem egyéb, mint egy valóságos eseményre, valóságos tényre vonatkozó ismeret külső megnyilvánulásának és lényegének egységében. A fent nevezett tényekre vonatkozó tudományos ismeret nemcsak a pusztán tények egyszerű megállapítását, hanem a magyarázatukat is tartalmazza: miben jutott kifejezésre például a győzelemhez való döntő hozzájárulás, ami az ő szociális alapját képezte, ami lehetővé tette a Szovjetunió számára, hogy döntő szerepe legyen a háború menetében és kimenetelében. Vagy például miből áll a minőségi ugrás a hagyományos fegyver fejlődésében az adott fejlődési szakaszban, milyen hatást gyakorol a fegyveres erők harcészültségére békében, az ellenség agressziójának elhárítására irányuló hadműveletek (harcok) előkészítésének és megvívásának módjaira stb. A tudományos tények csak ebben az esetben válnak összekötő láncszemmé az objektív valóság egyik vagy másik területe és az őt tükröző elmélet között. A katonai elmélet (hadtudomány) a katonai valóság tényeire (katonai eseményekre) és a rájuk vonatkozó tudományos ismeretekre épül.

A tudományos tény mint egy valóságos eseményre (eseményekre) vonatkozó ismeret formája tartalmazza annak leírását és magyarázatát, valamint az események egy bizonyos kategóriájának általánosítását. Az említett események egyikére vagy másikára vonatkozó ismeretek – még mielőtt tudományos tényné, a probléma megoldásának tapasztalatai alapjává válna – egy bizonyos kifejezési formával, olyan leírással kell rendelkeznie, amelynek csak abban az esetben van értelme és jelentése, ha az adekvát módon reprodukálja a valóságos eseményt. Bármely esemény leírása, szóbeli-logikai formában való kifejtése nem egyszerű feladat. Arról van szó, hogy a tárgyra vonatkozó ismeret nem más, mint annak szubjektív képe. Maga a tárgy és annak a tudatban visszatükröződött képe sohasem egyezik meg teljes mértékben egymással, hanem azok – V. I. Lenin meghatározása szerint – „ugyanazok és nem ugyanazok” (Összes Művei, 29. kötet, 150. oldal). Minden bizonnyal nem mondunk semmi különöset azzal, amikor a gyakorlatok leírását egy törzstiszt és egy kutató megfogalmazásában olvasván, bizonyos eltéréseket találunk bennük, és nem találkozunk ugyanannak az eseménynek azonos ismertetésével a memoáriródművi forrásokban sem.

Minden egyes valóságos eseménynek végtelenül sok ismertetőjegye, kölcsönös összefüggése, eleme stb. van. A teljes reprodukálásuk leírás útján lehetetlen, sőt nem is szükséges, hanem azokat az elemeket, ismertetőjegyeket, oldalakat kell visszatükrözni benne, amelyek a legnagyobb mértékben fejezik ki a lényegét. A hadművelet előkészítése során végbemenő csapatvezetési folyamatok leírásánál, például, olyan összetevőket kell ismertetni, mint a vezetés pontok alkotta rendszer és a rendszer képező elemek telepítésének rendje, az említett esemény időmutatói; az elhatározás meghozatalához szükséges információ terjedelme és megszerzésének módjai; a csapatok (erők) tevékenységeinek tervezése és a feladatok lejuttatása a csapatokhoz; a megindulási körletek elfoglalásának ellenőrzése stb. A kutatót az eseménynek azon oldalai kell hogy érdekeljék, amelyek elengedhetetlenül szükségesek a probléma megoldásához.

A kutatás tárgyát képező események megismerésében a legfontosabb a *magyarázatuk*. „Ezeket az egymástól eltérő, csupán a különböző érzékszervek számára hozzáférhető sajátos tulajdonságokat megmagyarázni, belső összefüggésbe hozni egymással őket – pontosan ez a tudomány feladata. . . .” (Marx és Engels Művei, 20. kötet, 548. oldal).

Ezt vagy ezt az eseményt megmagyarázni olyan folyamatot jelent, melynek során fel kell tárni annak lényegét, azon összefüggéseit és viszonyait, amelyek kialakulásának, funkcionálásának és fejlődésének (alakulásának) alapját képezik. E feladat végrehajtása nélkül nem lehetséges sem a kutatás tárgyát képező folyamatok általánosítása, sem pedig a megoldandó tudományos probléma tapasztalatai alapjának megteremtése.

Az esemény tudományos magyarázata azzal kezdődik, hogy az esemény leírását összevetik az azon folyamatokra vonatkozó elméleti ismeretekkel, melyek kategóriájába az illető esemény tartozik. Ez elengedhetetlenül szükséges, mivel magukban az elméleti ismeretek tartalmazzák a leírt eseményben így vagy úgy megnyilvánuló lényeg, törvények, tendenciák jellemzését.

Annak érdekében, hogy helyesen tudjuk megmagyarázni: az egyik vagy másik hadműveletben miért éppen olyan és nem más harctevékenységi formákat és módokat alkalmaztak, fel kell használni azt a törvényt, miszerint a haditevékenységek megvívásának módjai meg kell hogy feleljenek azok anyagi alapjának: a technikai eszközök mennyiségének és minőségének és az emberanyag (élőerő) jellegének. Például az a körülmény, hogy az első világháború során folytatott haditevékenységek megvívásának állás módjai (pl. állásvédelem) domináltak, azzal magyarázható, hogy a védelem eszközei akkoriban erősebbek voltak a támadó eszközöknél, valamint azzal, hogy a katonák túlnyomó többsége – a háború politikai céljainak igazságtalan, hódító jellege miatt – nem akart harcolni.

A kutatás tárgyát képező tény lényegének feltárása – csak a rá vonatkozó elméleti ismeretek alapján – nem elegendő. Feltétlenül össze kell vetni azt a konkrét helyzettel, egyéb más, vele kapcsolatos tényekkel. Például a harcok sikeres hatékony fegyvert jelentenek. Ám a bennük rejlő lehetőségek teljes értékelése, valamint a fejlődési távlatok, az eljövendő háború hadműveleteiben elfoglalt helyük és szerepük meghatározása érdekében az adataikat össze kell vetni nemcsak a páncélelhárítás eszközeivel, hanem más fegyverekkel is: a gyalogsági harcjárművekkel, a tüzérséggel, a légierővel stb.

Fontos követelmény, hogy amikor az egyik vagy másik hadi eseményt magyarázzuk, amikor annak objektív alapját, más eseményekkel való összefüggését konkrét viszonyok között feltárjuk, figyelembe kell vennünk a háború politikai és hadászati céljait, a szemben álló felek hadigazdasági és műszaki tudományos lehetőségeit, csapataik és törzseik erkölcsi állapotát és felkészültségét, a csapatok (erők) vezetését megvalósító katonai vezetők egyéni tulajdonságait stb.

A hadi események magyarázata közben feltétlenül figyelembe kell venni egy nem kevésbé fontos körülményt. A háború valóságának tényei (harctevékenységek, a fegyveres erők felkészítése) alapján véve olyan szociális tények, amelyek tulajdonképpen nem egyebek, mint az egyének társadalmi tevékenységei. V. I. Lenin hangsúlyozta: a társadalomtudományokban az egyének „*társadalmi tettei, azaz a társadalmi tények*” tükröződnek (Összes Művei, 1. kötet, 393. oldal).

A társadalmi tények sajátos tulajdonsága – azokhoz viszonyítva, amelyekre a természettudomány támaszkodik – abban rejlik, hogy azok tulajdonképpen nem egyebek, mint az objektív és a szubjektív egysége. Éppen ezért ezek magyarázatánál mindig feltétlenül tekintetbe kell venni nemcsak az objektív körülményeket, hanem a szubjektív tényező hatását is.

A feltárt, rögzített és megmagyarázott tények csupán kiindulási alapot nyújtanak a probléma megoldásához. Az egyes eseményben mindig vannak egyes (egyedi, csak rá jellemző) és közös (az események egy bizonyos kategóriájára jellemző) ismérvek. Egy elméleti megállapítás, tétel kidolgozásához a közös ismerete szükséges. Ez a feladat *általánosítás* révén oldható meg.

Amikor M. V. Frunze rámutatott arra, hogy az általánosításnak milyen szerepe van a hadtudomány fejlődésében, ezt írta: „... nekünk pedig a bennünket körülvevő káoszban keresniük kell az egynemű jelenségeket, egységes egészebe kell általánosítaniuk őket, és meg kell próbálniuk értelmezni, megérteni a minket körülvevő jelenségeket, mert ellenkező esetben elveszünk és nem igazodunk el bennük, hanem a káros gyakorlati empirizmus területére tévedünk. Az egyes általánosító momentumok felkutatásának szükségességével összefüggő kérdés teljesen megoldható, jogos és természetes kérdés, a megoldása pedig segít nekünk abban, hogy megközelítsük és megoldjuk a katonai feladatokat.”⁽²⁾

Az objektív törvényszerűség általánosításának, feltárásának kiindulási alapfeltételét jelenti a kutatás tárgyára vonatkozó tényezők összességének vizsgálata. „A társadalmi jelenségek terén – írta V. I. Lenin – nincs elterjedtebb és tartalmasabb eljárás, mint az, hogy kiragadnak egyes tényecskéket és példákkal játszadoznak. Példákat általánosságban felhozni semmi fáradságba sem kerül, de nincs is semmi jelentősége vagy tisztán negatív jelentősége van, mert mindvégig az egyes esetek történelmi, konkrét körülményein fordul meg. A tények, ha egészükből, összefüggésükben nézzük őket nemcsak „makacs”, de kétségtelenül bizonyítói erejű dolgok is. A tényecskéket ha kiragadjuk az egészből, összefüggésükből, ha töredékesek és önkényesek, nem tekintetük többnek, mint puszta játéknak vagy még annál rosszabbnak, nem az egyes tényekből, hanem a vizsgált kérdésre vonatkozó tények összességéből kell kiindulni, egyetlen kivétel nélkül, másképpen elkerülhetetlenül és teljes joggal felmerül az a gyanú, hogy a tények önkényesen vannak kiválasztva...” (Összes Művei, 30. kötet, 333-334. oldal.)

Az, hogy hova vezet, ha a vizsgált kérdésre vonatkozó tényezők összességének elemzéséről szólván, Lenin által megfogalmazott elvet megelőzzük, a következő példával illusztrálható: „Az összefegyvernemi hadsereg támadásban” című könyvben áll: „A támadó hadsereg-hadműveletek mélysége, amely a háború első szakaszában 3-10 km átlagos napi ütem mellett 50-60 km volt, a háború harmadik szakaszában 15-30 km átlagos napi ütem mellett 150-180 km-re növekedett.”⁽³⁾ A fent említett megállapítások bizonyítására a háború harmadik szakaszában végrehajtott egyes hadműveletek példái vannak felsorakoztatva.

Az 1944-1945-ben végrehajtott 100 támadó hadsereg-hadművelet elemző vizsgálata azonban egészen más képet mutat. Ezek mélysége elérte a 150 km-t, és csak nyolc esetben volt ennél nagyobb; 100-140 km volt 35 hadműveletben, a többi 57 hadműveletben pedig kevesebb volt 100 km-nél. Az adott példa szemléletesen bizonyítja: nincs semmi alapja annak, hogy azt állítsuk, miszerint a támadó hadsereg-hadműveletek 150-180 km mélysége tipikus jelenség volt a Nagy Honvédő Háború harmadik szakaszában.

A kutatás során gyakran csorbát szenved a tények – tartalom és szám szerint történet – kiválasztásának elve. Helyenként tanulságosan és tendenciózusan választják ki és csoportosítják őket a kutató számára megfelelő tétel, megállapítás bizonyítására. A valóság sokrétű és ellentmondásos, s ezért mindig van lehetőség arra, hogy kiragadjunk belőle egyeseket és mellőzzünk másokat. Még Hegel kijelentette, hogy „bizonyítékokat” („érveket”) határozottan mindenre lehet találni a világon. A katonai tények általánosításánál feltétlenül figyelembe kell venni három körülményt. Az első: a haditevékenységek kétoldalú jellege. A második: a valóság különmemű jellege, amelyből az általánosításra szánt tényeket veszik. A harmadik: valóságos tények hiánya – számos esetben – egy esetleges háború problémáinak megoldásához. Ebben foglalható össze a tényanyag kiválasztásával és általánosításával összefüggő feladat bonyolultsága és nehézsége.

A hadiesemények kétoldalú jellege arra kötelez, hogy a szemben álló felek tevékenységeinek összefüggésében vizsgáljuk a tényeket, nevezetesen az állományukat, a helyzetüket, az állapotukat, a fegyverzetet és harci technikáival való felszerelésüket, az eszköz- és erőviszonyokat (mennyiségi és minőségi tekintetben), a feladatokat, a feladatok végrehajtásának módjait és körülményeit, az elhatározások célszerűségét, a szemben álló felek tevékenységeinek formáit és jellegét, a hadszínteret, az évszakot, az időjárást stb.

⁽²⁾ M. V. Frunze: Válogatott Művei, Moszkva, „Vojenizdat” kiadvány 1966. 181. oldal, oroszul.

⁽³⁾ „Az összefegyvernemi hadsereg támadásban”, Moszkva, „Vojenizdat”, 1966. 181. oldal, oroszul.

A probléma megoldása érdekében össze kell hasonlítani és általánosítani az elmúlt világháborúból és helyi háborúból, valamint a végrehajtott csapatgyakorlatokból vett tényeket. Ezen tényadatsorokot egyike sem nyújt – külön-külön – elegendő anyagot az elméleti általánosításokhoz, a nagy hadtudományos feladatok teljesítéséhez szükséges tapasztalati bázis megteremtéséhez, mivel nagyon nehéz a közös törvényszerűségek és tendenciák kimutatása az egyik vagy másik jelenség alakulásában úgy, hogy közben a tényeket összességükben kell értékelni.

A hadtudományos problémák megoldásánál a kutatásban fontos szerepet játszanak a „számvetési tények”, amelyek a matematikai modellezés segítségével kaphatók meg. A kutató előtt például ismeretesek az atom- és hagyományos fegyverek pusztító tulajdonságai, a vezetési pontok védettségének mértéke stb. Ezen és más adatok alapján (a matematikai modell segítségével) meghatározható a valószínű kár, amely a vezetési rendszernek okozható, továbbá a rendszert alkotó elemek stabilitásának mértéke, s megjelölhetők életképességük növelésének útjai. Ez lesz az, amit „számvetési ténynek” nevezünk. A háborúval, a hadművelettel és a harccal kapcsolatos problémák megoldása empirikus megalapozásának jelentős része éppen ilyen fajta tényekből áll, ami megköveteli az alkalmazott módszerek állandó tökéletesítését, amelyek lehetőséget adnának ahhoz, hogy a számvetési tényeket a legnagyobb hitelességgel kapjuk meg.

Hadtudományos hipotézis A tények általánosítása alapján keletkező új jelenség először hipotézis formájában fogalmazódik, amely nélkül egyetlen tudomány sem boldogulhat. A tudományos hipotézis nem egyéb, mint egy valószínű feltételezés, amely új ismereteket tartalmaz, amely túlnő az eddig ismert elképzelések határain, amely megmagyarázza a jelenleg meglévő és előrejelzi, megjósolja az új tényeket. A hipotézis abban különbözik a tudományos elméleti ismerettől, hogy az előbbi igazságát még meg kell erősíteni, be kell bizonyítani.

F. Engels a hipotézis szükségességét jellemezve a tudomány fejlődésében, ezt írta: „A megfigyelés valamilyeni ítényt tár fel, amely lehetetlenné teszi az ugyanazon csoportba tartozó tények magyarázatának korábbi módját. Ettől a pillanattól kezdve felmerül a magyarázat új módja inakigénye, amely először csak korlátozott számú tényre és megfigyelésre támaszkodik. A korábbi tapasztalati anyag e hipotézisek megítésztéséhez vezet, egyeseket kiejt belőlük, másokat helyesbít, míg végül is a törvény megfogalmazódik.” (Marx és Engels Művei, 20. kötet, 555. oldal.)

A hadtudomány fejlődésében előforduló hipotézis példája volt azon lehetőség feltételezése, hogy egyidejű csapás mérhető az ellenséges védelem egész mélységében; ez a feltételezés képezi az alapját a mély hadművelet elméleti kidolgozásának. Megteremtésének szükségességét a háború anyagi-technikai eszközeinek fejlődése, valamint a haditevékenységek előkészítésére és megvívására jellemző új törvényszerűségek ezen az alapon történő kialakulása határozta meg. Ezek a törvényszerűségek nem voltak feltárhatók közvetlen megfigyelés útján vagy az elmúlt háborúk tényeinek felhasználásával. Az említett időszakban tömeges mértékben konstruált új fegyverfajtákat és harci technikai eszközöket (repülőgépeket, harcokocsikat, automatafegyvereket stb.) még nem alkalmazták nagyméretű haditevékenységekben. Harci lehetőségeik ismerete, a gyakorlatok (manőverek) tapasztalatai viszont reális előfeltételt teremtettek a támadó hadművelet elvileg új felépítési, előkészítési és megvívási módjainak felfedezéséhez.

A hadtudományos kutatás egyik sajátos vonása abban van, hogy az új ismeretet úgy kell megszerzeni, hogy nem áll rendelkezésre elegendő információ a vizsgált tárgyra, annak egyik, vagy másik sajátos tulajdonságaira, azok okaira vonatkozóan. Az információ értelmezése a bármely mennyiségben történő beszerzésének pillanatától történik, a legkevésbé információtól kezdve. „Ha mi addig akarnánk várni – írta F. Engels – amíg az egész anyag tisztá formában kész zennem áll a törvény számára, akkor ez azt jelentené, hogy addig leállítjuk gondolkodó kutatást, és már csak egyedül ezért sohasem jutnánk el a törvényhez.” (Marx és Engels Művei, 20. kötet, 555. oldal.) Ebből adódik is, hogy elengedhetetlenül szükségesek a tudományos hipotézisek, mint a problémák megoldásának előfeltételei. Ez aztán a kidolgozásuk és megalapozásuk sajátosságát is meghatározza.

Az új ismeret először rendszerint feltevés formájában születik meg, amely a logikus és a logika feletti (intuíció) egységén alapul. A feltevés tulajdonképpen nem egyéb, mint a megoldandó probléma felett történő hosszas gondolkodás, továbbá egy rendkívül erős kívánság ercdmény, hogy leküzdjük a nem elegendő mennyiségben rendelkezésre álló ismereteket. Keletkezésének előfeltételét a kutató széles látóköre, megfigyelőképessége, tudásszomja jelenti. Ez – az esetek többségében – analógia alapján születik meg. Így a harcokcsik, mint a siker kifejlesztésére szolgáló manőverezési eszközök alkalmazására vonatkozó feltételezés a lovasság elmúlt háborúkban történő alkalmazásának analógiájára keletkezett. A feltételezés tulajdonképpen nem egyéb, mint egy eléggé korlátozott mértékben bizonyított, illetve hiteles új gondolat. Még nem bizonyított, de nem is megcáfolt gondolat. Ám ez a körülmény egyáltalán nem csökkenti jelentőségét a tudományos kutatás folyamatában. A tudomány fejlődése és az egész megismerés számára fontos, hogy az új gondolat megjelenjen (még ha minimális mértékű hitelességgel is), mivel csak az vethető alá vizsgálatnak és esetleg válhat bizonyítottá, hitelessé, ami aztán az elmélet további tökéletesítését fogja jelenteni.

A problémán történő gondolkodás folyamatában több feltételezés is jelentkezhet, melyeknek mindegyikét tényleges és logikus megalapozásnak, ellenőrzésnek vetik alá. Közülük a legvalószínűbbek *munkahipotézisként* vétezik fel a kutatót. Az ellenséges helikopterek elleni harc problémájának megoldásánál több olyan munkahipotézis keletkezhet, amelyek a rakétacsapatok és tüzéség, a vadászpilóták, helikopterek, légvédelmi tüzéségi lövegek stb. alkalmazásával kapcsolatosak. A kutató úgy alkalmazza ezeket a hipotéziseket, hogy közben minden gondolatát a probléma kiválasztott irányokban történő elmélyült tanulmányozására koncentrálja. Ha kiderül, hogy a leghatékonyabbak *„a helikopterek a helikopterek ellen”*, *„a légvédelmi komplexumok a helikopterek ellen”*, akkor a többi hipotézist félretesszük és a kutató gondolatát ezeknek a valószínűbb feltételezések részletes vizsgálatára összpontosítja.

A több munkahipotézisből kiválasztott legvalószínűbb lesz a *tudományos hipotézis*. Ez meg kell, hogy feleljen több követelménynek, és mindenekelőtt meg kell magyaráznia az elemző vizsgálatra szánt jelenségek egész körét. Vegyük például, hogy tudományos hipotézisként *„a légvédelmi komplexumok helikopterek ellen”* feltevést fogadták el. A hipotézis nem tudományos, ha az nem vesz figyelembe, mellőz valamilyen neki ellentmondó tény. A tudományos hipotézisbe foglalt feltételezés valódi, igazi ismeretté csak akkor válhat, ha az így, vagy úgy bizonyítható. Egy olyan feltevés, amelynek igazsága nem ellenőrizhető, nem tekinthető tudományos hipotézisnek. Ezért az csupán intuitív feltevés lehet.

A hipotézis kidolgozásának további szakasza igazságának oly módon történő megindoklásából áll, hogy feltárják mind maguknak a feltevéseknek a hitelességét, mind pedig a tartalmukból levonható következményeket. Ha például azt gondolják, hogy a támadás üteme a hadműveletben magas lesz, akkor ebben az esetben a következményeket ellenőrzik: megvalósíthatók-e a jelenlegi szállítóeszközök mellett és a másik fél ellentevékenysége esetén; idejében elláthatók-e a támadó csapatok üzemanyaggal, lőszerrel, megengedhetők-e közben a személyi állományra nehezedő fizikai terhelések stb.

A hipotézisben foglalt feltételezések a legkülönbözőbb módokon ellenőrizhetők. Egyeseket közülük közvetlenül összevetik az eddigi tapasztalatokkal és gyakorlattal, vagyis kísérleti ellenőrzésnek vetik alá őket. Lehetnek olyanok is, amelyek kísérleti úton ellenőrizhetetlenek, de megfelelően az elméleti tételeknek, a tudomány törvényeinek, számítási adatokkal indokolhatók. A hadtudományi kutatásokban a hipotézis megindoklásának valamennyi formáját alkalmazzák. Az, hogy közülük melyek találhatnak szélesebb körű alkalmazásra, a megoldandó probléma jellegétől és a tudományos hipotézis tartalmától függ.

A valószínű ismeretnek hiteles, igaz ismeretté válása szempontjából döntő jelentőséggel bír annak sikeres realizálása a gyakorlati tevékenység folyamán. V. I. Lenin hangsúlyozta, hogy *„az ember és az emberiség gyakorlata a megismerés objektivitásának próbája. kritériuma”* (Összes Művei, 29. kötet, 175. oldal).

Számos katonai elméleti (hadtudományi) tétel sajátos vonása abban van, hogy az igazságuk, a valódiságuk teljes mértékben nem bizonyítható a háború kezdetéig. Ez meg is határozza elméleti megalapozásuk fontosságát, a matematikai biztosítást, a különböző kutatási formák és módszerek alkalmazásának szükségességét.

A katonai elmélet tulajdonképpen nem egyéb, mint „a háború és a hadügy jelenségeire, a fejlődésük törvényszerűségeire és sajátosságaira vonatkozóan rendszerezett és általánosított ismeretek”.⁽⁴⁾ A katonai elmélet alapjául szolgálnak a hadtudományi kutatás törvényei, fogalmai, elvei, sajátos módszerei, amelyek a háborúnak, a hadművelletnek és a harcnak, az ország és a fegyveres erők ezekre történő felkészítésének leglényegesebb összefüggéseit és kapcsolatait fejezik ki.

A tudományos kutatás értelme és rendeltetése a vizsgált tárgy törvényeinek feltárásában van. „... Művem végső célja – írta K. Marx a *Tőkérről – a jelenkori társadalom gazdasági mozgástörvényének feltárása...*” (Marx és Engels Művei, 23. kötet, 10. oldal). Ez ugyanúgy vonatkozik a hadtudományos kutatásokra is.

A gyakorlati tevékenység sikerét az határozza meg, hogy a valóság átalakításának iránya és módjai milyen mértékben felelnek meg azoknak a törvényeknek, amelyek az alapját képezik. „A *külvilágnak a törvényei – írta V. I. Lenin – ... az ember célszerű tevékenységének az alapjai.*” (Összes Művei, 29. kötet, 153. oldal.)

A katonai gyakorlati tevékenység iránya és a háború objektív törvényei közötti összhang két esetben lehetséges. Az *első*: amikor az emberek, nem ismerve a törvényeket és nem is gyanítva azok létezését, „*próbák és hibák*” módszerével így vagy úgy kialakítják a tevékenység helyes elveit és módjait. A *második*: az emberek, megismerve a háború törvényeit és a konkrét helyzetben történő megnyilvánulásuk formáit, tudatosan felhasználják őket gyakorlati tevékenységükben.

A háború objektív törvényeinek, azoknak a kapcsolatoknak és összefüggéseknek a tanulmányozása alapján, amelyeken keresztül azok működnek, az elméleti megismerés kidolgozza a hadtudomány fogalmait, annak alapelveit.

A katonai elmélet – az összes fent nevezett feladatot megoldva – egymással kölcsönösen összefüggő funkciókat lát el: a magyarázatot, az előrelátást, valamint a megismerési és gyakorlati funkciót.

Az elmélet *magyarázó* funkciója abból áll, hogy feltárja, megindokolja: a háborúnak miért olyan és nem más tartalma van, a háborúra való felkészülésnek pedig éppen ebben az irányban kell haladnia. A múltban, amikor a katonai elmélet a hadviselés gyakorlatának közvetlen általánosításán alapult, a magyarázó funkciója az említett tapasztalatokra való utalásra szorítkozott a következő típus szerint: „... miként azt a gyakorlat mutatja, a csapatok hadművelési felépítése védelemben ilyen és ilyen legyen.” Napjainkban az efféle magyarázat már nem elegendő. Napjaink katonai elméletében a magyarázat megadása a feltárt törvények, tudományos megalapozott kritériumok, tárgyanak mennyiségi jellemzői stb. alapján történik.

Az elmélet *megismerési* funkciója abból áll, hogy lehetővé teszi általános alapelemek a benne visszatükröződött tárgyra vonatkozó konkrét jelenségek elemző vizsgálatára és magyarázatára történő eredményes alkalmazását. A katonai elmélet *gyakorlati* funkciója azon képességéből áll, hogy meg tudja-e alapozni, indokolni a katonai tevékenység tartalmát és meg tudja-e határozni a harctevékenységek megvívásának, a fegyveres erők állományába tartozó seregtettek (magasabbegységek) harci alkalmazásának és a feladatok megoldására való felkészítésének leghatékonyabb módjait. A vizsgált funkciókat a katonai elmélet csak abban az esetben tudja teljesíteni, ha az adekvát, teljesen reprodukálható, s logikailag nem ellentmondó.

Az elmélet *adekvát* jellege azt jelenti, hogy a tartalma megegyezik a benne megjelölt tárgygal. Így a támadó hadművellet elméletének tárgya a hadművellet, annak leglényegesebb ismérvei, kapcsolatait és összefüggéseit, feltárja előkészítésének és megvívásának törvényszerűségeit, megfogalmazza az említett törvényszerűségekre jellemző elvet, módokat és ajánlásokat.

⁽⁴⁾ Katonai Enciklopédia Szótár, Moszkva, 1984., 734. oldal, oroszul.

Az elméletnek biztosítania kell a benne visszatükröződött tárgy teljes reprodukálását - mindenféle „fehér foltok” nélkül -, amelyek csökkentenék gyakorlati alkalmazásának lehetőségeit. Az adott követelmény különösen fontos a katonai elmélet számára. Ha például a védelmi hadművelet elmélete nem ad választ az olyan kérdésekre, mint a védelem szilárdságának, aktivitásának biztosítása, akkor természetesen ez az elmélet nem teljes, és nem oldja meg a hadműveletek említett fajtájának legfontosabb feladatait. Ez nem azt jelenti, hogy az elméletben kész receptek vannak alkalmazásának valamennyi esetére, de feltétlenül olyan kiindulási alapelvekkel kell rendelkeznie, amelyek szilárd támaszul szolgálnak a konkrét gyakorlati feladatok megoldásánál.

A logikai ellentmondás-mentesség azt jelenti, hogy az elméleten belül nem lehetnek egymásnak ellentmondó ítéletek. Nem lehet megkövetelni az elméletől az olyan indoklásokat, mint az egyenletesen szilárd védelem felépítése az egész arcvonalon, különösen hadműveleti-harcászati szinten, az ellentámadásba történő átmenet valószínűsége egyidejűleg a hadszíntér valamennyi legfontosabb irányában stb. Ez ellentmond majd a valószínű ellenség által indított támadás megvívása elveinek, a védelemre berendezkedett fél lehetőségeinek stb. Az elmélet jelentősége és rendeltetése abban van, hogy a tényleges ellentmondások feltárása alapján megjelöljék a megoldások útjait és módjait, idejében realizálják annak eredményeit.

A hadtudomány a gyakorlattal való szerves kapcsolatában fejlődik. Szakadék nem engedhető meg közöttük. Mindazonáltal az elméletnek be kell világítania a gyakorlat útját, kellő tartalommal kell rendelkeznie, hogy ne maradjon le ezen a téren. Éppen ezért a tudományos elméletek kidolgozása közben igen fontos, hogy meghatározzák azokat a tételeket, megállapításokat, amelyek azonnal és a többit, amelyek a közeljövőben és a távoli perspektívában realizálhatók. Egyszóval, meg kell határozni a katonai elmélet eredményei gyakorlati alkalmazásának szintjeit és sorrendjét.

„A szovjet hadtudomány és a szovjet hadművészet eredményesen fejlődik - állapítja meg Sz. F. Ahromjev, a Szovjetunió marsallja, a Szovjetunió Fegyveres Erőinek vezérkari főnöke, a honvédelmi miniszter első helyettese. - A fegyveres erők valamennyi szintjén a csapatok és flottaerők felkészítésének és vezetésének olyan formáit és módjait hagyják jóvá, amelyek biztosítják a bonyolult és nehéz feladatok végrehajtását bármely helyzetben.”⁽⁵⁾

A korszerű katonai elmélet állandó tökéletesítése az egyik legbonyolultabb formáját jelenti a megismerési tevékenységnek. A hadügy tudományos és gyakorlati művelőinek egymással szoros együttműködésben idejében kell feltárniuk a felmerülő problémákat, erőfeszítéseiket azok megoldására kell koncentrálniuk, el kell sajátítaniuk a kutatások korszerű formáit és módszereit, s kétsédelem nélkül alkalmazniuk kell őket a gyakorlatban és tudományos alapon kell megoldaniuk a csapatok vezetését.

⁽⁵⁾ „Krasznaja Zvezda”, 1985. február 22., oroszul.

HADTÁPTÖRTÉNET

Az MN személyi állomány szolgálati, élet- és munkakörülményeinek alakulása az 1956–1967-es években

Tóth József ezredes

A tárgyalt időszakban a Magyar Néphadsereg személyi állományának életkörülményeit első-sorban a katonapolitikai helyzet, az ország gazdasági teljesítőképességének alakulása, az MN helye, szerepe és feladatai a Varsói Szerződés keretein belül, a néphadsereg hadtápján belül a gazdálkodási rendszer alakulása, fejlődése, az életkörülmények kedvezőbb feltételeinek megteremtése iránti igény és a növekvő követelmények szabták meg.

Az 1956-tól 1959-ig terjedő időszakban a személyi állomány életkörülményei fejlesztésével kapcsolatos feladatok lényegében véve az ellenforradalom leverését követő években végbemenő konszolidáció tükrében jelentkeztek, az előző évekhez viszonyítva nem változtak és nem is változhattak, mivel a néphadseregnek és hadtápszolgálatnak elsősorban olyan feladatokat kellett megoldania, *mint:*

- az ellenforradalmi események okozta károk, veszteségek felmérése;⁽¹⁾
- a szovjet hadseregek és a népgazdaságnak átadott anyagok értékének megállapítása;⁽²⁾
- a néphadsereg átszervezéséből fakadó diszlokációs változások előkészítése, megszervezése (megszűnő alakulatok bizottsági felszámolása, új alakulatok felállítása stb.).

Az 1960-as években az MN hadtápszolgálatának fő feladatát az „M” készség elérésének, a különböző harcászati fokozatokba való áttérésnek hadtápbiztosítása mellett, már a személyi állomány életkörülményeinek további emelése képezte.⁽³⁾

⁽¹⁾ Az ellenforradalom utáni részleges kármegállapításokat követően, a veszendőbe ment anyagok értékét az 1957. okt. 31-én végrehajtott leltározás összesen 511,484.904,- Ft-ban állapította meg. Ebből az összegből a legnagyobb tételt a fegyverzeti anyagok (1985,969.100,- Ft) és a ruházati anyagok (112,602.650,- Ft) tették ki. MN Hadtörténelmi Levéltár, a továbbiakban: HL 31/191-1957. T. (47-51. p.).

⁽²⁾ 1956. nov. 4-e után a hadsereg anyagi készleteiből a szovjet csapatok részére 98,391.008,- Ft értékű anyagot adtak ki, főleg az elhelyezési szolgálat berendezési anyagából (93,319.369,- Ft).

Az 1957. jún. 21-én kelt jelentés az MN hadtáp anyagi készleteiről a szovjet csapatok részére átadott anyagok és eszközök értékét némi eltéréssel 98,327.009,- Ft összegben állapítja meg. HL 31/191-1957. T. (127-129. p.). A népgazdaságnak (BM-szervek, az Egészségügyi Minisztérium, Belkereskedelmi Minisztérium útján, HM útján honvédségi dolgozóknak) az anyagátadást az MNVKF hozzájárulásával az MNHF, a VK Agt. Csf engedélyezte, mint felesleges anyagot és ennek értéke 597,315.197,- Ft-ottott ki. HL 31/190-1957. T. (202-217. p.). Ebből a hadtápszolgálat kezelésében levő anyagok, eszközök (élelem, élelmi felszerelési anyag, ruházati anyag, egészségügyi anyag és felszerelés, elhelyezési szolgálat anyagai, üzemanyag-szolgálat anyagai és eszközei) 335,358.082,- Ft összeget tettek ki. HL 31/191-1957. T. (127-129. p.).

⁽³⁾ Az MN hadtápfőnökének az MN kiképzési csoportfőnökéhez, a honvédelmi miniszter első helyetteséhez 004773/64 számon felterjesztett jelentése az 1965. kiképzési év feladatainak hadtápbiztosítására (1964. december 29.).

Az 1963 őszén végrehajtott diszlokációs változások kedvezőtlenül befolyásolták az elhelyezési körülmények alakulását is, felvetődött a hivatásos állomány (tisztok, tiszthelyettesek) családtagjai (elsősorban a feleségek) rendszeres foglalkoztatottságának, az elszigetelt helyőrségekben pedig a családok, hozzátartozók szervezett ellátásának szükségessége.

1965 után az életkörülmények javítása érdekében hozott korábbi intézkedések fokozottabb mértékben éreztették hatásukat és az 1965. évi fő célkitűzések között már olyan feladatok szerepeltek, *mint*:

- egyes helyőrségekben új legénységi épületek, irodaépületek, raktárak építésének megkezdése;
- barakképületek fokozatos felszámolása;
- a csapatkonyhák további korszerűsítése;
- élelmezési felszerelési cikkek újabb típusainak rendszeresítése (evőeszközök, éttermi felszerelés stb.);
- új típusú lábbeli sorozatgyártásának megkezdése;
- szalmaszakok lecserélése matracokkal;
- a meglevő üdülők korszerűsítése (Balatonkenese, Mátraháza), új üdülők bekapcsolása az üdültetési hálózatba (Balatonszabadi-Sóstó kempingtábor és a siófoki üdülő beindítása);
- regeneráló üdültetés bevezetése;
- Budapesten és vidéken a gyermekintézmény hálózat bővítése (napközi otthonok, óvodák, bölcsődék);
- a néphadsereg hivatásos és továbbshzolgáló nőtagjainak (katona nők) gyermekgondozási segélyügyeinek rendezése;
- katonai szolgálatot teljesítő tartalékos hadkötelesek illetményeinek, illetve családi segélyeknek újbóli szabályozása;
- a néphadsereg tagjainak nyugellátásával kapcsolatban kormányrendelet és honvédelmi miniszteri utasítás kiadása;
- egyéb rendeletek, rendelkezések, határozatok, utasítások, intézkedések kiadása a személyi állomány életkörülményeinek kedvezőbbé tétele érdekében.

Az 1960-as évek második felében lezárult a néphadsereg minőségi fejlesztésének és fejlődésének első szakasza. A továbbfejlesztés és fejlődés új szakaszában a minőségileg más mutatókkal rendelkező fegyverfajták megjelenése, a gépesítés, az automatizálás és egyéb más tendenciák érvényesülése, a személyi állomány életkörülményeinek javításában új helyzetet teremtett.

A Magyar Néphadseregben a hadtápszolgálat legfelső vezetése behatóan foglalkozott mind a hivatásos, mind a továbbshzolgáló és sorállomány életkörülményeivel kapcsolatos kérdésekkel.

Az állandó fejlesztés eredményeként az 1960-as évek második felében a személyi állomány szociális helyzete végül is megfelelt az általános katonai, társadalmi igényeknek, követelményeknek. A jobbitásra irányuló törekvéseket, irányzatokat segítette az MSZMP MN pártbizottság 1965. márciusi ülése után a csapatok pártbizottságainak és pártszervezeteinek ez irányú munkája is.

ÉLELMEZÉSI BIZTOSÍTÁS

1956-ban és 1957-ben az élelmezési szolgálatnak mint *szervezetnek* szerepe abban mutatkozott, hogy a gyakran változó személyi állomány és nem kimondottan a néphadsereg kötelékébe tartozó személyek folyamatos ellátását biztosítsa olyan körülmények között, amikor rendkívüli ellátási feladatok jelentkeztek (szovjet csapatok, családtagok, pártközpont, belügyi szervek stb. élelmezése).

1956-ban az élelmezési szolgálatvezető és végrehajtó szervezete jelentősen változott. A Magyar Néphadsereg Hadtápszolgálat Főnökség alárendeltségébe tartozó Hadbiztosi Csoportfő-

nökség létszáma – amelyhez az Élelmezési Osztály is tartozott – 1955-ben 74 fő, 1957 tavaszán 56 fő, 1957 őszén 35 fő volt. Az Élelmezési Osztály alárendeltségébe számos intézet tartozott (7 élelmezési anyagraktár vidéken, Közponi Élelmezési Anyagraktár Budapesten, vonatanyag szertár stb.).

Az ellenforradalom fegyveres leverése után az élelmezési osztálynak a 9. évtized katonai alakulatok és a szervezett karhatalmi alakulatok élelmezési ellátását kellett megszervezni országos viszonylatban, Budapesten 3 karhatalmi ezrednél, vidéken 11 karhatalmi zászlóaljnál (12 helyőrségben levő karhatalmi századoknál) és 8 önálló karhatalmi századnál.

1957-ben a karhatalmi szolgálat megszűnése után (április-május), amikor az újjászerveződő néphadsereg létszámát – a korábbiakban indokolatlanul magas szintről – az ütőképesség egyidejű és folyamatos fokozása mellett mérsékeltek, az élelmezési szolgálat tárintézetjeinek számát is csökkentették (Közponi Élelmezési Anyagraktár Budapesten és 3 élelmezési anyagraktár vidéki helyőrségekben).

A Magyar Néphadsereg élelmezési szolgálatában 1956-ig a *gazdálkodás rendszerét* a természetbeni élelmezési ellátásban részesülőknél a *normagazdálkodás* képezte. A béke élelmezési norma az 1 főnek 1 napi élelemellátását biztosító élelmiszerek mennyiségét jelentette, majd később annak pénzértékét fejezte ki, tehát lehetett anyagnorma és pénznorma is egyaránt.

1956 után a politikai és gazdasági élet fokozatos erősödésével, a konszolidáció körülményei között az ország élelmiszer gazdálkodásának fejlesztése következtében, az anyagnormát alkotó élelmiszerek száma annyira megnövekedett, hogy a tervezési-irányítási folyamatban az egység-norma felhasználása már alkalmatlanná vált.

Az anyagnormán alapuló ellátás keretén belül a gazdálkodás, valamint a személyi állomány élelmezésének minőségi javulása nem volt kielégítő.

1957-1959 között az élelmezési szolgálatban alkalmazott gazdálkodási rendszer nem volt egységesen kiforrott, igen sok bürokratikus vonást tartalmazott. A gazdálkodás rendszerére a kísérleti jelleg volt jellemző. A kényszerűségből alkalmazott anyagnormákkal való gazdálkodás merevségeit előbb 1957-től, az élelmezési normaérték 25%-ának megfelelően oldották fel.

Ennek eredményeképpen 1957-ben részbeni pénznormát vezettek be. 11 féle alapélelmiszer megmaradt az anyagnormán belül, a többi élelmiszernél a választékot nem korlátozva, a pénzértéket határozták meg és pénznormát vezettek be. Ez a rendszer 1961-ig működött.

A személyi állomány élelmezésének minősége azonban még így sem volt megfelelő, a minőségi javítás elmaradt a követelmények és igények mögött.

A *pénzgazdálkodáson* alapuló élelmezési ellátási rendszerre való fokozatos és folyamatos áttérés során, a egyes gazdálkodás bizonyos fokig biztosította a minőségi javulás feltételeit, mígnem 1962. január 1-től a Magyar Néphadsereg Hadtápfőnökség az egész néphadseregben bevezette a pénznormán alapuló élelmezési gazdálkodás rendszerét (teljes pénzgazdálkodás), ahol a normát pénzértékben határozták meg.

Az új gazdálkodási rendszer alapján:

- az élelmezési szolgálatvezető részére nagyobb lehetőség nyílt, a személyi állomány részére jobb minőségű élelmezés biztosítására;

- megszűntek az élelmezési ellátás minőségi javításának korlátai, teljes egészében érvényesülhettek az egyéni (csoportos) érdekeken alapuló igények;

- általában nagyobb szerepet kapott a gazdasági szemlélet mind a csapatok, mind a központi szervek irányításában (pl. az anyagnormán alapuló hideg élelmezési norma megszüntetésével évente kb. 1,8 millió forintot megtakarítást lehetett elérni);

- a fogyasztás általában a közkedvelt cikkfélések felé tolódott el;

- a gazdálkodás kellő rugalmasságot biztosított a helyi zavarok zökkenőmentes áthidalására;

- emelkedett a csapatok, intézetek, szervek élelmezési ellátásának színvonala;

- bővült a területi élelmezési anyagraktáraknál a választék, több, jobb minőségű csapatélelmezést biztosító élelmiszerek révén változatos, 10 napon belül általában nem ismétlődő ételeket tartalmazó étlapot lehetett készíteni, bő választékú étrendet lehetett kialakítani;

- lehetővé vált az élelmezés korábbi, jobbára csak kalóriában mért - tervezésében az élelmezési tudományos eredmények hatékonyabb érvényesítése, az élelmezési kultúra emelése, a biológiai szempontok fokozottabb érvényesülése, a fegyveremek (szakcsapatok, szolgálatok) sajátosságainak fokozottabb figyelembe vétele.

A pénzgazdálkodás bevezetésénél feleslegessé vált és ezért megszüntetett pótszerezési táblázat nagy könnyebbséget jelentett az étlapok megtervezésében, az egész gazdálkodásban, az elszámolásban és az ellenőrzésben egyaránt.

A csapatgazdálkodás és az étlapszerkesztés könnyebbé tételét szolgálta az Élelmezési Osztály által kiadott „Ételreceptgyűjtemény”, amelyet folyamatosan fejlesztettek. Ezáltal lehetővé vált több menüt tartalmazó, választékos étlapok szerkesztése és ételek elkészítése.

A pénzgazdálkodás nyújtotta minőségi javulás mellett mód és lehetőség nyílt a népgazdaságot bizonyos mértékben tehermentesítő *kisegítő gazdaságok* kifejlesztésére, illetve *továbbfejlesztésére*:

- a kedvezményes áron beszerezhető, majd saját műveléssel termelt állattáppal, de nagyrészt saját konyhai és éttermi hulladék felhasználásával üzemelő sertésgazdaságok létesítése;

- kertgazdaságok, baromfigzdaságok működtetése;

- az MN kezelésében levő, mezőgazdaságilag művelhető földterületek hasznosítása.

Az 1953-ban bevezetett kisegítő gazdaságok rendszerében az állatok tartása kezdetben csak a konyhai hulladék és az összegyűjtött ételmaradék felhasználásával történt. Később a csapatok az addig kihasználatlan, parlagon heverő földterületeken termelt takarmányt is hasznosították, felhasználták.

Az állattartás és a kertgazdaság hozama a normán felül javította az élelmezést, így közvetlenül hozzájárult a személyi állomány életkörülményeinek élelmezési javításához.

Ahol 1963-ban önálló sertésgazdálkodást folytattak, ott a csapatok 94%-ánál (116 helyen), az önálló tiszti étkezdék 61%-ánál (28 étkezdénél) fordíthattak az étkezés feljavítására önállóan termelt termékeket. Az MN-ben a csapatoknál és önálló tiszti étkezdéknél működő 205 gazdaság közül mindössze 8 egységénél és 18 tiszti étkezdénél nem folyt önálló élelmiszer termelés.

Az 1960-as évek közepén az élelmezési szolgálat központi irányítása számára komoly feladatot jelentett az *elszigetelt helyőrségekben* élő hivatásos és továbbszolgáló állomány, valamint ezek családtagjainak, a népgazdaság számára is problémát jelentő húsellátás. A hússal való ellátásra az igény 1957/58-ban kezdődött, amikor ezt a problémát megvizsgálták és felülbírálták.

Az igénylő helyőrségek száma évről évre emelkedett. 1963-ban az élelmezési ellátás nehézségeinek enyhítésére az MNHF-ség intézkedést adott ki a központi ellátás megszervezésére. Ennek értelmében valamennyi elszigetelt helyőrségben a családjukkal együtt élő hivatásos és továbbszolgáló tisztek és tiszthelyettesek a honvédségi keret terhére fogyasztói áron, családtagonként és hetenként 0,5 kg húst vehettek igénybe. Ezt a kedvezményt 1964-ben a fontosabb romlandó és nem romlandó élelmiszerekre is kiterjesztették (tojás, burgonya stb.).

1964 nyarán 55 helyőrségben vették igénybe ezt a honvédségi szolgáltatást, ami a honvédségi központi keret terhére a hivatásos állomány családtagjai részére havonta 120-150-170 q friss hús kiszolgáltatását jelentette.

A fentiekben kívül, a rádiótechnikai alegységek még további kedvezményben is részesültek. Az itt szolgálatot teljesítő hivatásos állomány családtagjai részére az I. számú élelmezési norma szerinti készételkészítés kiszolgáltatását engedélyezték, vagy a családtagok a norma szerint illetményes élelmiszereket vehették igénybe térítés ellenében. Ez a lehetőség kedvezően hatott a személyi állomány érintett tagjainál az életkörülmények alakulására.

Komoly problémát jelentett az élelmezési szolgálat számára az 1960-as években megtartott csapatgyakorlatok, törzsszervezési gyakorlatok élelmezési biztosítása.

Az MNHF-ség Önálló Élelmezési Osztály 1963-ban egyelőre az első lépcsőbe tartozó magassabbegységeket és egységeket látta el ekkorral az élelmiszerekkel (készétel konzervekkel) és a melegítéshez szükséges egyéni felszereléssel, amelyek a *téli időszak* gyakorlatain – a korábbiakhoz viszonyítva – az élelmezési nehézségeket csökkenteni tudták (de nem küszöbölhették ki), mindemellett az élelmezési ellátást megnyugtató módon meg tudták oldani. Ez az intézkedés azt is célul tűzte ki, hogy a személyi állomány már az állandó harcászaltság időszakában megismerje a háborús viszonyok között alkalmazásra kerülő élelmiszerek egy részét.

Az élelmezési ellátás folyamatosságát télen is biztosítható élelmi cikkek, élelmiszerek sokféle lehetőségének kialakítására irányuló kísérletek eredményesen folytak.

A hadtápszolgálat, így az élelmező szolgálat anyagi-technikai eszközeinek fejlesztése nem egy időben indult meg a néphadsereg fejlesztésével. Ennek következtében a harci technikai eszközök-höz viszonyítva a hadtáp anyagi-technikai eszközeinek korszerűsítése terén jelentős lemaradás mutatkozott.

1956 őszén a *vonatanyagot és a tábort felszerelési anyagot* egymástól szétválasztották.⁽⁴⁾ A vonatanyag és lófelszerelés (kétfogatos jármű, szügyhamszerszám, lovagló felszerelés stb.) továbbra is a ruházati szolgálat kezelésében maradt, a tábort élelmezési felszerelési anyagot pedig (mozgókonyhák, tábort sütődék stb.) az élelmezési szolgálat vette át.

Anyagi lehetőségek hiányában 1959-ig sem a *tábort élelmezési felszerelési anyagokat és eszközöket, sem az élelmezési felszerelési anyagokat, eszközöket, berendezéseket és élelmezési technikai eszközöket* nem fejlesztették, sőt ezek egy részét 1956/57-ben értékesítették, vagy a népgazdaságnak adták át (pl. a Miskolcon levő élelmezési anyagraktárt). Az élelmezési szolgálat kezelésében megmaradt hadtáp-technikai eszközök alapvetően a csökkentett létszámú néphadsereg fenntartását szolgálták.

A fejlesztés alacsony anyagi ráfordítással csak 1963-ban kezdődött el és szerény eredményekkel járt. Nehezítette a fejlesztést, hogy az élelmezési szolgálatban csaknem általánossá vált pénzgazdálkodás *nem terjedt ki* az élelmezési felszereléssel való ellátásra, a tábort élelmezési felszerelési anyagokkal, eszközökkel való ellátásra, az általánnyal rendelkező felszereléssel történő ellátásra és gazdálkodásra.

A gazdálkodás rendszere nem volt egységes, technikára vonatkozóan megmaradt az anyagnormákra (kell-álladéokra), az esetenkénti igények kielégítésére támaszkodó gazdálkodás. Az élelmezési felszereléssel és tábort élelmezési felszereléssel való ellátás természetben történt. A legény-ségi konyhák és éttermek, a tiszti étkezdék konyhafelszerelésének utánpótlását úgy végezték, hogy az élelmezési anyagraktárhoz évente két alkalommal, cserejegy kíséretében a selejtes anyagot beszolgáltatták, és a használható anyagokat ennek ellenében átvették.

A feszültség megszüntetése érdekében, kísérlet képpen 1964 végéig 19 alakulatnál bevezették az élelmezési felszerelési anyagokra és eszközökre vonatkozó pénzgazdálkodást, amit 1965-re az egész néphadseregre kiterjeszteni, 1966-tól pedig a kísérleti tapasztalatok értékelése alapján, véglegesen bevezetni tervezett a felső vezetés.

Az 1960-as évek első felében rendszeresített tábort élelmezési felszerelési anyagok és eszközök (mozgókonyhák, főzőeszközök, sütőkemencék stb.) és az élelmezési szolgálat szakgépkocsijai (pl. hűtőgépkocsi) elavultak, korszerűtlenek voltak, már nem feleltek meg sem békében (pl. gyakorlatokon), sem háborús körülmények közötti alkalmazás követelményeinek. A szükséges mennyiség azonban még ezekből sem állt rendelkezésre.

A sütőkemencék és mozgókonyhák telepítése, működése hosszú időt vett igénybe, menetközben nem működhettek. A sütőkemencék pl. a hadműveletek során a szükségletnek csak mintegy 40%-át tudták kielégíteni.

A hadtápvezetés részéről az 1960-as évek elején készített tervek, kiadott utasítások alapján a változás a *következőkben mutatkozott meg*:

⁽⁴⁾ 1956. október 15-én kelt 22/1956. (HK 7.) MNHF sz. utasítás (75. p.).

- kísérletek folytak gépkocsin és terepen telepítve egyaránt működő gázolaj vegyes tüzelésű mozgókonyhák, vizszállító utánfutók, tábori hússzállító, illetve laboratórium gépkocsik kialakítása sára;

- javaslatot dolgoztak ki sütőkemence importból történő beszerzésére;

- a kenyérszállító gépkocsi elkészültével 1964-ben számoltak, a prototípus gyártását 1966-tól kezdték várni;

- 1964-ig elkészült 7 db hűtőgépkocsi kísérleti példánya;

- ezredtől seregtestig bezárólag a törzsek személyi állományának étkeztetésére korszerű étkezősátorral ellátott törzskonyha étkezőkocsi tervezése folyt, prototípusának kialakítását 1969-től várták.

A csapatok *élelmezési technikai eszközökkel*, elsősorban az élelmiszerek, nyersanyagok konyhai feldolgozására szolgáló eszközökkel (univerzális konyhagép, elektromos húsdaráló, burgonyahámzó), egyéb felszerelési eszközökkel (pl. tányérmosó géppel) és berendezésekkel (pl. hűtőgépek és hűtőberendezések) való ellátás 1960-tól szerény eredményeket mutatott fel.

1964 decemberében a csapatok élelmezési szolgálatánál a konyhagép ellátottság 30-35%-os volt, 1965-re a konyhagépek beszerzésének folytatásaként 45-50%-os feltöltöttséget terveztek elérni.

Az élelmezési felszerelési anyagok, technikai eszközök, berendezések és tábori élelmezési felszerelési anyagok javítása nem volt elég szervezett és körültekintő, a megjavítandó és kijavított anyagok, eszközök átvétele és ellenőrzése nem volt kellően szervezett. Felmerült egy központi javítóműhely és szervizszolgálat létrehozásának szükségessége.

Az élelmezési szolgálat fokozott tevékenységet fejtett ki az életkörülmények javítása érdekében a legénységi *éttermi étkeztetés színvonalának növelése feltételeinek megteremtése érdekében*:

- kísérleteket végeztek az alumínium éttermi felszerelés minőségi javítása terén, majd műanyag kancsó, pohár rendszeresítésével, amivel 1965-ben kísérletképpen egy hadosztályt láttak el, 1966-ban pedig a műanyag éttermi felszereléssel ellátandó egységek számát emelve, mintegy 20 ezer főt érintőlegesen terjesztették ki a kísérleteket;

- ipari kísérleteket folytattak a törekeny műanyag éttermi felszerelés állóképességének, törékenység csökkentésének fokozása érdekében;

- kísérletképpen eloxált felületű edényzetet adtak ki, amire a zsír nem tapad annyira, fényét nem veszítette el, tisztítása is könnyebb volt;

- a csapatokat ellátták rozsdamentes evőeszközökkel;

- az önkiszolgáló rendszert elősegítő, háromszögletű tálcára helyezhető, megfelelő méretű műanyag edényzetet, később rozsdamentes anyagból készült, korszerű éttermi felszerelést vezettek be.

A tisztí étkezdék, üdülők törekeny felszerelését az étkezők által befizetett fenntartási alapból, helyileg pótolták. A legénységi étkezdék, kórházak, napközi otthonok, növendéki, hallgatói éttermek törekeny, selejtes cikkeit központilag, természetben pótolták.

Az élelmezési szolgálat 1956-1966 közötti években jelentős fejlődésen ment keresztül. Ezekben az években lerakták a további minőségi fejlődés alapjait, megteremtették a feltételeket ahhoz, hogy a néphadsereg személyi állományának életkörülményei tovább javulhassanak, magasabb szinten megvalósíthatók legyenek.

RUHÁZATI ELLÁTÁS

1956. november 8-án az MNHF-ség Hadtápbiztosi Csoportfőnökség Ruházati Osztálya irányításával a Ruházati Anyagraktár (RASZ) megkezdte a karhatalmi ezredek ellátását ágyneművel.

Az ellenforradalom ideje alatt a ruházati osztály alárendeltségébe tartozó intézeteknél a központi készletek lényegében véve sértetlen maradtak.

A Ruházati Osztály 1956. november, december hónapokban olyan feladatokat *oldott meg, mint:*

- a HM Gazdasági Osztály raktárából elhordott ruházati cikkek, írógépek, egyéb anyagok összegyűjtése;
- körülbelül 100 vagonnyi, 9 millió forint értékű anyag begyűjtésének megszervezése és átadása a népgazdaságnak;
- új tiszti és legénységi ruházat bevezetésére vonatkozó javaslat kidolgozása;
- a karhatalmi alakulatok, a belügyi szervek és az újonnan megalakult Munkásőrség ruházati ellátásának folyamatos biztosítása.

1957 elejétől az MNHF-ség HBS Csf.-ségei belül a Ruházati Osztály, az MSZMP programjának megfelelően megkezdte a csökkentett létszámú néphadsereg ruházati ellátásának megszervezését.

A ruházati osztály olyan központi intézkedéseket dolgozott ki, melyek közvetlenül érintették a személyi állomány életkörülményeit:

- a tiszti, tiszthelyettesi ruházati ellátás kérdéseinek szabályozása⁽⁵⁾: tiszti, és tiszthelyettesi készruháak átvétele; tartalék állományba (nyugállományba) helyezett tisztek, tiszthelyettesek ruházati illetményének kifizetése, tiszti fehérmű eladása;
- az 1956-ban illetményes fehérmű kiadása, illetve térítése;⁽⁶⁾
- női tisztek és tiszthelyettesek méret utáni cipői készíttetési térítési díjainak megállapítása⁽⁷⁾ pl. 1/1 talpas, szeges cipőnél 308,- Ft;
- tisztek, tiszthelyettesek csizmafejelés készíttetésének engedélyezése az évi ruházati illetmény terhére;⁽⁸⁾
- tiszti társasági zubbony, pantalló elkészíttetése mértékszabóság igénybevételével, leszereltek áthelyezettek (pl. a Belügyminisztériumba) ruházati kérdéseinek szabályozása, az 1956-ban elmaradt ruházatok átvétele.⁽⁹⁾

Nem alapvető, de a fiatal korosztályba tartozó sorállományt jelentősen érintő intézkedés volt, mely a bevonuló újoncok hajának géppel való lenyírását megszüntette és hatályon kívül helyezte a „Ruházat és vonatanyag normák” hajvágási normáját.⁽¹⁰⁾

A Magyar Néphadsereg ruházati szolgálatának szervezetében, gazdálkodási és ellátási rendszerében a személyi állomány életkörülményeinek ruházati vonatkozású kérdéseinél alapvető változást az 1957–1958 esztendő jelentette. ekkor tértek át a természetbeni ellátásról a sokkal kedvezőbb határfokú és előnyösebb pénzgazdálkodásra.⁽¹¹⁾

A ruházati szolgálatban a pénzgazdálkodásra való áttérés folyamatosan ment végbe és a szolgálat ágazatait *a következőképpen érintette:*

a) 1957. januártól vezették be a pénzgazdálkodást a ruházati javítóanyag, továbbá a kiképzési anyagok és adminisztrációs irodaszer ellátásban,

b) 1957 májusától pénzgazdálkodást vezettek be a tábormoki, tiszti és tiszthelyettesi ruházati ellátásban,⁽¹²⁾ melyben szabályozták a ruházati illetményeket, az illetmények nyilvántartását, felszámítását, felhasználását, az igényjogosultak jogait és kötelességeit, az előírt cikkeket, a ruházati könyv rendszeresítését, a feladatokat és hatásköröket (hadtápfőnök, pénzügyi osztály-, alosztályvezető, ruházati ellátás főnök, ruházati raktárvezető) és egyéb kérdéseket.

⁽⁵⁾ 1957. április 27-én kelt 1/1957. (HK 5.) MNHF HBS Csf. sz. utasítás (86. p.).

⁽⁶⁾ 1957. február 11-én kelt 2/1957. (HK 2.) MNHF sz. utasítás (46. p.).

⁽⁷⁾ 1957. július 8-án kelt 20/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás (118. p.).

⁽⁸⁾ 1957. július 8-án kelt 22/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás (118. p.).

⁽⁹⁾ 1957. október 11-én kelt 29/1957. (HK 11.) MNHF sz. utasítás (167. p.).

⁽¹⁰⁾ július 8-án kelt 19/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás (118. p.).

⁽¹¹⁾ január 3-án kelt 10/1957. (HK 1.) MNHF és HM Pü. Csf. sz. ut. (11. p.).

⁽¹²⁾ 1957. március 20-án kelt 7/1957. (HK 4.) MNHF és HM Pü. Csf. sz. közös utasítása a HM 1957. márc. 16-án kelt 5/1957. (HK 4.) HM sz. pcs. végrehajtásáról (59. p.).

Ennek alapján adta ki az MNHF a tisztí ruházati ellátás 1959. évi irányelveit: mértékszabóságok igénybevétele; lábbeli vásárlása és készítése; fehérmemű ellátás; féltalp és sarokfolt vásárlás; felszerelési cikkek vásárlása, ruházati szolgáltatások és árai; tisztí ruházati cikkek eladása Budapesten.⁽¹³⁾

c) 1957. december 1-ével a természetbeni ellátás megszűnt a legénységi ruházati ellátásban is és a pénzgazdálkodást vezették be;⁽¹⁴⁾ majd 1958-ban új rendelkezés szabályozta a sorállomány kimenőöltöztetés,⁽¹⁵⁾ posztóruha viselése kimenőre zubbony nélkül, a kimenőruházat felsorolása, zöld ingek stb.,

d) 1958 nyarán utasítás szabta meg a továbbszolgált tisztetek és tiszthelyettesek ruházati ellátását⁽¹⁶⁾ jogosultság, leszerelés fegyelmi úton, egészségügyi okok miatt stb.,

e) 1958 végén rendelet jelent meg a nyomtatványok rendszeresítéséről, gyártásáról, igényléséről és elosztásáról, valamint a pénzgazdálkodás bevezetéséről a nyomtatványellátásban:⁽¹⁷⁾ raktározás stb.,

f) 1958 végén megjelent utasítás rendelte el a pénzgazdálkodás bevezetését a legénységi ruházati mosatásában és a vegytisztításban,⁽¹⁸⁾ a régi rendelet hatályon kívül helyezése mellett új rendelkezés kiadása: mosatás árjegyzék szerint; mosatási és vegytisztítási illetmények, illetmények felszámítása és nyilvántartása.

g) 1961. január 1-től az egészségügyi intézeteknél, üdülőknél is bevezették a pénzgazdálkodáson alapuló anyagellátást.

A néphadsereg katonállományú tagjain kívül, az életkörülmények ruházati ellátás javítása révén gondoskodtak a polgári alkalmazottakról is. 1958 elején a honvédelmi miniszter parancsára⁽¹⁹⁾ a pénzügyi csoportfőnök utasításban szabályozta⁽²⁰⁾ a jogosultságot, a kiszolgáltatást, az újonnan felvett dolgozók ellátási viszonyait, a viselés szabályait, a védő- és időjárás elleni védőöltözettel való ellátást, az anyagi felelősséget, végeredményben a polgári alkalmazottak munkaruha, védőruha és formaruha juttatásának valamennyi kérdését.

Ezt a rendelkezést változatlanul érvényben hagyta egy újabb utasítás,⁽²¹⁾ csak a mellékletet helyezte hatályon kívül és új, bővített normatáblázatot adott ki.

A néphadsereg polgári alkalmazottai mellett, az egészségügyi szolgálatban dolgozó hivatásos és tartalékos állományú katonai személyek munka-, védő- és formaruha ellátását az MNHF 1958 végén utasításban szabályozta⁽²²⁾ ellátási terv készítését írta elő, megszabta az eljárást változások esetében, szabályozta a nyilvántartást és elszámolást és egyéb kérdéseket.

A kellően átgondolt, évek során szerzett tapasztalatok felhasználásával bevezetett pénzgazdálkodás forint normatíváinak alapját a természetbeni ellátás cikkeinek 1 főre, 1 évre vetített forinthányada képezte. Ezt az összeget szorozta be a gazdálkodó egység az adott létszámmal.

Az eredményként kapott összeg (vagy a ruházati osztály által már előre megszabott keret) képezte az önálló gazdálkodás végső alapját.

A pénzgazdálkodás bevezetésével a ruházati osztály általában már be tudta tölteni a szolgálat vezetésé által reá háruló szerepet.

⁽¹³⁾ 1958. december 31-én kelt 78/1958. (HK 11.) MNHF sz. utasítás (159. p.).

⁽¹⁴⁾ 1957. október 22-én kelt 49/1957. (HK 12.) HM parancs (169. p.).

⁽¹⁵⁾ 1958. június 24-én kelt MNHF Hbs. Csf.-ség közlemény (HK 6.) (70. p.).

⁽¹⁶⁾ 1958. július 10-én kelt 36/1958. (HK 7.) MNHF sz. utasítás (74. p.).

⁽¹⁷⁾ 1958. december 6-án kelt 606/1958. (HK 10.) MNHF sz. utasítás (113. p.).

⁽¹⁸⁾ 1958. december 31-én kelt 75/1958. (HK 11.) MNHF sz. utasítás (149. p.).

⁽¹⁹⁾ 1958. május 5-én kelt 19/1958. (HK 4.) HM sz. parancs (34. p.).

⁽²⁰⁾ 1958. május 5-én kelt 12/1958. (HK 4.) Pü. Csf. sz. utasítás (34. p.).

⁽²¹⁾ 1958. július 10-én kelt 18/1958. (HK 7.) Pü. Csf. sz. utasítás a 19/1958. (HK 4.) HM sz. pcs. végrehajtása tárgyában kiadott 12/1958. (HK 4.) Pü. Csf. sz. utasítás módosításáról.

⁽²²⁾ 1958. december 31-én kelt 76/1958. (HK 11.) MNHF sz. utasítás (155. p.).

A jóváhagyott kereten belül, önállóan tervezte meg a beszerzéseket és a viták legfeljebb a választéki készletek arányainak megállapítására szorítkoztak. Az ellátás új rendszerének bevezetésével párhuzamosan kellett változtatásokat eszközölni az egész szolgálatban. A közel 200 helyen szétosztott, csak nagyon kis határfokkal realizálható csapatkészleteket meg lehetett szüntetni és országosan 6 helyen felhalmozott választék is elegendőnek bizonyult. A készletek összpontosításával külön kötöttség nélkül szinte teljesen megszűntek mind a hiánycikkek, mind az elfekvő készletek.

A választéki készletek kielégítő kialakítását azonban még nem sikerült megoldani.

A hivatásos állomány életkörülményeinek javítása szempontjából nem elhanyagolható körülmény volt, hogy a tiszti ruházati anyagok jó része – csaknem egésze – nem volt hadihasználható, többségében kényelmi célokot szolgáló cikk volt. A mozgósítás elrendelésekor az adott időpontban életbelépő természetbeni ellátás és hadiruházat amúgy is megváltoztatja a helyzetet. Tehát a békeévek lehetőségeit a ruházati szolgálat messzemenően kihasználva, biztosíthatta a hivatásos állománynak a polgári életben elérhető ruházatkodási színvonalát.

1962 végén, a ruházati szolgálat egyes ágaiban elért eredmények *összegezve, számszerűen kifejezve az alábbiakat mutatták:*

A néphadsereg nem használt fel, bár természetbeni normák alapján illetményes lett volna: (tényleges megtakarítás)

- a légénységi ruházati ellátásban 3 év alatt 33 980 825 Ft
- összeg értékű „A” csoportba tartozó anyagot;
- nyomtatványellátásban 2 év alatt 2 290 000 Ft
- értékű anyagot;
- a tiszti és tiszthelyettesi állomány megtakarított (- tehát nem kizárólagos devizaigényes anyagot vételezett fel szükségleten felül -) közel 25 950 625 Ft-ot;
- 4 év alatt
- ugyancsak megtakarítást jelentő inkurrenciát vásárolt értékben 8 850 000 Ft;
- illetményes mosatási illetményből fel nem használt szolgáltatás értéke 14 408 245 Ft.

Az 1957 óta eltelt 4 év gyakorlatának tapasztalata azt bizonyította, hogy a pénzgazdálkodás bevezetése beváltotta a hozzáfűzött reményeket.

Érdemes volt a gyakran mérésnek tűnő terveket következetesen végrehajtani, bizalmat előlegezve a végrehajtóknak. Olyan nem várt események sem okoztak zavart az ellátásban – bár a gazdálkodás eredményét jelentősen befolyásolták – mint pl. az őszi mezőgazdasági munkában való, szinte néphadsereg méretű részvétel.

A pénzgazdálkodáson alapuló ellátási módszer korszerű és még igen sok feltáratlan lehetőséget rejtett magában. Ennek gyors kibontakozása a ruházati szolgálat soronkövetkező feladata volt.

A népgazdálkodási rendszernek úgyszólván semmilyen hátrányos vonása nem volt. Mindössze a beszerzés megtervezése, lebonyolítása, a törzskészletek egyszinten tartása jelentett lényegesen bonyolultabb, állandó operatív beavatkozást jelentő feladatot. Ezt azonban a vezetésnek vállalnia kellett az egész ügy érdekében. Megszűnt az elégedetlenkedés, mely állandó kísérője volt a régi, bürokratikus ellátási formának.

Ez pedig közvetlenül ható, az életkörülmények alakulására, a személyi állomány hangulatára befolyással bíró tényező volt.

„M” esetén a pénzgazdálkodást a természetbeni gazdálkodásnak kellett felváltania. Az átállás bonyolalmat nem idézhetett elő, mert az elvonulók ellátása az előre elkészített terv szerint – a természetbeni ellátás elveit követve – történt, a hátszágban maradóak pedig előre meghatározott norma szerint, természetbeni ellátásra voltak jogosultak.

Az 1960-as évtized további éveiben a ruházati szolgálat munkája az évtized elején elért eredmények megszilárdítására, a kialakult helyes gazdálkodási módszerek általánosítására, részletkérdéseinek kidolgozására és arra irányult, hogy a személyi állomány életkörülményeit a ruházati ellátás révén is kedvezőbbé tegye.

Ennek eredményei az 1960-as évek közepén abban jelentkeztek, hogy a személyi állomány ruházata mind katonai, mind esztétikai (higiéniai) szempontból alapvetően megfelelt a követelményeknek.

A tisztek, tiszthelyettesek a rendelkezésre álló ruházati illetményből jelentős összeget takaríthattak meg, már 1960-ban sokan elkészítették a megengedettként rendszeresített feltöltő és más ruházati cikkeket. A feltöltő az év tavaszi és őszi hónapjaiban biztosította az átmeneti időjárásnak megfelelő tetszetős külsőt. Ezért a honvédelmi miniszter parancsára az MNHF elrendelte, hogy az öltözködés színvonalának további emelése érdekében a hivatásos tisztek és tiszthelyettesek 1961. december 31-ig ruházati illetményük terhére feltöltőt is beszerezzenek.

A tárgyalt időszak végén, 1967-ben a személyi állomány életkörülményei a ruházati ellátás terén lényegesen javultak. A gazdálkodási rendszer hosszú időre stabilizálódott, a korszerű követelményeknek megfelelő és a személyi állomány igényeit kielégítő öltözeti rendszerre támaszkodott. Az elkövetkező évekre a ruházati szolgálatra az a feladat várt, hogy tovább javítsa az öltözeti cikkek minőségét, fokozottabban alkalmazza a szintetikus anyagokat, bővítse a választékot, az életkörülmények és az ellátás javítása, színvonalának növelése érdekében tervszerű tevékenységet folytasson.

A ruházati szakvezetés feladata volt továbbá, hogy a legújabb kutatási eredmények felhasználása alapján tovább korszerűsítse a katonai ruházatot és felszerelést; bővítse a választékot a korszerű kereskedelmi tevékenység alkalmazásával; biztosítsa a kihordás alatt levő cikkek gazdaságos felhasználását.

EGÉSZSÉGÜGYI BIZTOSÍTÁS

1956-ban a néphadsereg egészségügyi szolgálatát a túlméretezettség jellemezte (16 egészségügyi intézet, ebből 10 kórház). Ugyanakkor az indokolatlanul felduzzasztott szervezeten belül, ellentétes irányú tendencia, az erőteljes elvándorlás jelentkezett (leszerelés).

1953 óta a behívás útján történt orvos utánpótlás káros hatással volt az orvosok hangulatára. A nem önkéntes hivatásos szolgálat vállalása miatt a katonaoszlop körében egyre általánosabbá váló eltávolodási törekvés következtében 1956-ig 600 fő orvos hagyta el a katonai egészségügyi szolgálatot.

A túlméretezett egészségügyi intézetek számát az ellenőrradalmat megelőzően, illetve közvetlenül utána erőteljesen csökkentették:

- 5 honvéd kórházat polgári egészségügyi szerveknek adtak át;
- 2 honvéd kórházat és egy szanatóriumot a Magyarországon állomásozó szovjet csapatok parancsnokságának bocsátottak rendelkezésre;
- 1 üdülőt a Szakszervezetek Országos Tanácsának (SZOT) adták át kezelésre, 1 szanatóriumot a Belkereskedelmi Minisztériumnak, 1 rendelő intézetet pedig a Belügyminisztériumnak adtak át.

1957-ben az MN egészségügyi szolgálat birtokában maradt meg:

- 3 kórház (2 Budapesten, 1 vidéken) összesen: 1500 ágygal;
- 3 üdülő 560 férőhellyel;
- 1 Központi Egészségügyi Anyagraktár.

1964-ig a kórházak száma eggyel növekedett 300 ágylétszámmal, az üdülőhelyi férőhelyek száma 90-nel lett több, a Központi Egészségügyi Anyagraktár pedig egy kirendeltséget állított fel.

A polgári szerveknek átadott honvéd egészségügyi intézetekkel sokan kiváltak a néphadsereg kötelékéből, főleg kórházi szakorvosok, akiket az országból eltávozott orvosok helyén alkalmaztak és szívesen fogadtak polgári vonalon. Nem segített az elvándorlási helyzeten az 1956-ban kiadott rendelkezés sem, mely az egyes beosztásokban egészségügyi veszélyességi pótdíjat folyósított.⁽²³⁾

⁽²³⁾ Egészségügyi veszélyességi pótdíjat folyósítottak bizonyos beosztásokban szolgálatot teljesítők részére a Honv. Tudószanatóriumban, a KKK-ban, a Közp. Fű. Ag. Ra.-ban. 1956. augusztus 1-én kelt 12/1956. (HK 5.) HM utasítás.

Az ellenforradalom komoly betegellátási megpróbáltatást jelentett a honvédségi gyógyintézetek (a kórházak) számára. Annak ellenére, hogy a személyi állomány egy része nem volt mentes az eszmei-ideológiai zavartól, a kórházak szakmai szempontból jól megállták helyüket.

Bár a személyi állomány életkörülményeinek javítására egészségügyi téren 1956-ban történtek intézkedések országos méretekben (pl. terhességmegszakítás⁽²⁴⁾ és honvédségi vonalon is) pl. egészségügyi igényjogosultak fogellátásának szabályozása,⁽²⁵⁾ alapvető változás csak 1957-ben és az utána következő években következett be.

1957 első hónapjaiban a megszüntetett HETKI (Honvéd Egészségügyi Tudományos Kutató Intézet) állományából, a működő kórházak mellett *létrehozták az első korszerű egészségügyi intézeteket:*

- Közegészségügyi és Járványvédelmi Állomást (KÖJÁL);
- toxicológiai-belgyógyászati osztályt és a vele szorosan együttműködő toxicológiai kutató laboratóriumot a Honvéd Központi Kórházban;
- sugárbiológiai kutatás céljából a Joliot Curie Intézetben katonai kutató osztályt.

A hivatásos orvos utánpótlást 1957-től társadalmi ösztöndíj segítségével szervezték meg. Az ösztöndíjasok közül a szerződésben vállalt 6 évi szolgálati idő letelte előtt azonban sokan elhagyták a katonai pályát, így sok csapatorvosi hely maradt betöltetlen.

1957-ben újra megkezdődött, majd 1958-tól a Honvéd Központi Kórházhoz csatolt Egészségügyi Továbbképző Intézetben folytatódott a tartalékos orvosok, katonaoorvosok továbbképzése (600 fő orvos, 100 fő állatorvos, 30 gyógyszerész) oly módon, hogy az oklevelet megszerzett fiatal orvosok egy éven belül 6 hónap katonai szolgálatot teljesítettek. Ebből 2 hónapot az elméleti képzésre fordítottak, 4 hónapot pedig a csapatoknál töltöttek el gyakorlati munkával.

1957–1959-ben részben már tartalékos orvosok látták el az egységek vezetőorvosi feladatait. A tartalékos szakorvosok számára évi 80–100 fővel 2 hónapos tiszti továbbképzést tartottak. A felcser-szükségletet 1958-tól kezdve évente 100 állatorvos 6 hónapos átképző tanfolyamon való részvételével biztosították.

A kórházban dolgozók szociális helyzetében a legnagyobb gondot a fiatal ápolónők elhelyezhetőségének hiánya okozta. A fokozatosan romló ápolói ellátottság gondjának némi enyhítése miatt egy-egy kórtermet ürítettek ki, hogy legalább néhány egyedülálló ápolónőt és műtősnőt tudjanak elhelyezni.

A háborús sérültek ellátásához szükséges önkéntes ápolónőképzés és továbbképzés a Vörös kereszt erőivel 1958 óta rendszeresen folyt.

1958-ban bontakozott ki és 1962-ig tartott az elnéptelenedett csapatorvosi helyek hiányainak részbeni pótlására, részben a megmaradt csapatorvosok segítésére a csapatpatronáló mozgalom „két hónapot a csapatért”. Ennek keretén belül a kórházi szakorvosok vállalták, hogy 2-2 hónapos váltással csapatorvosi munkát végeznek, vagy segítik a fiatal csapatorvosokat. A mozgalom nemcsak a csapatorvosok számára jelentett segítséget, hanem a csapatszolgálat, a kórházi orvosok számára is tanulságos volt, újra megismerhették az évek folyamán feledésbe merült csapatéletet és a parancsnoki állomány jobb megértését az egészségügyi szolgálat iránt. További eredmény volt, hogy ezzel a mozgalommal indult meg, a később szép eredményeket felmutató kórház és csapat-egészségügy közötti kapcsolat.

1957–1960 között a Magyar Néphadsereg hadtápfőnöke és az egészségügyi csoportfőnök számos olyan utasítást, intézkedést adott ki, mely vagy befolyásolta a néphadsereg egész személyi állományának életkörülményeit, vagy bizonyos rétegeket érintett ilyen vonatkozásban (nyugállományúak, honvédorvosok stb.).

⁽²⁴⁾ 1956. október 15-én kelt 2/1956. (VI. 24.) Eü. M. sz. rendelet, megjelent a HK 7. számában (73. p.) Honvédségi személyi állományba tartozó (katonai, polgári) igényjogosult, vagy hozzátartozók számára érvényességgel.

⁽²⁵⁾ 1956. május 15-én kelt 8/1956. (HK 2.) MNHF sz. utasítás és a kiegészítő 21/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás (118. p.).

Ezekben az években szabályozták:

- a honvédségi egészségügyi igényjogosultak fogpótlásának térítésmentes rendelkezéseit, hivatásos állományú fogszakorvos és szerződéses polgári igénybevételével;⁽²⁶⁾

- a gyógyászati segédeszközök igényjogosultságát (honvédségi személyek, közvetlen családtagok, hozzátartozók), a rendelés, igénylés, térítés kérdéseit, a gyógyászati segédeszközökkel való ellátás részleteit (szemüveg, műszem, lúdtalpbetét, fűző, járógép stb.) az utalvánnyal kapcsolatos teendőket;⁽²⁷⁾

- a védőoltások végrehajtását: oltási kötelezettség, mentesítés, oltóanyag igénylés;⁽²⁸⁾

- a védőoltások elrendelését a Belsőügyi Utasítás előírásainak megfelelően;⁽²⁹⁾

- az 1958-tól bevonuló sorkötelesek védőoltását;⁽³⁰⁾

- a kórházi felvételt és kibocsátást, az önkényes eltávozás megelőzését, a csapatértesítők kiküldését, az ápolást polgári egészségügyi intézetekben;⁽³¹⁾

- a honvédségi egészségügyi igényjogosultság kiterjesztését (ellátás egészségügyi lappal, családtagok, hősi halottak hozzátartozói stb.);⁽³²⁾

- a nyugállományba helyezett tábornokok, tisztek és tiszthelyettesek honvédségi egészségügyi ellátását: igényjogosultság, családtagok, hozzátartozók, elhaltak és nyugdíjazás után a nyugellátásban részesülő családtagok (feleség, gyermek, szülő) ellátása; honvédségi egészségügyi igényjogosultság igénybevétele és egyéb kérdések;⁽³³⁾

- honvédorvosok részére magánykorlat folytatását, illetve mellékfoglalkozás engedélyezését a néphadseregnél teljes munkaidővel foglalkoztatott polgári orvosok részére.⁽³⁴⁾

1960 után változatlan erővel folytatódott az egészségügyi szolgálat fejlesztése. 1962 októberében a pécsi Megyei Tanácstól átvett kórházat katonai egészségügyi intézetté fejlesztették. Az 1963 őszén végrehajtott bizottsági ellenőrzés⁽³⁵⁾ megállapította, hogy a pécsi 3. sz. Honvéd Kórház – számos nehézség ellenére – megfelel a katonai kórházakkal szemben támasztott alapvető követelményeknek. A kórház 50%-ban a fegyveres erők tagjait, igényjogosult hozzátartozóit, 50%-ban SZTK-beutalt betegeket fogadott.

A honvéd kórházakban végrehajtott bizottsági szemlék, ellenőrzések⁽³⁶⁾ eredményei azt mutatták, hogy a kórházakban folyó munka megfelelt a kívánalmaknak, bár egyes osztályok elmaradtak mind a kórház egészének, mind profiljuknak megfelelő színvonalról.

A budapesti Honvéd Katonai Kórházban és a 2. sz. Honvéd Kórházban (Kecskemét) 1964-ben a szolgálatképes betegek arányszáma 40% körül mozgott, ami megfelelt a kívánt színvonalak. A Honvéd Központi Kórházban 1961 és 1964 között az ágykihasználtság 77%-ról 86,9%-ra emelkedett, az átlagos ápolási idő pedig 18,9%-ról 15,7%-ra csökkent.

⁽²⁶⁾ 1957. júl. 8-án kelt 21/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás (118. p.).

⁽²⁷⁾ 1957. júl. 8-án kelt 17/1957. (HK 8.) MNHF sz. utasítás (115. p.).

⁽²⁸⁾ 1958. márc. 1-én kelt 2/1959. (HK 1.) Eü. Csf. sz. utasítás (8. p.).

⁽²⁹⁾ 1958. ápr. 11-én kelt 6/1958. (HK 3.) Eü. Csf. sz. utasítás (27. p.).

⁽³⁰⁾ 1958. okt. 15-én kelt 9/1958. (HK 9.) Eü. Csf. sz. utasítás (106. p.).

⁽³¹⁾ 1958. okt. 15-én kelt 10/1958. (HK 9.) Eü. Csf. sz. parancs (106. p.).

⁽³²⁾ 1958. okt. 15-én kelt 49/1958. (HK 9.) MNHF sz. utasítás (102. p.).

⁽³³⁾ 1960. jan. 27-én kelt 42/1960. (HK 1.) Pü. Csf. és MNHF együttes utasítás.

⁽³⁴⁾ 1960. márc. 31-én kelt 10/1960. (HK 3.) MNHF sz. utasítás az orvosi rendtartásról szóló évi 8. sz. tvr. végrehajtásáról (20. p.).

⁽³⁵⁾ HL. 1963. T. 68/015/36 567/14/2 (92-149. p.). Az MNHF Eü. ICsf. ség 03095/1963. sz. Szemlejegyzőkönyv 1963. X. 29-XI. 1. között Pécsen a 3. Honvéd Kórháznál végrehajtott szemlééről.

⁽³⁶⁾ a) Az MNHF Eü. Csf. ség 02395/1964. sz. jelentése a 2. sz. Honvéd kórházban (Kecskemét) 1964. máj. 20-22. között megtartott bizottsági szemlééről (HL 68/016. sz. Jegyzék MNHF iratai. 1964. T. 38/562/2 455-497. p.).

b) MN Központi Katonai Kórház Szemlejegyzőkönyve 1964. jun. 8-13. (HL. 68/016. sz. Jegyzék MNHF iratai 1964. T. 38/562/2 868-965. p.).

A tudomány és technika fejlődésével (űrutatás, hangsebesség felett repülő gépek stb.) szükségessé vált egy másik önálló egészségügyi intézet felállítása, amelyet 1965-ben Repülőorvosi Vizsgáló és Kutató Intézet (ROVKI) néven Kecskeméten létesítettek.

A szakorvosi ellátás további javítása és a személyi állományról való fokozott gondoskodás érdekében 1965 folyamán a volt Hévízi Honvéd Szanatórium visszavételét tervezték, ami jelentősen javíthatja az MN szanatóriumi utókezelést igénylő betegeknek gyógyintézati ellátását.

1963. elején a csapatok feltöltöttsége egészségügyi szakszemélyzettel hiányos volt (orvosokból az 5. HDS-nél 55%-os, az OLP-nél 6%-os, a HM-közvetlen csapatoknál 40%-os volt a hiány). A 100%-os feltöltöttséget azonban a kiképzésen bentlevő tartalékos állatorvosokkal – akik felcser kiképzést kaptak – biztosítani lehetett. Távlataiban a hivatásos orvos és felcser állomány feltöltését évi 15-20 fő, többségében ösztöndíjas orvos és tartalékos felcser átvételével biztosítani lehetett. Az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP) és Polgári Védelem Országos Parancsnokság (PVOP) orvostisztekkel való feltöltése 1964-ben kezdődött el.

Az egészségügyi szolgálatban az alapvető feladatot az emberekről való gondoskodás fokozása, a gyógyító munka és fokozott megelőző tevékenység jellemezte.

1963-ban az egészségügyi szolgálat részére biztosított költségvetési keretnek kb. 50%-át arra fordították, hogy a néphadsereg egészségügyi szolgálatát megfelelő szinten tartsák, 48%-át pedig tartalék képzésére és az egészségügyi technika korszerűsítésére fordították, részben hazai technikai kutatóbázisra, és iparra, részben a szovjet és csehszlovák ipari bázisra alapozva, és importbeszerzésekre támaszkodva (szovjet tábori röntgen, csehszlovák vérellátó eszközök beszerzése).

1964-re lényegesen javult a *szűrővizsgálatok* rendszere és hatékonysága. A különleges fegyvernemek szakállományának időszakos egészségügyi szűrésére és ellenőrzésére speciális szakorvosi szűrőcsoportot szerveztek.

Tovább folyt az új technikai eszközök kezelésével együttjáró munkaártalmak és a megelőző rendszabályok kidolgozása. A rádiótechnikai alegységeknél is bevezették az egészségre ártalmas munkakörökben dolgozók kötelező kondicionáló üdültetését.

A sorozóbrigrádok a *felülvizsgálatokat* gyorsan és jól végezték. A leszerelt újoncok aránya 1962-ben a bevonulást követően 3,5 hónap felülvizsgálati adatai alapján 1,6%-os volt, az 1961. évi 2,1%-kal szemben.

Az orvostudomány és a haditechnika (de általában a technika) fejlődése következtében azonban az *új alkalmassági utasítás*:

- megszabta, megszigorította az egészségügyi követelményeket a sorállománnyal szemben;
- a tisztek alkalmassági megítélésénél tágabb teret engedett az egyéni elbírálásnak;
- megszabta az egészségügyi alkalmasság feltételeit az új fegyvernemekkel szemben;
- békeidőben és háborús körülmények között egyaránt alkalmazható volt.

A felülvizsgálati munka az érvényben levő előírásoknak megfelelően eredményesen folyt, a felülvizsgálatok száma gyarapodott: 1960-ban 4141 felülvizsgálatot végeztek, 1962-ben 4557-et (ebből „alkalmas” 596), 1963-ban 4841 (ebből alkalmas 641, leginkább a hivatásos állománybavétellel kapcsolatban).⁽³⁷⁾

Az általános néphadsereg szintű és helyi életkörülmények kedvezőbbé válásával (laktanyai elhelyezés, étellemezés, ruházzkodás, kiképzés, pihenés és egyéb) javultak a Magyar Néphadsereg *közegészségügyi-járványügyi* viszonyai. Ebben jelentős szerepe volt a csapat egészségügyi szolgálat erőinek és eszközeinek, valamint az MN Központi Katonai Kórház keretében működő Katonai Közegészségügyi-Járványügyi Állomás szakemberei részéről nyújtott segítségnek.

A közegészségügyi szolgálat munkája a több helyőrségben fennálló zsúfolt elhelyezés, a rossz vízellátás, az elégtelen szennyvízelvezetés és derítés miatt nehéz volt.

⁽³⁷⁾ MN Központi Katonai kórház Szemlejegyzőkönyve 1964. jún. 8-13. (HL 68/016. sz. Jegyzék. MNHF iratai. 1964. T. 38/562/2 868-965. p.).

1963-tól a magasabbegységeknél speciálisan képzett epidemilógusok dolgoztak. Ugyanebben az évben ételmérgezés 14 esetben fordult elő, 481 fő betegedett meg összesen a kislétszámú alakulatoknál.

Járványos megbetegedés nem volt, az emésztőszervek fertőzéséből eredő megbetegedések száma pedig 1964-ben az előző évihez viszonyítva az azonos nyári időszakban 1/3-ára csökkent. 1965-ben az egészségügyi okokból kiesett kiképzési napok számaránya az elmúlt évi átlag szintjén mozgott, (1,49%) a gennyes bőrbetegségek aránya 91,2%-ról 78,2%-ra csökkent.

A közegészségügyi-járványvédelmi szolgálatnak új területen folytatandó munkára kellett felkészülni, munkaéletteni, munkaegészségügyi, méregtani, sugárhigiéniai feladatokat kellett ellátni.

A Magyar Néphadsereg egészségügyi szolgálata az 1956–1966 közötti években hatalmas fejlődésen ment keresztül. Bár 1957-ben az ellenforradalom előttihez képest erőit és eszközeit tekintve körülbelül felére csökkent, sokoldalú feladatainak ellátására csak azáltal volt képes, hogy az egészségügyi szakterület minden ágában, a gyógyító-megelőző, a szakorvosképző és továbbképző, a közegészségügyi-járványvédelmi, a tudományos kutató munkában is, jelentős mértékben igénybe vette a Magyar Népköztársaság világviszonylatban is fejlett polgári egészségügyi hálózatát.

ELHELYEZÉSI ÉS SZOCIÁLIS-KOMMUNÁLIS KÖRÜLMÉNYEK

A hivatásos állomány *lakásproblémája* a néphadsereg mennyiségi fejlesztésének időszakában (1948–1954) nem nyert megoldást. 1957 előtt a néphadsereg részére összesen 4610 lakást építettek.⁽³⁸⁾

1956 októberében a hivatásos állomány részére a tanácsok kezelésében és magántulajdonban 18413 szolgálati lakás volt,⁽³⁹⁾ ebből 1717 lakásban már leszerelt, vagy áthelyezett személyek laktak. 1957. márc. 1-én az összes lakások száma 15 157-re csökkent, mivel a magántulajdonban levő, honvédség részére igénybe vett lakások nagy részét – megüresedésük után – a 35/1956. M. T. sz. határozat alapján, a tulajdonosoknak vissza kellett adni.

Ily módon az 1956. októberi helyzethez viszonyítva 3256 szolgálati lakás veszett el.

1957. május 9-én a lakáshiány az igénylők száma szerint 2526 volt, ami ez év szeptember 26-ára tovább növekedett, vagyis a tisztiek, tiszthelyettesek 25%-ának (3800 fő) nem volt lakása, illetve ha volt is, annak egy része nem volt megfelelő (albérlet, szükségglakás, laktanyai elhelyezés, irodalakás stb.). 3600 lakásban leszereltek laktak.

A Minisztertanács elfogadta a honvédelmi miniszter előterjesztését és a HM egyéb jellegű beruházásainak keretén felül 1958-ra 70 millió, 1959–1960-ra 80–80 millió forintot irányozott elő lakásépítésre, amiből (230 millió forint) 1960 végéig 2300 lakás építése volt lehetséges.⁽⁴⁰⁾

A lakásberuházás eredményeként 1957-től 1963-ig összesen 8982 lakást adtak át a honvédség részére.⁽⁴¹⁾

Végeredményben a néphadsereg az 1964. január 1-i helyzet alapján 13 592 lakással rendelkezett. A további lakásépítési terv 1964-re 1166, 1965-re kb. 1000 lakás építését irányozta

⁽³⁸⁾ Az MN HM MNHF Elhe. és Beruh. Csf.-ség által 1964. jún. 20-án készített elhelyezési toldalék a magasabbparancsnoki értekezletre. HL 1964. T. 68/016/38 562/2 (32–33. p.).

⁽³⁹⁾ MNHF 1957. máj. 11-én (01781. sz.) tett jelentése a honvédelmi miniszter elvtársnak: szükséges adatok jelentése az MSZMP KB részére. HL 31/190–1957. T. (42–43. p.).

⁽⁴⁰⁾ A honvédelmi miniszter előterjesztése a Minisztertanácshoz 1957. szept. 20-án. HL 31/191–1957. T. (19–20. p.).

⁽⁴¹⁾ HL 1964. T. 68/016/38 526/2 (6–7. p.). Ennek az adatnak viszont ellentmond az MNHF Elhe. és Beruh. Csf. 1964. júl. 10-én kelt jelentése, ahol 1957 és 1960 között 2666 lakás, 1957 és 1963 között 9595 lakás átadásáról tesz említést.

elő,⁽⁴²⁾ 1966-ban pedig a tervekben 855, illetve 818 lakás építése szerepelt,⁽⁴³⁾ elsősorban a nagyobb lélekszámú helyőrségekben (Pécsett /72 db/, Kaposvárott /52 db/, Szabadszálláson /48 db/, Nyíregyházán /82 db/).

Végül is a lakáshiány csökkentésére 1964. december 15-ig 902 lakás épült, zömmel Pécsett, Székesfehérvárott, Tapolcán, Veszprémben, Nyíregyházán.

A lakásépítés eredményeképpen a lakásellátottság 44 helyőrségben 100%-os, 7 helyőrségben 90%-os, 9 helyőrségben 80%-os, de a többi helyőrségben sem volt alacsonyabb 65%-osnál. Az 1964-ben épült lakások – az utóbbi években megvalósult lakásépítéshez hasonlóan – megfeleltek az országos lakásépítési követelményeknek. Az egy lakásra jutó átlagos alapterület 54 m², az országos átlagnál 6 m²-rel nagyobb volt.

1966. év elején a Magyar Néphadseregben a hivatásos állomány lakásellátottsága 80%-os volt, ezen belül egyes helyőrségekben (Budapest, Kecskemét, Szolnok, Taszár, Székesfehérvár) gyengébb volt az országos átlagnál.⁽⁴⁴⁾

Jelentős feladatot rótt az elhelyezési szolgálatra és ezáltal gátolta az életkörülmények kedvezőbbé tételére irányuló munkáját, hogy az 1956/57-es években Minisztertanácsi határozatok, miniszteri, miniszterhelyettesi és vezérkari főnöki parancsok alapján 39 honvédségi objektumot kellett átadni 302 258 000 Ft értékben, 38 objektum bérleti szerződés alapján kihasználatlanul maradt, 13 objektum átadására pedig javaslat született.⁽⁴⁵⁾

1960-tól az életkörülmények alakulását lényegesen befolyásoló elhelyezési szolgálat jelentős fejlődésen ment keresztül, amit nagyban segített az a körülmény, hogy a hadseregben az átszervezések megszüntetésével lehetőség nyílt a kialakított elvek gyakorlati valóra váltására és ennek megfelelő módszerek tökéletesítésére.

A Magyar Néphadseregben a hivatásos állomány életkörülményeinek kedvezőbbé tétele, színvonalának emelése érdekében tett intézkedések – a lakáshelyzet javításán kívül –, elsősorban a szociális ellátás javítására (bölcsőde, óvoda, napközi otthon, nőtlen szálló, tisztai szálló), a kereskedelmi hálózat bővítésére (üzletek, boltok, katonai ruházati elosztók), a kulturális létesítmények és lehetőségek megteremtésére (klubok) és a kommunális beruházásokra irányultak.

A hivatásos állomány szociális helyzete szempontjából egyik fontos területét a *gyermekintézmények* (bölcsődék, óvodák, napközi otthonok) létesítése, fenntartása, bővítése képezte. Miként a szocializmust építő egész társadalom, így a néphadsereg vezetése is mindig megkülönböztetett figyelmet fordított a gyermekek nevelésére, életkörülményeinek javítására, testi és szellemi fejlődésének biztosítására.

A gyermekintézményekben folyó gondozói, nevelői munka célkitűzéseinek megvalósítása érdekében szervezett intézkedésekre volt szükség. Ennek érdekében alakult ki Budapesten és vidéken levő helyőrségekben az óvodai, bölcsődei hálózat 13 intézményben. az ellenforradalom következtében azonban ezek közül 1956-ban 9 megszűnt működni.

⁽⁴²⁾ Az MNHF 1964. jan. 1-én kelt 00766/64. sz. jelentése az MSZMP MN Bizottságának. HL 1964. T. 68/016/38. 562/2 (6-7. p.). E tervek 1964. dec. 29-én 1965. évre már csak 818 lakás építését irányozták elő, ami a diszlokációs változások okozta lakáshiányok zömét a jövőben alapvetően megszüntette volna. MNHF 1964. dec. 29-én tett jelentése az MN Kik. Fcsf.-nek. HL 1964. T. 68/016/38. 562/2 (17-24. p.).

⁽⁴³⁾ MNHF 1966. febr. 15-én kelt jelentése az MN személyi állomány szociális helyzetéről. HL 1966. T. 102/04/76/565 (23-29. p.).

⁽⁴⁴⁾ MNHF 1966. febr. 15-én kelt jelentése az MN személyi állományának szociális helyzetéről. HL 1966. T. 102/04/76/565 (23-29. p.).

⁽⁴⁵⁾ 1957. jún. 21-én kelt Jelentés az MN hadtáp anyagi helyzetéről. HL 31/191-1957. T. (124-163. p.). Az átadásra kerülő objektumok között volt 41 laktanya és 141 kisebb objektum. (Az MNHF Elhe. és Beruh. Csf. által készített anyagi taldalék a Magasabbparancsnoki értekezlet anyagához 1964. jún. 10-én.) HL 1964. T. 68/016/38 562/2 (32-33. p.).

Az MN nagyobb üdülőiben, Balatonkenesén, Mátraházán és Hévízen is működtek óvodák. Ezek egyrészt az ott dolgozók, másrészt a beutaltak gyermekeinek nevelését, gondozását végezték. 1956-ig Gencsapátiban is működött óvodai üdülő. A balatonlellei „Petőfi” úttörőtábor 1951-ben létesült.

Az ellenforradalmat követő években, az egész országban végbemenő konszolidáció részeként, az MN gyermekintézményei is újraszerveződtek. 1960–1965 közötti években Budapesten 770 óvodás és 265 bölcsődés, vidéken 485 óvodás és 90 bölcsődés gondozását végezték. 1965 után (1970-ig) a gyermekintézményekben gondozottak létszáma *a következőképpen alakult:*

- Budapesten 770 fő óvodás, 265 fő bölcsődés;
- vidéken 690 fő óvodás, 140 fő bölcsődés, 100 fő napközi otthonos.

Az önálló lakással nem rendelkező hivatásos állomány elhelyezésére 1964-ben Budapesten folyamatban volt 120 férőhelyes *nőtlen szálló* építése. További, összességében mintegy 300 fős nőtlen szálló építése kezdődött el 1965-ben Nagykanizsán, Marcaliban és Cegléden.

1966 elejére, a nőtlen, illetve családjuktól távol élni kényszerült tisztek, tiszthelyettesek elhelyezésére – különféle helyőrségekben meglévő nőtlen szállók mellett – már 5 nagyobb helyőrségben (Zalaegerszeg, Székesfehérvár, Pápa, Budapest, Kiskunfélegyháza) üzemelt korszerűen kialakított és berendezett szálló, közel 600 fő befogadóképességgel.

1966-ban mindezekon kívül, 3 helyőrségben (Nagykanizsa, Marcali, Cegléd) befejezés előtt állt a korábban, 1964-ben megkezdett 96-96 fő befogadóképességű nőtlen szálló építése. 1967. évi befejezéssel Nyíregyházán 96 fős „típus” nőtlen szálló épült.

A kereskedelmi kiszolgálás helyzetének javítása érdekében 1963 előtt 5 helyőrségben 10 üzlet (bolt) épült, 1963. évben pedig 8 helyőrségben (Keszthely, Kiskunfélegyháza, Marcali, Pápa, Tapolca, Nagykanizsa, Veszprém, Zalaegerszeg) a tiszti lakótelepeken 8 üzletet nyitottak meg.

Az 1964. évi tervekben üzletépítés szerepelt Nagyatád, Taszár, Vác, Budapest helyőrségekben, 1965-ben pedig az üzlethálózatot Abasár, Aszód, Marcali, Taszár, Szabadszállás helyőrségekben bővítették.

1963-ban ruházati elosztó létesült Székesfehérvárott és Miskolcon.

A hivatásos állomány kulturális és szórakozási igényeinek kielégítéséhez – elsősorban az elszigetelt helyőrségekben – az anyagi lehetőségek arányában, a korszerű követelményeket kielégítő klubok létesültek.

1964-ben 3 helyőrségben korszerűsítették a klubokat. Tapolca, Nagyatád, Vepelét, Abasár helyőrségeiben új klubok építése kezdődött el, melyek közül az első három tiszti klub volt 400 férőhellyel és 1966 elejére el is készült. Székesfehérvár, Aszód és Eger helyőrségeiben a klubokat bővítették.

7 helyőrségben a *kommunális beruházások* érdekében a tanácsoknak keretet adtak át, a tanácsokkal közös, vagy csak a tanács lebonyolításában, 3296 m²/Ft értékű számvetés alapján.

A távlati tervekben olyan járulékos és bekapcsolódó beruházások kidolgozása és kivitelezése szerepelt, mint pl. a lakótelepek úthálózatának, közvilágításának, kereskedelmi hálózatának és szociális létesítményeinek építése, korszerűsítése.

Az elhelyezési szolgálat 1960-tól megkezdte a legénységi állomány elhelyezési körülményeinek javítását jelentősen befolyásoló *új laktanyák építését*, a régebbiek felújítását, korszerűsítését, ami főként az elavult berendezésekkel, fűtéssel rendelkező konyhákra és étkezdékre terjedt ki.

Az 1960 utáni években beindult laktanyaépítés eredményeként 1964-ben két helyőrségben (Székesfehérvár, Kaposvár) összesen 1000 fő befogadására alkalmas legénységi épület építése fejeződött be.

1964-ben a laktanyai zsúfoltságot a legénységi épületek más célú felhasználásuk (raktár, iroda) felszabadítása útján is enyhítették. irodaépületek és raktárak építése révén.

1965-ben Tapolca, Kalocsa, Lillafüred helyőrségekben 1300 fő elhelyezésére alkalmas legénységi épület, 3 irodaépület (108 iroda) építése vette kezdetét 9 helyőrségben, összesen

9600 m² alapterületű építkezés kezdődött el Kalocsán és Tatabányán. A legénységi épületek építése 500-500 férőhellyel 1966-ban be is fejeződött.

1966-ban Tatán, a kiképzési épület építése befejeződött. Ugyanebben az évben új legénységi épület épült Nagyatádon, Tapolcán, Kalocsán. 1967. évi befejezéssel Jászberényben 700 fős legénységi épület épült.

1966-ban a laktanyák *felújítási munkálatait* 86 millió forint értékben végezték. Az ilyen munkálatok során elsősorban a legénységi épületek vizesblokkjainak, a laktanyák derítő berendezéseinek korszerűsítése szerepelt.

Az elhelyezési szolgálat fenntartási ráfordításai között kiemelkedő helyet foglalt el a *konyhák* korszerűsítése. A csapatkonyhák túlnyomó többsége régi, elavult volt, a korszerű főzéstechnikai követelményeknek csak szükségképp felelt meg. A kalorifer megoldású legénységi étkezdék fűtése sok helyen a berendezés gyakori meghibásodása miatt nem volt kielégítő.

1963 végéig különféle helyőrségekben 34,⁽⁴⁶⁾ illetve 47⁽⁴⁷⁾ konyhát korszerűsítettek, a tervekben pedig 1964-ben 13 konyha, 1965-ben 14 konyha korszerűsítése szerepelt.

A korszerűsítés magába foglalta a „*Bőrcsőök*” tűzhelyek helyett az elektromos, gőz- vagy gáztüzelésű főzőberendezések beépítését légkondicionáló berendezésekkel, a funkcióknak megfelelő alapterület bővítésével és alaprajzi kialakításával.

A tervekben jóval túlmenően 1964 végéig, az előző években elkészültekkel együtt, összesen 59 konyhát újítottak fel, vagyis a meglévő konyhák 35%-a lett korszerű.

A jól felszerelt és berendezett konyhákban kedvezőbb lehetőségek nyíltak a készíthető ételféleségek változatainak növelésére, a minőség javítására, ennek folytán a katonák jobb ételmezési ellátásra.

A csapatkonyhák korszerűsítése 1965-ben a tervek szerint tovább folytatódott, 21 konyha felújítását irányozták elő. Ugyanekkor 1965 végére a csapatkonyhák, éttermek 50%-át korszerűsítették. A 300 fős felüli konyhák felújítása alapvetően a Dunántúl valamennyi helyőrségében befejeződött. A korszerűsítés (felújítás) magába foglalta a konyhák gépesítését is. 1966. februárig 102 db konyhagépek adtak ki.

Az 1960-as évek elején a hivatásos állomány sajátos helyzete nem tette lehetővé a tartós egy helyben lakást, ennek megfelelően a katonafeleségek szakképzettségének, illetve szakképzetlenségének megfelelő munkavállalást sem. Továbbá az elszigetelt helyőrségekben, de még a nagyobb helyőrségek jórésztében is csak igen csekély, vagy semmilyen munkavállalási lehetőség nem volt.

A diszlokációs változások és az áthelyezések következtében a katonacsaládok elestek a feleség jövedelmétől, de az anyagi hátrányokon túlmenően, a tétlenség is kedvezőtlenül hatott a családtagok erkölcsi, politikai helyzetére.

Az MN hadtápfőnöke által kiadott intézkedések értelmében központi szervezetet hoztak létre és felállították az MNHÍ-ség Önálló Ruházati Osztály Vállalati Osztályát (a továbbiakban: Vállalati Osztály), mely 1963 áprilisában kezdte meg munkáját⁽⁴⁸⁾ azzal a céllal, hogy megszervezze a vidéki, elsősorban az elszigetelt helyőrségekben élő katonafeleségek foglalkoztatását.

A Vállalati Osztály kapcsolatai rohamosan szélesedtek. A különböző vállalatok és azok eljáró szervei (Háziipari és Népi Iparművészeti Szövetkezetek Országos Szövetsége, Ipari szövetkezetek Országos Tanácsa OKISZ, Kézműipari Igazgatóság és mások) gyorsan megértették a Vállalati Osztály elgondolásait és problémáit. Szerencsésen párosult ez azzal is, hogy a vállalkozási ajánlat a vállalatok, szövetkezetek fejlődését is elősegítette, mert tervszámot, létszámot és több esetben üzemhelyiséget is kaptak.

⁽⁴⁶⁾ MNHF 1964. jan. 1-én kelt 00766/64. sz. jelentése az MSZMP MN PB-nek. HL 1964. T. 68/016/38 562/2 (197. p.).

⁽⁴⁷⁾ MNHF Elhe. és Beruh. Csf.-ség 1964. jún. 10-én kelt elhelyezési tordaléka a magasabbparancsnoki értekezlethez. HL 1964. T. 68/016/38 562 (32-33. p.).

⁽⁴⁸⁾ Az MNHF-ség Önálló Ruházati Osztály Vállalati Osztály jogutódja később a Szociális és Üdültetési Igazgatóság Üzemszervezési Osztály lett, majd 1973. január 1-ével az MN Kommunális Központ szervezetébe került Üzemszervezési osztály néven.

A néphadsereg területén a Vállalati Osztály gyorsan felmérte az igényeket, a munkavállalók összetételét és a helyi viszonyokat. Csak olyan profilba vágó munkák jöhettek számításba, melyeknek piaca volt, tehát a többtermelés a népgazdaságnak nem okozhatott kárt, a néphadsereg érdekeinek viszont megfelelt, mert a szakképzetlen asszonyok a munkát hamar megtanulhatták és a megrendelés biztosított volt.

1963. év végére (dec. 31-ig) a Vállalati Osztály 54 helyőrségben 1073–1109 katonafeleség munkábaállítását érte el. A kereseti lehetőség 400,- Ft és 1200,- Ft között mozgott, az összkereset értéke elérte az 1 538 000,- Ft-ot, a termelési érték pedig 9 300 000,- Ft összeget tett ki.

1964. évre a Vállalati Osztály fő törekvését az képezte, hogy az év első felében a diszlokációval érintett helyőrségekben, valamint a rádiótechnikai alegységek állomáshelyein, majd ezt követően az ország többi helyőrségeiben oldják meg a foglalkoztatási problémákat.

A Vállalati Osztály szervezésében a katonafeleségek foglalkoztatásának alábbi rendszere alakult ki (konstrukciók):

- a) Bedolgozói rendszer 38 helyőrségben 29 munkahelyen, 1106 fő létszámmal.
- b) Csoportos bedolgozói rendszer, 8 helyőrségben 9 munkahelyen, 282 fő létszámmal.
- c) Telepített üzem 28 helyőrségben, 28 munkahelyen, 1217 fő dolgozói létszámmal.
- d) Helyben meglevő ipari munkalehetőség igénybevétele 11 helyőrségben, 12 munkahelyen, 493 fő létszámmal. A kereseti lehetőség 1000–1200 forint havi átlagbér volt.
- e) Vegyes konstrukció: üzem telepítése és ehhez dolgozók szervezése.

Munkaszervezés, munkafegyelem, jövedelem szempontjából a legelőnyösebbnek az üzemszerűen működő konstrukciók voltak a legelőnyösebbek. Távlataiban a legcélszerűbbnek, egy katonai vezetéssel irányított szövetkezeti vállalatba való szervezés mutatkozott.

1964. év végén a 70 helyőrségben foglalkoztatott 3098 fő katonafeleség által elért közel 160 milliós termelési érték a szakmai képzés kezdetén jónak mondható. Ugyanebben az időben a katonafeleségek nettó összkeresete 18,5 millió forint. Ehhez hozzászámítva asszonyokról lévén szó a születési szabadságot és a betegállományban kapott táppénzt, ami több mint 10%, több mint 1 millió forintot tesz ki. A természetbeni juttatások 550 főre kb. 400 ezer forint, az osztalék kb. 1 millió forint (2–8 heti illetmény), a jutalmakat és az étkezési hozzájárulásokat, az 1984. évi összkereset a katonafeleségeknél szerényen számolva is 21 millió forintot tett ki.

A tisztis és tiszthelyettesi családtagok munkába állítása, üzemi foglalkoztatása 1965-ben tovább folyt, 10 helyőrségben új munkahelyeket szerveztek, megfelelő helyiségeket szereltek fel és a hozzátartozók közül újabb 550 főt állítottak munkába.

A katonához tartozók foglalkoztatásának helyzetét az MSZMP MN bizottsága 1966. március 21-én Végrehajtó Bizottsági ülésén tárgyalta. 1963 márciusától 1965. december 31-ig terjedő időszakra terjedően a vállalati Osztály 77 helyőrségben, 93 munkahelyen, 3300 fő foglalkoztatásáról gondoskodott.

1965. év végén a tisztek, tiszthelyettesek családtagjainak foglalkoztatottsága az igényeknek alapvetően megfelelt. A termelési érték 170 millió forintot tett ki, a kifizetett munkabér 30 millió forint volt (havi átlagban 2,5 millió Ft) 0,96 millióval több (64%), mint az 1964. évi átlag.

Összességében a hivatásos állomány életkörülményeinek alakulásában, kedvezőbbé válásában a hozzátartozók rendszeres foglalkoztatása kedvezően hatott és a harcckészültség erősítése tekintetében is erőteljesen érezte hatását.

Végeredményben a néphadsereg személyi állományának életkörülményei a tárgyalt időszakban fokozatosan és folyamatosan javultak más szakterületeken is (pl. pénzügyi szolgálat), így összességében az 1956–1967 közötti években megteremtődtek az alapok, az új gazdasági irányítási rendszer nyújtotta még kedvezőbb lehetőségek kihasználásához, a magasabb színvonalú minőségi fejlesztéshez.

TÁJÉKOZTATÓ KÖZLEMÉNYEK

A véradás legyen közügy

Dr. Schiller András orvos őrnagy.

Bottó Imre ezredes

A korszerű gyógyítómunkában a vérádomozgalom eredményeképpen nyert vér nélkülözhetetlen az életmentésben, alapanyaga sok gyógyszernek és vérkészítménynek, ugyanakkor fontos feltétele új sebészeti eljárások és gyógy módok fejlesztésének. Balesetknél, tömeges sérüléseknél, tömegkatasztrófaúknál elengedhetetlen a nagy mennyiségű vér gyors pótlása. Az időben alkalmazott vératömlesztés számos esetben életmentő beavatkozást jelent.

Napjainkban világ- és országsszerte nagymértékben megnövekedett a vérszükséglet.

Ugyanakkor a néphadseregben is a magyarányú műszaki fejlesztés, a gépesítés, a gépjárművek számának emelkedése növeli a balesetek, ezen keresztül a vérellátásban részesítendő sérültek számát.

A korszerű tartósító módszerek elterjesztésével lehetővé vált a vér és vérkészítmények hosszabb időig történő tartósítása is. A vértartalék készítésének katonai szempontból is különleges jelentősége van.

A Magyar Néphadseregben ugyanúgy, mint a polgári életben is 1949 után indult meg a vérgyűjtés. Először a Központi Kórházon belül történtek a vérvételek orvosok egyéni kezdeményezésüként, egy-egy esethez. Az igazi tudatos kezdést a 0379 VK/5/a 1951. 02. 01. sz. rendelet jelentette, melynek értelmében megalakult a Honvéd Vérellátó Intézet.

1953-ban indult nagyobb mennyiségű konzervált (tartósító oldattal elegyített) vérvétel, térítés ellenében. Ennek mennyisége évente 760 liter volt. Ez a mennyiség az aktív propaganda segítségével folyamatosan növekedett. 1954-ben 912 liter, 1955-ben már 1571 liter volt a teljesítmény. A véradások mind térítés ellenében történtek az időközben új nevet kapott Honvéd Vérellátó Állomás helyiségeiben. Az ily módon beszerzett vér mennyisége 1956-ra jelentősen csökkent, 781 literre. Az állomás fokozatosan tudományos profilt vett fel és a vérgyűjtés háttérbe szorult. 1956 szeptemberében az állomást az Eü. Csf.-ség megszüntette és az ellátást rövid ideig a polgári vérellátók végezték. Az ellenforradalom idején ugyanis a nagyszámú sérült ellátására szükségessé vált a vérgyűjtés, melyet a még el nem távozott dolgozók végeztek el. Az állomás ezután, mint az MN Központi Katonai Kórház egyik osztálya alakult meg 11 fővel.

A vérgyűjtési munkát egészen új alapokra kellett helyezni. A kizárólag térítéses vérvételeket fokozatosan felváltotta az önkéntes, térítésmentes véradások rendszere. Az osztály szoros kapcsolatot épített ki a polgári vérellátókkal, a csapatokkal és a Vöröskereszttel. Az újfajta véradás hadseregben belüli elnevezése a „Hazafias Véradó Mozgalom” volt. 1964-re a KKKK vérellátó osztálya már kizárólag térítésmentes, kiszállásos vérvételeket bonyolított le. A levett vér mennyisége is fokozatosan nőtt: 1964-ben 1573 liter, 1973-ban 2489 liter, 1980-ban 1940 liter, 1985-ben pedig 2542 liter volt az osztály teljesítménye. Ez a mennyiség azonban napjainkban már kevés.

A polgári vérellátó állomások is egyre növekvő mértékben vettek vért az alakulatoknál: 1964: 6613 liter; 1973: 30 053 liter; 1980: 25 040 liter; 1985: 30 589 liter mennyiségben. A honvédségi vételekből a polgári állomások bizonyos mennyiségű háborús tartalékképzést is tudnak biztosítani. A levett vér mennyisége nagyjából bizonyos határokon belül változik, ami arra mutat, hogy a véradók száma évek óta állandó. Azonban nem egészen erről van szó, mivel időközben a konzerválási technika változása lehetővé tette a valamivel nagyobb mennyiségű vér levételét, másrészt gyakrabban vagyunk kénytelenek a véradó áldozatkészségét igénybe venni. (Az eddigi kettő helyett évente háromszor.)

A Magyar Néphadseregben az önkéntes, térítésmentes véradások jelenlegi érvényes szabályozója a 34/1975. sz. HM utasítás. Az eltelt időben kiválóan szabályozta a véradásokat és az értük, a katonáknak adható juttatásokat. A katonák több alakulatnál nagy lelkesedéssel, önfeláldozással járulnak hozzá a betegek gyógyulásához. Sajnos azonban egyre gyakrabban fordulnak elő olyan jelenségek, melyek a véradó-kedvet letörlik, amelyek végül is a véradók számának folyamatos csökkenéséhez vezetnek.

Melvezek ezek a negatív jelenségek? A jutalomszabadság kiadásának megtagadása vagy elfelejtése. A szabadság eltávozásra változtatása. A véradónak járó sör „letiltása”. A tisztí-tiszthelyettesi hallgatók hivatásosnak történő minősítése és a részükre járó szabadság megvonása. A felvilágosító és szervezőmunka elhanyagolása. A területi kapcsolatok előtérbe helyezése, a véradás hadsereg érdekeivel szemben.

Úgy gondoljuk, a felsorolt okok is hozzájárultak ahhoz, hogy nagy létszámú alakulatoknál is igen alacsony a véradásokon részt vevők száma.

Az MN Központi Katonai Kórház vérellátó osztálya és rajta keresztül az egész intézet ugyanezekkel a gondokkal küzd. A csökkenő véradó létszám és vér miatt a betegek vérrel történő ellátása a nyári, téli szabadság, valamint váltásidőben enyhén szólva zavart szenved. Vannak olyan időszakok, amikor saját forrásból nem tudunk vért beszerezni. Ilyenkor a polgári vérellátóktól kell segítséget kérnünk. Ők adnak, ha van nekik. Gyakran fordul elő, hogy katona véradó vérét kell megvásárolni. Ugyanis a polgáriaktól kapott vér-vérkészítményért a kórháznak fizetnie kell. Az ilyen költségek évről évre növekednek. Az MN Központi Katonai Kórház gondjait még súlyosítja, hogy az utóbbi években növekszik azon alakulatok száma, ahonnan a katonák a polgári decenterumokban adnak vért a korábbi Honvéd Vérellátó helyett. Ez a fent felsoroltakon kívül azért is hátrányos, mivel képzetlenség készenléti véradót találni a csekély számú alakulat katonái között, akik ne adtak volna bárom hónapon belül már vért.

A felvázolt helyzet kétségessé teszi az MN KKK vérellátó osztálya bővítésének elkezdését is, aminek eredményeként a jövőben lehetővé válik a készítmények nagy mennyiségű előállítás.

Meglevő gondjaink enyhítése, majd megszüntetése érdekében megfontolásra ajánljuk a HM 34/1975. (HK 23.) számú, az önkéntes véradómozgalom szabályozásáról szóló utasításának korszerűsítését, a véradómozgalom továbbfejlesztését.

A térítésmentes vérgyűjtőmozgalom szervezése komplex feladat. A mozgalom szervezésében a parancsnokok, a párt-, a KISZ- és szakszervezetek, az egészségügyi szolgálat beosztottainak szoros, sokoldalú együttműködése szükséges. Tapasztalataink szerint a személyi állomány jelentős része, helyenként döntő többsége érti és magáévá teszi a mozgalom célkitűzéseit, szívesen adnak vért térítésmentesen ott, ahol az egység- és alegységparancsnokok, társadalmi szervek az eu. szolgálattal karöltve együttesen szervezték a véradást.

A véradók megnyerése érdekében végzett felvilágosító tevékenység rendkívül munkáigényes feladat. A véradásra jelentkező ugyanis nem látja tettének közvetlen hatását és értelmét; a véradótól áldozatvállalást várunk, ellenszolgáltatás nélkül; a véradással szembeni esetleges előítéleteket türelmes felvilágosítással lehet megszüntetni. Nem könnyű dolog legyőzni, különösen az első véradók idegenkedését a vérvétellel járó „tűszúrás”-tól sem.

A mozgalom megértetésében az agitációs és propagandamunkában a pártalapszervezetekre, a kommunistákra, a KISZ- és szakszervezeti szervekre nagy munka hárul. Célszerű ezenkívül állománygyűlést, tiszti gyűlést, röpgyűlést vagy politikai tájékoztatót tartani ebből az alkalomból a vezetőorvos bevonásával.

A csapatrádió, a faliújság is kiválóan alkalmas a véradómozgalom népszerűsítésére. A mozgalom szervezésében igen nagy jelentősége van a személyes példamutatásnak. Ezen a téren a vezetőorvosnak, az egészségparancsnokoknak, más vezető beosztásban levőknek, a párt- és társadalmi szervek vezetőinek kell élenjárnia.

LAPSZEMLE – KÖNYVSZEMLE

Münnich Ferenc: Válogatott írásai

Születésének 100. évfordulója alkalmából kiadónk dokumentumkötettel emlékezik meg dr. Münnich Ferencről, a nemzetközi kommunista mozgalom kiemelkedő alakjáról. A kötetben szereplő katonai tárgyú írások alapján – amelyeket Hetés Tibor hadtörténetész válogatott – lépésről lépésre bontakozik ki előttünk egy fiatalember forradalmárrá válásának nehéz, rögzös útja. Münnich Ferenc 1915-ben került orosz hadifogságba, az októberi forradalom győzelme után részt vett a szovjethatalom védelmében; itthon tevékeny részese volt a Kommunisták Magyarországi Pártja megalapításának; a harmincas években, a spanyol polgárháború idején pedig az internacionalisták egyik parancsnoka. A felszabadulás után a demokratikus rendőrség megszervezői között találjuk; az ellenforradalom leverésének aktív irányítója, majd miniszter, később miniszterelnök volt. Írásait a rendkívül változatos életút tapasztalataiból fakadó bölcsesség, s a munkásságát mindvégig vezérlő szocializmusba vetett hit jellemzi.

A Münnich Ferenc katonai írásaiból összeállított dokumentumgyűjtemény minden bizonnyal tanulságul szolgál a ma olvasójának.

Zrínyi Katonai Kiadó

*Pirityi Sándor – Szentesi György – Tolnai László:
Fegyvetés a jövőből*

Néhány éve világszerte százezrek szórakoztak önfelteden a Csillagok háborúja című szuperfilmen, amely az – akkor még utópisztikusnak tűnő – űrháború lefolyását mutatta bc. Napjainkban pedig milliók figyelik

aggódva, hogy sikerül-e elhárítani az emberiségre leselkedő legújabb veszélyt, a világuur militarizálását.

A kötet szerzői – akik a téma legismertebb hazai szakértői – könyvükben az űrfegyverkezés „természetrájtát” tárják az olvasó elé.

A három nagyobb egységre tagolódó munka áttekinti a katonai űrtevékenység előtörténetét, jelenlegi és jövőbeni technikai lehetőségeit, az űrfegyverkezés várható katonapolitikai hatásait és korlátozásának kilátásait.

A kötet bemutatja a Szovjetunió és az Amerikai Egyesült Államok űrfegyverkezés-sel kapcsolatos politikáját, és megismerteti az olvasót a programot támogató, illetve ellenző országok érveivel is. A fényképekkel, vázlatokkal gazdagon illusztrált kötet átfogó képet ad az olvasónak az „űrfegyverkezési dosszié” tartalmáról; az első „fecskéktől”, a katonai műholdak megjelenésétől egészen az űrhadviseléssel kapcsolatos legújabb fejlesztési irányzatokig.

Zrínyi Katonai Kiadó

Danyiil Proektor:

A katonai erő napjainkban

Danyiil Proektor, az Agresszió és katasztrófa, a Háború Európában, az Át a Duklaihágón, az Európa dilemmája című, a Szovjetunióban és külföldön egyaránt nagy visszhangot keltett művek szerzője ezúttal egy roppant aktuális problémát vet fel legújabb könyvében. El lehet-e érni napjainkban háborúval a politikai végecélt? A válasz egyértelmű: nem! A minden korábbinál pusztítóbb háború veszélye azonban ma is fennáll.

A szerző e kérdéskör alapos vizsgálatát követően korunk legégetőbb kérdéseit elemzi: a fegyverkezési hajszát, s annak lehetséges korlátozását, a Kelet-Nyugat közötti politikai, katonai, gazdasági kapcsolatok aspektusait, a katonai erő alkalmazásáról való lemondás lehetőségét. A kötet segíti az olvasót a politikai, katonapolitikai kérdésekben való biztosabb eligazodásban.

(Katonapolitika mindenkinek sorozat)

Pivtyi Sándor:

Katonapolitika - 1985

A feszült nemzetközi helyzet, a fegyverkezési hajszák fokozódása megnövelte az embe-

rek érdeklődését a katonapolitikai kérdések iránt.

Kiadónk másodízben nyújt át az olvasónak egy olyan kötetet, amely - szándékunk szerint - segít eligazodni a katonapolitikai események között.

A szerző nem csupán kronológiai sorrendbe állítja az eseményeket a különböző helyi háborúktól a terrorakciókig, a hadgyakorlatoktól a csúcstalálkozókig, hanem térképekkel, fotókkal illusztrálva értékeli, kommentálja a legjelentősebbeket, s így a részletes információ túl rávilágít az események kül-, bel- és katonapolitikai összefüggéseire is.

Zrínyi Katonai Kiadó

TARTALOMJEGYZÉK

A hadtápbiztosítás elmélete

Szórádi Zoltán vörgy.	Gondolatok az MN hadtábszervezet fejlődésének tapasztalatairól és további fejlesztésének feladatairól - - -	3
Csabai György örgy.	A jelenkori helyi háborúk hadtápbiztosításának sajátos tapasztalatai (Egy vizsgálódás eredményeiből) - - -	15
Dr. Kazinczi István mk. alez.	A minőség kérdései a fegyveres erők és testületek gazdasági jellegű (kiszolgáló, szolgáltató) tevékenységeiben. I. rész - - - - -	24

A társ fegyveres erők és testületek hadtáp-anyagi vezetőinek második országos értekezlete

Kiss Sándor r. vörgy.	Megnyitó - - - - -	32
Szentpéteri Gyula r. ezds.	A BM anyagi-technikai szakszolgálatának tevékenysége. A fegyveres erők és testületek együttműködésének tapasztalatai és további feladatok (Referátum) - - - - -	34
Dr. Németh László r. o. ezds.	Korreferátum - - - - -	45
Dr. Lapos Mihály vörgy.	Korreferátum - - - - -	48
Gercsák Imre pür. ezds.	Korreferátum - - - - -	51
Dr. Borsai György bv. alez.	Korreferátum - - - - -	54
Nagy István mór. ezds.	Korreferátum - - - - -	59
Dr. Peták György mk. ezds.	Korreferátum - - - - -	61
Dr. Kovács István r. alez.	Korreferátum - - - - -	64
Kalocsai György hór. alez.	Korreferátum - - - - -	65
D. Varga József r. örgy.	Korreferátum - - - - -	68
Lukász Marcell r. alez.	Korreferátum - - - - -	68
Barta Gyula mór. vörgy.	Korreferátum - - - - -	70
Dr. Kelemen László r. ezds.	Korreferátum - - - - -	71
György Antal r. alez.	Korreferátum - - - - -	72
Szentpéteri Gyula r. ezds.	Zárszó - - - - -	73

A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat feldolgozott tapasztalatai

Sáfár Bálint ezds.	Az MN közlekedési szolgálat fejlesztésével kapcsolatos el- dolások a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakor- lat tapasztalatainak figyelembevételével - - - - -	75
Tóth Bálint mk. alez.		
Szűcs László alez.	A felsőszintű vezető szervek tevékenységének főbb ta- pasztalatai - - - - -	78
Dr. Dobó Ferenc alez.	A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlatot végre- hajtó közlekedési katonai szervezetek felkészítésének ta- pasztalatai - - - - -	83

Tóth Bálint mk. alez.	A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat előkészítésének tapasztalatai - - - - -	88
Zsoldos Péter alez.	A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat pártpolitikai munkájának fontosabb tapasztalatai - - - - -	91
Petrák Béla alez.	A területi közlekedési szervek feladatai - - - - -	95
Gombos István őrgy.	A „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat seregteszti szintű tapasztalatai - - - - -	100
Palkó Antal mk. alez.	A hátszázvédelmi közlekedési csapatok feladatairól, vezetésük, szervezeti felépítésük korszerűsítésének szükségességéről a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlat tapasztalatai alapján - - - - -	104
Góz András őrgy.	Gondolatok a „TRANZIT-85” közlekedési rendszergyakorlaton részt vett HÁVP közlekedési csapatok tevékenységéről - - - - -	111
Sági László mk. fhdgy.	A hátszázvédelmi közúti komendánségségek alkalmazásának tapasztalatai a „TRANZIT-85” rendszergyakorlaton - - - - -	115

Munkavédelmi közlemények

MN PÜSZF-ség Baleset-elhárítási és munkavédelmi osztálya	1. Tájékoztató a villamos berendezések üzemeltetése és javítása közben történt balesetekről - - - - -	119
	2. Segédlet a sorállományú katonák munkavédelmi oktatásához (folytatás) - - - - -	120

Hasznos tapasztalatok

Kálazy László kpa.	A polgári dolgozók kongresszusi és felszabadulási munkaversenyének tapasztalatai - - - - -	124
Dr. Tomcsányi Katalin o. őrgy. Bottó Imre ezds.	A szocialista versenymozgalom főbb tapasztalatai az MN Központi Katonai Kórházban - - - - -	129

Folyóiratszemle

V. Sz. BICSIK ezredes	A szállítóeszközök csapatok biztosításában való felhasználásának központosításáról - - - - -	132
M. I. GALKIN nyá. ezds.	A hadtudományi ismeretek fejlesztésének formái - - -	137

Hadtáptörténet

Tóth József ezds.	Az MN személyi állománya szolgálati, élet- és munkakörülményeinek alakulása az 1956-1967-es években - -	146
-------------------	---	-----

Tájékoztató közlemények

Dr. Schiller András o. őrgy.	A véradás legyen közügy! - - - - -	164
x x x	Lapszemle-könyvszemle - - - - -	167

СОДЕРЖАНИЕ

Теория тылового обеспечения

Генерал-майор Соради Золтан	Об опыте организационного развития и задачах дальнейшего развития тыла ВНА — — — —	3
Майор Чабаи Дьердь	Своеобразный опыт тылового обеспечения современных локальных войн (результаты научного исследования) — — — — — — — — — —	15
Полковник-инженер Казинци Иштван	Вопросы количества в хозяйственной деятельности (бытового обеспечения) вооруженных сил и вооруженного корпуса — — — — — — — —	24

Второе общегосударственное совещание руководителей службы тыла и материального обеспечения других вооруженных сил

Генерал-полковник милиции Киш Шандор	Вступительная речь — — — — — — — —	32
Полковник милиции Сенпетери Дьюла	Работа материально-технической службы МВД. Опыт и дальнейшее сотрудничество между различными вооруженными силами (доклад) — — — — — — — — — —	34
Полковник м/с милиции Немет Ласло	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	45
Генерал-майор Лапош Михай	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	48
Полковник таможен- ной службы Герчак Имре	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	51
Подполковник Боршай Дьердь	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	54
Полковник рабочей милиции Надь Иштван	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	59
Полковник-инженер Патак Дьердь	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	61
Подполковник милиции Ковач Иштван	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	64
Подполковник пограничник Калочай Дьердь	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	65
Майор милиции Д. Варга Йожеф	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	68
Подполковник милиции Лукас Марцел	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	68
Генерал-майор рабочей милиции Барта Дьюла	Содоклад — — — — — — — — — — — — — —	70

Полковник милиции Келемен Ласло	Содоклад	— — — — — — — — — —	71
Подполковник милиции Дьердь Антал	Содоклад	— — — — — — — — — —	72
Полковник милиции Сентпетери Дьюла	Заключительное слово	— — — — — — — — — —	73

Опыт транспортного учения „ТРАНЗИТ-85“

Полковник Шафар Балинт	Замысел развития транспортной службы ВНА с учетом опыта транспортного учения „ТРАНЗИТ-85“	— — — — — — — — — —	75
Подполковник-инженер Тот Балинт	Опыт деятельности высших органов управления		78
Подполковник Сюч Ласло	Опыт подготовки военных транспортных организаций, участвующих на транспортном учении „ТРАНЗИТ-85“	— — — — — — — — — —	83
Подполковник-инженер Тот Балинт	Опыт подготовки транспортного учения „ТРАНЗИТ-85“	— — — — — — — — — —	88
Подполковник Жолдош Петер	Опыт партийно-политической работы проводимой на транспортном учении „ТРАНЗИТ-85“	— — — — — — — — — —	91
Подполковник Петрак Бела	Задачи территориальных органов ВОСО	— — — — — — — — — —	95
Майор Гомбош Иштван	Опыт транспортного учения „ТРАНЗИТ-85“ накопленный в объединении	— — — — — — — — — —	100
Подполковник-инженер Палко Антал	О задачах транспортных войск территориальной обороны, необходимости совершенствования их управления, штатно-организационной структуры на основе опыта транспортного учения „ТРАНЗИТ-85“	— — — — — — — — — —	104
Майор Гёз Андраш	Работа дорожно-комендантских частей территориальной обороны участвующих на учении „ТРАНЗИТ-85“	— — — — — — — — — —	111
Старший лейтенант инженер Шаги Ласло	Опыт применения дорожно-комендантской службы территориальной обороны на учении „ТРАНЗИТ-85“	— — — — — — — — — —	115

Сообщения по охране труда

Отдел предотвращения несчастных случаев и охраны труда Управления финансовой службы ВНА	1. Информация о несчастных случаях происходивших при эксплуатации и ремонте электрических приборов	— — — — — — — — — —	119
	2. Пособие по обучению рядового состава правилам охраны труда (продолжение)	— — — — — — — — — —	120

Полезный опыт

Служащий Калази Ласло	Опыт социалистического соревнования служащих и вольнонаемных в честь XIII Съезда ВСРП и освобождения страны	— — — — — — — — — —	124
Майор м/с Томчани Каталин Полковник Ботто Имре	Опыт движения социалистического соревнования в Центральном военном госпитале ВНА	— — — — — — — — — —	129

Обзор журналов

Полковник Блчик В. С.	К вопросу о централизации использования транспорта в обеспечении войск — — — — —	132
Полковник в отставке Галкин М. И.	Формы развития военно-научного знания — —	137

История тыла

Полковник Тот Йожеф	Формирование служебных, бытовых и рабочих условий личного состава ВНА в 1956—1967 гг. —	146
------------------------	---	-----

Сообщения информационного характера

Майор м с Шиллер Андраш * * *	Донорство должно стать общим делом — —	164
	Обзор журналов — Обзор книг — — — —	167